

वीर सेवा मन्दिर
दिल्ली

★

१८८८-८

क्रम संख्या

तारीख

संख्या

~~१८८८-८~~
१८८८-८
२२०१

जैन साहित्य संशोधक ग्रन्थमाला ७.

श्रीजिनभद्रगणि-क्षमाश्रमण-विरचितं

जीतकल्प-सूत्रम्

(विषमपदव्याख्यालंकृत-सिद्धसेनगणिसन्द्भ

बृहच्चूर्णिसमन्वितम्)

संपादक

मुनि जिन विजय

प्रकाशक

जैन साहित्य संशोधक समिति

अ म दा वा द

वीराब्द २४५३]

[विक्रमाब्द १९८३.

मदन मोदी श्रीयुत प्रेमचंद डोलतगम स्मारक ग्रन्थांक ?

अमदावाद निवासी मदन श्रावक श्रीयुत प्रेमचंद डोलतगम मोदीना पुण्यस्मरणार्थ, नेमना सही ग. व. श्रीगिरिश्रमलाल
उत्तमगम पारख, मी प. प. प. (पब्लिकप्रोग्रेसिव्हियुट्टर अमदावाद) पसणे अपण करेला इव्यमांथी
शा ग्रन्थ प्रकाशित करवामा आच्यो छे

जैन साहित्य
संशोधक ग्रन्थमाला

जीतकल्प-सूत्र

संपादक—
मुनि जिन विजय

अस्य जीतकल्पसूत्रस्य प्रथमप्रकाशनकर्तृभ्यः

जर्मनि-विषयवास्तव्य-अध्यापक

श्री अन्स्त लॉयमान्

(Ernst Leumann)

नामधेय-पण्डितप्रवरेभ्यः

समर्पितमिदं ग्रन्थरत्नम्

सम्पादकेन

जैन साहित्य संशोधक ग्रन्थमाला

ग्रन्थाङ्क ७.

श्रीजिनभद्रगणि-क्षमाश्रमण-विरचितं

जीतकल्प-सूत्रम्

[श्रीचन्द्रसूरिसन्देह-विषमपदव्याख्याविभूषित-
श्रीसिद्धसेनगणिकृत-
बृहच्चूर्णिसमन्वितम्]

संशोधक तथा संपादक

मुनि जिन विजय

[आचार्य-गुजरात पुरातत्त्व मन्दिर-अमदाबाद]

प्रकाशक

जैन साहित्य संशोधक समिति

(अ म दा बा द)

सि० सं० १९२६]

[मूल्यं रूप्यक-त्रयम्]

[वि० सं० १९८२]

Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the Nirvana Sagar Press,
26-28, Kolbhat Lane, Bombay.

Published by—

Muni Jina Vijayaji

(Jana Sahitya Samsodhaka Samiti)

AHMEDABAD.

संपादकीय प्रस्तावना

आधारभूत प्रतिओनो परिचय

जीतकल्पसूत्रनी प्रस्तुत आवृत्ति नीचे जणावेली हस्तलिखित प्रतिओना आधारें तैयार करवामा आवी छे:-

[१] जीतकल्पसूत्र मूलपाठ.

- (A) ताडपत्र ऊपर लखेली बृहच्चूर्णिसाथेनी, पृनाना भाडारकर ओरिएन्टलरीसर्च इन्स्टीच्युटमांना राजकीय ग्रन्थ संग्रहनी ।
- (B) कागळ ऊपर लखेली केवळ मूलमात्रनी ३ पानानी, गूजरातपुरातत्वमन्दिरमा (अमदाबाद) ना संग्रहनी ।
- (C) तिलकाचार्यकृत वृत्तिसमेतनी श्रीयुत के. प्रे. मोदी मारफत आवेली ।
- (D) जर्मन विद्वान् डॉ. अर्नस्त लॉयमान सपादिन अने Sitzung-berichte der Koniglich Preussischen Akademie der Wissenschaften, Berlin, 1892. मा रोमनाक्षरमा मुद्रित ।

[२] सिद्धसेनसूरिकृत बृहच्चूर्णि.

- (A) पृनाना भांडारकर ओरिएन्टल रीसर्च इन्स्टीच्युटमांना संग्रहमांनी ताडपत्रनी नं २३; १८८०-८१ वाळी प्रति । ए प्रतिने आ आवृत्तिमा पाठान्तर सूचववा माटे A सज्ञा आपवामा आवी छे । ए प्रतिमा लेखनकाल आपेलो नथी पण लीपिनी आकृति ऊपरथी ते विक्रमना १२ मा सैकामा लखाएली होय तेम लागे छे । प्रति बहु शुद्ध नथी । एमा मूल सूत्र-पाठ पूर्ण आपेलो छे ।
- (B) उक्त संग्रहमांनी ताडपत्रनी न २४ , १८८०-८१ वाळी बीजी प्रति । ए प्रतिना पाठान्तर सूचववा माटे. एने अहि B सज्ञा आपी छे । ए, प्रमाणमां कार्दक वधारे शुद्ध छे । हामियाओमा घर्णा जग्घाए टूका टिप्पणो पण आपेला छे । पण एना अन्तनां केटलाक पांना नष्ट थई गया छे तेथी एनो पण लेखनकाल ज्ञात थई शक्यो नथी । वर्णाकृति ऊपरथी अनुमाने ए १३ मा सैकामा लखाएली होय तेम जणाय छे ।

[३] श्रीचंद्रसूरिरचित चूर्णिविषमपदव्याख्या.

- (A) श्रीयुत के. प्रे. मोदी मारफत मळेली मुनिवर्य्य श्रीहंसविजयजीना शास्त्रसंग्रहमांनी कागळ ऊपर लखेली नवीन प्रति ।
- (B) आचार्य श्रीविजयनेमी सूरिना संग्रहमांनी ए ज जातनी बीजी प्रति । आ बन्ने प्रतिओ कोई एक ज मूल प्रति ऊपरथी लखाएली नवीन नकलो छे । प्रतिओ सामान्यरीते बहु ज अशुद्धतावाळी छे । जूनी प्रतिनी लीपिना वळणने बराबर नही सम-

જનાર એવા કોઈ સીસાડ લહિયાઓના હાથે આ નકલો થઈ છે તેથી એમાં, એ લહિયા-ઓએ, એક અક્ષરના બદલે બીજો અક્ષર લખી નાંચી, ગ્રન્થની અશુદ્ધિમાં ઘણો વધારો કરી દીધો છે । ઉદાહરણ તરીકે—‘એ’ અક્ષરની જગ્યાએ ‘વ’, ‘થ’ ની જગ્યાએ ‘ઘ’, ‘ઢ’ ના બદલે ‘ઈ’; ‘સ્ત’ ના બદલે ‘સૂ’, ‘મ’ ના માટે ‘ત’, અને ‘ઘ’ ના માટે ‘ઘ’; એમ પંક્તિએ પવિત્ર એક વર્ણોનો વિપર્યય કરી દીધેલો નજરે પડે છે । આમ, જૂની અને શુદ્ધ પ્રતિની પ્રાપ્તિના અભાવે એ વ્યાખ્યાના સંશોધનમા ઘણી કઠિનતા અનુભવી પડી છે અને તેથી કવિત્સ્યલે તો અશુદ્ધ પાઠને જ સ્થાનસ્થિત રાલ્લવો પલ્લો છે ।

જિનભદ્રગણિ-ક્ષમાશ્રમણ

આ જીતકલ્પસૂત્રના કર્તા જિનભદ્રગણિ ક્ષમાશ્રમણ છે, એમ ચૂર્ણિકારનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે; અને અન્યાન્ય ટીકાકારોએ તથા અન્ય ગ્રન્થકારોએ પણ એ બાબતનો ઘણા ટેકાળે નિર્દેશ કરેલો છે ।

આવશ્યક સૂત્રના સામાયિકાધ્યયન ઊપરનું લગભગ પાંચ હજાર ગ્રન્થપ્રમાણ પ્રાકૃતગાથાબદ્ધ માપ્ય કે જે વિશેષાવશ્યક માપ્યના નામે સુપ્રસિદ્ધ છે તેના કર્તા પણ આ જ જિનભદ્ર ગણી છે । આ માપ્યગ્રન્થ જૈન પ્રવચનમાં એક મુકુટમણિ સમાન લેલાય છે અને તેથી માપ્યકાર જિનભદ્ર-ગણી જૈનશાસ્ત્રકારોમાં અગ્રણી મનાય છે । જૈન દર્શન પ્રતિપાદિત જ્ઞાનવિષયક વિચારને કેવલ શ્રદ્ધાગમ્ય-વિષયની કોટિમાથી બુદ્ધિગમ્ય-વિષયની કોટિમાં ઉતારવાનો સુસંગત પ્રયત્ન, સૌથી પ્રથમ એમણે જ એ મહામાપ્યમાં કર્યો હોય, એમ જૈન સાહિત્યના વિકાસક્રમનું સિંહાવલોકન કરતા જણાઈ આવે છે । જૈન આગમોના સપ્રકાશગત રહસ્ય અને અર્થના, પોતાના સમયમા અદ્વિતીય જ્ઞાતા તરીકે, એ આચાર્ય સર્વસમ્મત ગણાતા હતા, અને તેથી એમને ‘યુગપ્રધાન’ એવું મહત્ત્વરૂપાક ઉપપદ મળેલું હતું । જીતકલ્પચૂર્ણના કર્તાએ, પ્રારંભમા, ૫ થી ૧૧ મા સુધીના પદ્યમાં આ આચાર્યની જે ગંભીરાર્થક સ્તુતિ કરેલી છે તે ઊપરથી એમની જ્ઞાનગંભીરતા અને સાપ્રદાયિક પ્રતિષ્ઠિતતાનું કાંઈક સૂચન થાય છે । આ પદ્યોનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છે —

૫. અનુયોગ એટલે આગમોના અર્થ જ્ઞાનના ધારક, યુગ-પ્રધાન, પ્રધાનજ્ઞાનિયોને બહુમત, સર્વ શ્રુતિ અને શાસ્ત્રમા કુશલ, અને દર્શન-જ્ઞાન ઉપયોગના માર્ગસ્થ એટલે માર્ગરક્ષક ।

૬. કમલના સુવાસને અધીન થયેલા અમરો જેમ કમલની ઉપાસના કરે છે તેમ જ્ઞાનરૂપ મકરન્દના પિપાસુ મુનિયો જેમના મુક્તરૂપ નિર્ઝરમાથી નીકળેલા જ્ઞાનરૂપ અમૃતનું સદા સેવન કરે છે ।

૭. સ્વ-સમય અને પર-સમયના આગમ, લીપિ, ગણિત, છન્દ અને શબ્દશાસ્ત્રો ઊપર કરેલાં વ્યાખ્યાનોથી નિર્મિત થયેલો જેમનો અનુપમ યશ.પટલ દરો દિશાઓમા ભમી રહેલો છે ।

૮. જેમણે પોતાની અનુપમ મતિના પ્રભાવે જ્ઞાન, જ્ઞાની, હેતુ, પ્રમાણ, અને ગણધરપૃચ્છાનું સવિશેષ વિવેચન વિશેષાવશ્યકમાં ગ્રન્થનિબદ્ધ કર્યું છે ।

૯. જેમણે હેતુ સૂત્રોના અર્થાધારે, પુરુષ વિશેષના પૃથક્કરણ પ્રમાણે, પ્રાયશ્ચિત્તના વિધિનું વિધાન કરનાર જીતકલ્પસૂત્રની રચના કરી છે ।

૧૦. એવા, પરસમયના સિદ્ધાન્તોમાં નિપુણ, સંયમશીલ શ્રમણોના માર્ગના અનુગામી, અને ક્ષમા-શ્રમણોમાં નિધાનમૂત જિનમદ્ર ગણી ક્ષમાશ્રમણને નમસ્કાર ।

આમાંના ૫ મા પદ્યના તાત્પર્યર્થે ઉપરથી એ જણાય છે કે—જિનમદ્ર ગણી આગમોના અદ્વિતીય વ્યાખ્યાતા હતા; યુગપ્રધાન પદના ધારક હતા; તત્કાલીન પ્રધાન પ્રધાન શ્રુતધરો પણ એમને બહુ માનતા હતા, શ્રુતિ અને અન્ય શાસ્ત્રોના પણ એ કુશલ વિદ્વાન્ હતા; અને જૈન સિદ્ધાન્તોમાં જે જ્ઞાન-દર્શનરૂપ ઉપયોગનો વિચાર કરવામાં આવ્યો છે તેના એ સમર્થક હતા । ૬ ઠા પદ્યના તાત્પર્યર્થે એ જણાય છે કે એમની સેવામાં ઘણા મુનિયો જ્ઞાનાભ્યાસ કરવા માટે સદા ઉપસ્થિત રહેતા હતા । ૭ મા પદ્યમાં, જુદા જુદા દર્શનોના શાસ્ત્રો, તથા, લીપિ વિદ્યા, ગણિત શાસ્ત્ર, છન્દ શાસ્ત્ર, અને શબ્દ (વ્યાકરણ) શાસ્ત્ર આદિમાં એમનું અનુપમ પાંડિત્ય સૂચિત કર્યું છે । ૮ મા પદ્યમાં વિશેષાવશ્યકભાષ્ય; અને ૯ મામાં, જીતકલ્પસૂત્ર વિષયક એમનું કર્તૃત્વ પ્રકટ કર્યું છે । ૧૦ મા પદ્યમાં, એમની પરસમયના આગમ વિષેની નિપુણતા, સ્વાચારપાલનની પ્રવણતા, અને સર્વ જૈન શ્રમણોમાં રહેલી મુલ્યતાનું સૂચન કર્યું છે ।

આટલા સંક્ષિપ્ત પરિચય સિવાય અન્યત્ર ક્યાં પણ એ મહાન્ આચાર્યનો કશો પણ વિશેષ ઉલ્લેખ દૃષ્ટિગોચર થતો નથી ।

હરિમદ્રસૂરિ, શીલાકાચાર્ય, જિનેશ્વરસૂરિ, અમયદેવસૂરિ, હેમચંદ્રસૂરિ, વાદીદેવસૂરિ, મલ્ય-ગિરિ અને દેવેન્દ્રસૂરિ વિગેરે પાછળના પ્રસિદ્ધ ગ્રન્થકારો અને ટીકાકારો એમનો નામનિર્દેશ પોતાની કૃતિઓમાં અનેકશ કરેલો છે । “ભાષ્યસુધામ્બોધિ; ભાષ્યપીયૂષપાથોધિ; ભગવાન્ ભાષ્યકાર; દુષ્પમાન્ધકારનિમદ્રજિનવચનપ્રદીપપ્રતિમ; દલિતકુવાદિપ્રવાદ; પ્રશસ્યભાષ્યસસ્યકાશ્યપીકલ્પ; ત્રિશ્ચવનજનપ્રથિતપ્રવચનોપનિષદ્વેદી; સન્દેહસન્દોહશૈલશૃંગભંગદમ્બોલિ;” इत्यादि प्रकारના વિશિષ્ટ વિશેષણોપૂર્વક એમનું નામસ્મરણ કરવામાં આવ્યું છે, અને એ રીતે એમની આસતાનો ગૌરવપૂર્વક સ્વીકાર કરવામાં આવ્યો છે ।

દરેક સંપ્રદાયમાં વિદ્વાનોના બે પ્રકાર નજરે પડે છે: એક તો આગમપ્રધાન; અને બીજો તર્ક-પ્રધાન । આગમપ્રધાન પંડિતો હમેશા પોતાના પરંપરાગત આગમોને—સિદ્ધાન્તોને શબ્દશઃ પુષ્ટરીતે પકડી રહેવાના સ્વભાવવાળા હોય છે, ત્યારે તર્કપ્રધાન વિદ્વાનો આગમગત પદાર્થવ્યવસ્થાને તર્ક-સગત અને રહસ્યાનુકૂલ માનવાની શૃત્તિવાળા હોય છે । આથી કેટલીક વસ્તુઓ આગમપ્રધાન અને તર્કપ્રધાન વિચારકોની સંપ્રદાયગત તત્ત્વવિવેચનની પદ્ધતિમાં વિચારમેદ પડે છે । એ વિચાર-મેદ જો ઉમ્ર પ્રકારનો હોય છે તો કાલક્રમે સંપ્રદાય-મેદના અવતારમાં અવસાન પામે છે; અને સૌમ્ય પ્રકારનો હોય છે તો તે માત્ર મતમેદના રૂપમાં જ વિરમી જાય છે । જૈન સંપ્રદાયના ઇતિહાસનું અવલોકન કરતા તેમાં આવા અનેક વિચારમેદો, મતમેદો અને સંપ્રદાયમેદો અને તેના મૂલમૂત ઉક્ત પ્રકારનાં કારણો બુદ્ધિ આગળ સ્પષ્ટ તરી આવે છે । એ વિચારના એક ઉદાહરણમૂત જિનમદ્ર ગણી ક્ષમાશ્રમણ પણ છે, અને તેથી જૈન પ્રવચનના ઇતિહાસમાં એમને ઘણી પ્રસિદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ છે । જિનમદ્રગણી આગમ-પ્રધાન આચાર્ય છે । જૈન આગમાજ્ઞાય જે પરંપરાથી ચાલ્યો આવતો હતો

तेने शब्दशः अनुसरी ते ऊपर संगतवार भाष्य रचवानुं प्रधान कार्य एमणे कर्तुं हतुं । ए भाष्यमां आम्नायथी विरुद्ध जनारा दरेक पक्ष ऊपर एमणे यथेष्ट आक्षेप-प्रतिक्षेप कर्यां छे अने स्वसंपदायनुं समर्थन कर्तुं छे । ए पोताना समर्थनमा तर्कनो उपयोग करे छे पण ते तर्क आम्नायानुकूल होय तो ज तेने महत्त्व आपे छे । आम्नायथी आगळ जनार तर्कने ए उपेक्षणीय गणे छे ।

उदाहरण तरीके एक प्रसंग लईए—सिद्धसेन दिवाकर जिनभद्रना पुरोगामी आचार्य छे । जैनवाङ्मयमां अने इतिहासमा तेमनु स्थान घणु ऊंचु छे । जैनधर्मना जे महान् समर्थक अने प्रभावक आचार्यो थई गया छे तेमा सिद्धसेनसूरि घणा आगळ पडता छे । सम्मतितर्क, न्यायावतार, महावीरस्तुति विगेरे मौलिक-सिद्धान्त-प्रतिपादक अने प्रौढविचार-पूर्ण एमना ग्रन्थो छे । जैन तर्कशास्त्रना ए व्यवस्थापक अने विवेचक छे । एथी ए तर्कप्रधान आचार्य मनाय छे । जैनदर्शनना ए एक अनन्य आधारभूत आस पुरुष छे । एमना पाछळना सर्व समर्थ आचार्यो ए एमने आतरूपे स्वीकार्या छे । ए आचार्य पोताना सम्मतितर्क नामना तात्त्विक-ग्रन्थमा, केवलज्ञान अने केवलदर्शनना स्वरूपनो विचार करता, ए सिद्धांत प्रतिपादित कर्यो छे के फेवलज्ञानीने ज्ञान अने दर्शन बने युगपत् ज होई शके छे, अने तेथी यथार्थमा बने एक स्वरूप ज छे । आगमोमा जे “जुगवं दो णत्थि उवओगा” ए विचार प्रतिपादेलो छे तेनाथी सिद्धसेननो सिद्धान्त जराक विरुद्ध देखाय छे । एटले आगमवादी जिनभद्र गणी क्षमाश्रमणे पोताना भाष्यमा सिद्धसेनना विचारनो विगतवार प्रतिक्षेप कर्यां छे अने तात्पर्यमां जणाव्यु छे के तर्कथी गमे ते विचार सिद्ध थनो होय पण आगमथी बहार जता तर्कनो स्वीकार न करी शकाय । आगममा क्याए पण युगपदुपयोगनु सूचन नथी अने तेथी ए विचार अप्राब्ल छे । आ विषयनो उपसहार करता जिनभद्र गणी क्षमाश्रमण जणावे छे के—

कस्स व नाणुमयमिणं जिणस्म जइ हुज्ज दोवि उवओगा ।

नृणं न हुंति जुवगं जओ निसिद्धा सुए बहुसो ॥

न वि अभिनिवेशुद्धी अम्हं एगंतरोवओगम्मि ।

तह वि भणिमो न तीरइ जं जिणमयमन्नहा काउं ॥

(विशेषावश्यकभाष्य, पृष्ठ १२१३)

अर्थात्—जो जिनने—केवलीने युगपद् बने उपयोग होत तो ते कोईने अनभिमत न थात । पण ते छे ज नही, कारण के सूत्रमा तेनो घणी जग्याए निषेध करवामा आवेलो छे । तेम ज क्रमोपयोगमा—एक पठी एक थनार ज्ञानमां—अमारी काई अभिनिवेशुद्धी नथी । पण तथापि कहीए छीए के जिनना मतने अर्थात् आगमनी परंपराने अन्यथा न ज करी शकाय ।

आम जिनभद्रगणी आगमपरंपराना महान् सरक्षक हता अने तेथी तेओ आगमवादी के सिद्धान्तवादी ना विरुद्धी जैन वाङ्मयमा ओळसाय छे ।

जिनभद्रगणीनी ग्रन्थकृतिओ

जिनभद्रगणीना बनावेला ग्रन्थोनी चोक्स माहिती काई मळती नथी । सामान्य रीते नीचे जणावेला पाच ग्रन्थो तेमनी कृति तरीके सुप्रसिद्ध छे ।

१. विशेषावश्यक भाष्य मूल अने टीका. आ भाष्य बहु प्रसिद्ध अने प्रकाशित छे । आना ऊपर ग्रन्थकारे पोते ज एक संस्कृत टीका लखी हती पण ते अत्यारे दुर्लभ छे ।

बीजी टीका शीलाकाचार्य जेमनुं बीजु नाम कोट्याचार्य पण प्रसिद्ध छे तेमणे लखी छे । ए टीकानी ताडपत्र ऊपर लखेली एक अतिजीर्ण प्रति पूनाना राजकीय ग्रन्थसमग्रमां सुरक्षित छे ।

त्रीजी टीका मलधारी हेमचंद्रसूरिनी बनावेली छे अने ते प्रकट थई गई छे ।

२. बृहत्संग्रहणी. आ लगभग ४०० थी ५०० गाथानो ग्रन्थ छे । एना ऊपर मलयगिरि सूरिए संस्कृत टीका लखी छे । ग्रन्थ सटीक प्रसिद्ध थई चुक्यो छे ।

३. बृहत्क्षेत्रसमास. आ पण प्राकृत गाथाबद्ध ग्रन्थ छे । आना ऊपर पण मलयगिरि विगेरे आचार्योए टीकाओ लखी छे । ग्रन्थ प्रसिद्ध छे ।

४. विशेषणवती. लगभग ४०० गाथाओनो बनेलो आ एक प्रकरण ग्रन्थ छे, अने अद्यापि अप्रकाशित छे ।

५. जीतकल्पसूत्र. प्रस्तुत ग्रन्थ । आ सिवाय ध्यानशतक नामनो एक ग्रन्थ जे हरिभद्र-सूरिनी आवश्यक टीकामा समुद्धृत छे तेना कर्ता पण जिनभद्रगणी कहेवाय छे पण ते सन्दिग्ध छे ।

जिनभद्रगणीनी भाष्यकार तरीकेनी बहु ख्याति छे । तेमा मुख्यतया तो विशेषावश्यक भाष्य ने लईने ज ए प्रसिद्धि प्राप्त थई होय तेम जणाय छे । कारण के ज्यां ज्यां भाष्यकारना नामे एमनो उल्लेख आवे छे त्या त्या घणा भागे विशेषावश्यकना अवतरणो टाकवामा आन्या होय छे । पण, ए भाष्य सिवाय बीजा पण कोई भाष्यो एमणे रच्यो होय तो ते सभवित छे । एनु काईक अस्पष्ट सूचन, कोट्याचार्यनी विशेषावश्यकभाष्यटीकामाना एक उल्लेखथी थाय छे: 'पोग्गल-मोयगदन्ते' ए पदथी शुरुथती विशेषावश्यकभाष्यनी २३४* मी गाथामा जे दृष्टान्तो सूचव्या छे तेमनु विवरण आ भाष्यमा करवामा आल्यु नथी । पण निशीथसूत्रना भाष्यनी पीठिकामा आ गाथा अने एमा सूचवेलं दृष्टान्तोनु विवरण विगतपूर्वक आपेळुं छे । एटलामाटे कोट्याचार्य पोतानी टीकामा आ दृष्टात-सूचक गाथानी व्याख्या करतां विवरणमाटे लखे छे के—'निशीथे वक्ष्यामः'—निशीथमा आ विवरण करीशुं ।' आ वाक्य कोट्याचार्यनु होय एम तो सभवे ज नही । कारण के निशीथभाष्य कोट्याचार्यकृत छे एवी प्रसिद्धि के परपरा बिल्कुल संभळती नथी । तेथी आ वाक्य जिनभद्रगणीनी खोपञ्जटीकामानु होतुं जोहए । अने जो तेम होय तो ग्रन्थकारे आ गाथानु विवरण निशीथ भाष्यमा कर्तुं होय एटले विशेषावश्यकभाष्यमा पुन. ते करवानी आवश्यकता नही रहेवाथी अहि मात्र तेनुं सूचन ज करी दीयु होय । विशेषावश्यकटीकाकार हेमचंद्रसूरि पण आ गाथानी व्याख्यामा अते एम लखे छे के—'एतान्युदाहरणानि विशेषतो निशीथादवसेयानि ।' मारी पासे केटलाक प्रकीर्ण पाना-ओनो एक समग्र छे तेमां भाष्यो अने चूर्णोमोमानी केटलीक नोधो कोई विद्वाने करेली छे ।

* काशीथी प्रकट भएल भावतिमा आ गाथानो क्रमाक २३५ छे, पण पूनानी कोट्याचार्यवाब्बी टीकानी प्रतिमां ए अक २३४ छे ।

ए संद्रह आसरे ३०० करतां वषारे वर्षनो जूनो लखेलो छे । एयां एक ठेकाणे निशीथभाष्यनी ३ गाथा लखेली छे, अने ते पछी “इति जिनभद्रक्षमाश्रमणकृतनिशीथभाष्यस्याष्टमोद्देशके” आवी स्पष्ट नोंब करी छे । अभ्यासिओए आ बाबतमा विशेष शोध करवानी आवश्यकता छे ।*

जिनभद्रगणीनो समय

जिनभद्र गणीना गण-गच्छादिनो के गुरु-शिष्यादिनो कोई उल्लेख जोवामां आवतो नथी । सोळमा सैका पछी लखाएली पट्टावलिओमा तेमना समयनो निर्देश थएलो जोवामा आवे छे अने ते प्रमाणे महावीर निर्वाण पछी स० १११५ मा तेमनो स्वर्गवास थयो मानवामां आवे छे । वीरनिर्वाण १११५ ते विक्रम संवत् ६४५ बराबर थाय छे । पट्टावलिओमा उल्लेखेलो आ समय केटलो असन्दिग्ध छे ते जाणवाना विशेष प्रमाणो अद्यापि दृष्टिगोचर थयां नथी । तपागच्छ, अचलगच्छ, उपकेशगच्छ, लघुपोशालिक, बृहत्पोशालिक, आदि गच्छोनी जे आधुनिक पट्टावलिओ उपलब्ध छे तेमनी मुख्य परंपरामा तो जिनभद्रनो कोई निर्देश नथी । पण खरतर गच्छीय पट्टावलिओमा कोक ठेकाणे मूल पट्टपरंपरामां जिनभद्रने दाखल करी दीधेला जोवामा आवे छे खरा । पण तेमा परस्पर घणो ज विरोध नजरे पडे छे । उदाहरण तरीके, मारी पासे जे केटलांक आवां पट्टावलिना पानाओ छे तेमाथी एकमा जिनभद्रने महावीरथी ३५ मी पाटे लख्या छे, बीजा पानामां ३८ मी पाटे लख्या छे, त्यारे वळी त्रीजा पानामा २७ मी पाटे लख्या छे । केटलाक पानाओमा जिनभद्रनी पाटे हरिभद्रने बेसार्या छे, तो केटलाकमा जिनभद्रनी पाटे शीलाकाचार्यने बेसार्या छे । एक पट्टावलिमां हरिभद्रने महावीर निर्वाण पछी ५८५ वर्षे अने जिनभद्रने ९८० वर्षे थएला जणाव्या छे । आम पट्टावलिओनी विगतो बहु ज असंबद्ध होवाथी तेमाना कोई पण कथनने अन्यान्य पुरावाओना आधारे निर्णीत कर्या सिवाय सत्य मानी शक्या तेम नथी ए स्पष्ट ज छे ।

धर्मसागर गणीकृत तपागच्छ पट्टावलि के जे केटलाक ऐतिहासिक ऊहापोह पछी लखवामां आवी छे अने जेनु सशोधन पण केटलाक विद्वानोनी बनेली खास समितिए कर्युं छे, तेना उल्लेख प्रमाणे जिनभद्र गणी, हरिभद्र पछी ६०-६५ वर्ष थया हता । पण आ उल्लेख पण एटलो ज भूलभरेलो छे । कारण के प्रथम तो हरिभद्रनो स्वर्ग समय जे ए पट्टावलिमा वीरसंवत् १०५५, विक्रम संवत् ५८५ आप्यो छे ते ज बराबर नथी, ए में हरिभद्रना समय निर्णयमां विस्तृत चर्चा करी सिद्ध कर्युं छे; अने बीजु, हरिभद्र सूरिए पोतानी आवश्यक टीकामा अनेक ठेकाणे जिनभद्रनु स्मरण कर्युं छे अने विशेषावश्यकनो स्पष्ट उल्लेख पण कर्यो छे । एटले हरिभद्र पछी जिनभद्र कोई पण रीते होई शके नहीं ए निश्चित छे । धर्मसागरकृत पट्टावलिनो उल्लेख आ प्रमाणे छे:—

श्री वीरात् १०५५ वि० ५८५ वर्षे याकिनीसुतुः श्रीहरिभद्रसूरिः स्वर्गभाक् ।
निशीथ-बृहत्कल्प-भाष्यावश्यकानिचूर्णिकाराः श्रीजिनदासगणिमहत्तरादयः पूर्वगत-

* पट्टावलिओना केटलांक पानाओमां तो एमने “सर्वे भाष्यकर्ता” पण लखेला छे ।

श्रुतधर-श्रीप्रद्युम्नक्षमाश्रमणादिशिष्यत्वेन श्रीहरिभद्रसूरितः प्राचीना एव यथाकालभाविनो बोध्याः । १११५ श्रीजिनभद्रगणिर्युगप्रधानः । अयं च जिनभद्रीयध्यानशतककरणान् भिन्नः संभाव्यते ।

—इण्डियन एण्टीकेरी, पु. ११, पृ. २५३.

खरतर गच्छनी पट्टावलिओ—जेमां छेला सैकामा थई गयेला क्षमाकल्याणमुनिनी बनावेली मुख्य कही शकाय अने जेनो सार डॉ. क्लेटे इण्डियन एण्टीकेरीना पु० ११, पृ० २४३-४९ मां आप्यो छे—ते अनुसारे जिनभद्रनो समय वीरनिर्वाणनो दशमो सैको छे । ए पट्टावलिमां लख्या प्रमाणे वीर स० ९८० मा देवर्द्धिगणी थया । ते ज समयमां चतुर्थीनी संवत्सरी स्थापन करनार कालकाचार्य थया (वी. सं. ९९३), ते ज अरसामा विशेषावश्यक भाष्यादिना कर्ता [बीजी प्रतिप्रमाणे सर्व भाष्यकर्ता] जिनभद्रगणी क्षमाश्रमण (वी. सं. ९८०), तथा आचारांगादि सूत्रोनी टीका करनार तेमना शिष्य शीलाकाचार्य थया, अने ते ज जमानामां १४४४ ग्रन्थोना रचनार हरिभद्रसूरि थया । आ प्रमाणे आ पट्टावलिलेखकना हिसाबे देवर्द्धिगणी, कालकाचार्य, जिनभद्र, शीलाकाचार्य अने हरिभद्रसूरि ए बधा समकालीन छे । आ बधामां हरिभद्रसूरि सिवाय बाकीमा आचार्योने समय हजी प्रमाण-पुरस्सर निर्णीत थयो नथी । पण, सांप्रदायिक इतिहासनु एकदर वळण जोता ए बधा समकालीन होय तेम सभवतु नथी । हरिभद्रनो समय, लगभग विक्रमना आठमा सैकानो छेलो भाग निश्चित थयो छे । देवर्द्धिगणी अने कालकाचार्य छट्टा सैकानी गुरुआतमां थएला मनाय छे । एटले एमनी वच्चे ओछामा ओछु २५० वर्ष जेटलु अतर पडे छे । एमाथी हरिभद्रने बाद करी देवामा आवे—कारण के तेमनो समय निर्णीत छे—अने बाकीना बधाने समकालीन मानी लेवामां आवे तो ते सप्रमाण होई शके के केम, ए प्रश्न विचारणीय रहे छे खरो । पण, आ स्थळे देवर्द्धिगणी अने कालकाचार्यना समयना विचारने पुरतो अवकाश नथी, तेथी हु ए बावतने वगर चर्चे ज मुंकी देवा मागु लु ।

जिनभद्रगणी अने शीलाकाचार्यनी समकालीनता अने गुरु-शिष्य-सम्बन्ध माटे काईक विचार अवश्य कर्तव्य छे । कमनशीबे, शीलाकाचार्य सबधी जे सवत्नो उल्लेख मळे छे ते पण परस्पर विरोधी छे । आचारागसूत्रनी टीकानी केटलीक प्रतिओमा टीका बनाव्याना समयनो निर्देश बे रीते मळे छे: एक निर्देश गद्यमा छे, अने बीजो पद्यमा छे । तेमाए वळी दरेकमां बब्बे पाठभेद छे ।

(१) A पहेलो गद्य निर्देश आ प्रमाणे:—

“शकनृपकालातीतसंवत्सरशतेषु सप्तसु चतुरशीत्यधिकेषु वैशाखपञ्चम्यां आचारटीका दृग्धेति ।”

खंभातना शान्तिनाथना भंडारमा सं० १३२७ मां लखाएली ताडपत्रनी प्रति छे तेमां आ पंक्ति छे. जुओ, पीटर्सन रीपोर्ट ३, पृ. ९०.

B. बीजो गद्य निर्देश आ प्रमाणे:—

“शकनृपकालातीतसंवत्सरशतेषु सप्तसु अष्टानवत्यधिकेषु वैशाखशुद्धपञ्चम्यां
आचारटीका कृतेति ।”—इण्डियन एण्टीकरी, सन् १८८६, पृ० १८८.

(२) बीजो, जे पद्य निर्देश छे ते आ प्रमाणे:—

द्वासप्तत्यधिकेषु हि शतेषु सप्तसु गतेषु गुप्तानाम् ।
संवत्सरेषु मासि च भाद्रपदे शुक्लपञ्चम्याम् ॥
शीलाचार्येण कृता गम्भूतायां स्थितेन टीकैषा ।
सम्यगुपयुज्य शोध्या मान्सर्यविनाकृतैरार्यैः ॥

—आगमोदयसमिति प्रकाशित आवृत्ति, पृ. ३१७ ।

मारी पासेनी एक नोंधमा, गुप्तानां ना बदले शकानां आवो पण पाठ छे । तेम ज केट-
लीक प्रतिओमा आमानी कोई पण उल्लेख सर्वथाए नथी मळतो ।

आ रीते, आ उल्लेखो, जुदी जुदी ४ सालो बतावे छे । पहेलो, शक संवत् ७८८ नी; बीजो
७२८ नी; त्रीजो, गुप्त संवत् ७७२ नी, अने चौथो शक संवत् ७७२ नी । आमानी कई साल
साची छे ते चोक्कस कही शकाय तेम नथी* । गुप्त संवत्नी जे गणत्री अद्यापि विद्वानो करता

* आचारागटीकाना आ संवत्सरावषयक उल्लेखना सबधमा डॉ० फ्रीटे इण्डियन एण्टीकरी, पु १५,
पृ. १८८ मा एक टिप्पणी लक्षी छे ते जाणवा जेवी होवाथी तेनु भावान्तर आई आपवामा आने छे ।

आचार टीकामाथी बे उताराओ.

श्रीयुत के. बी. पाठके जैन हरिवंशमाथी एक महत्त्वनो उतारो १४१ मा पान उपर आप्यो छे । एमा
गुप्त राजाओना उल्लेख उपरोत महावीरना निर्वाण पछीना वशोनो नियमित क्रम आपी ए समयनो सबध बता-
ववा प्रयत्न कयों छे । जो के ए संबंध बराबर नथी ।

हु अहिं योबीघणी एने मळनी ज साहित्यविषयक ध्यान खेंचे एवी बावन आपवा इच्छु छु । डॉ० भगवान-
लाल एन्द्रजीए १८८३ नी शुद्धआतमां, जैनग्रन्थ आचाराग सूत्र ऊपरनी शीलाचार्यनी आचारटीकानी एक
इस्लिखित प्रति मने बनावी इनी । ए लगभग ३०० वर्ष पहेला लखाएली मनाय छे । एमाथी हु बे उतारा
आपु छु । पहेलो पद्यबद्ध उतारो २०७ B अने २०८ A पान ऊपर छे, अने ते आ प्रमाणे छे.—

द्वासप्तत्यधिकेषु हि शतेषु सप्तसु गतेषु गुप्तानाम् ।
संवत्सरेषु मासि च भाद्रपदे शुक्लपञ्चम्याम् ॥
शीलाचार्येण कृता गम्भूतायां स्थितेन टीकैषा ।
सम्यगुपयुज्य शोध्या मान्सर्यविनाकृतैरार्यैः ॥

आ उतारो, शीलाचार्य टीकानो आ भाग गुप्तसंवत् ७७२ ना भाद्रवा सुदी पांचमने दिवसे गभूता
(खंभात) मां पूरो कथों एम जणावे छे ।

बीजो उतारो पुस्तकना अते २५६ B पान ऊपर आवेलो छे । अने ते गद्यमां होई आ प्रमाणे छे —

शकनृपकालातीतसंवत्सरशतेषु सप्तसु अष्टानवत्यधिकेषु वैशाखशुद्ध पञ्चम्यामा-
चारटीका कृतेति ।

२५६ B पान अहिं पुढ थाय छे अने ए पछीनुं पाउ जेमा आ तिथिनु आकडामां पुनरावर्तन अने लेखकना
उपसहारना शब्दो छे ते नष्ट थई गयुं छे ।

आ उतारो सपूर्ण टीकानी समाप्तिनी तिथि तरीके शकसंवत् ७९८ नी वैशाख सुदी पांचमने मुंके छे ।

आव्या छे ते प्रमाणे जो गणीए तो गुप्त संवत् ७७२ एटले ११४१ विक्रम संवत् (१०९१ई.स०) थाय । ए समय तो शेषनवाग टीकाकार अभयदेवसूरिनो छे । प्रथमद्वितीयागटीकाकर्ता शीलं-काचार्य तो ए अगाऊ घणा वर्षा पूर्व थई गयाना घणा पुरावाओ उपलब्ध छे । तेथी कां तो गुप्त संवत् ७७२ वाळो उल्लेख अमपूर्ण होवो जोईए, अने का तो गुप्त संवत्नी जे गणत्री आज पर्यंतना बधा शोधको गणता आव्या छे ते खोटी होवी जोईए । पण, मात्र आ अनिश्चित पाठ-भेदना आधारे ज गुप्त संवत्नी गाठने आपणे ऊकेली शकीए तेम नथी, तेथी ज्यां सुधी गुप्त-संवत्नी गणना अन्य प्रमाणोथी खोटी न ठरे त्या सुधी आ प्रस्तुत उल्लेखने आपणे सत्य न मानी शकीए । हवे रखा शक संवत्सरवाळा उल्लेखो । एमां जो के ७७२, ७८४ अने ७९८ आम त्रण भिन्न भिन्न संवत्सरो छे, पण ते बधानो अन्तर्भाव एक ज पचीसीमा थाय छे तेथी

आ बने उताराओ एम बतावे छे के शीलाचार्य गुप्त अने शक संवत्ने एक गण्यो छे । एमा स्पष्टरीते एक प्रकारनी भूल तो छे ज । अने आ भूल, गुप्त अथवा शक संवत् जेने विषे एतुं अधुस ज्ञान हतु, तेनो निर्देश, कोईपण रीते दाखल करी पोतानी विद्वत्ता बताववाना हेतुने लईने थई छे ।

ज्यां सुधी, गुप्त संवत् ७७२ थी ७९८ (इ स १०९१ थी १११७) अथवा शक संवत् ७७२ थी ७९८ (इ. स ८५० थी ८७६) ए बमाथी कया अरसामां आचारटीका लखाई ए बताववा माटे पुरनी थई पडे एवी शीलाचार्यनो खरो समय प्रदर्शित करती माहिनी न मळो आवे त्या सुधी ए भूल दूर यवानी नथी ।

परंतु आ उताराओ एम बताववा माटे महत्त्वना छे के शीलाचार्यना समयसुधी पण ए वातनु स्मरण हतु के ए संवत् (गुप्त संवत्) के जे बल्लभीना राजाओना वापरने लीवे जाणीतो हतो अने छेवटे काठियावाडमा बल्लभी संवत् तरीके प्रचलित थयो हतो, एनो मूळ अने खास सबध गुप्त राजाओ साथे हतो जेपणे काठिया-वाड अने बीजा पाडोशना भागोमा एनो फेलावो कयौ हतो ।”

आ संवत् अने डा. फ्लोडनी टिपणी ऊपर प्रो. पीटमने, हस्तलिखित पुस्तकोनी शोधवाळा, पोताना श्रीजा रीपोटना पृ० ३६-३७ ऊपर जे नोव करी छे ते पण आ बाबतमा उपयोगी होवाथी अहि अवतार-बामा आवे छे —

नं. २५५. आचारांगसूत्र ऊपरनी शीलाचार्यनी टीका

। शीलाचार्य के शीलक सुप्रसिद्ध नगर अणहिलवाड पाटणना संस्थापक वनराजना धर्मगुरु तरीके सुविदित छे ।

२४७ मा पान ऊपर जे अवतरण आपेल छे ते ऊपरथी जणाय छे के शीलकनी आचारांगवृत्तिमा एनो रचना-समय श स ७७८ छे । वधारेमा जणाय छे के जे श्लोकमा ए मिति छे ते छेवटना पान ऊपर छे एटले बहु भार मूकवा जेनी नथी । १८८६ ना मार्चना द ए मा फ्लाटनी शीलाचार्यना प्रथ ऊपर एरू दूरी नोँध छे । एमा भगवानलाल इंद्रजीनी प्रतिना आवारे ए लखे छे के प्रथना अदरना भागमा गुप्त संवत् ७७२ अने अतना भागमा श. स ७९८ आपवामा आव्या छे । हाल तो हु, अहि आपेलो गुप्त अने शक संवत् वनेनो गोटाळो टाळी शकू एम नथी, परंतु संवत् १३२७ अर्थात् इ. स १२७१ मा लखाएली ए प्रथनी खमातवाळी प्रतिमा ए मूळ प्रथ लखायानो जे समय आपेलो छे ते विषे मने नही जेवी ज सका छे । ए प्रथ श. स. ७८५—इ. स ८६३ मा पूरो करवामा आव्यो हतो । बीजा श्लोकमानो जे शब्द हु बराबर नहोनो समजी शक्यो ते “गभूता” छे, एम फ्लोडना अवतरणथी समजाय छे । गभूता एटले खमात एम फ्लोडनो अभिप्राय देखाय छे । मारावाळा उतारामा ए श्लोकनो अक बीजो आप्यो छे परतु पहेला अकवाळो श्लोक एमा नथी । एतु स्थान समयनिर्देशक गद्य पक्ति ए लीधु छे । शीलाचार्य पोतानी टीका धारे धारे पूरी करी हती एटले एमणे ए बे श्लोक अथवा एना जेवु काइक वच्चे वच्चं मूकी दीधु होय एम लागे छे ।’

तेमनी सत्यता जो पुरवार थाय तो ते काल संभवनीय बनी शके छे । पण, केटलांक अवान्तर प्रमाणोनी विचार करता आ समय पण शीलाकाचार्य माटे जरा वधारे अर्वाचीन जणाय छे । शकसंवत् ७७२-७९८ एटले विक्रम संवत् ९०७-९३३ जेटला थाय । परंतु एम छेक विक्रमना दशमा सैकामां शीलाकाचार्यनुं अस्तित्व स्वीकारवु ते कदाचित् अमपूर्ण थशे । प्रमाणो जो के स्पष्ट नथी, छता शीलांगाचार्य हरिभद्र करतां वधारे अर्वाचीन होय एवु मानवु शंकाशील लागे छे । परंपरागत किम्बदन्ती प्रमाणे शीलाकाचार्य अणहिलपुर संस्थापक वनराज चावडाना गुरु थता हता । ते जो किम्बदन्ती साची होय—खोटी होवा माटे खास प्रमाण मळतु नथी— तो शीलाकाचार्यनी हयाती विक्रम संवत् ८०० नी आसपास होई शके । कारण के वनराजे सं० ८०२ मा पाटणनी संस्थापना करी हती । शीलाकाचार्यना एक विद्या-गुरु जिनभट होय एम तेमनी विशेषावश्यकटीकामाना उल्लेखोथी अनुमान थाय छे । जिनभट ज हरिभद्रना पण धर्माचार्य थता हता एम हरिभद्रीय आवश्यक-वृत्तिना प्रान्तोल्लेखथी ज्ञात थाय छे । हरिभद्रनो समय वनराजना समय साथे एकता धरावे छे, ए तो हरिभद्रना समय निर्णयथी सिद्ध ज छे । एटठे जिनभटना शिष्य शीलाक अने हरिभद्र बन्ने समकालीन होय एवा आ पुरावाओ जणाय छे । वळी एक विशेष प्रमाण पण ए कथननी पुष्टि करतु होय एवु कही शकाय तेम छे । कुवलयमाला कथा जे दाक्षिण्यचिह्न उद्योतनसूरिए शक संवत् ७०० मा रची छे तेनी प्रशस्तिर्न, ८ मी ९ मी गाथामाः तत्त्वाचार्य नामना एक आचार्यनु वर्णन आवे छे । ए तत्त्वाचार्य शीलाक ज होय एम मारी कल्पना थाय छे । कारण के आचारागटीकानी प्राते शीलाकाचार्यनुं वाजु नाम तत्त्वादित्य स्पष्ट पणे लग्नेलु मळ्ठे छे, अने कुवलयमालानी ९ मी गाथामा तत्त्वाचार्यने सीलगविउलसालो एवा श्लेषात्मक विशेषणद्वारा शीलाक उपपदथी सूचित करवामां आवेला छे, एवो मारो अभिप्राय छे । जो ए अभिप्राय यथार्थ होय तो ए ज तत्त्वाचार्य ऊर्फ शीलाकाचार्य कुवलयमालाकर्ता उद्योतन सूरिना दीक्षा-गुरु सिद्ध थाय छे अने तेम थवाथी उद्योतन सूरिना एक विद्या-गुरु हरिभद्रसूरि शीलाकना समकालीन सहजे साबीत थई जाय छे ।

आ हकीकत ऊपरथी ए विचार स्पष्ट थतो लागे छे के शीलाक हरिभद्रना समकालीन होई, विक्रमना ८ मा सैकाना छेला भागमा ते थएला होवा जोईए; पण आचारागटीकाना प्रातोल्लेख प्रमाणे १० मा सैकाना पूर्व भागमा तो नही । परंतु, ऊपर जोई गया तेम केटलीक पट्टावलिओमा जे एमने साक्षात् जिनभद्र क्षमाश्रमणना शिष्य जणाव्या छे तेनी शी स्थिति छे ए विचार तो बाकी ज रहे छे । एटले हवे जरा ए विचार तरफ पण दृष्टि फेरवी जोईए । विशेषावश्यक भाष्यटीकाकार कोट्याचार्य ए ज शीलाकाचार्य होय—ए टीका अने प्रबोध प्रमाणे ते होय पण खरा—तो ए टीकागत उल्लेखोथी तो शीलाकाचार्य जिनभद्रगणीना शिष्य सिद्ध थई

* तस्स य आचारधरो तत्तायरीओ त्ति नाम सारगुणो ।

आसि तवतेयनिज्जियपावतमोहो दिणयरो व्व ॥

जो दूसमसलिलपवाहवेगहीरन्तगुणसहस्साण ॥

सीलगविउलसालो लग्गणखेभो व्व त्तिक्कपो ॥

शकता नथी । कमनशीवे, पूनाना ग्रन्थसंग्रहमां ए टीकानी जे प्रति छे तेनां आद्यन्तनां केटलांक पाना खंडित थई गएला छे, तेथी टीकाकारे मगलाचरणमा के प्रशस्तिमा पोताना विषे के जिनभद्रगणीविषे काई विशेष सूचन कर्तुं छे के नही, ते जाणवानु कशु साधन नथी । पण टीकामां वच्चे वच्चे कटलीक जग्याए भाष्यकारनी खोपज्ञ व्याख्याविषे जे केटलाक उल्लेखो करेला छे ते ऊपरथी काईक अनुमान थई शके तेम छे । शीलांक ऊर्फ कोट्याचार्य पोतानी टीकामां जिनभटाचार्य अने जिनभद्रगणि क्षमाश्रमण एम बे आचार्योनी वारंवार मत प्रदर्शित करे छे । दाखला तरीके थोडांक अवतरणो जोईए—

(१) उपयोगस्तु छद्मस्थस्य सर्वत्रान्तमौहूर्तिक एव श्रोत्रादिषु प्राय ईहान्वयत्वात् ।
इति जिनभटाचार्यपूज्यपादाः इति ।

(२) तत्राप्यपूर्वमिवापूर्वमिति जिनभटाचार्यपूज्यपादाः इति ।

(३) जिनभद्रगणिक्षमाश्रमणपूज्यपादस्तु नोक्तम् ।

(४) अत एव पूज्यपादैः स्वटीकायां प्रायोग्रहणं कृतम् ।

(५) क्षमाश्रमणटीकात्वियम् । (६) क्षमाश्रमणटीकापीयम् ।

(७) श्रीमन्क्षमाश्रमणपूज्यपादानामभिप्रायो लक्षणीयः ।

। आमाना प्रथमना बे अवतरणोमा जिनभटाचार्यनो उल्लेख छे । जिनभटाचार्यनी कोई कृति जैन साहित्यमा जाण्यामा नथी, तेम ज आ अवतरणो ऊपरथी एम पण नथी भासतु के आमा जिनभटना कोई ग्रन्थना आधारे कोट्याचार्य आ अभिप्रायो टाकता होय । आ अभिप्रायो तो एम भूचवता होय तेम लागे छे के, कोट्याचार्य जिनभटना मुखेथी काई विचारो सामळ्या-सीरुया होय अने ते प्रसगवश आ टीकामा व्याख्यानतररूपे टाकी देवामा आव्या होय । आथी हु एम अनुमानु छु के जिनभट पासे शीलाकाचार्ये शास्त्राभ्याम कर्ये होवो जोईए, अने तेथी तेओ तेमना एक गुरु थवा जोईए । हवे बीजा अवतरणोमा जोईए तो तेमा जिनभद्रगणी अने तेमनी खोपज्ञटीकानो निर्देश स्पष्ट ज करेलो छे । आ निर्देश ऊपरथी, जिनभद्रगणीना शीलाकाचार्य शिष्य थता होय तेवो कशो ध्वनि प्रकट थतो नथी । जो तेओ तेमना साक्षात् शिष्य होत तो केक ठेकाणे ते विषेनो स्पष्ट-अस्पष्ट उल्लेख तेओ अवश्य करत । ए टीकामा एक उल्लेख तो एवो पण नजरे पडे छे, जे, ए बेनो परस्पर कालकृत विशेष भेद सूचवनारो कही शकाय । ए उल्लेख आ प्रमाणे छे—

“भाष्याननुयायि पाठान्तरमिदं अग्रतः, एवमनेनैव वृद्धिक्रमेणेत्यादेरर्थाः; न चेदं भूयसीषु प्रतिषु दृश्यते ।” वि० भाष्यनी ६३७ मी गाथानी व्याख्यामा आ उल्लेख आवेलो छे । अहिं, कोई जूनी प्रतिओमां शीलाकाचार्यने पाठभेद नजरे पळ्यो छे अने ते पाठभेद भाष्यकारना अभिप्रायथी जूदो पडतो जणायो छे; तेथी ते माटे पोतानी टीकामा एमने उल्लेख करवो पळ्यो छे के आ पाठभेद भाष्यने अनुगत नथी, तेम ज घणी प्रतिओमा आ पाठ मळतो पण नथी । आ उल्लेख स्पष्ट सूचवे छे के शीलाकाचार्यना समयमा विशेषावश्यकमा पाठभेदो थई

ચૂક્યા હતા અને તેની ઘળી જૂદી જૂદી પાઠભેદોવાઢી પ્રતિઓ પળ થઈ ચૂકી હતી । આ વસ્તુ-સ્થિતિ ત્યારે જ બધ વેસતી બની શકે જ્યારે શીલાકાચાર્ય અને જિનભદ્રમળી ક્ષમાશ્રમણ વચ્ચે કાલક્રૂત વિશેષ અન્તર હોય । જો ઇ વત્રેની વચ્ચે કાઈ અન્તર ન હોય અને પટ્ટાવલિ લેલકના કથન પ્રમાણે ઇમનામાં ગુરુ-શિષ્યનો જ સબન્ધ રહેલો હોય તો વિશેષાવડ્યકમાપ્યમા આવા પાઠભેદો અને પ્રત્યન્તરોની નોંધ લેવા જેવી સ્થિતિ શીલાંકાચાર્યની સન્મુલ્ક ઉપસ્થિત જ શી રીતે થઈ શકે । માટે જ્યાં સુધી બીજા કોઈ સ્પષ્ટ સાધક બાધક પ્રમાણ ન મઢી આવે ત્યા સુધી શીલાંકાચાર્યને જિનભદ્રગળીના શિષ્ય પળ માની શકાય તેમ નથી, તેમ જ તે વત્રે સમકાલીન હતા ઇમ પળ કહી શકાય તેમ નથી ।

જિનભદ્રગળી ક્ષમાશ્રમણના સમય નિર્ણય માટે હજી બીજી ઘળી બાવતો ચર્ચવા જેવી છે, પળ આ સ્થલે તે બધીની ચર્ચા કરવા જેટલો અવકાશ ન હોવાથી હુ ઇ બાવતનો કોઈ સ્પષ્ટ નિર્ણય આપી શકુ તેમ નથી । પળ, સ્વાસ કાઈ વિરોધી પ્રમાણ નજરે ન પડે ત્યા સુધી પટ્ટાવલિયોમાં જે વીર સવત્ ૧૧૧૫-વિક્રમ સવત્ ૬૪૫ ની સાલ ઇમના માટે લખેલી છે તેનો સ્વીકાર કરી ઇ તો તેમાં કશી હરકત નથી ।

જીતકલ્પસૂત્ર

આ સૂત્ર, ઇના નામ પ્રમાણે જૈન શ્રમણોના આચાર વિષયક છે અને ઇમાં ૧૦ પ્રકારના પ્રાયશ્ચિત્તનુ વિધાન કરવામા આવ્યુ છે । આ પ્રાયશ્ચિત્ત સવન્ધી વિષય છેદ સૂત્રો અને બીજા ઘળાં ગ્રન્થોમા ચર્ચવામા આવ્યો છે । તેમા, કેટલીક જગ્યા ઇ તે બહુ જ સક્ષિપ્ત રીતે ચર્ચેલો છે, તો કેટલીક જગ્યા ઇ ઘળી જ વિસ્તૃત રીતે વર્ણવેલો છે । ઇટલા માટે જિનભદ્રગળી ક્ષમાશ્રમણે બહુ સક્ષિપ્ત નહી તેમજ બહુ વિસ્તૃત નહી ઇવી મધ્યમરીતે ઇ વિષયને સમજાવવા માટે આ ગ્રન્થની સકલના કરી હોય તેમ સમજે છે ।

આ પ્રાયશ્ચિત્તના વિષયમા ઇક વાત નોંધવા જેવી છે, અને તે ઇ છે, કે શ્વેતાવર સંપ્રદાયના સર્વ આગમોમાં અને અન્ય ગ્રન્થોમા આ જીતકલ્પસૂત્ર પ્રમાણે જ ૧૦ પ્રકારના પ્રાયશ્ચિત્ત વર્ણવેલ્લ મઢે છે । પળ તત્ત્વાર્થસૂત્રના નવમા અધ્યાયના ૨૧-૨૨ સૂત્રમા પ્રાયશ્ચિત્તના પ્રકાર ૯ જ ગળાવ્યા છે, અને તેમા, આ સૂત્રમા વળવેલા મૂલ, અનવસ્થાપ્ય અને પારાચ્ચિક આ છેલ્લા ત્રણના સ્થાને, પરિહાર અને ઉપસ્થાપના નામના વે પ્રાયશ્ચિત્ત કહ્યા છે । ડિગમ્બર સપ્રદાયના સાહિત્યમા પ્રાયઃ સર્વત્ર તત્ત્વાર્થસૂત્ર પ્રમાણે ૯ જ પ્રાયશ્ચિત્ત મઢી આવે છે । શ્વેતાવર સાહિત્યમા ઇક તત્ત્વાર્થ-સૂત્ર સિવાય બીજે ક્યા ઇ આ પ્રકાર ઢ્વષ્ટિ ગોચર નથી થતો । જિનભદ્રગળી ક્ષમાશ્રમણ જીત-કલ્પસૂત્રની અતે ઇમ પળ કહે છે કે તપ-અનવસ્થાપ્ય અને તપ-પારાચ્ચિક આ બલે પ્રાયશ્ચિત્ત ભદ્રબાહુસ્વામી પછી વ્યુચ્છેદ પામ્યા છે । ડિગમ્બર સાહિત્યમા આ વિચાર ક્યા ઇ નથી । તેમ જ તત્ત્વાર્થમાપ્યમા પળ આ સબંધે કાઈ સૂચન નથી । વિદ્વાન્ અભ્યાસિઓ તત્ત્વાર્થસૂત્રના કર્તૃત્વના પ્રશ્નનો ઝહાપોહ કરે ત્યારે આ વિષય પળ તેમા વિચારવા જેવો છે, ઇ સૂચન કરવા સારુ અઢિ આ નોંધ કરવી ઉચિત લાગી છે ।

जीतकल्पसूत्र-व्याख्या-साहित्य

आ सूत्र ऊपर उपलब्ध थता व्याख्या-साहित्यमां जूनामा जूनी कृति ते आ आवृत्तिमां प्रकाशित सिद्धसेनकृत चूर्णिं छे । आ चूर्णि रचायां पहेला पण कोई चूर्णि ए सूत्र ऊपर रचाएली हती एम प्रस्तुत चूर्णिमां, पृष्ठ २३, पक्ति २३ ऊपर, आवेला उल्लेखथी ज्ञात थाय छे, पण ते उपलब्ध नथी । आ मुद्रित चूर्णिना कर्ता सिद्धसेनगणिना समयादि विषेनो निर्णय करवा माटेनां साधनोविषे विशेष शोध खोळ थई शकी नथी, तेथी आ सिद्धसेन कोण अने क्यारे थया—ए प्रश्नने छेळ्या वगर ज हाल तो चलावी लेवुं प्रास छे ।

आ चूर्णि ऊपर जे टिप्पण आपवामा आव्युं छे तेना कर्ता श्रीचन्द्रसूरिना समयादिनो उल्लेख टिप्पणनी प्रशस्तिमा आपेलो छे, अने ते अनुसारे विक्रम संवत् १२२७ मा अणहिलपुरमां तेभ्रणे आनी रचना करेली छे । आ श्रीचन्द्रसूरिए श्रावकप्रतिक्रमणसूत्रवृत्ति (संवत् १२२२), श्रीपागवृत्ति (संवत् १२२८), निशीथविंशोद्देशकवृत्ति, विगेरे बीजा पण केटलाक व्याख्याग्रन्थो छ्या छे ।

प्रस्तुत चूर्णि सिवाय आ सूत्र ऊपर एक प्राकृत गाथावद्ध भाष्य पण उपलब्ध थाय छे । ए ष्यना कर्ता कोण छे ते कोई ज्ञात थई शक्यु नथी । एनो आदि-अंतनो भाग आ प्रमाणे छे—

आदि—कयपवयणप्पणामो बुच्छं पच्छित्तदाणसंखेवं ।

जीयव्वहारगयं जीवस्स विसोहणं परमं ॥

पवयणदुवालसंगं सामाइयमाइबिन्दुसारन्तं ।

अह व चउव्विहसंघो जत्थेव पइट्ठियं नाणं ॥

अह वा पगयपसत्थं पहाणवयणं व पवयणं तेण ।

अह व पवत्तयतीई नाणाई पवयणं तेण ॥

अन्त—अप्पगन्धमहत्थो इति एमो वण्णिओ समासेणं ।

पंचमतो ववहारो नामेणं जीयकप्पो त्ति ॥

कप्पव्ववहारारणं उदहिसरिच्छाण तह णिसीहस्स ।

सुत्तरतणबिन्दुणवणीतभूतसारेस णातव्वो ॥

कप्पादीए विण्णिवि जो सुत्तथेहि णाहिती णितुणं ।

णिगादिस्सति सो एयं सीसपसीसाण णहु अण्णो ॥

॥ इति श्रीजीतकल्पभाष्यं ॥ ३३०० ॥

सं० १७२० वर्षे मार्गशीर्ष शुदि १ शुक्रवासरे अद्येह श्रीपत्तने लि० श्रीमोढज्ञातिना
श्रीकाशीदासात्मजेन अंबादत्तेन । शुभं भवतु । शिवमस्तु ।

आ भाष्य, प्रस्तुत चूर्णि रचाया बाद लखायु होय तेम जणाय छे, कारण के चूर्णिमां भाष्यनो क्याए उल्लेख थएलो नथी देखातो । चूर्णि पहेला जो भाष्यनी रचना थई होत तो चूर्णिकार तेनो अवश्य उल्लेख करत ।

चूर्णि अने भाष्य सिवाय, आ सूत्र ऊपर एक संस्कृत टीका पण स्वतंत्र रीते लखाएली मळे छे । ए टीका, आवश्यकसूत्रनी लघुवृत्ति रचनार श्रीतिलकाचार्ये रची छे । ए टीकानो आदि अने अन्त भाग आ प्रमाणे छे:—

वन्दे वीरं तपोवीरं तपसा दुस्तपेन यः । शुद्धं स्वं विदधे स्वर्णं स्वर्णकार इवाग्निना ॥
जिनस्य वचनं नौमि नवं तेजस्विमण्डलम् । यतो ज्योतीषि धावन्ति हर्तुमन्तर्गतं तमः ॥
निःप्रत्यूहं प्रणिदधे भवानीतनयानहम् । सर्वानपि गणाध्यक्षानक्षामोदरसङ्गतान् ॥
जिनभद्रगणिं स्तौमि क्षमाश्रमणमुत्तमम् । यः श्रुताज्जीतमुदधे शौरिः सिन्धोः सुधामिव ॥
प्रणमाम्यात्मगुरुंस्तान् घनसारशलाकयेव यद्वाचा । अज्ञानतिमिरपूरितमुद्गाटितं ममान्तरं चक्षुः
इति सुतिकृतसुकृतः श्रुतगहसकल्पस्य जीतकल्पस्य । विवरणलवं करिष्ये स्वस्मृतिबीजप्रबोधाय ॥

श्रीमान् चन्द्रप्रभः सूरियुगप्राधान्यभागभून् । तदामनमलंचक्रुः श्रीधर्मधोपसुरयः ॥
तत्पट्टश्रीशुजोऽभूवन् श्रीचक्रेश्वरसुरयः । श्रीशिवप्रभमरिस्तत्पट्टश्रीहीरनायकः ॥
तदीयशिष्यलेशोऽहं सूरिश्रीतिलकाभिधः । अनन्यसममोऽभ्यश्रुताम्भोजमधुव्रतः ॥
इमार्मादृग्विधां चूर्णेः तस्याधोपनिबन्धतः । गुरूणां संप्रदायाच्च विज्ञायाथ स्वशक्तितः ॥
अकार्षं जीतकल्पस्य वृत्तिमत्यल्पधीरणि । सा विशोऽव्या श्रुतधरैः सर्वैर्मयि कृपापरैः ॥
सहस्रमेकं श्लोकानामधिकं सप्तभिः शतैः । प्रत्यक्षरेण संख्याया मानमस्य विनिश्चितम् ॥

जीतकल्पसूत्रना अनुकरण-ग्रन्थ

आ सूत्रना अनुकरण रूपे, पाळना आचार्योए यतिजीतकल्प अने श्राद्धजीतकल्प ए नामनो बीजा बें त्रण स्वतंत्र ग्रन्थो पण लख्या छे, अने तेमना ऊपर टीका-टिप्पणी आदि केटलाफां व्याख्या ग्रन्थो पण उपलब्ध थाय छे ।

आ ग्रन्थने, आ रूपमा प्रकट करवा माटे, श्रीयुत मोदी केशवलाल प्रेमचन्द भादेना उत्सा अने आग्रह ज मुख्य कारणभूत थाय छे अने तेथी आ प्राचीन ग्रन्थरचना उद्धारसु मुष श्रेय तेमने ज घटे छे ।

गूजरात पुरातत्त्व मन्दिर
अमदावाद
आश्विनमास, सवन् १९८२. }

—मुनि जिनविजय

परिशिष्ट

श्रीलांकाचार्य विषे वधारे विगत

पाच्छरुना पानाओमा श्रीलाकाचार्य विषे केटलीक चर्चा करी छे अने तेमा मे एम अभिप्राय दशाब्दो छे के श्रीलांकाचार्य घणुं करीने हरिभद्र सूरिना समकालीन होवा जोईए। आ प्रस्तावना प्रेसमा गया बाद डॉ हर्मन याकोबीनी लखेली हरिभद्रकृत समराइचकहानी प्रस्तावना मारा जोवामा आवी। ए प्रस्तावनामा प्रसंगवशात् श्रीलांकाचार्य विषे एरु वे टेकाणे डॉ याकोबीए उल्लेख करेलो छे अने एमना मने ए आचार्य हरिभद्र करता एक सैका पछी थया हना तेम लागे छे। प्रमाण जो के कोई नवु ए नयी आपना पण आचाराग टीकानी प्राते जे शक सबत् ७९८ नी पक्ति मळी आवे छे तेने ज प्रमाण मानी ए पोतानो अभिप्राय व्यक्त करे छे। प्रस्तावनाना पृष्ठ १० नी नोटमा ए जणावे छे के—

In the Laghuvitti [of Ganadhara Sārdha S'ataka] V 60 According to that source and to the Pattavali of the Kharataragaccha S'ilānk was the successor of Hanibhadra, but that is impossible, since the date of his Charāṅgatika is said to be S'aka 798=872 A D, or more than century later than Hanibhadra

ए ज प्रस्तावनाना पृष्ठ १२ ऊपर एरु बीजी रीते पण हरिभद्र अने श्रीलाक वच्चे एक सैकानुं अतर सूचवतां विद्वान् लखे छे के—

For according to Prof Leumann Hanibhadra commented on the text in Sanskrit, but retained the Kathānakas and certain other parts of the Jām in the original Prakrit, while S'ilānk who flourished more than a century later, translates such passages also into Sanskrit

आमाना प्रथम अवतरणमा तो आचाराग टीकाना शक सबत् ७९८ वाला उल्लेखने, ज्या सुधी ते अन्य समाधी अस्तिद न ठरे, प्रमाणभूत मानी, खरतरगच्छ पद्मवलीमा जे श्रीलाकने हरिभद्रना शिष्य लख्या छे तेने आ याकोबी असभव माने छे, अने हरिभद्रनो जे समय मे निर्णत कयो छे तेनो सपूर्ण खीकार करी, ते ज सम-यना हिमावे, ए वने आचार्यो वच्चे एक सैका जेटलु अतर बनावे छे।

बीजा अवतरणमा प्रो लॉयमाने पोताना दशवैकालिक सूत्र ऊपरना निबधमा (Z D M G, vol 16 p 581 ff) जेन आगमो ऊपरना व्याख्या साहित्यना कालक्रम संबंधे जे अभिप्राय जणाब्यो छे तेने अनुसरीने डॉ. याकोबीए हरिभद्र अने श्रीलाक वच्चे एक सैका जेटलु व्यवधान सूचव्युं छे।

आ प्रस्तावनाना वाचकोनी विशेष समजण खातर प्रो. लॉयमाने दोरेला व्याख्या—साहित्यना कालक्रमनु स्पष्टीकरण करवुं आवश्यक छे। जैन आगमो ऊपर सौधी प्रथम नियुक्ति नामे प्राकृत गाथाबद्ध इकी टिप्पणीओ रचाई, पछी प्राकृत गाथामा ज विस्तृत भाष्यो रचाया, ते पछी प्राकृतबहुल अने कचित् सस्कृतवाला गद्यमा चूर्णिओ रचाई, ते पछी सस्कृतबहुल अने कचित् प्राकृतवाला गद्यमा टीकाओ रचाई, अने ते पछी छेवटे केवल सस्कृतमा ज व्याख्याओनी रचना थई। आ प्रकारना दूरेक व्याख्या—निबधीनो कालक्रम साधारण रीते एक-एक सैका जेटबो समजो लेवानो अभिप्राय ए विद्वानोनो भाय छे। उदाहरण तरीके—आवश्यक अने नदिसूत्रनी चूर्णिना कर्ता जिनदासगणि महत्तर विक्रमना आठमा सैकाना पूर्वाधेमा थया। तेमना पछी एक सैका बाद संस्कृतबहुल एवी टीकाओ लखवानी शुद्धात करनार हरिभद्र थया। हरिभद्रे पोतानी टीकाओ माटे जो के सस्कृतमा ज लखवानी

पद्धतिनो अंगीकार कीधो हतो पण वचे वचे प्रमाणरूपे जे कथानको विगेरे आपवानी जरूर पडी ते तेमणे पूर्वनी चूर्णिभोमांथी प्राकृतमां ज तद्वत् तारवी लीधां । ए पछी, एक सैका बाद शीलाकाचार्य थया जेमणे पोतानी व्याख्या आने परिपूर्णरीते संस्कृतमां ज लखवानी शैलीनो स्वीकार कीधो ।

प्रो लॉयमाने दोरेलो आ कालक्रम जो के सामान्यरीते बंध बेसतो जणाय छे अने जैन आगम-साहित्यना विकासक्रमनो इतिहास जोतां ए विचार घणाभागे स्वीकारणीय पण जणाय छे । छतां एमा कोक अपवाद पण दृष्टि-गोचर थाय छे । दाखला तरीके इग्यारमा सैकामा शांत्याचार्ये उत्तराध्ययनसूत्र ऊपर जे टीका लखी छे ते हरि-भद्रनी पद्धतीए लखी छे । मूळ सूत्र अने नियुक्तिनी व्याख्या ज्यारे ए आचार्ये संस्कृतमां लखी छे त्यारे एमा आवता बधा कथानको प्राकृतमा ज पूर्वनी चूर्णिमाथी तद्वत् उतारी लीधा छे, अने एथी ए टीकां बीजु नाम पाइय (प्राकृत) टीका तरीके बधारे प्रसिद्ध छे । केवल शांत्याचार्ये ज नहि पण जैनना पछीना सैकामा थएला ए ज सूत्रना बीजा टीकाकार देवेंद्रगणिए पण ए पद्धतिनु अनुसरण करी पोतानी टीकामां लंबी लंबी कथाओ प्राकृतमा ज गुथी छे ।

आ ऊपरथी आपणे जोई शकीए छीए के शीलाकाचार्यना समयमाटे प्रो. लॉयमान-अंकित कालक्रम सबैग साधकरूप नथी । तेम ज, आचारांग टीका प्रति आवेली शक सवत् वाळी पकि पण विविध पाठभेदो धरावती होवने लीधे, जेम में प्रस्तावना पृष्ठ १४ ऊपर जणाव्यु छे, तेम अत्रान्त गणी शकाय तेम नथी । पण आचारांग टीकावाली पंक्तिनुं समर्थन करे एतु जे एक बीजु प्रमाण हमणा मारी दृष्टिगोचर थयु छे तेनी नोध अहिं लक छु जैन साहित्य संशोधकना प्रथम भागना, २ जा अकमा, बृहद्विष्णुनिका नामनी एक प्राचीन जैन प्रथ सूचि में प्रकट करी छे । ए सूचि लगभग ५०० वर्ष जेटली जूनी छे अने बहु गवेपणा पूर्वक तैयार करवामा आवती होय तेवी तेनी सरूबर छे । ए सूचिना २८३ क्रमांक ऊपर शीलाचार्ये रचित प्राकृत मुख्य महापुरुष चरित्रनी नोध छे । जेनी १०००० जेटली श्लोकसख्या, अने ९२५ वर्षे रचना थएली लखी छे । मूलप्रथ अद्यापि मार जोवामा आव्यो नथी तेथी एना रचना-समयनो उल्लेख केवा प्रकारनो छे ते काई कल्पी शकाय तेम नथी, परंतु जो ए चरित्रकर्ता शीलाचार्ये अने आचारांग अने सूत्रकृतांग टीकाकर्ता शीलाचार्ये बने एक ज होय तो, आचारांग टीकागत शक सवत् ७९८ वालो उल्लेख अवश्य सत्य होई शके छे । कारण के, शक सवत् ७९८ ए विक्रम संवत् ९३३ बराबर थाय छे, अने महापुरुष चरित्रनी रचनानी जे ९२५ नी साल बृहद्विष्णुनिकाकारे आपेली छे ते विक्रम संवत्नी गणत्री वाली ज होवी जोईए, कारण के, ए सूचिमा प्राय सर्वत्र एज गणत्रीनो व्यवहार करवामा आव्यो छे । तेथी ए बने साल वच्चे मात्र ८ वर्षनो ज तफावत रहेतो होवथी आ बने कृतिओ—आचारांग टीका अने महापुरुष चरित्र—समकालीन ज ठरे छे । अने तेथी ए बनेना कर्ता शीलाचार्ये एकज व्यक्ति हता, एका माननुं प्राप्त थाय छे ।

आ हकीकत ऊपरथी आचारांग टीकाकर्ता शीलाचार्येनो समय निर्णय थई शके छे, पण, विशेषावश्यक भाष्यटीका कर्ता कोट्याचार्ये के जेमनुं नाम शीलाक पण कहेवामा आवे छे तेमनो तथा अणहिलपुर सस्थापक बनराजना गुरु तरीके प्रसिद्ध थएला शीलशुण के शीलाक नामना जे आचार्ये छे तेमनो निर्णय तो मूल प्रस्तावनामां जणाव्या प्रमाणे अनिश्चित ज रहे छे ।

१ ए सूचिकारे आचारांग टीकानो रचना समय पण विक्रमसंवत्नी गणत्रीय गणी ९३३ वर्षे नो ज आव्यो छे—जुओ बृहद्विष्णुनिका, क्रमांक १ (३)

॥ णमो समणस्स भगवओ महावीरस्स ॥

सिरि-जिणभद्द-खमासमण-विरइयं

जी य क प्प-सु त्तं

कय-पक्खण-प्पणामो वोच्छं पच्छित्तदाण-संखेवं ।
जीयव्ववहार-गयं जीयस्स विसोहणं परमं ॥ १ ॥
संवर-विणिज्जराओ मोक्खस्स प्हो, तवो प्हो तासिं ।
तवसो य पहाणंगं पच्छित्तं, जं च नाणस्स ॥ २ ॥
सारो चरणं, तस्स वि नेव्वाणं, चरण-सोहणत्थं च ।
पच्छित्तं, तेण तयं नेयं मोक्खत्थिणाऽवस्सं ॥ ३ ॥
तं दसविहमालोयण १ -पडिकमणोभय २-३ -विवेग ४ -वोस्सग्गे ५ ।
तव ६ -छेय ७ -मूल ८ -अणवट्टया ९ य पारञ्चिए १० चेव ॥ ४ ॥
करणिज्जा जे जोगा तेसुवउत्तस्स निरइयारस्स ।
छउमत्थस्स विसोही जइणो आलोयणा भणिया ॥ ५ ॥
आहाराइ-ग्गहणे तह बहिया निग्गमेसुऽणेगेसु ।
उच्चार-विहारावणि-चेहय-जइ-वन्दणार्हसु ॥ ६ ॥
जं चऽत्तं करणिज्जं जइणो हत्थ-सय-बाहिरायरियं ।
अविद्यडियम्मि असुद्धो, आलोएन्नो तयं सुद्धो ॥ ७ ॥
कारण-विणिग्गयस्स य स-गणाओ पर-गणागयस्स वि य ।
उवसंपया-विहारे आलोयण-निरइयारस्स ॥ ८ ॥
गुत्ती-समिइ-पमाए गुरुणो आसायणा विणय-भंगे ।
इच्छार्हणमकरणे लहुस मुंसाऽदिन्न-मुच्छासु ॥ ९ ॥
अविहीइ कास-जंभिय-खुय-वायासंक्किलिट्ट-कम्मेसु ।
कन्दप्प-हास-विगहा-कसाय-विसयाणुसंगेसु ॥ १० ॥
खलियस्स य सव्वत्थ वि हिंसमणावज्जओ जयन्तस्स ।
सहसाऽणाभोगेण व मिच्छाकारो पडिकमणं ॥ ११ ॥

- आभोगेण वि तणुएसु नेह-भय-सोग-बाउसाईसु ।
कन्दप्प-हास-विगहाईएसु नेयं पडिक्कमणं ॥ १२ ॥
३. संभम-भयाउरावह-सहसाऽणाभोगऽणप्प-वसओ वा ।
सव्व-वयाईयारे तदु-भयमासंकिए चेव ॥ १३ ॥
दुच्चिन्तिय-दुब्भासिय-दुचेद्विय-एवमाहयं बहुसो ।
उवउत्तो वि न जाणह जं देवसियाह-अहयारं ॥ १४ ॥
सव्वेसु वि बीय-पए दंसण-नाण-चरणावराहेसु ।
आउत्तस्स तदु-भयं सहसक्काराइणा चेव ॥ १५ ॥
४. पिण्डोषहि-सेज्जाई गहियं कडजोगिणोवउत्तेण ।
पच्छा नायमसुद्धं सुद्धो विहिणा विगिञ्चन्तो ॥ १६ ॥
कालऽद्धाणाइच्छिय-अणुग्गयत्थमिय-गहियमसद्धो उ ।
कारण-गहि-उव्वरियं भत्ताइ-विगिञ्चियं सुद्धो ॥ १७ ॥
५. गमणागमण-विहारे सुयम्मि मावज्ज-सुविणयाईसु ।
नावा-नइ-सन्तारे पायच्छित्तं विउस्सग्गो ॥ १८ ॥
भत्ते पाणे सयणासणे य अरिहन्त-समण-सेज्जासु ।
उच्चारे पासवणे पणवीसं होन्ति ऊसासा ॥ १९ ॥
हत्थ-सय-बाहिराओ गमणाऽऽगमणाइएसु पणवीसं ।
पाणिवहाई-सुविणे सयमट्ठसयं चउत्थम्मि ॥ २० ॥
देसिय-राइय-पक्खिय-चाउम्मास-वरिसेसु परिमाणं ।
सयमद्धं तिन्नि सया पंच-सयऽट्ठत्तरसहस्सं ॥ २१ ॥
उहेस-समुहेसे सत्तावीसं अणुणवणियाए ।
अट्ठेव य ऊसासा पट्ठवण-पडिक्कमणमाई ॥ २२ ॥
६. (१) उहेसऽज्जयण-सुयकम्बन्धंगेसु कमसो पमाइस्स ।
कालाइक्कमणाइसु नाणायाराइयारेसु ॥ २३ ॥
निव्विगइय-पुरिमट्ठेगभत्त-आयंभिलं चणागाढे ।
पुरिमाई खमणन्तं आगाढे; एवमत्थे वि ॥ २४ ॥
सामन्नं पुण सुत्ते मयमायामं चउत्थमत्थम्मि ।
अप्पत्ताऽपत्ताऽवत्त-वायणुहेसणाइसु य ॥ २५ ॥
कालाविसज्जणाइसु मण्डलि-वसुहाऽपमज्जणाइसु य ।
निव्वीइयमकरणे अक्ख-निसेज्जा अभत्तट्ठो ॥ २६ ॥

आगाढाष्वागाढस्मि सञ्च-भंगे य देस-भंगे य ।

जौगे छट्ठ-चउत्थं चउत्थमायम्बिलं कमसो ॥ २७ ॥

(१) संकाहएसु देसे खमणं मिच्छोवबूहणाइसु य ।

पुरिमाई णन्तं भिक्खु-प्पभिईण व चउण्हं ॥ २८ ॥

एवं चिय पत्तेयं उवबूहाईणमकरणे जहणं ।

आयामन्तं निव्वीइगाइ पासत्थ-सहेसु ॥ २९ ॥

परिवाराइ-निमित्तं ममत्त-परिपालणाइ वच्छेत्ते ।

साहम्मिओ त्ति संजम-हेउं वा सञ्चहिं सुद्धो ॥ ३० ॥

(२) एगिन्दिद्याण घट्टणमगाढ-गाढ-परियावणुहवणे ।

निव्वीयं पुरिमहं आसणमायामगं कमसो ॥ ३१ ॥

पुरिमाई खमणन्तं अणन्त-विगलिन्दिद्याण पत्तेयं ।

पञ्चिन्दिद्यम्मि एगासणाइ कट्टाणयमहेगं ॥ ३२ ॥

मोसाइसु मेहुण-वज्जिएसु द्वाइ-वत्थु-भिन्नेसु ।

हीणे मज्झुक्कोसे आसणमायाम-त्वमणाइं ॥ ३३ ॥

लेवाइय-परिवासे अभत्तट्ठो सुक्क-सन्निहीए य ।

इयराए छट्ठ-भत्तं, अट्टमगं सेस-निसिभत्ते ॥ ३४ ॥

उद्देसिय-चरिम-तिगे कम्मे पामण्ड-स-घर-मीसे य ।

बायर-पाहुडियाए सपच्चवायाहडे लोभे ॥ ३५ ॥

अहरं अणन्त-निक्खित्त-पिहिय-साहरिय-मीसयाईसु ।

संजोग-स-इंगाले दुविह-निमित्ते य खमणं तु ॥ ३६ ॥

कम्मुद्देसिय-मीसे धायाइ-पगासणाइएसुं च ।

पुर-पच्छ-कम्म-कुच्छिय-संसत्तालित्त-कर-मत्ते ॥ ३७ ॥

अहरं परित्त-निक्खित्त-पिहिय-साहरिय-मीसयाईसु ।

अइमाण-धूम-कारण विवज्जए विहिय मायामं ॥ ३८ ॥

अज्झोयर-कड-पूहय-मायाऽणन्ते परंपरगए य ।

मीसाणन्ताणन्तरगया इए चे गमासणयं ॥ ३९ ॥

ओह-विभागुद्देसोवगरण-पूईय-ठविय-पागडिए ।

लोउत्तर-परियट्टिय-पमिच्च-परभावकीए य ॥ ४० ॥

सग्गामाहड-दहर-जहन्न-मालोहडोक्षरे पढमे ।

सुद्धुम-तिगिच्छा-सन्धव-निग-मक्खिय-दायगो बहए ॥ ४१ ॥

पत्तेय-परंपर-ठविय-पिहिय-मीसे अणन्तराईसु ।
 पुरिमहं संकाए जं संकह तं समावज्जे ॥ ४२ ॥
 ५ इत्तर-ठविए सुहुमे ससणिद्ध-ससरक्ख-मक्खिए चैव ।
 मीस-परंपर-ठवियाइएसु बीएसु याविगई ॥ ४३ ॥
 सहसाऽणाभोगेणव जेसु पडिक्कमणमभिहियं तेसु ।
 आभोगओत्ति बहुसो-अहप्पमाणे य निव्विगई ॥ ४४ ॥
 धावण-डेवण-संघरिस-गमण-किड्ढा-कुहावणाईसु ।
 उक्कुट्टि-गीय-छेलिय-जीवरूयाईसु य चउत्थं ॥ ४५ ॥
 तिविहोवहिणो विच्चुय-विस्सारियऽपेहियानिवेयणए ।
 निव्वीय-पुरिममेगासणाइ, सव्वम्मि चायामं ॥ ४६ ॥
 हारिय-धो-उग्गमियानिवेयणादिन्न-भोग-दाणेसु ।
 आसण-आयाम-चउत्थगाइ, सव्वम्मि छट्टं तु ॥ ४७ ॥
 मुहणन्तय-रयहरणे फिडिए निव्वीययं चउत्थं च ।
 नासिय-हारविए वा जीएण चउत्थ-छट्टाईं ॥ ४८ ॥
 कालऽद्धाणाईए निव्विइयं खमणमेव परिभोगे ।
 अविहि-विगिञ्चणियाए भत्ताईणं तु पुरिमहं ॥ ४९ ॥
 पाणस्सासंवरणे भूमि-तिगापेहणे य निव्विगई ।
 सव्वस्सासंवरणे अगहण-भंगे य पुरिमहं ॥ ५० ॥
 एयं चिय सामन्नं तवपडिमाऽभिग्गहाइयाणं पि ।
 निव्वीयगाइ पक्खिय-पुरिसाइ-विभागओ नेयं ॥ ५१ ॥
 फिडिए सयमुस्सारिय-भग्गे वेगाइ वन्दणुस्सग्गे ।
 निव्वीइय-पुरिममेगासणाइ, सव्वेसु चायामं ॥ ५२ ॥
 अकएसु य पुरिमासण-आयामं, सव्वसो चउत्थं तु ।
 पुव्वमपेहिय-थण्डिल-निसि-वोसिरणे दिया सुवणे ॥ ५३ ॥
 कोहे बहुदेवसिए आसव-कक्कोलगाइएसुं च ।
 लसुणाइसु पुरिमहं, तन्नाई-बन्ध-मुयणे य ॥ ५४ ॥
 अञ्जुसिर-तणेसु निव्वीइयं तु, सेस-पणएसु पुरिमहं ।
 अप्पडिलेहिय-पणए आसणयं, तस-वहे जं च ॥ ५५ ॥
 ठवणमणापुच्छाए निव्विसओ विरिय-गहणाए य ।
 जीएणेक्कासणयं, सेसय-मायासु खमणं तु ॥ ५६ ॥

कप्पेणं पञ्चिन्द्रिय-चोरमणे संकिलिट्ट-कम्ममे य ।
 कीहऽद्वाणासेवी गिलाण-कप्पावसाणे य ॥ ५७ ॥
 सब्बोवहि-कप्पम्मि य पुरिमत्ता पेहणे य चरिमाए ।
 चाउम्मासे वरिसे य सोहणं पञ्च-कल्लाणं ॥ ५८ ॥
 छेयाइमसहहओ मिउणो परिघाय-गव्वियस्स वि य ।
 छेयाइए वि तवो जीएण गणाहिवहणो य ॥ ५९ ॥
 जं जं न भणियमिहहं तस्सावत्तीएँ दाण-संखेवं ।
 भिन्नाइया य वोच्छं छम्मासन्ताय जीएणं ॥ ६० ॥
 भिन्नो अविसिट्ठो च्चिय मासो चउरो य छच्च लहु-गुरूया ।
 निव्वियगाई अट्टमभत्तन्तं दाणमेएसिं ॥ ६१ ॥
 ह्य सब्बावत्तीओ तवसो नाउं जह-कम्मं समए ।
 जीएण देज्ज निव्वीइगाइ-दाणं जहाभिहियं ॥ ६२ ॥
 एखं पुण सब्बं चिय पायं सामन्नओ विणिहिट्ठं ।
 दाणं विभागओ पुण दव्वाइ-विसेसियं जाण ॥ ६३ ॥
 दव्वं १ खेत्तं २ कालं ३ भावं ४ पुरिस ५-पडिसेवणाओ ६ य ।
 नाउमियं चिय देज्जा तम्मत्तं हीणमहियं वा ॥ ६४ ॥
 (१) आहाराई दव्वं बलियं सुलहं च नाउमहियं पि ।
 देज्जा हि; दुव्वलं दुल्लहं च नाऊण हीणं पि ॥ ६५ ॥
 (२) लुक्खं सीयल-साहारणं च खेत्तमहियं पि सीयम्मि ।
 लुक्खम्मि हीणतरयं. (३) एवं काले वि तिविहम्मि ॥ ६६ ॥
 गिम्ह-सिसिर-वासासुं देज्जऽट्टम-दसम-वारसन्ताई ।
 नाउं विहिणा नवविह-सुयववहारोवएसेणं ॥ ६७ ॥
 (४) हट्ट-गिलाणा भावम्मि—देज्ज हट्टस्स, न उ गिलाणस्स ।
 जावइयं वा विसहइ तं देज्ज, सहेज्ज वा कालं ॥ ६८ ॥
 (५) पुरिसा गीयाऽगीया सहाऽसहा तह सहाऽसहा केई ।
 परिणामाऽपरिणामा अहपरिणामा य वत्थूणं ॥ ६९ ॥
 तह विह-संघयणोभय-संपन्ना तदुभएण हीणा य ।
 आय-परोभय-नोभय-तरगा तह अन्नतरगा य ॥ ७० ॥
 कप्पट्ठियादओ वि य चउरो जे सेयरा समक्खाया ।
 सावेक्खेयर-भेयादओ वि जे ताण पुरिसाणं ॥ ७१ ॥

- जो जह-सत्तो बहुतर-गुणो व तस्साहियं पि देज्जाहि ।
 हीणस्स हीणतरंगं, झोसेज्ज व सव्व-हीणस्स ॥ ७२ ॥
- एत्थ पुण बहुतरा भिक्खुणो त्ति अकयकरणाणभिगया य ।
 जन्तेण जीयमट्टमभत्तन्तं निव्वियार्हयं ॥ ७३ ॥
- (६) आउट्टियाइ दप्प-प्पमाय-कप्पेहि वा निसेवेज्जा ।
 दव्वं खेत्तं कालं भावं वा सेवओ पुरिसो ॥ ७४ ॥
- जं जीय-दाणमुत्तं एयं पायं पमायसहियस्स ।
 एत्तो चिय ठाणन्तरमेगं वट्ठेज्ज दप्पवओ ॥ ७५ ॥
- आउट्टियाइ ठाणन्तरं च, सट्ठाणमेव वा देज्जा ।
 कप्पेण पडिक्कमणं तदुभयमहवा विणिहिट्ठं ॥ ७६ ॥
- आलोयण-कालम्मि वि संकेस-विसोहि-भावओ नाउं ।
 हीणं वा अहियं वा तम्मत्तं वा वि देज्जाहि ॥ ७७ ॥
- इति दव्वाइ-बहु-गुणे गुरु-सेवाए य बहुतरं देज्जा ।
 हीणतरे हीणतरं, हीणतरे जाव झोस त्ति ॥ ७८ ॥
- झोसिज्जइ सुबहुं पि हु जीएणऽन्नं तवारिहं वहओ ।
 वेयावच्चकरस्स य दिज्जइ साणुग्गहतरं वा ॥ ७९ ॥
७. तव-गव्विओ तवस्स य असमन्थो तवमसइहन्तो य ।
 तवसा य जो न दम्मइ अइपरिणाम-प्पसंगी य ॥ ८० ॥
- सुबहुत्तर-गुण-भंसी छेयावत्तिसु पसज्जमाणो य ।
 पासत्थाई जो वि य जईण पडिन्त्पिओ बहुसो ॥ ८१ ॥
- उक्कोसं तव-भूमिं समईओ सावसेस-चरणो य ।
 छेयं पणगार्हयं पावइ जा धरइ परियाओ ॥ ८२ ॥
८. आउट्टियाइ पञ्चिन्दिय-घाए, मेहुणे य दप्पेणं ।
 सेसेसुक्कोसाभिक्ख-सेवणार्हसु तीसुं पि ॥ ८३ ॥
- तव-गव्वियाइएसु य मूलुत्तर-दोस-वइयर-गएसु ।
 दंसण-चरित्तवन्ते चियत्त-किच्चे य सेहे य ॥ ८४ ॥
- अच्चन्तोसत्तेसु य परलिंग-दुगे य मूलकम्मे य ।
 भिक्खुम्मि य विहिय-तवे ऽणवट्ट-पारश्चियं पत्ते ॥ ८५ ॥
- छेएण उ परियाए ऽणवट्ट-पारश्चियावसाणे य ।
 मूलं मूलावत्तिसु बहुसो य पसज्जओ भणियं ॥ ८६ ॥

- उक्कोसं बहुसो वा पउट्ट-चित्तो वि तेणियं कुणइ ।
 पहरइ जो य स-पक्खे निरवेक्खो घोर-परिणामो ॥ ८७ ॥
- अहिसेओ सव्वेसु वि बहुसो पारश्रियावराहेसु ।
 अणवट्टप्पावत्तिसु पसज्जमाणो अणेगासु ॥ ८८ ॥
- कीरइ अणवट्टप्पो, सो लिंगे^१-खेत्ते^२-कालओ^३-तवओ^४ ।
 (१) लिंगेण दब्ब-भावे भणिओ पच्चावणाऽणरिहो ॥ ८९ ॥
- अप्पडिविरओ-सन्नो न भाव-लिंगारिहोऽणवट्टप्पो ।
 (२) जो जत्थ जेण दृसइ पडिसिद्धो तत्थ सो खेत्ते ॥ ९० ॥
- (१) जत्थियमित्तं कालं. (२) तवसा उ जहन्नएण छम्मासा ।
 संवच्चरमुक्कोसं आसायइ जो जिणार्हणं ॥ ९१ ॥
- वासं बारस वासा पडिसेवी, कारणेण सव्वो वि ।
 धोवं धोवतरं वा वहेज्ज, मुञ्जेज्ज वा सव्वं ॥ ९२ ॥
- वन्दइ न य वन्दिज्जइ, परिहार-तवं सुदुच्चरं चरइ ।
 संवासो से कप्पइ, नालवणार्हणि सेसाणि ॥ ९३ ॥
- तित्थपर-पवयण-सुयं आयरियं गणहरं महिद्धियं ।
 अप्पगन्तो बहुसो आभिणिवेसेण पारश्री ॥ ९४ ॥
- जो य स-लिंगे दृहो कसाय-विसए हिं राय-वहगो य ।
 राय गमहिंसि-पडिसेवओ य बहुसो पगासो य ॥ ९५ ॥
- थीणद्धि-महात्तरेसां अन्नोऽन्नासेवणापसत्तो य ।
 चरिसद्वग्गवत्तिसु बहुसो य पसज्जए जो उ ॥ ९६ ॥
- सो कीरइ अणवट्टप्पो लिंगाओ^१-खेत्ते^२-कालओ^३-तवओ^४ य ४ ।
 (१) संणामक-पडिसेवी लिंगाओ थीणगिद्धी य ॥ ९७ ॥
- (२) अणवट्टप्पो लिंगेण-वत्तिसु-उत्त-ग-साहि-निओग-पुर-देस-रज्जाओ ।
 अणवट्टप्पो लिंगाओ थीणी कुल-गण-संघालयाओ वा ॥ ९८ ॥
- अणवट्टप्पो लिंगेण-वत्तिसु-उत्त-ग-साहि-निओग-पुर-देस-रज्जाओ ।
 तत्तां तत्तो कीरइ खेत्ताओ खेत्त-पारश्री ॥ ९९ ॥
- (३) जत्थियमित्तं कालं. (४) तवसा पारश्रियस्स उ स एव ।
 वा अणवट्टप्पस्स वि अणवट्टप्पस्स जोऽभिहिओ ॥ १०० ॥
- "एगासो अणवट्टप्पो कुणइ तवं सु-विउलं महासत्तो ।
 अणवट्टप्पो वणमायरिओ पइ-दिणमेगो कुणइ तस्स ॥ १०१ ॥

अणवट्टप्पो तवसा तव-पारञ्ची य दो वि वोच्छिन्ना ।
 चोइस-पुव्वधरम्मी, धरन्ति सेसा उ जा तित्थं ॥ १०२ ॥
 इय एस जीयकप्पो समासओ सुविहियाणुकम्पाए ।
 कहिओ, देयोऽयं पुण पत्ते सुपरिच्छिय-गुणम्मि* ॥ १०३ ॥

॥ सिरि-जिणभद-खमासमण-विरइयं
 जीयव्ववहार-कप्प-सुत्तं
 समत्तं ॥

*प्रत्यन्तरे सूत्रपाठे १०६ गाथा लिखिता उपलभ्यते । तत्र

वत्तणुवत्तपवत्तो बहुसो आसेविओ महाणेण ।
 एसो उ जीयकप्पो पञ्चमओ होइ नायव्वो ॥

—इय गाथा प्रथमगाथाऽनन्तरम्,

अप्पा मूलगुणेसुं विराहणा अप्प उत्तरगुणेसुं ।
 अप्पा पासत्थाइसु दाणग्गहमंपओगाहा ॥

—इयं गाथा अष्टमगाथाऽनन्तरम्,

सोलस उग्गमदोसा सोलस उप्पायणा य दोसाओ ।
 दस एसणाए दोसा संजोयणमाइ पंचे व्व ॥

—इयं गाथा चतुस्त्रिंशत्तमगाथाऽनन्तरं च लिखिता सन्दृश्यते । एतद् ग'
 यात्रितयं ग्रन्थान्तरगतं न तु प्रकृतसूत्रकारकृतं चूर्णदीव्याख्याकृद्भिस्तथैव सूचितत्वात् ।

नमो ऽथु णं समणस्स भगवओ महावीरस्स

सिद्धसेणसूरिकया

जी य क प्प-चु ण्णी

सिद्धत्थ-सिद्ध-सासण सिद्धत्थ-सुयं सुयं च सिद्धत्थस्स ।

वीर-वर वर-वरय¹ वर-वग्गहि महियं नमह जीव-हियं ॥ १ ॥

5

पक्कारम्म वि गणहरे दुद्धर गुण-धारण धराहिव-सारे ।

जम्बु-प्पभवाईए पणमह सिरसा समत्त-सुत्तत्थ-धरे ॥ २ ॥

व्वान-नव-पुब्बी अइसेसिणो य अवसेस-नाणिणो य जत्तेण² ।

सव्वे त्ति सव्व-काल निगरण-सुद्धेण नमह जइ-गुण-प्पवरे³ ॥ ३ ॥

पत्तो नेच्चाणं⁴ नेच्चाण गमयतीति निव्वाणंग ।

10

पगयं पसत्थ-वयणं पहाण वयणं च पवयणं नमह सया⁵ ॥ ४ ॥

जम्मत् य अणुओग-धर जुग-प्पहाण पहाण नाणीण मय⁶ ।

सव्व-सुइ-सत्थ-कुसल दंसण-नाणोवओग मग्गम्मि ठियं ॥ ५ ॥

जस्स मुह-निज्झरामय-मय-वस्स गन्धाहिवासिया इव भमरा ।

नाण-मयग्गन्द-तिसिया रत्तिं दिया य मुणिवग्ग सेवन्ति सया ॥ ६ ॥

15

स-समय-पर-ममयागम लिवि-गणिय-चलन्द-सह-निम्माओ ।

दम्मसु वि दिग्गसु जस्स य य णु ओ गो⁷ भमइ अणुवमो जस-पडहो ॥ ७ ॥

नाणाणे नाणीण य हेऊण⁸ य पमाण-गणहरण य पुच्छा ।

अविसेम्म ओ विसेम्मा विसेसियाऽऽव स्म य म्मि अणुवम मइणा ॥ ८ ॥

जेण य छे य सु य था आवत्ती-दाण-विग्गणा जत्तेणं ।

20

पुरिस-विसेसेण¹⁰ फुडा निज्जडा ताय दा ण रूप म्मि विही ॥ ९ ॥

पर-समयागम-निउणं सुसम्मिय-सु-समण-समाहि-मग्गेण गय ।

जि ण म इ ख मा स म ण खमास्समणाण¹¹ निहाणमिव णक ॥ १० ॥

तं नमिउं मय-महणं माणरिहं लोभ-वज्जियं जिय रोमं ।

तेण¹² य जीय-विरट्ठय-गाहाणं विवरण मणिहामि जहत्थं ॥ ११ ॥

25

को वि तीसो विणीओ आवम्मय-दग्गकालिय-उत्तर-इण्यणा-ऽऽधार-निमीह-स्यगड-दसा-

पववहारमाइयं अंग-पविट्ठ बाहिरं च सुत्तओ अन्धओ य अहिज्जिऊण गुरुमुवगम्म

गुजाणावेऊण बारसावत्त कय-किइकम्मो पायवडिओ ठिओ कर-यल-जुयलं मन्थए ठवेउं

अवेइ—“मगवं ! कप्प ववहार-कप्पियाकप्पिय चुल्लकप्प महाकप्पसुय-निमीहाइएसु छेद-सुत्तेसु

वित्थरेण पच्छिउत्तं भणियं । पइ दिवसं च तेण असमत्थो विसोहिं काउ । मइ-वामोहो

भे भवइ¹³ अन्न¹⁴-गन्धेसु¹⁵ । नाणाइयारेसु¹⁶ आवत्ती का, कम्मि वा कं दाण दिज्जइ त्ति ।

30

1 B वरदं । 2 B जत्तेण । 3 B पव० । 4 B निच्चा० । 5 B सदा । 6 B बहु-मय ।

B रत्ति च । 8 B० ओंमे । 9 B हेऊण य । 10 B विसेते य । 11 B० समणनि० ।

12 B तेणे । 13 B भवति । 14 B अन्नोन्न । 15 B० न्धेसु य । 16 A० णातियारे० ।

एवं वियाणिरुण, जहा अपरिमूढो अप्पणो परस्स य अइयार-विसोहिं करेमि, तथा पसायं करे
 त्ति । तओ गुरुणा बहु-स्सुय-च्चिर-पव्वइय-कप्पियाइएहिं गुणेहिं संजुत्तं अप्पत्तापत्त-वत्त-त्तिनि
 णिय-चल-चित्तादि-दोस-विरहियं च नाऊण 'जी य व व हा र स्स एस जोगोत्ति गु
 भण्णए' 'सुण भव्व सत्ता ! असुह कम्म-मल-मइलियस्स परम-विसोहणं जी य व व हा रं' ;
 5 बहु-विग्घाणि सेयाणि, इमं च सत्थं परम-सेयं । तेण कय-मंगलोवयारेहिं सत्थमारमेयव्वं ।
 च आरभमाणो गुरु मंगलत्थं भणइ—'कयपवयण' इच्चाइ' । पगय-वयण ति वा, पहाण-व
 ति वा, पसत्थ-वयणं ति वा—पवयणं । पवुच्चन्ति तेण जीवादयो पयत्था इति पवयणं । त
 वा अहिगरण-भूप । पवदतीति पवयणं—चउव्विहो संघो । पइट्ट-वयणं ति वा—तदुवओग
 पण्णत्ताओ संघो त्ति जं भणियं होइ । जेण त सुयं, तम्मि पइट्टियं, अणण्णं—तदुवओगाओ ि
 10 तं च सामाइयाइ-विन्दुसार-पवज्जसाणं अंगाणगपविट्टं सव्वं सुय-नाण पवयण ति । पणम
 पणामो, पूया इति एगट्टियं^१ । कओ पवयण-प्पणामो जेण सोहं कय-पवयण-प्पमाणो । वोच्छ
 भणामि । पावं छिन्दन्तीति पायच्छित्तं^२ । चित्तं वा जीवो भण्णइ । पाएण वा वि चित्तं सोहइ ३
 यार-मल-मइलिय, तेण पायच्छित्तं । पायए^३ चकारस्स छकारो लक्खणिओ । तस्स पायच्छित्त
 दाणं । तस्स संखेवं संगहं । जीय^४ चवहारकयं । जीयस्सेत्ति वत्तणुवत्त-पवत्तो बहुसो आसेवि
 15 महाजणेण^५ जीय-ववहारो भण्णइ । तेण जीय-ववहारेण ज कयं, उवइट्टं दिण्णं वा । जीय ववह
 गय वा, अणुपविट्टं ति भणियं होइ । जीव पाण-धारणे । जम्हा जीविस्सु जीवन्ति जीविस्समि,
 तम्हा जीवेत्ति वत्तव्वं सिया । सव्व-कालमुवओग-लक्खणत्तणओ जीवो । तस्स जीवस्स वि
 सेण सोहणं । किं कओ विसेसो ? । अन्ने वि मरुयादीया पायच्छित्तं देन्ति भूल-गुद्धिणो जीव-
 यम्मि कत्थइ सामन्नेण, ण पुण संघट्टण-परितावणोहवण-भेएण सव्वेसिमिगिन्दियाईण तु
 20 पज्जवसाणाणं दाउ जाणन्ति । उवएसो वा तेसि समए परिसो नत्थि । इह पुण सासणे स,
 मत्थि त्ति काउ विसेसेण सोहणं भण्णइ । जहा य पलास-स्वारोदगाइ वत्थ-मलस्स सोह
 तहा कम्म-मल-मइलियस्स जीवस्स जीय-ववहार-निहिट्टं पायच्छित्तं । परम-पहाणयं, पमि
 मिति वा । न अण्णत्थ परिसं त्ति ज भणियं होइ ।

एत्थ सीसो भणइ—'अण्णं वि किमत्थि ववहारा, जेण विसेसिज्जइ—जीयववहार-गय ति
 25 विसेसण च सइ सभवे वभिचारे वा कज्जइ ।' गुरु भणइ—'आम, अण्णेवि चत्तारि ववहा
 अत्थि, त-जहा [१] आगम-[२] सुय-[३] आणा-[४] धारणा, पुव्वाणु-पुव्वीए जीयव
 हागे एएसि पज्जमो ।' सीसो भणइ—'आगम-ववहाराईण जीयववहार-पज्जवसाणाण को र
 विसेसो ?' गुरु भणइ—

[१] आगम-ववहारिणो छज्जणा; तं-जहा-केवल-मण-ओहिणाणी चोइस-दम्म-नव-पुव्वीए
 30 [२] सुय-ववहारो पुण अवसेस-पुव्वी एक्कारसंगिणो आकप ववहारा अवसेस-सुए
 अहिगय-सुत्तथा सुय-ववहारिणो त्ति ।

[३] आणा-ववहारो—गीयायरिया आसेविय-सत्थ-या खीणजंघा-वन्टा दो वि जणा पमि
 देसन्तर-निवासिणो अन्नोन्न-समीवमसमत्था गन्तुं जया, तथा मइ धारणा कुसुलं अगीयन्
 सीसं गूढत्थेहिं अइयार-पयासेवणेहिं पेसेइ^६ त्ति । जहा—

35 पढमस्स य कज्जस्स पढमेण पण्ण सेवियं जं तु^७ । पढमे छक्के अब्भन्तरं तु पढमं भवे ठाए
 पढमस्स य कज्जस्स पढमेण पण्ण सेवियं होजा । पढमे छक्के अब्भन्तरं तु सेसेसु वि पएस्सु

1 A भण्णए । 2 B सञ्जकपुस्तकेऽत्र समग्रा गाथा लिखिताऽस्मि । एवमग्रेऽपि समग्र ग्रन्थे ज्ञेयम्
 3 A एगट्ट । 4 B पवच्छि० । 5 A पाइए । 6 A सर्वत्र 'जीत' इत्येव उपलभ्यते । 7 B म
 णेण । 8 A पेसिति । 9 B होजा ।

पदमस्स य कज्जस्स पदमेण पपण सेवियं होजा । विइए छके अब्भन्तरं तु पदमं भवे ठाणं ॥
 पदमस्स य कज्जस्स पदमेण पपण सेवियं होजा । विइए छके अब्भन्तरं तु सेसेसु वि पपसु ॥
 पदमस्स य कज्जस्स पदमेण पपण सेवियं होजा । तइए छके अब्भन्तरं तु पदमं भवे ठाणं ॥
 पदमस्स य कज्जस्स पदमेण पपण सेवियं होजा । तइए छके अब्भन्तरं तु सेसेसु वि पपसु ॥
 एवं पदमममुञ्जन्तेण विइय-तइयमाइ जा दसमं । पुढविक्काइथाईसु पुणो वि उच्चारणियाई ॥ 5
 विइयस्स य कज्जस्स पदमेण पपण सेवियं होजा । पदमे छके अब्भन्तरं तु पदमं भवे ठाणं ॥
 विइयस्स वि । पयाए चेव परिवाडीए सच्चाओ गाहाओ भाणियच्चाओ ।
 पदमं ठाण दप्पो दप्पो चिय तस्स वी भवे पदमं । पदमं छके व्वयाइं पाणोइवाओ तहिं पदमं ।
 पच तु मुसावाओ अदत्त-मेहुण-परिग्गहो चेव । विइ-छके पुढवाई तइ-छके होन्ति कप्पाइं ॥
 दप्प-पयमी दप्पेण चारियाइं अट्टरस । एवमकप्पाईसु वि एक्केके होन्ति अट्टरस ॥ 10
 विइय कज्ज कप्पो पदमपयं¹ तत्थ दसणणिमित्तं² । पदमे³ छक्किवयाइं तत्थ उ पदमं तु पाणवहो ॥
 दसणममुयन्तेण⁴ पुव्वकमेणेव चारणिजाणि । अट्टरस ठाणाइं एवं नाणाइ एक्केके⁵ ॥
 घउवीसट्टारसया एवं एए भवति⁶ कप्पम्मि । दस होन्ती दप्पमी सव्वसमासे य मुण संखं ॥
 जहा पडिसेवणा—दप्पिया, कप्पिया य । दप्पिया दसविहा । तं-जहा—
 दप्प अकप्प निरालम्ब चियत्ते अप्पसत्थ वीसत्थे । 15
 अपरिच्छिय⁷—अकडजोगी⁸ निरणुतावीय णिस्संको ॥
 तत्थ दप्पो—धावणडेवणाई । अकप्पो जं अविहीए⁹ सेवइ । निरालम्बो—आलम्बण-
 ओ सेवइ । चियत्ते त्ति¹⁰—संजमाहिकारियाणि छट्टेऊण सेवइ, स त्यक्कत्थ । अप्पसत्थेत्ति¹¹-
 पशस्तेन भावेन सेवइ । वीसत्थो—इहलोग-पग्लोगस्स न भायइ । अपरिच्छियत्ति—कज्जा-
 जाइं अपरिक्खिउ सेवइ । अकडजोगी—जोगं अकाऊण¹² सेवइ । निरणुतावी—जो अक्किच्चं 20
 ऊण नाणुत्तप्पइ, जहा मए दुट्ठ कयं । णिस्संको¹³—जो निस्संकितो सेवइ । एसा¹⁴ दप्पिया ॥
 दप्पिया चउवीसविहा, तं-जहा—

दंसणनाणचरित्ते तवसंजमसमिडगुत्तिहेउं वा । साहम्मियवच्छल्लत्तणेण कुलओ गणस्सेव ॥
 संघस्सायरियस्स य असहुस्स गिलाणबालवुड्ढस्स ।
 उदयगिच्चोरसावयभय¹ कन्तारावई¹⁵ वसणे ॥ 25
 णहि कारणेहिं जो पडिसेवेइ सा कप्पिया पडिसेवणा । 'कि पुण पडिसेवियव्वं ?' 'इमाइं
 ट्टारस पयाइं ।' तं-जहा—
 वयच्छक-कायच्छकं अकप्पो गिहिभायण । पलियं कनिसेजा य¹⁷ सिणाणं सोभवज्जणं ॥
 व्वसमासे य मुण¹⁸ सु संखं १८० दप्पिया, कप्पिया ४३२ ॥

गोऊण तस्स पडिसेयण तु आलोयण कम्म¹⁹ विहिं न । आगमपुरिसज्जायं परियायवलं²⁰ च खेत्तं च ॥ 30
 चधारेउ मीसो गत्तुण य मो तओ गुरुसगासे । तेसि निवेणइ तहा जहाणुपुव्वी तयं सव्व ॥
 गो ववहागविहिं च अणुमज्जिता²¹ सुओवपसेणं² । मीसस्स देइ आणं तस्स इम देइ पच्छित्तं ॥
 ढमस्स य कज्जस्स²³ दसविहमालोयण निसामेत्ता । नक्खत्ते मे पीला सुक्के मासे²⁴ तवं कुणह ॥
 ढमस्स य कज्जस्स दसविहमालोयण²⁵ निसामेत्ता । नक्खत्ते मे पीला चाउम्मासे²⁶ तवं कुणह ॥

1 B पदम । 2 B निमित्तं । 3 B पदमेक । 4 A ०ममुय० । 5 A एकेके । 6 B व० । 7 B ०पडिच्छि० । 8 A अकड० । 9 B विहीए । 10 A चित्तयत्त० । 11 A सत्थोत्ति । 12 B ०ऊण । 13 A नीसको । 14 A एस । 15 A इय । 16 B ०राडवीव० । 17 A ०जाविय । 18 B बुणसु । 19 A ०यणकम्म । 20 A ०याग व० । 21 B ०मजिय तं । 22 A ०ओसेण । 23 B कज्जस्सा । 24 A ०ह आ० । 25 A मास । 26 A मास ।

पद्मस्स य कज्जस्स दसविहमालोयणं निसामेत्ता । नक्खत्ते मे पीला छम्मासतव्वं कुण्ह सुक्के ॥
एवं ता उग्घाप^१ अणुघाप ताणि चैव कण्हम्मि । मास चउमास छ मासियाणि च्छेवं^२ अओ वोच्छं ॥
छिन्दन्तु तयं भाण गच्छन्तु तवस्स साहुणो भूलं । अक्खावडावगच्छे अधीइया^३ वावि विहरन्तु ॥
छम्भागुल^४पण^५ दसभाण^६ ति भाग अट्टपन्नरसे । वीसाण तिभागूणं छम्भागूणं तु पणधीसे^७ ॥

- 5 मास चउमास छक्के अगुल चउरो तहेव छकं तु । एण छेयविभागा णायक्खाऽहकमेणं तु ॥
विइयस्स य कज्जस्स तहियं चउवीसयं निसामेत्ता । आउत्त नमोक्कारा हयतु एव भणिज्जाहि^८ ॥
एवं नाऊण तहिं जहोवएसेण देइ पच्छित्तं । आणाए एस भणिओ^९ ववहारो धीरपुरिसेहिं ॥
एवं सो आयरिओ दव्वखेत्तकालभावसंघयणधिइ^{१०} वलाइयं च परिपुच्छिऊण सयं गमणं, सीसं
वाऽगीयत्थ पेसेइ, अविज्जमाणे वा तस्सेव पेसवितस्स निगूढमेव अतिचारविसोहिं पेसेइ ।
- 10 [४] धारणाववहारो—संविग्गेण गीयत्थेणायरिण दव्वखेत्तकालभावपुरिस^{११} पडिसेव-
णासु^{१२} अवलोपऊण जम्मि जं अवराहे दिन्न पच्छित्तं त पासिऊण अन्नो वि तेमु चैव दव्वाहीरसु
तारिसावराहे त चैव पच्छित्त देइ, एस धारणाववहारो । अहवा वेयावच्चगरस्स^{१३} गच्छोवग्ग
हकारिणे फडुगपइणे वा संविग्गस्स वेसदरिसणसहायस्स वा बहुसो पडितप्पियस्स अवरोस-
सुयाणुओगस्स^{१४} उच्चियपायच्छित्तट्टाणदाणधारण धारणाववहारो भन्नइ ।

- 15 [५] पंचमो जीयववहारो—सो पुण दव्वखेत्तकालभावपुरिसपडिसेवणाणुवत्तिं सरीर-
संघयणधीबलपरिहाणि वावेक्खिऊण तहा^{१५} पायच्छित्तदाणं^{१६} जीय^{१७}, जो वा जम्मि गच्छे केइ
कारणेण सुयाइरित्तो पायच्छित्त-विसेसो पवत्तिओ अच्चेहि य^{१८} बहहिं अणुवत्तिओ वि
पडिसिद्धो । भणियं च—

वत्तणुवत्तपवत्तो बहुसो आसेविओ महाणेण । एसो उ जीयकप्पो पंचमओ होइ ववहा^{१९} ॥

- 20 जीयं ति वा करणिज्ज ति वा आयरणिज्ज ति वा पगट्टं । जीवेइ^{२०} वा तिविहे वि क^{२१}
तेण जीय^{२०} । सुत्ताओ पुण हीणं सम अइरित्त वा जीयदाणमिति^{२१} । पंचमु वि पुण ववहा^{२२}
विज्जमाणेसु आगमेण ववहारं ववहरेज्जा, न सेसेहि । एव सुणणं, आणाए, धारणाए, जाव जीय
ववहारेण । पुब्बिहेहिं ववहार ववहरेज्जा न सेसेहि^{२३} ति । कि कारणं ? आगमववहारी अइसइ
संक्किलिस्समाणं विसुज्जमाणं अवट्ठियपरिणामं वा पच्चक्खमुवलभन्ति, तावइय च से दिन्ति^{२४}
- 25 जावइएण विसुज्जइ, सुत्तभणियाओ अहियं ऊण तम्मत्तं वा न सुयमणुवत्तए । जे पुण सुयववहा^{२५}
ते सुयमणुवत्तमाणा इगिआगार-वत्त-णेत्त-वयण-विगाराइएहि^{२६} भावमुवलक्खिऊणं^{२७} तिववुसो
अइयार आलोयावेऊण, तं जहा—सुओवएसेण पलिउच्चियमपलिउच्चियं वा आलोयणाकाले जं
जहा आलोएज्जा त तहा सुओवएसेण ववहरन्तान्ति । एस्स^{२८} सुयववहारो^{२९} सुयाभावे आणाए
हारं ववहरेज्जा । आणाववहारो वि सुयववहाराणुसरिसो केवल^{३०} निगूढाइयारविसेसेण^{३१} वि
30 स्सिओ^{३०} । धारणाववहारो वि सुयववहाराणुसरिसो, केवल सुओवएसेण^{३१} उच्चियपयाण वेयाव-
कराईणमणुगहत्थो^{३२} विसेसिओ । सुयववहारेगदेसो^{३३} धारणाववहारो त्ति । धारणाणन्तरं जीय-
ववहारो । सव्वत्थ य जीयववहारोऽणुवत्तए । दव्वखेत्तकालभावपुरिसपडिसेवणाधिइसंघयणा-

1 B तावुगपा० । 2 B छेय । 3 B इत्ता । 4 B वंयु० । 5 B णणे । 6 A ०रते ।
7 A पणुवी० । 8 B णेज्जा । 9 णितो । 10 A ०यणइ० । 11 A ०रिस । 12 A ०य ।
13 B ०करस्स । 14 B उचित्त । 15 ०B तहा तहा । 16 B पच्छित्त० । 17 A जीत । 18
B 'य'नास्ति । 19 B जीवति । 20 A जीत । 21 A जीन० । 22 B सेमएहिं । 23 B
देइ । 24 B विहा० । 25 B लक्खे० । 26 A सुत्त० । 27 A सुत्ता० । 28 A ०दावि-
या० । 29 A विनेसण । 30 B ०सिनो । 31 A ०णुच्चिय । 32 A ०कराणुगहत्थ । 33
B ०गएसो ।

षत्तिरुवं^१ परुवेऊण पंचविहववहारमञ्जे जीयववहारेण पगयं । जेण सो सावेक्खो चिरं^२ चाणुवत्तिस्सतीति^३ ।

२. 'संवरविणिज्जराओ' इच्छाह । पर्यसे गाहाए सम्बन्धो । सीसो भणइ—'सम्मदंसण-
नाणचरणसंवरविणिज्जरातवपयत्था पहाणा, ते सव्वे वि मोत्तुं तवेगदेसं पायच्छिसं षक्खा-
णेउमुज्जया^४ किमन्थं तुब्भे त्ति?' । आयरिओ^५ भणइ—'पारंपरिएण चरणपयत्थस्स विसो-
हिकाणं पायच्छित्तं । चरणविसुद्धीए य कसिणकम्मपडलुव्वेल्लणाणन्तरं अग्वाबाहेकंति-
यच्चंति^६ परमसमसुहलक्खणो मोक्खो संपाविज्जइ त्ति काउं पायच्छित्तमेव भणइ ।' संवरणं
संवरं । क्कणं पिहाणं^७ ति एगट्ठा । विसेसेण निज्जराण विणिज्जराण । विणिज्जरा सोहणमिति एगट्ठा ।
संवरं नवस्स कम्मस्स अणायाणं । निज्जराए पुव्वोवचियसुहासुहकम्मपोमालपरिसाडो^८ ।
अहं^९ विसेसियं भणइ—'मिच्छादंसणाविरइकसायपमायजोगनिरोहो संवरो । कहं ?^{१०}
मिच्छन्तावरोहेणं सम्मत्तपडिवत्तीए मिच्छत्तनिमित्तासवनिमित्तकम्मणो^९ संवरणं कयं भवइ^{१०} ।
एव निरइपडिवत्तीए अविइपच्चयं कम्मं पच्चक्खायं भवइ । तथा कसायविवज्जणेण तन्निमित्तयं
कम्मं वज्जियं होइ । तथा इन्दिय-विगहा^{११}-निहा-मज्ज-पमायासव-निरोहदारेण तपपच्चयस्स कम्मणो
निरोहो कओ भवइ । धावण-वग्गण-डेवण-लघण-फोडणाइ-असुह-चेट्टा-निवित्तीए कायजोगास-
वल्-एवेसस्स कम्मणो निरोहो भवइ । तथा हिंस-फरुसा-लिय-पिसुण असम्भूय-डंभ-सढ छलाइ^{१२} ।
वायं निरोहेण तपपच्चयं कम्मं पच्चक्खायं होइ । तथा ईसा-उमरिस-भय-सोग-मिच्छामिसंधानं^{१३}-
राणं दोसाकुलस^{१४}-संकप्पाइनिरोहेण तन्निमित्तं कम्मं वज्जियं होइ । निज्जरा पुण गुत्ति-समिह सम-
णध-म-भावणा-मूलगुण-उत्तरगुण-परीसहोवसग्गाहियासणरयस्स भवइ । गुत्ती ति विहा मणाइ ।
सोइ पचविहा इरियाइ^{१५} । समणधम्मो दसविहो खमाइ । भावणा दुवालसविहा अणिच्चाइ ।
मूलगुणा पचविहा पाणाइवायाइ निवित्ती^{१६} । उत्तरगुणा पिडविसुद्धिमाइया^{१७} । परीसहा बावीसं^{२०}
छुइया^{१८} । उवग्गमा सोलस । हासा पदोसा वीमंसा पुढोवेमाया दिव्वा एए । हासा पदोसा
वीमंसा कुसीलपडिसेवणा एए^{१९} । माणुसा । भया पदोसा आहारहेऊ^{२०} अवञ्चलेण सारक्खणया
ए तेरिच्छा । वट्टणया थंभणया लेसणया पवडणया एए आयसंचेयणिया । सो य सवरो
दुविहो—देसे सव्वे य । निज्जरा वि दुविहा देसे सव्वे य । जोगनिरोहकाले सेलेसि पडिवन्नस्स
दुमरिमचरिमसमए सव्वसंवरो सव्वनिज्जरा य । सेसकाले देससंवरो देसनिज्जरा य । एवं^{२५}
'संवरविणिज्जराओ' उभयमवि 'मोक्खस्स पहो' मग्गो हेऊ मोक्खकारणं मोक्खमग्गो^{२१} त्ति ।
'नस्सि' पुण संवरविणिज्जराण 'तयो पहो' हेऊ कारणं ति । तस्स य 'तवस्स पहाणमंगं
पच्छित्तं' । जेण पच्छित्तं दुवालसविहो वि तयो अणुवत्तइ । तवस्स कारणं पहाणं^{२२} पच्छित्तं ।
तयो कारणं संवरविणिज्जराण । संवरविणिज्जराओ मोक्खस्स कारणमिति । 'जं च नाणस्से' त्ति
उत्तरगाहाए सह संबज्जए^{२३} ।

30

३. 'सारो चरणमिच्छाह' गाहा । सामाइयाइयस्स विन्दुसारपज्वसणस्स नाणस्स 'सारो
चरणं' । चरणस्स पुण निव्वाणं सारो । निव्वाणस्म अणतरकारणं चरण, कारणकारणं नाणं ।
चरणस्स कारणं नाणमणतर । नाणाओ चरण, चरणाओ निव्वाणं ति । नाणविसुद्धीए चरण-

१. 1 A पडिसेवणावति । 2 A चाणु० । 3 A वत्तइममिति । 4 B ०ज्जुया । 5 A ०रितो ।
6 B पिहण । 7 A ०दाणं । 8 B कम्ममलपरिसाडो । 9 A ०कमणो । 10 B हवइ । 11
A विगहा । 12 B छलादि । 13 B संवारण । 14 B ०कुल । 15 A इयाइ । 16 A
०त्तीओ । 17 B पिडयुद्धिमादीया । 18 B दुहातीता । 19 A एते । 20 A हेउं । 21 B
०हहेउ । 22 A नास्ति । 23 B ०ज्जइ ।

विसुद्धी, चरणविसुद्धीए निव्वानफलावती भवइ^१ । चरणविसुद्धी पुण पच्छित्ताहीणा । अओ निव्वानचरणऽत्थिणा पच्छित्तं 'नेयं' जाणियच्चं अवस्सं' भवइ^२ ।

४. 'तं दस-विह'मिच्चाइ । तमिति अणन्तरगाहानिद्विट्ठं पच्छित्तं सब्वनामसहेण सम्ब-
ज्झइ । 'तं' पच्छित्तं 'दसविहं' दसभेयं दसविकप्पं । तं-जहा—आलोयणारिहं, पडिक्कमणारिहं,
5 तदुभय-विवेगोसग्गारिहं, तवारिहं, छेयारिहं, मूलारिहं, अणवट्टुप्पारिहं, पारंछियारिहं चेति ।

तत्थ य आलोयणारिहं—आ मज्जायाए वट्टइ । का सा मज्जाया ?

- जह वालो जंपतो कज्जमकज्जं च उज्जओ भणइ । त तह आलोएज्जा माया-मय-विप्पमुक्को उ ॥
एसा मज्जाया । आलोयणं पगासीकरणं समुदायन्थो । गुरुपच्चक्खीकरण मज्जायाए । जं पावं
आलोइयमेत्तेण चैव सुज्झइ, एय आलोयणारिहं । १ । पडिक्कमणारिहं—ज मिच्छादुक्कइ भिंत्तेण
10 चैव सुज्झइ न आलोइज्झइ, जहा सहसा अणुवउत्तेणं खेलसिघाणाइयं परिट्टुवियं, नय
हिंसाइयं दोसमावन्नो तत्थ मिच्छादुक्कइ भणइ, एयं पडिक्कमणारिहं । २ । तदुभयारिहं—ज
पडिसेविय गुरुणो आलोइज्झइ, गुरुसंदिट्ठो य पडिक्कमइ त्ति पच्छा मिच्छा^३ दुक्कइ त्ति भणइ, एयं
तदुभयारिहं । ३ । विवेगारिहं—विगिंचमाणो विहीए तमइयार सोहंइ जत्थ, एयं विवेगारिहं । ४ ।
विउसग्गारिहं—जं कायचेट्टानिरोहोवओगमेत्तेण चैव सुज्झइ, जहा दुस्सुमणाइयं,^४ एय विउस-
15 ग्गारिहं । ५ । तवारिहं—जम्मि पडिसेविए निव्वीयाइओ छम्मासपज्जवसाणो तवो दिज्झइ, एयं
तवारिहं । ६ । छेयारिहं—जम्मि यं पडिसेविए संट्टुसियपुव्वपरियायदेसावछेयणं^५ कीरइ, नाणावि-
हवाहिसं^६ट्टुसियगोवंगछेयणमिव सेससरीरावयवपरिपालणन्थं, तहेहावि सेसपरियायरकणणन्थं,
एय छेयारिहं । ७ । मूलारिहं—जेण पडिसेविएण पुणो महव्वयारोवण निग्गसेमपरियायावणण-
णन्तरं कीरइ, एयं मूलारिहं । ८ । अणवट्टुप्पारिहं—जम्मि पडिसेविए उवट्टावणा अजोगो,^७ चि
20 कालं न वएमु टाविज्झइ जाव पडिसिट्टुनवो न चिण्णो, पच्छा य चिण्णतवो तदोसोवो^८ओ
वएमु टाविज्झइ, एय अणवट्टुप्पारिहं । ९ । पारंछियारिहं—अञ्च गइ-पूयणेसु,^९ पारं अञ्चइ तं^{१०}ओ
जम्मि पडिसेविए लिगखेत्तकालविसिट्टाण, तं पारंछियारिहं । १० । एम संखेवओ पिण्णं^{११}ओ
दसण्ह वि पयाण भणिओ । सट्टाणे सट्टाणे विन्थरेण वि भासियच्चो । एएहिं चैव एएहिं विवरि^{१२}एहिं
जीयववहरो समप्पइ । संपय जहक्कम-निद्विट्टाणं दसण्ह वि पयाणं विवरणं^{१३} भणइ कमेण चैव ।
- 25 ५. तत्थ पढम पयं 'आलोयण त्ति । तस्स'^{१४} सरूव'^{१५} निरुवणत्थं गाहा 'करणिज्जा जे जोगो'
इच्चाइ । 'करणिज्जा' नाम अवस्स-कायच्चा । 'जे' इति अणिद्विट्टुण्हंसो । 'जोगो' इति
किरियाओ सुओवइट्टाओ संजमहेउगाओ कम्मनिज्जणत्थं । 'तेसु' अणन्तरनिद्विट्टुमु 'उत्त-
त्तस्स' पवत्तस्स । अहवा जोगा इति मण वइ-कायजोगा एएहितो किरिया अणण्णा' भवती' इति
तस्सहचरियत्ताओ'^{१६} ।
- 30 जोगो विरियं थामो उच्छाह पक्कमो तथा चेट्टा । सत्ती नामन्थ ति^{१७} य जोगम्म हवन्ति पज्जाया ॥
कायजोगो कहं कायच्चो ? कुम्मो इव^{१८} अह्ठीणपल्लीणगुत्ते^{१९} सुप्पणिहियपाणिपाण । अहवा,
उद्धट्टु पायं रीएज्जा, तिरिच्छं^{२०} वा कट्टु^{२१} पाय रीएज्जा, साहट्टु पाय रीएज्जा । एव कायजोगो
करणिज्जो^{२२} । वइजोगो वि एवं करणिज्जो—
जा यऽसच्चा ण वत्तवा सच्चासोसा य जा मुसा । जा य बुद्धेहिं नाइण्णा न तं भासेज्ज पञ्चं ॥

1 B हवति । 2 B नास्ति । 3 B होइ । 4 A मिच्छामिदु० । 5 B ०निमणा० । 6 B नास्ति । 7 B छेदणं । 8 B 'से'नास्ति । 9 B पूयणासु । 10 B विवर । 11 A तत्थ । 12 A सरूवं । 13 A अणता । 14 A भवन्ती । 15 B चरित्तओ । 16 B चि । 17 B हवती० । 18 A गत्तो । 19 A वित्तिरि० । 20 A नास्ति । 21 B० णीयो ।

मणजोगो वि एवं करणिज्जो—अकुसलमणनिरोहो कुसलमणउदीरणा य । निरइयारस्सेव संखेवेण मुहपोत्तियाइ-पडिलेहणपमज्जणाई¹ जा जा संजमसामायारीगया किरिया सा सव्वा करणिज्जजोगसहवच्चा होइ । अहोरत्तभन्तराणुट्टेया । 'निरइयारस्स' अदुट्टभाबस्स । 'छउम-त्थस्से'त्ति परोक्खनाणिणो । सुओवएसणुसारेण सेसकिरियाकलावाणुट्टाणपरायणस्स । 'विसोही' कम्मबन्धनिवित्ती² निसल्लया वा । 'जइणो' जयमाणस्स अप्पमत्तस्स । 'आलोयणा भणिया' जिणिन्दगणहरेहिं³ । सीसो भणइ-निरइयारो नियमा जई⁴ चैव होइ तो किमत्थं जइग्गहणं ? । भणइ—'हेउ-हेउमग्गवेणं वक्खाणं कायव्वं । निरइयारलक्खणाओ⁵ चैव हेउओ सो जयमाणो जइ त्ति लब्भइ, तेण दोण्हवि गहणं । अह वा जइ त्ति सामग्गमिहाणं । तं निरइयारत्तणेण विसेसिज्जइ निरइयारो जइ त्ति । पुणो वि मीसो-ते' य जया⁶ उवउत्तो निरइयारो य' करेइ । करणिज्जा य ते । तो तन्थ का विसोही³ आलोइय अणालोइए वा⁷ ?' गुरू¹⁰ भणइ—'तन्थ जा चेद्वानिमित्ता सुहुमा आसवकिरिया, सुहुमपमायनिमित्ता¹⁰ वा अणुवलक्खिया ताओ¹¹ सुउअन्ति आलोयणा मेत्तेण' । सो पुण गुरू-संदिट्ठो असंदिट्ठो वा पुव्वं वा आलोएज्जा. कज्जसमत्तीए वा आलोएज्जा । अहवा पुट्ठि पि पच्छा वि¹² आलोएज्जा ।

६. 'आहाराइ गहणे'च्चाइ । अणन्तरगाहाए¹³ करणिज्जजोगनिइसमेत्त भणिय, संपयं पुण नामग्गाइ करणिज्जा जोगा भण्णति¹⁴ । के ते करणिज्जा¹⁵ जोगा ? । इमे—आहारो आईए जेसे 15 गहणणं तापि 'आहाराइ गहणाणि' । पगवयणेण¹⁶ णिइसो¹⁷ कओ । आइग्गहणेण सेज्जासंथारवत्थ-पायपुक्कणपडिग्गहाइ¹⁸ ओहिय-ओथग्गहिओ¹⁹ य²⁰ सेसो²¹ उवही येत्पइ । 'तह वहियाणिग्गमेसु णेगेसु' गिलाणआयरियवालदुव्वलसेहखवग्ग²² असट्टपाओगो²³ सहगहणनिमित्त णिग्गमणे । गहण तु गुरूमापुच्छिऊण—गुरूणाणुत्ताओ, सुओवएसेण उवउत्तो, विहीए गिण्हिऊण; तओ जहाविही गहियुमालोएत्तो सुद्धो । मीसो भणइ—'जइ गहणे अविमुद्धी, सुद्धी य आलोइए, एव गहणमेव 20 मा 'हेउ' । गुरू भणइ—'जइ गहणं न करेइ तओ आयरिओवज्जायाइ-कुलगणसंघसाहम्मि-यइ' णानाणचरित्तवत्तसंजसाईण ववच्छेओ—भगो हवइ । तेणावस्सं गहण विहीए कायव्वं' । अहवा एयं सव्व आहाराइ-गहणेण गहियं । दमो पुणो वहियाणिग्गमोऽणेगे भण्णइ । गुरूसेओ सेज्जाओ वा कुलगणसंघचेइयदुविहसेय²⁴ तहव्वविणासनिवारणाई²⁵ । अहवा पीढ²⁶ फल²⁷ सेज्जासथारपाडिहारियगहियप्पणन्थ²⁸ वा निग्गम करेज्जा । अहवा एयाइं निग्गमका²⁹ रणा । 'उच्चारविहारावणि' त्ति उच्चारभूमि-विहारभूमिओ सण्णा-सज्जायसन्नियाओ³⁰ । चेइ पंशंदणमित्त आमन्नं दू वा गच्छेज्जा । साहणं पुण अपुव्ववहुस्सुय³¹ संविग्गाणं वन्दण संसयघोच्छेयन्थ वा गच्छेज्जा । आइसइण सद्वासनायगओसन्नविहारीणं वा सद्वावद्दाव-णन्थ साहम्मियाण वा संजमउच्छाहणमित्त गच्छेज्जा ।

७. 'जं चन्नं करणिज्ज'मिच्चाइ । 'जं चन्नं'ति पुव्वगाहाभणियाओ वइरित्तं ति.³¹ तं सव्व च 30 सहण समुच्चिज्जइ । तं च खेत्तपडिलेहणथंडिलमेहनिक्खमणायगियसंलेहणाई³² हत्थसयाओ परोणं जं आयरिय, तमायरित्ता ससिइगुत्तिविमुद्धि³³ निमित्तं अवस्स आलोएयव्वं । ज पुण

- 1 B ०ज्जणट्ठि । 2 A निवत्ती । 3 A नान्ति । 4 A जइ । 5 A ०इयारत्तणाओ । 6 A जहा । 7 A व । 8 B का अविरोही । 9 A नान्ति । 10 B णिमि० । 11 B तातो । 12 B व । 13 A ०णेज्जा । 14 A भन्नन्ति । 15 A ०ज्जो० । 16 B ०यणे णि० । 17 A णिइसो । 18 B ०ग्गहाइ । 19 B ०हियअवउत्पहि० । 20 B नान्ति । 21 A सेत्ता । 22 B खमग्ग । 23 A ०वाओगो । 24 A भेद । 25 B ०णादी । 26 A पीढग्ग । 27 A ०विष्णो० । 28 A ०मणका० । 29 A सज्जास० । 30 A ०सुय । 31 B वतिरिचए । 32 B ०णादी । 33 A ०त्तिमुद्धि० ।

हृत्पस्यम्भन्तरायरियं तत्थ किञ्चि आलोइज्जइ, किञ्चि नालोइज्जइ । जहा पासवणखेलसिघाण-
जत्तल^१ निविसणुट्टाणवियम्भणाकुञ्चण^२ पसारणोसासणीसासचेट्टाइ किञ्चि कज्जं नालोइज्जइ ।
पासवणं पुण पुव्वमापुच्छिऊण वोसिरइ । 'अवियडियम्मि' अणालोइयम्मि, असुद्धो साइयारो,
आलोपन्तो पुण तं कज्जं^३ आयरियस्स सुद्धो निरइयारो त्ति भणियं होइ ।

- 5 ८. 'कारणविणिग्गय' मिञ्चाइ । 'कारणविणिग्गयस्स' त्ति । दुविहो निग्गमो गच्छाओ^४—कार-
णेण, अकारणेण य^५ । असिवओमरायदुट्टगिलाणुत्तिमट्टायरियपेसणाइ कारणिओ । चक्कथूभ-
पडिमा-महिमा-जम्म^६-निकखमण-नाण-निव्वाण-भूमि-सन्नायग-वइग-संखडिपेहाइ निक्कारणिओ ।
कारणविणिग्गयस्स । 'च' सहो आलोयणाइपयं समुच्चिणइ । निरइयारस्स गुत्तिसमिइविसु-
द्धस्स कारणेण विणिग्गयस्स आलोयेणमेत्ताओ चेव सुद्धी होइ । सा य आलोयणा—थोहओ
10 विभागओ य । ओहालोयणा अद्धमासम्भन्तरागयस्स हवइ । त चागयमेत्तो चेव इरियावहिया-
पडिक्कन्तो^७ समुहेसवेलाए आलोएइ । आलोइयमेत्ते चेव सुद्धइ निरइयारो । सा य ओहालीयणा
इमा—

- अप्पा मूलगुणेसुं विराहणा अप्प^८ उत्तरगुणेसु^{१०} । अप्पा पासन्थाइसु दाणग्गहसंपओगोहा ॥
एवं विहालोयेण सुद्धो होइ । अन्नम्मि वेलाए विभागेण अद्धमासपरेणागयस्स । विभागा-
15 लोयणा निरइयारस्स वि । एवं 'सगणाओ' कारणनिग्गयस्स आलोइए सुद्धी: 'परगणागयस्स
वि य' त्ति । सगणो एगसंभोइया, परगणो अन्नसंभोइया । ते संविग्गा^{११} वा असंविग्गा वा ।
संविग्गाओ आगयस्स निरइयारस्स वि अवस्समेव विभागालोयणा । आलोयणाण^{१२} य सुद्धो ।
'उवसंपय' त्ति । सा य^{१३} उवसंपया^{१४} पंचविहा । तं-जहा—सुओवसंपया, सुहदुक्खोवसंपया,
खेत्तोवसंपया, मग्गोवसंपया, विणओवसंपया य त्ति । पंचविहाए वि तप्पढमयाए उवसंपज्ज^{१५}णेण
20 निरइयारेणावि आलोयेणा विभागेण दायव्वा । सो य आलोयणाए चेव सुद्धो । 'विहारे' त्ति
एगसंभोइया^{१६} फट्टगपइ^{१७} गीयन्थायरिया एगाह-पणग-पक्ख-चउम्मास^{१८} संवच्छरिएसु ज^{१९} वा
मिलन्ति तत्थ निरइयारो वि विहारालोयेणं देन्ति । अन्नोन्नस्स विहारे वि आलोयणाए सुज्ज^{२०} ।
सव्वत्थ 'निरइयारस्से' त्ति एय पयं सम्बज्जइ । एवमेयं^{२१} आलोयणारिहं भणियं ॥

९. इयाणि पडिक्कमणारिह भणणइ । जेसु ठाणेसु खलियम्म मिच्छादुक्कडागेवणा होइ
25 तट्टाणसरूव^{२२} निरुवणत्थ^{२३} गाहा भणणइ । 'गुत्तिसमिइपमाय' इञ्चाइ । गुत्ति त्ति तिञ्चि गु^{२४}ओ
मण-वइ-कायसन्नाओ । समिइओ इरिया भासा-एखणा-आयाणनिकखेवण^{२५} उच्चारपाम्भवणाइ रि-
ट्टवण-नामाओ पंच । एएसु अट्टसु ठाणेसु पमाओ कओ होजा^{२६} । मणेण दुच्चिन्तियाइ^{२७} ।
वइए दुडभासियाइ, काएण दुच्चिट्टियाइ । इरियाए कहकहेन्तो^{२८} गच्छेजा, भासाए दट्टरगिह^{२९}णणइ ।
भासाइ, एसणाए भिक्खा^{३०} गहणकाले अणुवउत्तो, 'न पमज्जइ आयाण-निकखेवो, अप्प^{३१}हिणा
30 लेहिय-थंडिले उच्चारइ परिट्टवेजा^{३२} । 'गुरुणो' आसायण' त्ति । गिणाति^{३३} सन्धमिति गु-
तस्स आसायणा कया । का^{३४} अहिकखेवो^{३५} परिभवो वा जच्चाइगुणहीणस्स । आयो^{३६} नागाइति
तस्स साडणा अवणयणं विणासो आसायणा भणणइ । आयरियाहिकखेव-इरिणाहिव^{३७} जाव
इन्दि-

1 A निवसं । 2 B गुंचण । 3 A कय । 4 A गच्छायो । 5 B नास्ति । 6 A अन्तो
मणणिकखं । 7 ०यणापय । 8 ०कन्तो जइममुं । 9 A अप्पा । 10 B ०णेसु । 11 ०रिए
०विग्गा अं । 12 B आलोएइ य । 13 B नास्ति । 14 B उवसं । 15 B ०इगा । 16
०पइ य, B ०वती । 17 A ०माम । 18 B विसुं । 19 B ०मेत्त । 20 A ०स्सरुं । ०वा-
A ०णत्था । 22 A निकखमण । 23 B होइ । 24 A ०याए । 25 B कहतो । 26 ०छत्तं ।
०क्खगं । 27 A उवउत्तो । 28 A रिट्ठां । 29 B ०इआमां । 30 B णाइ सं । 31 6 B
अविं । 32 A आओ ।

घन्तो आयं अप्पणो सादेइ^१ तुखिणीय-हुंकार-जाइ-कम्माइहिं । अहवा तिविहा आसायणा—
मणेण पओसाइ, वायाए अन्तरभासाइ, काएण जमलिय^२-पुरोगमण-संघट्टणाइ । 'विणय-
भंगे'^३ ति । विणओ अब्भुट्टाणासणदाणञ्जलिपग्गहवन्दणाईओ । तस्स य^४ भंगे । 'इच्छाईणम-
करणे' ति । इच्छा मिच्छा तहकारो आवस्सिया य निसीहिया आपुच्छणा य पडिपुच्छा छन्दणा य
निमन्तणा उवसंपयाओ^५ य भिज्जन्ति । एयासिमकरणे । लहुसग वा मुसावायं वएजा । जहा— 5
पयला ओहे मरुप पञ्चक्खाणे य गमणपरियाए । समुदेससंखडीओ खुडुग^६ परिहारिय मुहीओ ॥
भवसगम्भणे दिसासुं^७ एगकुले च्वेव एक्कदधे वा^८ । एए सध्वे वि पया लहुसमुसाभासणे होन्ति ॥
लहुसाऽविणं पुण सुहुम जत्थ जत्थ पणगाविती^९ । तंजहा—तण-डगल^{१०}-छार-मल्लग-लेव-
इत्तिरि-उग्गहण^{११}-चिट्टाणासु^{१२} लेव-इत्तिरि उग्गहणट्टाणेसु सुत्तापसेण मासलहुं । तहावि इह लहुस-
गाविणं च्वेव भण्णइ । लहुसमुच्छा पुण ईमीसि^{१३} ममत्तं जत्थ सुहुम, जहा—कागाइ-साण-भोण 10
कप्पट्टग^{१४}-सारक्खण-ममत्ताईसुं दधे लहुसमुच्छा । खेत्ते ओवास^{१५}-संथार-कुल-वसहिं-गाम-नग-
ररज्जाईं^{१६} । काले पुण मासकप्पोवरि निवासाइ । भावेण^{१७} राग-दोसाइ । एत्थ जे मासलहु-
यट्टाणा ते सध्वे वेप्पन्ति^{१८} ।

१०. 'अविहीइ-कास जंभिय' इच्चाइ । अविहीए हत्थमदाऊण कासइ मुहपोत्तियं^{१३} वा । एधं
जंभाइ-छीईपसु वि । 'वाय'^{१५} ति पयं कम्म-सहेण सम्बड्ढइ । तं दुविहं-उडुं उडुयोई,^{२०} अहो 15
कुच्छिइ-सहो । उडुओ हन्थो दायधो मुहपोत्तिया वा^{२१} । कुच्छिय-सइ-निग्गमे पुण^{२२} पुयावकडुण^{२३}-
लम्बणेण । एस विही, एयधइरित्तो^{२४} अविही । 'असंकिट्टिकम्मं' पुण^{२५} छेयण-मेयण-संवसण-
पीलण-अभिधाय-सिंचण-कायखाराइ-असुसिर सुसिराणन्तर-परपरभेयभिन्नं । 'कन्दप्पो' वारओ
काइओ वा । 'हासं' पसिद्धमेव । 'विग्गहा'^{२६} इत्थि-भत्त-चोर-जणवयाइया । 'कसाया' कोहाई ।
'जिसूणाणुसंगो' सइ-फरिस-रस-रुच गन्धासेवणमिति । 20

११. 'खलियस्स य' इच्चाइ । 'खलियस्स' अइयारावन्नस्स । सोय अइयारो सहसकारकओ^{२१}
धणागीगकओ^{२३} य । 'च' सहो पडिकमणारोवणं समुच्चिणइ । 'सध्वत्थ वि' ति सध्वपपसु । वंसण-
नाणं^{२५} नुयसमिइगुत्तिन्दियाइसु खलियस्स । हिम्ममणावज्जओ^{२७} ति अकरेन्तस्स जयणा-
ज्जत्तसं^{३०} । सहसकाराणाभोगलक्खणं चेय—

पु। अणासिऊणं डूढे पाए^१ कुलिगजं पासे । न य तरइ नियत्तेउं जोगं सहसाकरणमेयं ॥ 25
अपर-पाएणं असंपउत्तस्स णोवजुत्तस्स । इरियाइसु भूयत्थेसु वट्टओ हो अणाभोगो ॥

पयं सहसकाराणाभोगेहिं^{२२} हिंसमणावज्जमाणो जयणोवउत्तो अइयारमावज्जो वि मिच्छाडुकड-
वत्तओ सुद्धो ।

उज्ज १२. 'आभोगेण वि'च्चाइ । 'आभोगेणे' ति परिफुडवुडीए वि । 'तणुपसु' थोवेसु, 'नेहा-
सय' ति सम्बन्धो । नेहो कप्पट्टग-सन्नि-सन्नायगाइसु । भयं इहलोग-परलोग-आयाण-अकम्हा- 30
उज्जो-व-असिलोग-मरण-सन्नियं । सोगो सच्चित्तान्तिमीसद्वृण संजोगेण विओगेण य कओ
वीसा । 'वाउसत्तं' सरिरसुस्सूनापरायणत्तं हत्थपायाइधोवणदारेण । 'आइ' सहेण कुसील-

उज्ज 1 B साडेति । 2 A जाम० । 3 B भगो । 4 B वा । 5 A ०न्तणोवस० । 6 A सं-
तओ खुडुएय । 7 A ०सासु । 8 A एगदधे य । 9 B ०वती । 10 A ०डगलग० । 11 A
ति चि० । 12 B चिट्टाणाले० । 13 B इत्तिसि । 14 B कप्पट्टर० । 15 A ०वास । 16 A
17 B धिपं० । 18 B मुहपोत्ति० । 19 B वायन्ति । 20 B उडुयोई । 21 B
नास्ति हन्थो मुहपोत्तिय वा दिज्जइ । 22 नास्ति । 23 B पुयतावकडुण । 24 B एतव्वतिरित्तो ।
13 A छेयणपीलणभेयणवंसण । 26 B विकहा । 27 B सहस्स० । 28 B ०भोगओ । 29 A
18 अणभोगा० । 30 A उत्तस । 31 A णए । 32 B ०सावकरणा० ।

पासत्यो-सन्न-संसत्ता धेप्पन्ति । 'कन्दप्पहासविगहा' पुष्वक्कलणिया । 'आइ' इहेण कसा-
यविसयाणुसंगा गहिया । सव्वेसु वि एएसु तणुएसु 'नेयध्वं' जाणियध्वं । 'पडिक्कमणं' पाय-
च्छिस्सं ति भणियं होइ । एयं पडिक्कमणारिहं भणियं ॥ २ ॥

१३. इयारिणं तदुभयारिहं । 'संभमभय' इच्चाइ । 'संभमो' हत्थी-उदग-अगणिमाइओ' ।
5 'भयं' दस्सु-मिलक्खु-वोहिय-मालवाइ-सगासाओ । 'आउरो' दिगिच्छा-पिवासाईहिं । 'आवई'
चउच्चिहा-दव्वखेत्तकालभावावई । दव्वावई दव्व दुल्लहं । खेत्तावई वोच्छिन्नमडम्बाई' । काला-
वई ओमाई' । भावावई गुरुगिलाणाई । 'सहसाणाभोगा' पुषुत्ता । एएसु हिंसाइदोसमाव-
ज्जओ वि जयन्तस्स 'अणप्पवसओ' सव्वेहिं' कारणेहिं, 'सव्ववयाइयारं' करेज्जा । पलायमाणो
10 मुसावायादिन्नादानमेहुणपरिग्गहराइभोयणअद्धानकप्पलेवाडाइय' वा आवज्जेज्जा । एयं उत्तर-
गुणेषु वि । एवमाइ अइयारावज्जस्सावि । 'तदुभय' आलोयणा गुरुणं । पच्छा गुरुसंदिट्ठो
मिच्छाडुक्कडं ति भणमाणो सुद्धो । 'आसंक्रिय चेव' त्ति कयमकयं वा जत्थ परिच्छेयं' काउं न
तरइ तमासंक्रियं । तत्थ य सव्वपएसु वि तदुभयपायच्छिक्तकारी सुज्जइ ।

१४. 'दुच्चिन्तिय' इच्चाइ । 'दु' सद्धो कुच्छाभिहाणे । संजमविराहणाजायं कुच्छिय विन्तियं
15 दुच्चिन्तियं । एव 'दुग्भासियं दुच्चिट्ठिय' । 'आइ' गहणेण दुप्पडिलेहिय-दुपमज्जियगहणं ।
'वहुसो' अणेगसो 'उवउत्तो वि न याणइ' त्ति सम्बज्जइ । उवओगरुवपरिणओ' वि पाइ न
संभरइ पुष्वकालकयमइयारद्वानं । आलोयणाकाले 'देवसियाइ अइयार' । आइगहणेण
राइय-पक्खिय-चाउम्मासिय-संवच्छरियाइयारा धेप्पन्ति ।

१५. 'सव्वेसु य' इच्चाइ । 'सव्व' गहणेणं सव्वाववायट्टाणा सुइया । पढमं उस्संगपयं'
20 विइयं अववायपयं । अवराहेसु अइयारेसु 'दंसणणाणचरणावराहेसु' । 'आउस्सस्से त्ति' कारणे
जयणाए गीयत्यो आसेवओ आउत्तो भणणइ । तस्सेवमसेसाववाय¹⁰ कालाणुट्टाणं' रस्स
आउत्तस्स 'तदुभय' पायच्छिच्छं¹¹ होइ । तहिं चेवाववायकाले 'सइसकारेण' ज कयं, तं
आइसइसंगहियाणाभोगेण य तदुभयमिति । एयं च¹² तदुभयारिहं ॥ ३ ॥

१६. इयारिणं विवेगारिहं भणणइ । 'पिंडोवहिसेज्जा' इच्चाइ । 'पिंडो' संघाओ असण-पाणि-खा-
25 इम-साइम-भेयमिन्नो । 'उवही' ओहिय-उवगहिय-भेओ । 'सेज्जा' उवस्सओ । आइसइहेण डालग-
छार-मल्लग-ओसहाणि धेप्पन्ति । 'कडजोगी' गीयत्यो भणणइ । 'पिंडेसणा-वत्थ-पाएसणा'¹³ ज्ञेय-
सुयाईणि¹⁴ सुत्तत्थओ अहीयाणि जेण सो गीयत्यो । तेणोवउत्तेण गहियं सुओवएसणुए आरोव-
ओगपरिणामपरिणपणं ति भणियं होइ । 'पच्छा नायमसुद्ध' । केण दोसेण असुद्धं¹⁵ नाय भणणइ ।
उग्गमउप्पायणेसणाहिं संक्रियमसंक्रियं वा दोसवत्तेण 'सुद्धो' 'निरइयारो । विहाणेणं' विहिणा
30 सुओवइट्टेण 'विगिचमाणो परिट्टवेन्तो सुद्धो हवइ ।

१७. 'कालद्वानाइच्छिय' इच्चाइ । 'कालाइच्छियं' पढमपोरिमीगहियं¹⁶ चउत्थपोरिसिं जाव
जं धरिज्जइ । अद्भजोयणाइरेगओ आणीयं नीयं वा । असदयाए सदयाए य । विगहा-किट्टा-इन्दि-
यमाईहिं सद्धो, गिलाण-सापारिय-धडिल्ल-भयाइक्कमणेण य¹⁷ असद्धो । विहीए विगिञ्चन्तो
सुद्धो । अणुग्गपसूरे अत्थमिए वा ज गहियमसणाइ असद्धेण गिरिराट्टुमेहमहियारयापरिए

1 A एव । 2 B अमणि० । 3 A० मंडवा० । 4 B० मावी । 5 B० हिति । 6 B० वा-
राइ । 7 B० णतो । 8 B० मियाइयार । 9 A उवम० । 10 B० वाद । 11 B परिच्छत ।
12 A एव च । 13 B० पाएसणा सेजाछेय० । 14 A सुयाइय । 15 A० ण सुद्ध । 16 B
पोरसी० । 17 B नास्ति ।

सवियरि उग्यवुद्धीए अणत्थमियवुद्धीए वा गहियं होज्जा; पच्छा य अणुग्गए^१ अत्थमिप वा^२ नायं तओ^३ विहीए विगिञ्चन्तो सुद्धो । 'कारणे' वा गहियं गिलाणापरियबाल^४ पाहुणयदुल्लहस-हस्सदाणाइ-कारणे नाणाविहे जं गहियं विहिभोयणे य कए जइ तं उवरियं तओ विहीए अणा-घायमसंलोगाइयाए विगिञ्चन्तो । 'भत्ताइ' भत्तगहणेण अमण, आइगहणेण पाण-खाइम-साइ-माणि वि घेप्पन्ति । सो य^५ एवं करेन्तो सुद्धो हवइ ति^६ विवेगारिहं भणियं ॥ ४ ॥

१८. इयाणि काउस्सगारिहं भणइ—'गमणागमण'—इच्छाइ । उवस्सयाओ गुरुमूलाओ वा 'गमणं, आगमणं' बाहिराओ आयरियममीवं । 'विहारो' सज्जायनिमित्तं ज अन्नत्थगमणं । पत्थ सव्वहिं चैव इरियावहिया काउस्सग्गो पायच्छित्तं कीरइ । 'सुयम्मि' उद्देससमुद्देशाणुणा-पट्टयणपडिक्कमणसुयक्खंधंगपरियट्टणाइएसु सुए काउस्सग्गो कीरइ । 'सावज्जसुमिणे'^७ पाणा-इघायाइ । आइसहेण अणवज्जसुमिणे^८ वि । कम्हेति । 'च'सहेण दुत्तिमित्त-दुस्सउण-पडिहणण-^{१०} निमित्तं अट्टस्सासुस्सग्गकरण । 'नावां' चउव्विहा—समुदनावा, उज्जाणी, ओयाणी, तिरिच्छ-गामिणी । आइमा समुदे । पच्छिच्छा तिन्नि नईए^९ । उज्जाणी पडिसोत्तगामिणी । ओयाणी पुण अणुसोयगामिणी । तिरिच्छगामिणी णदि^{११} छिन्दन्ती गच्छइ । 'णईसंतारो'^{११} चउव्विहो । सो पुण पापहिं संघट्ट-लेव-उवरिलेवेहिं तिविहो होइ, याहा-उडुवाईहिं य । सव्वत्थ 'पायच्छित्तं' जयणोवउत्तस^{१२} विहीए 'काउस्सग्गो' पायच्छित्तं होइ ।

१९. 'भत्ते पाणे' इच्छाइ । 'भत्तपाणाइ' परिउं चैव । 'सयणं' जत्थ सुप्पइ । 'आसणं' जत्थ निधिसिज्जइ । 'अरहन्तसेज्जा' चैयघरं । 'ममणसेज्जा' पडिस्सओ । मधेसु एएसु^{१३} भत्ताइस-मणसेज्जापज्जवसाणेसु हत्थसयाओ परेण गमणे आगमणे वा कए पायच्छित्तं^{१४} काउस्सग्गो । सो पणुवीसुस्सासो^{१५} कायव्वो । उच्चारिजइ ति 'उच्चारो' । पस्सवतीति 'पस्सवणं'^{१६} । दोसु वि पडिट्टविपएसु हत्थसयभन्तरे परेण वा हत्थमेत्ते वि काउस्सग्गो पणुवीसुस्सासो कज्जइ ।

२०. 'हत्थ सय' इच्छाइ । अणन्तरगाहा-जुयलेण काउस्सग्गं पच्छित्तमुत्तं, तं पुण काउ-स्सग्गं कि परिमाणं करेन्ति । अओ ऊसास परिमाण-निरुवणत्थाओ तिन्नि गाहाओ भणन्ति । गाहा पढमउं पढियसिउं । 'पाणवहाइसुमिणए' ति करणकारावणाणुमईहिं सुमिणे^{१७} पाणा-इगाओ कहो ओज्जा । तत्थ ऊसाससयपरिमाणं^{१८} तुल्लं । 'चउत्थ मिति मेहुण'^{१९} सुमिणयदंसणे अट्टसयऊसासपरिमाण काउस्सग्गं^{२०} करेज्जा ।

२१. 'देसियराइय' इच्छाइ । जहासंखेण ऊसासपरिमाणकहणमेयं । दिवसावसाण-पडिक्क-मणे पच्छिमकाउस्सग्गतिए पढमे दो उज्जाया चिन्तिज्जन्ति । पच्छिमेसु दोसु पक्कओ । एवमेए चत्तारि उज्जाया । एसो य उज्जायदण्डगो पणुवीसूसासपरिमाणेण छिज्जइ । तओ पणुवीसा चउहिं उज्जापहिं गुणिया ऊसाससयं भवति । रयणिपहाय-पडिक्कमणे पुण पञ्चासं ऊसासा सयस अद्धेण होन्ति । तत्थ दोहिं उज्जापहिं पणुवीसा गुणिज्जइ । पक्खपडिक्कमणे वारस^{३०} उज्जाया । तेहिं पणुवीसा गुणिया होन्ति ऊसासाणं तिन्नि य सयाओ । चाउम्मास-पडिक्कमणे वीसाए उज्जापहिं पणुवीसा गुणिज्जइ, पंचसया होन्ति । वारिसिय पडिक्कमणे चत्तालीसाए उज्जापहिं पणुवीसा गुणिया सहस्समुस्सासाण होइ । अन्ने अट्ट ऊसासा नमोकारे कज्जन्ति । तओ अट्टत्तरं सहस्सं होइ । सो य नमोकारो संवच्छरिए बहुओ कालो निधिवघेणं गओ ति चिन्तिज्जइ मंगलत्थं पज्जन्ते ।

1 B० गओ । 2 A० मिओ । 3 B लतो । 4 B 'बाल'नास्ति । 5 B च । 6 B नास्ति । 7-8 A० मिणो । 9 B नवीए । 10 A नवी । 11 A नदि सं० । 12 B जइणो० । 13 B एतेसु । 14 A पयच्छित्तं । 15 A पुण० । 16 A पस० । 17 B करेउ ति । 18 A हुमिणोति । 19 A ऊसासयप० । 20 A मिहुण० । 21 B उस्स० ।

२२. 'उद्देस' इच्छाद् । सुत्ते उद्देस-समुद्देस-अणुश्चासु सत्तावीसं ऊसासा उस्सग्गो कीरइ । सुयक्खन्धङ्गपरियट्ठणुत्तरकाले य सत्तावीसुस्सासपरिमाणुस्सग्गकरणं । पट्टवणपडिक्कमणे अट्टुसासगपरिमाणुस्सग्गकरणं । आइसद्देण दुब्भिसित्तावसउणपडिघायनिमित्तं अट्टुसासमुस्सग्गं करेइ । पर्यं काउस्सग्गारिहं भणियं ॥ ५ ॥

5 २३. 'उद्देसज्जयणे' इच्छाद् । उस्सग्गाभिहाणाणन्तरं तवारिहं भण्णइ । तत्थ नाणायारा-इयारो दुविहो—भोहओ, विभागओ य । तत्थ विभागेण उद्देसग-अज्जयण-सुयक्खन्ध-अज्ञाणं कमसो य परिवाडीए कमेण, पमाइस्स कालाइक्कमणाइसु त्ति सम्बज्जइ । पमाइगहणं, काल-विणय-बहुमाण उवहाण-अनिणहवण विवज्जया अइयारो होइ । वज्जणमेय-अत्थमेय-तदुभयमेया वा कया अइयारो होइ नाणस्स । एएसिं अट्टण्हपयाणमश्रयरट्टाणट्टिओ नाणाइयारे वट्टइ ।
10 अकाले सज्जायकरणं असज्जाइए वा करणं, एस कालाइयारो । विणयं न पउअइ, जच्चाइएहिं वा मयावलेवलत्तो विणयभगं करेइ, हीलइ वा. एवमाइ विणयाइआरो । सुए गुएम्मि य बहुमाण-भत्तीओ न करेइ । भत्ती उवयारमेत्तं । बहुमाणो ओरसो सिणेहसम्बन्धो आयरियाणं उवरि सो वा न कओ । उवहाण तवचरणं आपविलाइय न करेइ । निणहवणं अवलवण । जस्स सगासे अहीयं तदुद्देसेण भणइ 'नाह तस्स सगासे अहिज्जिओ' । जुगप्पहणं वा सूरिं समुदिसइ;
15 सयमेव वाहिज्जियं भणइ । एसा निणहवणा । वज्जयइ जेण अत्थो तं वज्जणं । सुत्तस्स सद्दा । तं च सुत्तं मत्तं ऽक्खवबिन्दुहिं ऊणमइरित्तं वा करेइ, सकय वा करेइ अच्चाभिहाणेण वा भणइ । एस वज्जणमेओ । एवमत्थमेय तदुभयमेया वि नेया ।

२४. 'निव्विगइय'—इच्छाद् । उद्देसगाइयारे निव्विगइय' । अज्जयणाइयारे पुरिमहं । सुयक्ख-^२-न्धाइयारे एगासणयं' । अगाइयारे आयंवलं । अणागाढे पर्यं । आगाढे पुण पणसु चेव ठाणेसु'
20 पुरिमइइ-अब्भत्तट्ट-पज्जवसाणं । अत्थसुणणे वि पुरिमइइ खमण पज्जन्तमेपसु चेव ठाणेसु । एय विभागपच्छित्तं भणियं । इयारिण ओहेण भन्नइ ।—

२५. 'सामन्नं पुण' इच्छाद् । सव्वम्मि चेव सुत्ते ओहेण अविसेसिए आयामं । अत्थ य अविसेसिए अब्भत्तट्टो । कमेण अहिज्जन्तो न ताव पावइ तं सुत्तं अत्थ वा परियाइ, वा न पूरइ सो अपत्तो (१), अवगे अपत्तो अजोगो । नित्तिणिचवलचित्तं गाणगणियाइ-णेगाहीस-
25 संजुत्तो (२) अत्तोवि अपत्तो वयसा सुणण वा (३) ण्णसिं सव्वम्मि चेव जो वायणं वेइ उद्देस-समुद्देसणुत्ता वा करेइ तस्स वि खमण । 'च' सद्देण जइ पत्तं न वापइ सुणण, पत्तं वा जोगं न वापइ, वत्त वा धयगुएहिं । ण्णसिं च उद्देसणादि जो न करेइ वा तस्स अब्भत्तट्टो ।

२६. 'कालाविसज्जण'—इच्छाद् । कालाविसज्जणं कालस्स अपडिक्कमण । 'आइ'सद्देण अणुओगस्स' अविसज्जणं । 'मट्टलि-वसुहा' मंडलि-भूमी सा तिविहा' सुत्तं अत्थे भोयानं ।
30 एएसिं तिणहवि अप्पमज्जणे निट्ठीय । सुत्ते अत्थे वा निसेज्जं न करेइ । अक्खे वा न रएत्ति, तो खमणं, 'च' सद्दा वंदण-काउसग्गे ण करेत्ति तहावि खमण चेव ।

२७. 'आगाढाणागाढम्मि' इच्छाद् । जोगो दुविहो-आगाढो अणागाढो य । आगाढे इच्छ-भंगो देसभंगो य । अणागाढे वि सव्वभंगो देसभंगो य । सव्वभंगो नाम आयंवल न क-इ, विगईओ सेवइ । देसभंगो नाम विगई भुज्जेऊण पच्छा काउस्सगं करेइ । सयमेव वा काउ-
35 स्सग्गं काऊण भुज्जइ, विगई वा एगट्टु गेण्हइ' । अमणिओ' वा 'संदिंसह काउस्सगं करेमि' इत्ति

1 B ०व्वीइय । 2 A ०यख० । 3 A एक्काम० । 4 B ट्टणे० । 5 A ओहेण । 6 B त्ति तिणियचलचि० । 7 A अव्वत्तो । 8 A अणओ० । 9 A तिहा । 10 B गिहइ । 11 A अभिणि० ।

भणइ । आगाढसङ्घभंगे छट्टं, देसभंगे चउत्थं । अणागाढसङ्घभंगे चउत्थं, देसभंगे आयं-
विलं । एस नाणाइयारो भणिओ ।

इयाणि दंसणाइयारो भणइ—

२८ 'संकाइयासु देसे' इच्चाइ । संका आइ जेसिं पयाणं तांइ इमांइ संकाइयांइ । तेसु
संकाइएसु अट्टसु पपएसु । काणि पुण ताणि? इमाणि भन्नन्ति । [१] संका, [२] कंखा, [३] ५
वित्तिगिञ्छा^१, [४] मूढदिट्ठी, [५] अणुववूहा,^२ [६] अधिरीकरणं, [७] अवच्छलं, [८] अप्प-
भावणया । संसयकारण संका-देसे य^३ सव्वे य । तत्थ देम्मि जह—तुल्ले जीवत्ते किह
भविया अभविया^४, अन्ने एवमाइ संकादेसे । सव्वे—पागय^५ भासवद्धत्ता मा होजाऽकुसल-
परिकल्पियं । दिट्टन्तो पेज्जकप्पट्ठो । एत्तो कंखा दुविहा—देसे, सव्वे य बोधवा । देसे कुत्ति-
त्थियमयं कखइ । एत्थवि अहिंसा मोक्खो य दिट्ठो त्ति । सव्वे पुण कंखइ सव्वे कुत्तित्थियमए^६ । 10
दिट्टन्तो रायामच्चा आसायहिया पसत्थमपसत्था । वित्तिगिञ्छा^७ देसे सव्वे य । जहा भइमो^८
परिसो परिकेसो अम्हाण केमलोयाइ कीरण होजा न^{१०} वा मोक्खो । विट्टुगुञ्छा वा-विट्ठाने
विट्ठो^{११} साधवः । ते दुगुञ्छइ मण्डलि-मोय-जल्लाइएहि । मूढदिट्ठी परित्थियपूयाओ^{१२} अइसयम-
याणि वा सोऊण मइवामोहो होजा । उववूहा दुविहा—पसत्था अप्पसत्था य । पसत्था साहसु
नाणदसणतवसंजमखमणवेयाघच्चाइसु अब्भुज्जयस्स उच्छाहवह्वणं उववूहणं । अप्पसत्था 15
मिच्छत्ताइसु^{१३} । थिरीकरण पमत्थमप्पसत्थं च^{१४} । विमीयमाणस्स चरित्ताइसु थिरीकरणं
पसत्थ । अमंजसे थिरीकरण अप्पसत्थ । वच्छल्लमवि एवमेव दुविह—आयरिय-गिल्लाण-पाहु-
ण-असहु^{१५} -वाल-वुट्ठाईणं^{१६} आहारोवहिमाइणा समाहिकरण पसत्थ । ओसन्नाइ^{१७}-गिहत्थाणं
१ अप्पसत्थं । पभावणा वि एवमेव^{१८} । तित्थयर-पवयण निष्ठाण-मगगपभावणा पसत्था । मिच्छत्त-
२ चणाणाईणं^{१९} अप्पसत्था । एव अट्टु वि वित्थरओ परूवेऊण । तत्थ संका देसे सव्वे य । एवं कंखा 20
वि । एवं वित्तिगिञ्छा^{२०} दुगुञ्छा वि । एवं मइ[वा]मोहो वि । अप्पसत्थुववूहा देसे सव्वे य । एव
वच्छलं पि देसे सव्वे य । अप्पसत्थप्पभावणा वि देसे सव्वे य । तत्थ चउसु वि संकाइएसु देसे
खमणं । मिच्छोववूहणाइसु य देसे^{२१} खमण । च सहेण थिरीकरण-वच्छल्ल-प्पभावणे मिच्छ-
त्ताईणं देसे खमण । एव ओहओ । विभागओ^{२२} पुण संकाइसु अट्टसु वि देसे भिक्खुस्स
पुरिमइ । वसभस्स एक्कासणयं^{२३} । उवज्जायस्स आयंविलं । आयरियस्स अब्भत्तट्ठो । 25

२९. 'एवंचिय' इच्चाइ । एवं^२ चेवाणन्तरुदिट्ठं पुरिसविभागेण पच्छित्तं पिहं पिहं । जणं
साह्वणं उववूहणं न करेइ । आइसहेण^{२०} थिरीकरण वच्छल्लं पभावणं वा पवयणजर^{२१} माइयाणं
करेइ । भिक्खुस्स पुरिमइ । वसभस्स^२ एक्कासणयं^{२०} । उवज्जायस्सायविलं । गुदस्स अब्भत्तट्ठो ।
एय पढमद्वक्खवाणं । पच्छल्लं पुण उवरिमगाहाप सम्बज्जइ^{३०} । सा य एसा गाहा—

३०. 'परिवाराइ' इच्चाइ । 'परिवारनिमित्तं' ति सहायनिमित्तं ति जं भणियं होइ । 'आइ'-30
सहेण आहारोवहि-निमित्तं वा । तप्पसाएण आहारोवहि-सेज्जाओ वा लभिस्सन्ति त्ति काउं
पसत्थोसन्नकुमीलसंसत्ताहाछन्दणियाणं^{३१} उवरि ममत्त करेइ । सावग-सन्नायगाणं वा सव्वेसिं

1 B विगिञ्छा । 2 A अण० । 3 B अप० । 4 B 'य' नास्ति । 5 B० विए । 6 B
पागइय । 7 B० त्ति० । 8 B विहगिञ्छा । 9 A इइमो । 10 B ण । 11 B विदवः । 12 A
पूयाअइ० । 13 A मिच्छाइसु । 14 B वा । 15 B० णम ससु असहु । 16 B० दीण । 17 A
०णइ । 18 A एमेव । 19 B० त्तज्जा० । 20 B विगिञ्छा । 21 B० वूहणा देसे । 22 A
विभागाओ । 23 B एगास० । 24 B एय । 25 A जइ साहू । 26 B आदि० । 27 A
जति० । 28 B वसहस्स । 29 B एगास० । 30 B० ज्जति । 31 B० च्छदनीइभाण ।

वा परिपालण-सम्भोग-संवास-सुत्तथादानाणि । जइ करेइ वच्छलं तो भिक्खुणो णिव्वीयं^१ ।
 वसभोवज्झायगुरुणं^२ पुरिमेगासणायामाइ जहासंखं । अह पुण इममालम्बणं करेइ । 'साहम्मि-
 ओ'त्ति एसो संजमं वा करेसइ^३ । 'वा'सद्देण कुलगणसंघगिलाणकजाइएसु पडितप्पिस्सइ सि^४ ।
 एवं विहाए बुद्धीए सबहिं सुद्धो । एवं दंसणायारपच्छित्तं भणियं ॥

5 इयाणि चरित्तायारपच्छित्तं भन्नइ—

३१. 'एगिदियाण' इच्चाइ । एगिन्दिया पुढवि-आउ-तेउ-वाउ-पत्तेयवणस्सइ । एएसि
 पंचणह वि पिहु पिहु संघट्टणे निव्वीइयं^५ । आउकायस्स संघट्टणे^६ घड-गोलंकय-वारगाइ-ठियस्स,
 पायहत्थाइचालियस्स ईसिं परियावो, पुण गाढतरचालियस्स उद्वणं । पिहु परितावणहणणपा-
 णाईसु । एएसिं च परितावणा दुविहा अणागाढा आगाढा य । तत्थ अणागाढाप पुरिमइ ॥

10 आगाढाप एक्कासणयं । उद्वणे^७ पुण आयामं पंचसु वि ।

३२. 'पुरिमाई' इच्चाइ । अणन्तवणस्सइ-विय-तिय-चउरिन्दियाण संघट्टण-अणागाढ-आ-
 गाढ-परिताव^८-उद्वणेषु पुरिमाइ-खमणन्तं^९ जहासंखं । पञ्चिन्दियसंघट्टणे एक्कासणयं । अणा-
 गाढ-परितावणे आयाम । आगाढपरितावणे^{१०} खमणं । उद्वणे एक्ककल्लुणगं । पमायसहियस्स ।

३३. 'मोसाइसु' इच्चाइ । मुसावाय-अदत्त-परिग्गहेसु मेहुणवज्जिएसु । दव्वाइवत्थुभिन्नेसु
 15 ति । मुसावाओ चउच्चिदो—दव्वखेत्तकालभावेहिं । दव्वओ जहण्णमज्झिमुक्कोसो । एवं खेत्त-
 कालभावेसु वि तिविहो । एवं^{११} जहा मुसावाओ चउच्चिहो पुणो य एक्केको तिविहो । तहाऽदत्त-
 परिग्गहा वि । एत्थ य दव्वाइमेयभिन्ने चउच्चिहे वि^{१२} मुसावाए जो जहन्नमेओ तहिं सव्वत्थ
 एक्कासणय, मज्झिमे सबहिं आयामं, उक्कोसे वि चउच्चिहे खमणं । एवं अदत्त परिग्गहेसु वि
 पच्छित्तं दायध्व ।

20 ३४. 'लेवाडय' इच्चाइ । लेवाडय-परिवासे^{१३} अब्भत्तट्टो । सुक्कसन्निहिएसु वि—सुंठिहरइ-
 वहेडगाइसु अब्भत्तट्टो । इयरा गिल्लसन्निही—गुलककयघयतेल्लाई तीए छट्टु । सेस निसिभत्ते
 अट्टमं । ओहसुत्ताओ^{१४} जमन्नं त सेसं । कि चोहसुत्तं ? पढमंगो । सेसा तिन्नि अंगा सेसनिस्सि-
 भत्तसद्देण भवन्ति । एवमेयं मूलगुणाइयारे मेहुणवज्जिए पच्छित्तं भणियं । मेहुणाइयारस्स पुण
 मूलद्वुणे भणिहिई ।

25 इयाणि उत्तरगुणाइयारपच्छित्तं भन्नइ । ते य उत्तरगुणा पिंडविसोहीयाईया । तत्थ पि-
 ङविसोही तिसु ठाणेषु हवइ । उग्गमे उप्पायणाए एसणाए य । तहा संजोयणपमाणइंगाल
 धूमकारणविभागेण य विसुद्धी भवइ^{१५} । एत्थ य उग्गमो सोलसमेओ । ते य इमे सोलस मेया
 आहाकम्माई^{१६} । एत्थ सोलससु दोसेसु जत्थ जत्थ सरिसं पच्छित्तं न तं दोसं गाहाए संपिडिय
 कहयइ । तहा उप्पायणाए वि सोलस । तत्थ जे सरिसपच्छित्ता ते समुच्चिणइ । एवं एसणा-
 30 दोसेसु वि दससु सरिसद्वुणाइ उवसंहरइ । एगट्ठी किच्चा । एए सव्वे वि पिंडनिज्जुत्तिणुसारेण
 भाणियध्वा । इह पुण पच्छित्तमेव केवलं विहिज्जइ ।

आहाकम्मे खवणं ।

उद्देसियं दुविहं—ओहे विभागे य । परिमियमिक्खदाणरुवं ओहो सामन्नमेगपगारं
 अब्बिसेसियं तत्थ पुरिमइ । विभागे तिन्नि मेया उद्देसो, कडं, कम्मं । एए^{१७} तिन्नि वि^{१८} पत्तेयं

1 B निव्वीइयं । 2 A वसभोज्झाय । 3 B करिस्सइ । 4 A ०त्पस्सइ । 5 A ०व्विइयं ।
 6 A आउक्कायसंघट्टणं । 7 A ओद्वणे । 8 B परियावण । 9 B खवण । 10 B परियावो ।
 11 B एव जरा । 12 A 'वि' नास्ति । 13 A ०वासेइ । 14 B ओहसुत्ता० । 15 B दोइ ।
 16 B कम्माती । 17 A एएसि । 18 A ०ण्वि ।

चउहिं मेएहिं भिज्जन्ति¹ । तं जहा—उहेसुहेसियं, उहेससमुहेसियं, उहेसाएसियं, उहेसस-
माएसियं । एएसु विमेएसु पुरिमहं । कडुहेसं, कडसमुहेसं, कडाएसं, कडसमाएसं । एएसु
वि चउसु विमेएसु एक्कासणयं । तहा कमुहेसं, कम्मसमुहेसं, कम्माएसं, कम्मसमाएसं ।
तत्थ पढमे² आर्यबिलं । सेसेसु तिसु मेएसु अभत्तट्ठो ।

पूइयं दुविहं—सुहुमं बायरं च³ । सुहुमं धूमाइ । बायरं उवगरणे भत्तपाणे य । तत्थ उव-⁵
गरणपूइए पुरिमहं । भत्तपाणपूइए एक्कासणयं ।

मीसज्जायं तिविहं—जावतियमीसज्जायं एत्थ आयबिलं । पासंडमीसज्जाए साहुमी-
सज्जाए य खमण ।

ठवणा दुविहा—इत्तरिया तत्थ निव्वीइयं । चिरठवियाए पुरिमहं ।

पाहुडिया यि दुविहा—सुहुमाए निव्वीइयं । वायराए खमण । 10

पाओकरणं दुविहं—पागडकरणे पुरिमहं । पगासकरणे आयाम ।

कीयं दुविहं—द्वे भावे य । द्वे दुविहं—आयकीयं, परकीय च । एत्थ दोसु वि आ-
यामं । भावे वि आयकीय परकीय च । भावायकीए आयामं । भावपरकीए पुरिमहं ।

पामिच्चं दुविहं—लोइयं एत्थ आयामं, लोयुत्तरिए पुण पुरिमहं ।

परियाट्टिय दुविहं—लोइए आयामं, लोयुत्तरिए पुण पुरिमहं । 15

आहडं दुविहं—सग्गामओ⁴, परग्गामओ य । सग्गामाहडे पुरिमहं । परग्गामाहडे सपच्च-
वाए चउत्थ । परग्गामाहडे निप्पच्चवाए आयामं ।

उत्थिभणं दुविहं—दहरउत्थिभन्ने पुरिमह, पिहिओत्थिभन्नकवाडे आयामं ।

मालोहडं दुविहं—जहन्ने पुरिमहं, उक्कोसे आयामं ।

अच्छेज्ज तिविहं—पडुअच्छेज्जं, सामिअच्छेज्जं, तेण अच्छेज्जं⁶ । तिसु वि आयामं । 20

अणिसट्ठं तिविहं—साहारणाणिसट्ठं,⁷ चोल्लमाणिसट्ठं, जड्डाणिसट्ठं । तिसु वि आयामं ।

अज्जोयरो तिविहो—जावतिय-पासंडियमीसो, साहुमीसो । एत्थ जावतिए पुरि-
मह, इयरेसु दोसु वि एक्कासणयं । एवं उग्गमदोसेसु पायच्छित्तं भणियं ।

इयाणं उप्पायाणए⁸ पायच्छित्तं भणइ—धाई⁹ पच्चविहा, सव्वत्थ आयामं । दूई दुविहा—
सग्गाम-परग्गामा, दोसु वि आयामं । निमित्त तिविहं—तीए आयाम, वट्टमाणे¹⁰ अणागए य 25

खमणं । आजीवे जाइकुलाइभिन्ने, सच्चत्थ आयाम । वणीमए¹⁰ वि सच्चत्थ आयाम ।

तिगिच्छा दुविहा—सुहुमाए पुरिमहं, बायराए¹¹ आयामं । कोहे माणे आयामं, मायाए एक्का-
सणं,¹² लोमे खमणं । संथयो दुविहो—पुंवि संथयो, पच्छासंथवो वा । वयण-संथवे पुरिमहं,

सम्बन्धि-संथवे आयामं । विज्जाए आयामं । मन्ते आयामं । चुण्णे आयामं । जोगे आयामं ।

सुल्लकम्मे मूल । 30

इयाणं एसणादोसेसु पच्छित्तं भणइ—ते य इमे दस संकियमाईया¹⁶ । तत्थ संकिए
चउअंगो-संकियगाही संकियभोई¹⁴ । चरिमो णिस्संकिओ¹⁵ दोसविसुद्धो, वीओ¹⁶ वि विसुद्धो
वेव । पढमतइए¹⁷ संकियभोई । जं दोसं संकइ तस्स चेव पच्छित्तमावज्जइ । सच्चित्तमक्खियं
त्तिविहं—पुढवि-आउ-वणस्सइ । तत्थ पुढविससरक्खमक्खियहत्येणं निव्विगइयं¹⁸ । मीसकइमेणं
पुरिमहं । निग्गीसकइमे आयामं । मट्टिया-ओस-हरियाल-हिंगुलुय-भणोसिला-अंजण-लोण- 35

1 A भिज्जइ । 2 B पढमए । 3 B 'च' नास्ति । 4 B 'माओ' । 5 B अच्छेज्जं । 6
A साधारण अणिसट्ठं । 7 A 'यणए' । 8 B धानी । 9 A वट्टमा० । 10 B वणीमगे । 11
A पाय० । 12 B एगासण । 13 B 'मादीया' । 14 B भोती । 15 A नीस० । 16 A वि-
इओ विसु० । 17 A ततिए । 18 B निव्वीययं ।

- गोकुल-चन्द्रिय-सोडिय-सोरट्टिय-मक्खिए करमत्ते सव्वथ पुरिमहं । एयं पुढविमक्खियं । इयाणि
 आउमक्खियं भन्नइ—ससिण्णे निव्विगइयं । उदउल्ले पुरिमहं । पुरकम्म-पच्छुकम्मे आयामं ।
 एयं आउमक्खियं भणियं । इयाणि वणस्सइमक्खिय भन्नइ—सोय वणस्सइ दुबिहो-परित्तो, अण-
 न्तो य । परित्ते तिन्नि मेया—पिट्ठं, रोहं, कुकुसा । उकुट्ठं चिंचाइ । एएहिं मक्खिएहिं तिहिं वि
 5 पुरिमहं । अणन्ते वि^१ एएहिं चैव तिन्नि मेया । एत्थ एक्कासणयं^२ । एयं सच्चित्तमक्खियं भणियं ।
 इयाणि अचित्तमक्खियं भन्नइ—तं दुविहं—गरहिय-मज्जायमक्खिए आयामं । अगरहिय-संसत्त-
 मक्खिए आयामं^३ । एयं मक्खियं भणियं । इयाणि णिक्खित्तं भन्नइ—एत्थ चउभंगो सचित्ते
 सचित्तं निक्खित्तं । एत्थ तइए^४ पच्छित्तं । तं च सच्चित्तं छक्काया—पुढवी-आऊ-तेऊ-वाऊ-
 परित्तवणस्सइफाऊ-तसाणं च । सच्चित्तानमणन्तर-निक्खित्ते आयामं । एएसिं चैव सच्चित्तानं
 10 परंपरनिक्खित्ते पुरिमहं । एएसिं चैव मीसाणमणन्तर^५ निक्खित्ते पुरिमहं । एएसिं चैव मीसाणं
 परंपरनिक्खित्ते निव्वीयं । अणन्तवणस्सइ-सच्चित्तानन्तरे खमणं । एयस्स चैव परंपरेण^६ एक्का-
 सणयं^७ । अणन्तवणस्सइ-मीसाणन्तरणिक्खित्ते एक्कासणयं । एयस्स चैव परंपरनिक्खित्ते
 निव्वीयं । पिहिए चउभंगो । तत्थ तइए^८ पच्छित्तं । अचित्तेण गुरुणा पिहियस्स, सचित्तेण
 पुढवी-आऊ-तेऊ-वाऊ-परित्तवण तस-सचित्तेहिं अणन्तर^९ पिहिए आयामं । एएहिं चैव
 15 परंपरपिहिए पुरिमहं । एएहिं चैव मीसेहिं अणन्तर-पिहिए पुरिमहं । एएहिं चैव परंपरे
 निव्वीयं । अणन्तवण-सच्चित्तानन्तरपिहिए खमणं । तेण चैव परंपरपिहिए एक्कासणयं । अणन्तव
 णस्सइ-मीसाणन्तरपिहिए एक्कासणयं । एएण चैव परंपरपिहिए निव्वीयं । गुरु-अचित्तपिहिए-
 खमणं । इयाणि साहरियं भन्नइ । एत्थ वि चउभंगो । तत्थ पुढवि-आऊ-तेऊ-वाऊ-परित्तवणस्सइ-
 तससच्चित्तानन्तरसाहरणे आयामं । एएहिं परंपरसाहरणे पुरिमहं । एएहिं चैव मीसाण अणन्तर-
 20 साहरणे पुरिमहं । एएहिं चैव मीसाणं परंपरसाहरणे निव्वीयं^{११} । अणन्तवणस्सइ-सच्चित्तानन्तर-
 साहरणे खमणं । एएहिं चैव^{१२} अणन्तवणस्सइ-परंपरसाहरणे एक्कासणयं । अणन्तवणस्सइ-मीसाण-
 न्तरसाहरणे एक्कासणयं । एयस्स चैव मीसपरंपरसाहरणे निव्वीयं । वीयसाहरणियं निव्विगइयं ।
 अचित्ते अचित्तं साहरणियं पुरिमहं । अह गुरुसाहरणियं तो खमणं । इयाणि दायारो त्ति^{१३} भन्नइ—
 बाले बुद्धे मत्ते उम्मत्ते चैव णेजरियं अन्धे पपसु दिन्नेसु गहणे आयामं । पगलन्तकुट्टे खमणं ।
 25 पाउयारुढे वि खमणं । हत्थे^{१४} दुइए नियलयत्ते य हत्थच्छिन्ने य पायच्छिन्ने य नपुमकं^{१५} गुट्ठिणी-
 षालवच्छापे भुज्जन्तीए विरोलन्तीए भज्जन्तीए कंडन्तीए पीसन्तीए एयासु सव्वासु आयामं । पिज्ज-
 न्तीए^{१६} रुवन्तीए कत्तन्तीए पमइमाणीए पुग्गिमहं । लक्कायवग्गहत्था समणट्ठा णिक्खिविचु ते चैव^{१७} ।
 गाहन्ती^{१८} घट्टन्ती^{१९} संघट्टन्ती आरभन्ती^{२०} । एयासु सट्ठाणे नी० पु० ए० आ० अ० भ० कल्लणयं ।
 एयं सट्ठाणं । संसत्तेण दवेण लिच्छहत्थाय लिच्छमत्ता य आयामं, सेसेसु पुरिमहं । ओयत्तन्तीए^{२१}
 30 साहारणं च देन्तीए चोरियं देन्तीए पाहुडियं^{२२} ठवेन्तीए सपच्चवायाए पर च उद्दिस्स आयामं ॥
 इयाणि उम्मीसं भन्नइ—परित्तवणस्सइ सच्चित्तउम्मीसे आयामं । एएण चैव परित्तण
 मीसेण उम्मीसे निव्वीयं । अणन्तसच्चित्तउम्मीसे खमणं । एएण चैव अणन्तमीसे निव्वीयं ।
 वीउम्मीसे^{२३} निव्वीयं । अह पुढवाइहिं तो जहा णिक्खित्तं । इयाणि अपरिणयं भन्नइ—तं दुबिहं-
 दधे भावे य । दधे अपरिणयं—पुढवि-आऊ-तेऊ-वाऊ-परित्तवणस्सइ अपरिणयं आयामं । अण-

1 B नास्ति । 2 A अणतेहिं । 3 B एगमणम । 4 A इद वाक्य पतितम् । 5 A ततिए ।
 6 A मीसाणतर० । 7 A परंपरे । 8 B एगमणम । 9 A ततिए । 10 A अणतरे० । 11
 B निव्वीयं । 12 A एतद्वाक्यं नास्ति । 13 B दायगत्ति । 14 B हत्थे । 15 A ०सये ।
 16 B संचन्तीए । 17 A चैव । 18 A ०हिंती । 19 A नास्ति । 20 A सघट्टमारभतीए । 21
 A ओयततीए । 22 ०डियम । 23 A पिउ० ।

न्तवणस्सइ-अपरिणए खमणं । पएथ य चउभंगो—द्वेषे अपरिणयं, भावै वि अपरिणयं । भावा-
परिणयं दोणहं पि^१ भुञ्जमाणं, पएथ वि पुरिमहं । इयाणि लित्तं भन्नइ—संसत्तेण हत्थेण वा
मत्तेण वा^२ आयामं । इयाणि छड्डियं भन्नइ—पुढवि-आउ-तेउ-वाउ-परित्तवणेसु आयामं । अण-
न्तवणेसु खमणं । एए एसणा दोसा ।

संजोयणा बुविहा—बाहिं भायणे, अन्तो घयणे । दोणह वि खमणं । परिमाणाइरित्ते 5
आयामं । सहंगाले खमणं । धूमे आयामं । अकारणे भुञ्जइ^३ आयामं । कारणे अभुञ्जमाणस्स
आयामं । धासेसणा दोसा एए ।

एयम्मि पच्छित्तपथारे—

३५. 'उहेसियच्चरिमतिप' इच्चाइ गाहा । } एयाओ दोवि गाहाओ जेसु जेसु ठाणेसु
३६. 'अइरं अणन्त' इच्चाइ गाहा । } अब्भत्तट्टं तेसु तेसु ओयारिज्जन्ति । 10

३७. 'कम्मुहेसियं' इच्चाइ गाहा । } एयाओ दोवि जेसु जेसु ठाणेसु आयामं तेसु तेसु
३८. 'अइरं परित्तं' इच्चाइ गाहा । } ओयारिज्जन्ति ।

३९. 'अज्जोयर' गाहा । एगासणयट्टाणेसु ओयारिज्जइ ।

४०. 'ओह विभागा' इच्चाइ गाहा । } एयाओ तिण्णि गाहाओ जेसु जेसु ठाणेसु पुरिमहं
४१. 'सग्गामाहड' इच्चाइ गाहा । } तेसु तेसु ओयारिज्जन्ति । 15
४२. 'पत्तेय' मिच्चाइ गाहा ।

४३. 'इत्तरडविय' इच्चाइ गाहा । एसा निव्विहयं जेसु जेसु ठाणेसु तेसु तेसु ओयारिज्जइ ।

४४. 'सहसाणाभोगे' इच्चाइ । सहसाणाभोगा पुवुत्ता । तेसु सहसाणाभोगेसु वट्टमा-
णस्स जेसु जेसु कारणेसु पढिक्कमण भणियं तेसु तेसु चेव कारणेसु आभोएणं जाणमाणो जं
करेइ, अइवहुसो पुणो पुणो अइप्पमाणेण वा करेइ, सव्वत्थ निव्विगयं ।

४५. 'धावणडेवण' इच्चाइ । धावणं गरमेदो^४ । डेवणं उल्लंडणं^५ । संघरिसेण गमणं— 20
को सिग्गगइ त्ति, जमलिओ वा गच्छइ । किह्वा अट्टावय-चउरग-जूयाइ । कुहावणं^६ इन्दजाल-
वट्टखेड्डाइ । आइसहेण समास-पहेलिया-कुहेडगा धेप्पंति । उक्कुट्टी^७ पुक्कारिय-कलकलो । गीयं
गीयमेव । छेलियं सेंटियं^८ । जीवरूयं—मयूर-तित्तिर-सुग-सारसादिलवियं सधेसेतेसु
अब्भत्तट्टो । आइसहेण अजीवरूये वि—अरहट्ट-गड्डिया-पाउया-सहेसु वि ।

४६. 'तिविहोवहिणो विष्णुय' इच्चाइ । तिविहोवहिणो—जहन्नो मज्झिमो उक्कोसो । मुहपो- 25
त्तिय-पायकेसरिया गोच्छगो पत्तठवणं च एस चउव्विहो जहन्नो । मज्झिमो छव्विहो—पडलार-
यत्ताणं पत्तावंधो चोलपट्टो मत्तओ रयहरणं च । उक्कोसो चउव्विहो-पडिम्माहो, तिन्नि पच्छाया^९ ।
एए ओहियस्स थेरकप्पे^{१०} चोइसमेया भणिया । इयाणि उवग्गहिओ थेरकप्पे^{११} तिविहो भन्नइ—
जहन्नो मज्झिमो उक्कोसो । पीढगं निसिजं डंडगा पमज्जणी वट्टगा डगलगा पिप्पलग-सुई
नहरणी दंत कण्ण-सोहणग-दुगं, एसो जहन्नो । वासताणाइओ मज्झिमगो । वासताणा पंच 30
इमे—वालो सुत्तो सुंगो^{१२} कुडसीसग छत्तए चेव ॥

तेहिं य दोन्निओ ओहोवहिम्मि^{१३} वाले य सोत्तिप चेव ।

सेसतियवासताणे पणयं तह च्चिलिमिलीण इमं ॥

1 A तु । 2 A हत्थे मत्ते वा । 3 A 'भुञ्जइ' नास्ति । 4 B गति० । 5 B उज्जं ।
6 A उट्टा० । 7 A उक्कुट्टिय । 8 B सितियं । 9 B पच्छागा । 10 B कप्पो । 11 B
कप्पे । 12 A बाले सुत्ते सुई । 13 B ओहोविहि० ।
३ जी० क० बु०

- वालमई^१ सुत्तमई वागमई तहय डंडकडगमई । संथारगदुगमद्युसिरं ह्युसिरं पियं डंडपणगं च ॥
 डंड-विडंडग-लट्टि-विलट्टी तह नाळिया य पंचमिया । अवलेहणि-मत्त-तिगं पासवणुच्चारखेले य ॥
 चम्मतियं^२त्थुर पाउर तलिंग अहवावि चम्मतिविहमिमं । कसीतलिपावन्ना पट्टगदुगं चैव होइ इमं ।
 संथारुत्तरपट्टो^३ अहवा सन्नाहपट्टपन्हथी । मज्झो अज्जाणं पुण अरित्तो धारगो होइ ॥
- ५ अक्खा संथारो वा उविहो एगंगिओ य इयरो वा । विइयपय^४पोत्थपणगं कलगं तह होइ उक्कोसो ॥
 एस अज्जाणं साह्णं चोगहिओ भणिओ । इयाणि अज्जाणं ओद्धिओ भन्नइ । जो चियं^५
 थेरकप्पियाण ओहोवही चोहसविहो सो चैव अज्जाणं पि । नवरं—
 अज्जाणं एस चिय चोलट्टाणम्मिं^६ कमढगं नवरं । अघो य वेहलगो इमोवही होइ तासि पि ॥
 ओग्गहणन्तगपट्टो अट्टोहगचलणिया य बोधच्चा । अम्मिन्तरबाद्धि-नियंसणीय तह कंचुए चैव ॥
- १० उक्कच्छिय-वेकच्छिय संघाडी चैव खंधकरणी य । ओहोवहिम्मि एए अज्जाणं पन्नवीसाओ ॥
 एत्थ अज्जाणं जहन्नो जो चैव साह्ण ओद्धिओ चउच्चिहो । उक्कोसो अट्टुविहो—चउरो ते
 चैव पुष्पिद्धा जे साह्णं । अन्ने य इमे चउरो—अम्मिन्तरबाद्धि-नियंसणीय संघाडी खंधकरणी
 एसो उक्कोसओ उ अज्जाणं । तेरसविहो उ मज्झो इणमो उ समासओ होइ ॥
 पत्ता बधार्थ्या चउरो ते चैव पुष्पनिद्धिटा । मत्तो य कमढगं वा तह ओग्गहणन्तगं चैव ॥
- १५ पट्टो अट्टोहविय चलणिय तह कंचुगे य उक्कच्छी । वेकच्छी तेरसमा अज्जाणं होइ णायच्चा ॥
 जहन्नोवहिम्मि 'विष्णुए'^७ पडिप पुण लखे निच्चिईयं । मज्झिमे पुरिमहं । उक्कोसए पक्कासणयं ।
 'विस्सरिया पेहिए'^८त्ति—पडिलेहिउं विस्सरिउ त्ति भणियं होइ । जहन्न अप्पडिलेहिए निच्चिईयं ।
 मज्झिमे पुरिमहं । उक्कोसे पक्कासणयं । 'विस्सारियानिवेयणे'^९त्ति निवेइउं विस्सरियं त्ति,
 आयरियाईणं तिविहो^{१०} वि । तो एवं चैव पच्छित्तं । अह पुण सधोवही विष्णुओ
- २० पुणरवि लब्धो । पडिलेहिउं वा विस्सरिओ । निवेइउं वा विस्सरिओ सधो चैव, तो आयामं ।
 ४७ 'हारिय धो' इच्छाइ । हारिए जहन्नोवहिम्मि पक्कासणयं । मज्झिमे आयामं । उक्कोसे
 चउत्थं^{११} भोधोए वि एवं चैव पच्छित्तं तिविहं । उग्गमेउं न निवेइए । जाणन्तो वि जहा न वट्टइ
 परिग्गहिउं आयरियस्स अणिवेइओ उवही । तस्सानिवेइयस्स तिविह एयं चैव पच्छित्तं ।
 अदिन्नं वा आयरियाईहिं जहन्नाइ मेयं उवहिं परिभुञ्जइ एयं चैव तिविहं पच्छित्तं ।
- २५ दिन्नं वा उवहिं जहन्नाइ-मेयं आयरियाईहिं अणणुच्चाओ अन्नेसिं देइ । एत्थ वि एवं चैव
 पच्छित्तं तिविहं । अह पुण सधोवहिं हारेज्जा । सधोवहिं वा उदुयद्ध धोवेज्जा । सधोवहिं वा
 उग्गमेउं न निवेइए । सधोवहिं वा अदिन्नं परिभुञ्जइ । सधोवहिमणापुच्छाप अणणुच्चाओ
 वा अन्नेसिं देइ । एवं सधहारवणाइएसु^{१२} पएसु जीएण छट्टं ।
४८. 'मुहणन्तय' इच्छाइ । मुहणन्तए फिडिए ओग्गहाओ निच्चिईयं । रयहरणे अम्मसट्टो ।
 ३० एवं ताव अणट्टे । अह पुण नासियं हारवियं वा पमाएण मुहणन्तयं तो से चउत्थं । रयहरणे छट्टं ।
 ४९. 'कालद्धाणाईए' इच्छाइ । विगहाइपमाएणं^{१३} कालाईयं करिन्ति भत्ताइ निच्चिईयं,
 अह पुण परिभुञ्जन्ते चउत्थं । एवं अद्धाणाइक्कमे वि अपरिभुञ्जन्तस्स निच्चिईयं, परिभुञ्जन्तस्स
 अम्मसट्टो । पारिट्ठानणियं सधमेवाविहीए विगिच्चिन्नस्स भत्ताइ पुरिमहं ।
५०. 'पाणस्सासंवरणे' इच्छाइ । पाणाहारासंवरणे । भूमितिगं ति—उच्चार-पासवण-
 ३५ कालभूमि । एगत-र-अपडिलेहणाए वि^{१४} निच्चिईयं । चउच्चिहाहारासंवरणे, अहवा नमोक्कार-
 पोरिसियाइयं पच्चक्खाणं ण गेणहइ, गहियं वा पच्चक्खाणं भञ्जइ सधत्थ पुरिमहं ।

१ B पुस्तके 'मई' स्थाने सर्वत्र 'मती' पाठ । २ A चिय । ३ B ओतरि० । ४ A विइय ।
 ५ B चेषो० । ६ B चोलट्टाणम्मि । ७ A निवेएउ । ८ A तिविहो । ९ A निवेउं । १० A
 वणाइसु । ११ A पमाएण । १२ A 'य' नास्ति ।

५१. 'एयं चिय' इच्छाह । एयं चिय पुरिमहं । सामन्नं अत्रिसेसियं ति भणियं' होह । तवो बारसविहो । पडिमाओ बारस—मासिया, दोमासिया, तिमासिया, चाउमासिया, पञ्चमासिया, छम्मासिया, सत्तमासिया, पढम-सत्तराहन्दिया, दोस-सत्तराहन्दिया, तइय-सत्तराहन्दिया, अहोराहया, पगराहया । अभिग्गहा द्धखेत्तकालभावमेयभिन्ना । एयसि अगेण्हणे भंगे वा पुरिमहं । गाहा पच्छइस्स विभासा' इमा । पक्खिण्ण अब्भत्तट्टुमायविलं वा । जं वा दिवस-पक्खस्साणं । ताओ जहासत्तीए तवं न करेइ अउरित्तं, तो खुड्डगस्स निधीहंयं, येरगस्स पुरिमहं, भिक्खुस्स पक्कासणयं, उवज्जायस्सायंबिलं, आयरियस्स अब्भत्तट्टो । चाउम्मासे खुड्डगाह-आयरियावसाणणं पंचण्ह वि जहासंखं पुरिमह्हेगासणायामचउत्थट्टाहं दिज्जन्ति । संचण्हरिए पक्कासणायामचउत्थट्टुमाहं दिज्जन्ति जहासंख पंचण्ह वि ।

५२. 'फिडिण्ण' इच्छाह । फिडिओ निहापमाणं एगस्सुस्सगस्स निधिहंयं । दोसु 10 पुरिमहं । तिहि वि एगासणयं । काउस्सग्गणं चैव फिडिओ पच्छाहुन्तओ करेइ ताहे आयामं । सयं वा बस्सारेइ एगाह काउस्सग्गे तो निधीहयपुरिमह्हेगासणाहं जहासंखं । सब्बे चैव सयमुस्सारेइ आयामं । भग्गे वा एगाहसुस्सग्गे अपुण्णे चैव अन्तराले तथा वि निधिहंय-पुरिमह्हेगासणाहं । सब्बसु भग्गेषु आयाम । एवं वन्दणपसु वि एस चैव गमो' ।

५३ 'अकएसुं' इच्छाह । अहवा उस्सग्गमेव न करेइ । एगाह ताहे पुरिमह्हेगासणायामाहं' । 15 सद्भावस्सयं न करेइ चउत्थं । जहा काउस्सग्गे एवं वन्दणाएएसुं पि गाहा पच्छइणेण सह चउत्थं सम्बज्जइ । दिया अपडिलेहिए थडिले राओ' वोसिरह, दिया वा सुवइ चउत्थं ।

५४. 'कोहे बहु' इच्छाह । समिमुप्पन्नं कोहं पक्खाओ उवरिं चाउम्मासाओ वा उवरिं धरेइ तो चउत्थं । आसवो वियडं तमाहयंते' चउत्थं । कक्कोलग-लवंग-पूगफल-जाइफल-तं-बोलाहसु सब्बथ चउत्थं । पुव्वगाहाओ अणुवट्टाविज्जइ । लसुणे अचित्ते पुरिमहं । आहसहेण 20 पलंइ वेण्हइ । तण्णगमयूरतित्तिराह-बंधमुयणे पुरिमहं ।

५५. 'अज्जुसिर' इच्छाह । अज्जुसिरतणं कुसाइ तेसि अकारणपरिभोगे निधिहंयं, 1 सेसपणएसु पुरिमहं । सेसा पंच पणगा—तणपणगं, दूसपणगं, पोत्थयपणगं, चम्मपणगं । पत्थ य दूस-पणगं दुविहं तेण पंचपणगा । तत्थ सालीवीहीकोहवरालगआरत्तणं' चेति तणपणगं । दूसपणगं दुविहं—दुप्पडिलेहिय दूसपणगं अप्पडिलेहिय-दूसपणग च । कोयवि पावाराग¹⁰ पूरी दादियाली 25 विराली, एयं दुप्पडिलेहिय-दूसपणगं । तूली आलिगणी अंगोवहाणं¹¹ गंडोवहाणं¹² मस्सरगो य¹³ एयं अप्पडिलेहिय-दूसपणगं । गंडीपोत्थओ¹⁴, कच्छवीपोत्थओ, मुट्टीपोत्थओ, छिवाडी¹⁵, संपुडगं, एय पोत्थयपणगं । गो-माहिस-अय-पला-मिय-चम्मपणगं । पत्थ य तणपणए दुप्प-डिलेहिय-दूसपणए चम्मपणए य पुरिमहं । अप्पडिलेहिय-दूसपणए पक्कासणयं । पोत्थयप-णगगाहणे आयामं । वेइन्दियाह-तसघहे जं च आपज्जइ तं च दिज्जइ । विहय-चुन्निकारमपण पो-30 थयपणगे वि पुरिमहं ।

५६. 'उवणमणापुच्छाय' इच्छाह । दाणसद्धअहाभइसन्निमाहंणि उवणकुलाणि । ताणि आय-रियणापुच्छय भत्ताइ पविसिऊण गेण्हइ जइ तो से पक्कासणयं । तेसु य कुलेसु एगो चैव संघाडगो णिधिसइ सेसा न पविसन्ति । विरियं परक्कमो तं निग्गहन्तस्स पक्कासणयं । जीय-ववहारे एयं । सुयववहाराहसु अन्नहा । पक्कासणयं च माया¹⁶ निष्कलं । सेसमायाओ अन्न-35

1 A पुस्तके 'ति भणिय' पतितं । 2 A विहागा । 3 A कमसो । 4 B ° गसण आया० । 5 B 'राओ' नास्ति । 6 A तमापियते । 7 B पुस्तके 'अज्जुसिरतणेसु निच्चिय' एतावन्मात्रपाठ । 8 B पोत्थय पणग, दूसपणग । 9 B अरण्णतणं । 10 B कोयव पावार- । 11 A मडगोवहाणं । 12 A गंडोवहाणी । 13 B वा । 14 A °पोत्थगो । 15 B छेवाडी । 16 A माय० ।

मायाओ, 'ता य इमा—जहा—भद्गं भोञ्जा विवञ्जं विरसमाहरे आयरियसगासे । जस्तथी; जहा—
'एस महा तवस्ती विरसाहारो रसपरिञ्चागं करेइ'त्ति । एवमाइयासु मायासु खमणं ।

५७. 'वृप्पेण' इञ्चाइ । वृप्पे वग्गण-धावण-डैवणाइओ' । वृप्पे वट्टमाणेण पञ्चिन्विओ वहिओ
होञ्जा । संकिलिट्टकम्मं—अंगावाण-परिमहण-सुक्कपोगल निग्घायणाइ', दीहस्राण-पडिवन्नो'य ।

5 आहाकम्म-ख्वाणकप्पाइयं वा बहु अइयारं करेइजा । वीहगिलाणकप्पस्स वा अवसाणे आहाक-
म्मसन्निहिसेवणं वा कथं होञ्जा । एप्पसु कारणेसु पंचकल्लाणं पच्छित्तं ।

५८. 'सच्चोवहि' इञ्चाइ । पाउसे जयणाए वि सच्चोवहि कप्पे कप पुरिमत्ताए वा चरिमाए
पमाएणं । अप्पडिलेहिए चाउम्मासवरिसेसु य विसोहीए पउत्ताए निरइयारस्स वि पंचकल्ला-
णं दिञ्जइ । किं कारणं । जम्हा सुब्बुमाइयारे कप वि न याणइ न वा सभरइ । जहा पाउसहुर-
10 सवेरत्ताभाभोगकालामाहणे सुत्तत्थपोरिसि-अकरणे अप्पडिलेहियमाई । एप्पण कारणेण
सच्चोसु वि दिञ्जइ त्ति ।

५९. 'छेया' इञ्चाइ । जो छेयं न सहइइ, किं वा छिञ्जइ न छिञ्जइ त्ति एवं भणइ । मिउणो सि-
जो छिञ्जमाणे वि परियाए न संतप्पइ जहा 'मे परियाओ छिन्नो'त्ति । अहवा अन्नेसि ओमराइ-
णिओ' जाओ त्ति परियायगच्चिओ जो वीहपरियाओ' सो परियाए छिन्ने' तहावि अन्नेहिं तो
15 अन्धहियपरियाओ न ओमराइणिओ द्वोइ । नवा वीहेइ परियायछेयस्स । एप्पसिं जहुइट्टाणं छेय-
मावन्नाण वि तवो दिञ्जइ । आइसडेण मूलाणवट्टपारं चियपयावन्नाण वि । जीयववहारमएणं ग-
णाहिवइणो य । गणाइवई आयरिओ तस्स छेयाइमावन्नस्सावि तवारिइं दिञ्जइ । मा पुण सेह-
बुसुंटाईण अपरिणामगाणं हीलणिओ भविस्सइ त्ति । चसडेण कुल्लगणसंघाहिवा धेप्पन्ति ।

६०. 'जं ज'मिञ्चाइ । इह जीयववहारे जं जं पच्छित्तं न भणिय अवराइमुइसिऊण
20 तस्सावि आवत्तिविसेसेण दाणसंखेयं भणामि । आवत्ती पायच्छित्तट्टाणसंपत्ती । सा य
निसीइकप्पववहाराभिहिया' । सुत्तओ आथओ य । आणा अणचरथमिच्छत्तिविराहणा सवि-
त्थरा । तवसो य—सो य तथो पणगावी छम्मासपञ्जवसाणो अणेगावत्तिदाणविरयणा लक्खणो
तेसु सव्वेसु¹⁰ गंथेसु । इह पुण जीयववहारे संखेवेणं आवत्तीदाणं निरुविञ्जइ ।

६१. 'भिन्नो अविस्सिट्ट' इञ्चाइ । भिन्न इति ससमयसन्नाः पंचवीसं दिवसा भिन्नसडेण
25 धेप्पन्ति । सो य अविस्सिट्टो एक्को चेव । अविस्सिट्टगहणाओ य सच्चपणगाई मेया धेप्पन्ति । पणं—
लहुगं, गुरुगं च, वसगं—लहुगं, गुरुगं च,¹¹ पन्नरसगं—लहुगं, गुरुगं च, वीसगं—लहुगं, गुरुगं च
पंचवीसगं—लहुगं, गुरुगं च । एस भिन्नमासो बहुमेओ वि एक्को चेव धेप्पइ । एसो य सुयव-
वहारो जेसु जेसु अवराहेसु भणिओ तेसु चेव अवराहेसु¹² जीएण सच्चत्थ निव्विगई । भिन्नो
अविस्सिट्टो च्चिय एवं वक्खणिणियं । इयाणि मासो सि । सो य लहुमासो गुरुमासो य । एत्थ य
30 लहुमासे पुरिमहं । गुरुमासे एक्कासणयं । चउरो य छच्च मासा सम्बज्जन्ति । तत्थ लहुचउमासे
आयामं । चउगुरुमासे चउरथं । छल्लहुमासे छट्ठं । छगुरुमासे अट्टमं । एवं सुत्तनिहिट्टावत्ति
जहावराइं जाणिऊण जीएण निव्विइयाइ-अट्टमभत्तन्तं तचं वेञ्जा ।

६२. 'इयसच्चवत्तीओ' इञ्चाइ । इय एवं एप्पण पगारेण । सच्चवत्तीओ सच्चवट्टाणां ।
जहकम्मं पायच्छित्ताणुलोमेण । समए सिद्धंते । जीएण वेञ्जा । निव्विइयाइयं दाणं जह जह
35 भणियं तहा तहा वेञ्ज त्ति भणियं होइ ।

1 A ०मायातो । 2 A ०णसीओ । 3 A निग्घाइयणाइ । 4 A पडिपनो । 5 B ०राइणितो ।
6 B परियाणो । 7 A विच्छिन्ने । 8 ०णएण । 9 B ०द्वारादि अभिहिया । 10 B 'सव्वेसु'
नासि । 11 A पुस्तके द्वितीयं वाक्यं नोपलभ्यते । 12 अत्र B पुस्तके 'जेसु अवराहेसु भणि अवराहेसु'
एतादृश खण्डित पाठ ।

६३. 'परं पुण सख'मिच्छाह । एयं ति जहुदिट्ठं । पुण सद्दो विसेसणे । सद्धं पोयच्छित्त-
दाणं । पाएण बाहुल्लेण । सामभ्रमविसेसियं । विसेसेण निदिट्ठं विणिदिट्ठं । देयं विभागेण ।
दद्याह—आइसहेण—खेत्तकालभावपुरिसपडिसेवणाओ य । अविक्खिअण विसेसियं । ऊणा-
इरित्तं तस्स मंचा (?) देज्ज त्ति ।

६४. 'दधं खेत्त'मिच्छाह । पढमं गाहद्धं कण्ठं । नाउम्मि तं चिय—जाणिऊण दद्याह 5
विभागम्मि तं चेव परिमाणपरिच्छिन्नं देज्जा । अहवा, नाउमियं चिय—इदमिति पञ्चक्खी-
भावे । इदमेव जीयववहारभणियं देज्जा । तम्मत्तं^१ भणियसमं । दधखेत्तकालभावपुरिसपडिसेव-
णादीसु हीणेसु हीणं देज्जा । अहिपसु^२ अहियं देज्जा । साहारणेसु साहारणं देज्जा ।

६५. 'आहाराई दध'मिच्छाह । आहारो आई जेसि दघाणं ताइं दद्याइं आहाराईणि । जम्मि
देसे ताइं वलियाइं । जहा अणूवपसे^३ सालिकूरो वलिओ । सहावेणं चेव सुलहो^४ य । एयं 10
नाऊण जं जीयभणियं दाणं तस्सवभहियमवि देज्जा । जत्थ पुण चणक-निष्काव-कंजियाह
तुक्खाहारो, दुल्लहो वा, तत्थ जीयदाणं हीणमवि देज्जा ।

६६. 'लुक्ख'मिच्छाह । लुक्खं नाम नेहरहियं । खेतं वाय^५-पित्तलं वा । सीयलं पुण सिण्णिद्धं^६
भन्न अणूवखेत्तं वा । निद्धलुक्खं साहारणं भन्नह । इह य जीयदाणे णिद्धखेत्ते अहियं देज्जा ।
साहारणे जहा भणियं समं देज्जा । लुक्खखेत्ते हीणं देज्जा । एवं काले वि तिविहे^७ 15
तिविहं देज्जा ।

६७. 'गिम्हसिसिर'इच्छाह । गिम्हो लुक्खो कालो । साहारणो हेमन्तो । वासारत्तो निद्धो ।
गिम्हे तिविहो तयो—जहन्नो मज्झो उक्कोसो । जहन्नो चउत्थं, मज्झिमो छट्ठं, उक्कोसो अट्टमं ।
हेमन्ते तिविहो—जहन्नमज्झिमुक्कोसो छट्ठमदसमभेओ । वासारत्ते वि जहन्नमज्झिमुक्कोसो
अट्टमदसमवारसमेयमिन्नो । एस नवविहो ववहारो । एयं सुट्ठु जाणिऊण सुयववहारेण वा 20
नवविहविगप्पेण सुट्ठु जाणिऊण तिविह-काले तिविह-विगप्पियं तवं देज्जा । सो य इमो—
अहागुरुआह । एत्थ य मूलिया नवमेया नवमेयपत्थारे दट्ठवा । विभज्जमाणा सत्तावीसं ।
आवत्ति-दाण-त्वसा कालेण य निओपयथा । एस नवविहो ववहारो वन्निओ त्ति । सो य नव-
विहो ववहारो इमो—

गुरुओ गुरुयतराओ^८ अहागुरु चेव होइ ववहारो । 25

लहुओ लहुयतराओ^९ अहालहु होइ^{१०} ववहारो ॥

लहुसो लहुसतराओ अह लहुसो चेव होइ ववहारो ।

एएसि पच्छित्त वोच्छामि अणाणुपूर्वाण—(सुत्ताणुसारेण) ॥

गुरुगो य होइ मासो गुरुयतराओ^{११} य होइ चउमासो ।

अह गुरुगो छम्मासो^{१२} गुरुपक्खे होइ पडिवत्ती ॥ 30

तीसा य पञ्चवीसा वीसा^{१३} विय होइ लहुयपक्खम्मि ।

पनरस^{१४} दस पंचे व य लहुसय^{१५} पक्खम्मि पडिवत्ती ॥

गुरुगं च अट्टमं खलु गुरुयतरागं^{१६} च होइ दसमं तु ।

अह गुरुगं धारसमं गुरुपक्खे होइ पडिवत्ती ॥

1 B ०मित्तं । 2 A अहिए । 3 A अण्णव । 4 B गुलभो । 5 B वात्त । 6 B निद्धं । 7 A तिहे । 8 B गुरुतरा० । 9 B लहुगत० । 10 B लहु चेव होइ । 11 B गुरुयतरागो । 12 A ०म्मासं । 13 A द्वितीय 'वीसा' पतितम् । 14 B पणरस । 15 B लहुसप० । 16 B गुरुतरा० ।

- छट्टचउत्थायंबिल लहुपक्खे होइ^१ पडवत्ती ।
 पगासण-पुरिमड्डं निधीयं^२ लहुससुद्धो वा ॥
 ओहेण एस भणितो^३, पत्तो वोच्छं पुणो विभागेण— ।
 तिगनवसत्तावीसा एकासीतीय^४ भेएहिं ॥
 5 नवविह ववहारेसो संखेवेणं तिहा मुणेयघो ।
 उक्कोसो मज्झो वा जहन्नगो चैव तिविहो सो ॥
 उक्कोसो गुरुपक्खो लहुपक्खो मज्झिमो मुणेयघो ।
 लहुसगपक्खो जहन्नो तिविगण्यो एस णायघो ॥
 गुरुपक्खो उक्कोसो मज्झं जहन्नो य एस^५ लहुगो वि ।
 10 एमेवय लहुसेवी पवेसो नवविहो होइ ॥
 गुरुपक्खे छम्मासो पणमासो चैव होइ उक्कोसो ।
 मज्झो चउ त्ति मासो दुमासगुरुमासग^७ जहन्नो ॥
 लहुमासभिन्नमासा^८ वीसा विय तिविहमेव लहुपक्खे^९ ।
 पन्नरस दसगं पणगं^{१०} लहुसुक्कोसाइ तिविहेसो ॥
 15 आवसि तयो एसो नवमेओ वन्निओ समासेणं ।
 अहुणाउ सत्तवीसो दाणतवो तस्सिमो होइ ॥
 गुरु लहु लहुसगपक्खे पक्केके नवविहो मुणेयघो ।
 उक्कोसुक्कोसो वा उक्कोसो मज्झिम जहन्नो ॥
 मज्झुक्कोसो मज्झिम मज्झो तह होइ मज्झिम जहन्नो ।
 20 इय णेया जहन्ने वी उक्कोसो मज्झिम मज्झिम जहन्नो ॥
 गुरुपक्खे नव एए नव चैव य होन्ति लहुय पक्खे वि ।
 नव चैव लहुसपक्खे सत्तावीसं हवन्तेए ॥
 थारसमवसमअट्टम छप्पणमासेसु तिविह दाणेयं ।
 चउत्तिमासे दस अट्ट^{११} छट्ट उक्कोसगा^{१२} तिविहा ॥
 25 एमेवुक्कोसाइ^{१३} बुमासगुरुमासिए तिहा दाणं ।
 अट्टम छट्ट चउत्थं नवविहमेयं तु गुरुपक्खे ॥
 दसमं अट्टम छट्टं लहुमासुक्कोसगाइ तिह दाणं ।
 अट्टम छट्ट चउत्थं उक्कोसादेत^{१४} तिह भिन्नं^{१५} ॥
 छट्ट चउत्थायामं उक्कोसादेय^{१६} दाणवीसाए ।
 30 लहुपक्खम्मि नवविहो एसो वीओ^{१७} भवे नवगो ॥
 अट्टम छट्ट चउत्थं एसुक्कोसाइ^{१८} दाणपन्नरसा^{१९} ।
 छट्ट चउत्थायामं दससू तिविहे य दाणभवे ॥
 खमणायामेक्कासण तिविहुक्कोसाइ दाण^{२०}पणनेयं ।
 लहुसेस तइयनवगो^{२१} सत्तावीसेस वासासु ॥

1 B होति । 2 A निव्वीरिय । 3 B भणितो । 4 B एकासी इय । 5 A मज्झिम ।
 6 A एवं । 7 A मासिग । 8 B मासो । 9 A पुस्तके 'वीस लहुक्कोसमज्झिमजहन्ना' एतादृशो द्वितीय
 पाद । 10 A दसग । 11 A अट्टम । 12 B ंसगादिति० । 13 B ०सादी । 14 A एय ।
 15 A सिन्ने । 16 A एय । 17 B वितिओ । 18 B ०सादि । 19 B ०स्से । 20 B
 ०साइयाण । 21 A ततिय ।

सिसिरे दसमाईणं^१ चारणमेपण सत्तवीसेण ।
 ठायइ^२ पुरिमइम्मो अहोक्कन्तीय तह चेव ॥
 अट्टममाई गिम्हे चारणमेपण सत्तवीसेण ।
 तह चेव य ढोक्कन्ती^३ ठावह निष्ठीयप^४ नवरं ॥
 एपहिं षाणेहिं आवत्तीओ सया सया नियमा । 5
 बोधेवा सवाओ असहुस्सेकेक्कासणया ॥
 जाव ठियं पकेकं तं पीहासेज्ज असहुणो ताव ।
 वाउं सट्टाणं^६ तवं परट्टाणं देज्ज एमेव ॥
 एवं ठाणे ठाणे हेट्टाउत्तो^७ कमेण हासंतो ।
 नेयधं जावठियं नियमा निष्ठीइयं^८ एक्कं ॥ 10

एस नवविहो ववहारो ।

६८. 'हट्टुगिलाणा' इच्छाह । भायं पडुच्चसममहियमूणं वा देज्जा । हट्टुस्स नीरोगस्स बलिय-
 सरीरस्स समहियं वा देज्जा । गिलाणस्स ऊणं, नवा वि देज्जा । जावइयं वा वि सक्केह तावइयं
 वा वि से देज्जा । कालं वा सहजेज्जा, जाव पउणीहोइ । हट्टो सन्तो करेस्सइ त्ति ।

६९. 'पुरिसा गीयागीया' इच्छाह । पुरिसं पडुच्च सममहियं ऊणं वा देज्जा । पुरिसा केइ 15
 गीयत्था, केइ अगीयत्था । धिइसंघयणसंपन्नत्ताओ केइ सहा, तधिरहियत्ताओ केइ असहा ।
 सदा मायाविणो, असदा उज्जुभूयप्पाणो । उस्सग्गे उस्सग्गं । अववाप अववायं । जहा भणियं
 सहहन्ता आयरन्ता य परिणामगा भन्नन्ति, अपरिणामगा पुण जे उस्सग्गमेव सहहन्ति आय-
 रन्ति य; अववायं पुण न सहहन्ति नायरन्ति य । अइपरिणामगा जे अववायमेवायरन्ति तम्मि
 चेव^९ सज्जन्ति, न उस्सग्गे । 20

७०. 'तह धिइ' इच्छाह । तहेत्ति आणन्तरिए । धिइ-संघयणे चउभंगो । धिइए संघयणेण
 य पदमो संपन्नो । इह य पदमपच्छिमा भंगा दुवे संगहिया सुत्तेण, मज्झसिह्ला दुवे भाणियत्ता ।
 अहवा वितियचुत्तिकारा^{१०} भिष्पाएण चत्तारि वि सुत्तेणेव गहिया । कइं ?-धिइसंपन्ना, ण संघयणेण
 १ । संघयणेण वा संपन्ना, ण धिइए २ । उभयसंपन्ना ३ । उभयहीणा य ४ । अहवा इमे पंच
 विगप्पा । आयतरे णामेगे नो परतरए १ । परतरए नामेगे, नो आयतरए २ । एगे आयतरए वि 25
 परतरए वि ३ । एगे नो आयतरए नो परतरए ४ । एए^{१०} चत्तारि भगा ठाणक्कमेण । तहा पंचमो
 अन्नतरतरगो नाम विगप्पो । आयतरगो नाम जो उपवासोहिं दढो । परतरगो नाम जो बेया-
 वच्चकरो गच्छोवग्गहकरो व त्ति । अन्नतरतरगो^{११} नाम जो एक्कं सक्केह काउं, तवं वेयावच्चं
 वा । न पुण दो वि सक्केइ ।

७१. 'कप्पट्टिया' इच्छाह । कप्पट्टिया आईए^{१२} जेसिं ते कप्पट्टियादओ । आइसहेण— 30
 परिणया^{१३}, कडजोगी, तरमाण त्ति एए^{१४} चत्तारि घेप्पन्ति । ^{१५}एपसिं चेव पडिवक्कभूया
 अण्णे वि चत्तारि जणा घेप्पन्ति^{१६} । अकप्पट्टिया अपरिणया अकडजोगी अतरमाणगा । तत्थ
 कप्पट्टिया जे आचेलुकुहेसियाइ दसविहे कप्पे ठिया । कयरे ते ?—इमे वक्खमाणा—

आचेलुकुहेसिय सेजायररायपिंडकिइकम्मे ।

वयजेट्टु पडिक्कमणे मासं पज्जोसवणकप्पे ॥ 35

1 B ०मादीणं । 2 B ठायति । 3 B चेव अहो० । 4 A निष्ठीईए । 5 A. ०हाणे ।
 6 B हेट्टाहुन्तो । 7 A ०च्चीइयग । 8 A तस्मिन्नेव । 9 B विइयचुत्तिकारा० । 10 A एते ।
 11 A पुस्तके 'अन्नतरगो'अपपाठ । 12 A अइया । 13 A ०णता । 14 एते । 15 'एपसिं'
 आरभ्य 'घेप्पति' यावत् पाठ. A पुस्तके पतित ।

जे पुण मज्झिमज्जिणसन्तगा महाविदेहगा य ते अकप्पट्टिया । कप्पट्टिया बुविहा-सावेक्खा,
निरवेक्खा य^१ । सावेक्खा गच्छवासी, निरवेक्खा जिणकप्पियादयो । एवमकप्पट्टिया वि
सावेक्खा निरवेक्खा य । परिणया गीयत्था, अपरिणया अगीयत्था । कडजोगिणो चउत्थ-
छट्टुमाईहिं विविहतवोवहाणेहिं^२ जोगवियसरीरा । अकडजोगिणो अपरिकम्मवियसरीरा ।
५ तरमाणगा धिइसंघयणसंपन्ना । अतरमाणगा एएहिं विउत्ता^३ ।

७२. 'जो जह' इच्छाह । एएसिं कप्पट्टियाइयाणं सावेक्ख-निरवेक्खमेयाणं जो जह सकेइ
तवं काउं । बहुतरगुणो नाम धिइसंघयणसंपन्नो^४ परिणयकडजोगी आयपरतरो^५ वा होजा ।
तस्साहियं पि दिज्जइ । कओहितो अहिय ?—जीयववहारभणियाओ^६ । जो पुण हीणो धिइसं-
घयणाईहिं तस्स थोवतरयं पि^७ जीयभणियाओ देजा । जो पुण सव्वहीणो तस्स^८ सव्वं क्षो-
१० सेज्जा^९, न किंचि दिज्जइ त्ति जं भणियं होइ ।

७३. 'एत्थ पुण' इच्छाह । एत्थ एयम्मि जीयववहारे बहुतरया भिक्खुणो त्ति । तेय अकय-
करणा अजोगविया अणभिया अगीयत्था । च सहेण अधिरा विय त्ति । जं तेण कारणेण
जीयववहारे अट्टमभत्तं अन्तो निवीइयमाईए । एयं मज्झं गहियं जन्तविहीए । एयस्सेव फुडी-
करणत्थं^{१०} जन्तविहाणं भणामि । तिरियाए तेरसघरए काउं हेट्टाहुत्तो य जाव नव घराइ पुण्णाइं
१५ ताव ठावेयव्वं । पच्छा एएसिं णवणहं हेट्टा जाइं दाहिणेण अन्तेट्टियाणि दोन्नि घरयाइं ताइं मोनुणं
अहो एयं घरयं वट्ठाविज्जइ । ताहे तिरियायया^{११} एकारस घरया होन्ति । पुणो एएसिं एकारसणं
सव्वदाहिणा दुवे मोनुणं अहो एयं घरं वट्ठाविज्जइ । ताहे ते आयता णव घरा होन्ति । एवं दुवे दुवे
छट्टुन्तेणं घरयाइं हेट्टिल्लदाहिणिल्लाइं ता नेयव्वं, अहो एक्केक घरयवट्ठीए जाव एकमेव घरयं
सव्वाऽहोजायं । एवमेयस्स घरजन्तयस्स सधुवरिं^{१२} तिरियायया^{१३} सेठी । तीसे सेठीण उवरिं
२० सव्वाइए^{१४} निरवेक्खं ठावेजा । निरवेक्खस्स य^{१५} दाहिणेण विइय तइयघर^{१६} मज्झनिगयरेहो-
वरिं आयरियं कयकरणं अकयकरणं च ठावेजा । चउत्थपंचमघरयमज्झविणिग्गयरेहोवरिं
कयकरणं उवज्जायं अकयकरणं च ठावेजा^{१७} । छट्टुसत्तमअट्टमनवमघरयमज्झविणिग्गयरेहो-
वरिं गीयभिक्खुं^{१८} ठावेजा, थिरं अधिरं च । तथ जो सो थिरो सो कयकरणो अकयकरणो
२५ विणिग्गयरेहोवरिं अगीयभिक्खुं ठावेजा, थिरमथिरं च । थिर कयकरणं अकयकरणं च । अधि-
रं कयकरणं अकयकरणं च ठावेजा । एवं ठावेज्जण निरवेक्खहेट्टिमघरए सुच्चं ठावेयव्व । जम्हा
तहिं पारंचियं पर्यं होइ । सो य निरवेक्खो सहावेण^{२०} चेव पारचिओ तम्हा तहिं सुच्चं ठावेयव्वं ।
एयस्स दाहिणेण कयकरणायरियहेट्टा पारंचियं । एवं^{२१} तहिं चेव अवराहे—जहिं कयकरणायरि-
यस्स पारंचियं अकयकरणस्सायरियस्स तम्मि चेवावराहे अणवट्टुपं । एत्थ चेवावराहे—
३० कयकरणोवज्जायस्स अणवट्टु(ट्टुपं) । एत्थ चेवावराहे अकयकरणोवज्जायस्स मूलं । एत्थ चे^{२२}
वावराहे गीयभिक्खु-थिरकयकरणस्स मूलं । एत्थ चेवावराहे गीयभिक्खु थिरअकयकरणस्स
डेओ । एत्थ चेवावराहे गीयभिक्खु-अथिरकयकरणस्स डेओ । एत्थ चेवावराहे गीयभिक्खु
अथिर-अकयकरणस्स छग्गुह । एत्थ चेवावराहे अगीयभिक्खु-थिरकयकरणस्स छग्गुह । एत्थ
चेवावराहे अगीयभिक्खु थिरअकयकरणस्स छल्लइ । एत्थ चेवावराहे अगीयभिक्खु अधिर-

१ A वा । २ A विहाणेहिं । ३ B णगा दोहि विजुगा । ४ A पन्ना । ५ A आयतरगो ।
६ B ष्यातो । ७ A 'पि' नास्ति । ८ A सस्म । ९ A सोसेजा । १० B फुडीकरणत्थं ।
११ B ष्यायता । १२ B सधुवरिं । १३ B ष्यायता । १४ B सव्वातीए । १५ A 'य'
नास्ति । १६ A ततिय । १७ 'कय' आरभ्य 'ठावेजा' यावत् पङ्क्ति पतिता A आदर्शे । १८ B गीयंभि० ।
१९ B ततो । २० A सहावेण । २१ B एवं । २२ अत्र द्वित्रा. पङ्क्तय पतिता: A आदर्शे ।

कयकरणस्स छल्लुह । एत्थ चेवावराहे अगीयमिक्खु-अथिर-अकयकरणस्स चउगुरू । एवं
 एयाए^१ पन्तिए पायच्छित्तद्वाणरयणा एवं कायघ्वा । सुन्नं । पारस्त्रियं । अणवटुप्प । अणवटुप्प ।
 मूल । मूल । छेय । छेय । छग्गुरू । छग्गुरू । छल्लहु । छल्लहु । अन्ते चउ गुरू । एयाए हेट्टा सुण्णं । अणव-
 टुप्पो । मूलं २ । छेदो २ । छग्गुरू २ । छल्लहु २ । चउ गुरू २ । अन्ते सव्वदाहिणे चउ लहु । एयाए
 हेट्टा मूलं २ । छेदो २ । छग्गुरू २ । छल्लहु २ । चउ गुरू चउ लहु २ । सव्वदाहिणे मासगुरू । 5
 एयाए हेट्टा छेदो २ । छग्गुरू २ । छल्लहु २ । चउगुरू २ । चउलहु २ । मासगुरू २ । सव्वदाहिणे
 मासलहु । एयाए हेट्टा छग्गुरू २ । छल्लहु २ । चउगुरू २ । चउलहु २ । मासगुरू २ । मासलहु
 २ । सव्वदाहिणे मिन्नमासो । एयाए हेट्टा छल्लहु २ । चउगुरू २ । चउलहु २ । मासगुरू २ । मास-
 लहु २ । मिन्नमासो २ । सव्वदाहिणे वीसा । एयाए हेट्टा चउगुरू २ । चउ लहु २ । मासगुरू २ ।
 मासलहु २ । मिन्नमासो २ । वीसा २ । सव्वदाहिणे पन्नरस । एयाए चेव हेट्टा चउलहु २ । 10
 मासगुरू २ । मासलहु २ । मिन्नमासो २ । वीसा २ । पन्नरस २ । सव्वदाहिणे दस । एयाए
 हेट्टा मासगुरू २ । मासलहु २ । मिन्नमासो २ । वीसा २ । पन्नरस २ । दस २ । सव्वदाहिणे
 पणगं । एयाए हेट्टा मासलहु २ । मिन्नमासो २ । वीसा २ । पन्नरस २ । दस २ । सव्वदाहिणे
 पंच । एयाए हेट्टा मिन्नमासो २ । वीसा २ । पण्णरस २ । दस २ । सव्वदाहिणे पणगं । एयाए
 हेट्टा वीसा २ । पन्नरस २ । दस २ । सव्वदाहिणे पणग । एयाए हेट्टा पन्नरस २ । दस २ । सव्वदा
 हिणे पणगं । एयाए हेट्टा दस २ । सव्वदाहिणे पणग । एयाए हेट्टा पंच । एयासि च तिरिया
 ययाणं धरयाणं आइए ज पयं जहि अवगहे ठावियं तहिं चेवावराहे ताण पन्तीए पुरिसावेक्खाए
 सव्वे पच्छित्तपया चारेयघ्वा । एवं विरइए पुरिसविभागेण पणगाटी छम्मासावसाणे निवीयाइ
 अट्टमभत्तंतं पुघ भणियमेव ।

अहुणा पडिसेवणा भन्नइ—

७४ 'आउट्टिय' गाहा । आउट्टिया नाम जं उवेच्च पाणाइवायं करेइ । दप्पो नाम धावण-
 डेवणवग्गाणाइओ, कन्दप्पो वा दप्पो । पमाओ नाम ज राओ दिया वा अप्पडिलेहन्तो^१ अपम-
 ज्जयन्तो^२ य पाणाइवायाइयमावज्जइ । कप्पपडिसेवणा नाम कारणे गीयन्थो कडजोगी उवउत्तो
 जयणाए पडिसेवेज्जा । एसा पडिसेवणा । पडिसेवओ पडिसेवियघं च दौञ्जि वि पडिसेवणाए
 सूइयाइं । तथ पडिसेवओ पुरिसो पडिसेवियघ पुण दव्वाइं । दव्वमात्ताराइ । खित्तं छिन्नमडं 25
 वेयरं वा । कालो ओम-दुच्चिक्खाइ । भावे हट्ट-गिलाणाइ । एव एय पडिसेवियघं ।

७५. ['जं जीयदाण' गाहा ।] जं जीयववहारेण मए पच्छित्तं भणियं तमणन्तरं सव्वं एवं
 अउणहपडिसेवणाण आउट्टियाइयाण कयराए पडिसेवणाए पडिसेविए दिज्जइ^१ । सन्देह सम्भवे
 इम भन्नइ—तइयाए पमायपडिसेवणाए त्ति । दव्वाइए पडिसेविए सेसपडिसेवणासु पुण कइं
 भन्नइ । एत्तो च्चिय ठाणन्तरं वहेज्जा । एक्कं । एत्तो त्ति जहाभणिय-पमाय-ट्टाण-पायच्छित्ताओ 30
 एगट्टाणवुट्टी कायघ्वा । पमाए निवीयाइ-अट्टमभत्तन्तं, दप्पेण पुण पुरिमाइ-दसमन्तं होइ ।

७६. 'आउट्टिया' इच्चाइ । आउट्टि आसेवमाणस्स^१ एक्कासणाई दुवालसन्तं दिज्जइ । अहवा
 सट्टाणं । पाणाइवाए मूलं । सट्टाणं ज जम्मि वा अवराहे सव्ववहुयं तस्स दिज्जइ तं चेव सट्टाण
 होइ । कप्पपडिसेवणाए पडिसेविए पडिक्कमणं, मिच्छादुक्कडमिति च भणिय होइ । अहवा
 तदुभयं आलोयणमिच्छादुक्कड च ।

७७. 'आलोयण' इच्चाइ । आलोयणकाले त्ति जया गूहइ पलिउच्चइ वा तया^१ सी^२
 संकिलिट्टपरिणामो तस्स अहिय पुण्णं वा दिज्जइ । जो पुण आलोयणकाले संवेगमुवगओ निन्द-
 ण-गरहणाइणा विसुद्धपरिणामो तस्स ऊणमवि देज्जा । जो पुण मज्झपरिणामो तस्स तम्म-
 समेव देज्जा ।

1 एयाए य पतीए । 2 B •लेहितो । 3 B •मजितो । 4 A आउट्टियाए सेव । 5 B तदा ।

७८. 'इति दद्याद् इच्छाद् । इति एवं दद्यखेत्कालभावेसु चउसु वि बहुगुणेषु,^१ गुरुसेवा
पहाणसेवा भण्णद् । एएसु बहुतरं देज्जा । 'हीणतरे हीणतरं' ति । दद्यखेत्कालभावा जहा जहा
हीणा तथा तथा हीणतरं पच्छिच्छं देज्जा । सद्यहीणस्स झोसो वा कज्जद् ।

७९. 'झोसिज्जद्' इच्छाद् । झोसिज्जद् त्ति मुच्चद् । सुबहुगमवि जाव अन्नं तवं वहद् ताव जद्
५ अन्नमावज्जद् तो तं झोसिज्जद् । जहा^२ छम्मासपट्टविण पञ्चहिं दिवसेहिं गणहिं अन्नमावज्ज-
गो होज्जा । पढमगं वहन्तस्स पच्छिमं से झोसिज्जद् । वेयावच्चकरस्स वा थोवतरं दिज्जद् ।
जावइयं वहन्तो वेयावच्च काउं सक्केइ तावइयं से दिज्जद् । एय^३ तवारिहं भणियं ॥

अहुणा छेयारिहं भज्जद्—

८०. 'तवगच्चिय' इच्छाद् । तवगच्चिओ छम्मासखमओ । अन्नो वा जो विणिट्ट-तवकरण-
१० समत्थो—किं मम तवेण किज्जद्^४ त्ति । तवअसमत्थो पुण गिलाणो असद्दु बालबुद्धो^५ वा । तवं
वा जो न सद्दहद् । पुणो पुणो वा तवेण दिज्जमाणेण वि ण दम्मद् । अइपरिणामगो अइपसंगी
वा । पुणो पुणो सेवेद्^६, सुबहु वा । एएसु जहुद्धिद्वेषु तवारिहावत्तीए वि छेओ चेव दिज्जद् त्ति ।
पुवपरियायस्स देसच्छेओ कज्जद् ।

८१. 'सुयहुत्तर' इच्छाद् । सुबहुगा उत्तरगुणा पिण्डविसोहिमाईया । ते जो भंसेइ विणा-
१५ सेइ, पुणो पुणो छेयावत्तीओ करेइ । जो य पासन्थो । आइसद्देण ओसणण कुसील-संसत्त-नीओ
वा । जईण साहण संविग्गाणं । पडितप्पइ वेयावच्च करेइ । बहुसो य अणेगसो । उत्तरगाहाए
अत्यपरिसमत्ती होही^{१०} ।

८२. 'उक्कोस' मिच्छाद् । उक्कोसा तव भूमी । आइजिणिन्दन्तिथं संवच्छरं । मज्झिमजिणाणं
अट्टमासा । वीरवरस्स छम्मासा । एय उक्कोसं तवभूमी समईओ । जो तस्स छेओ सावसेसं च
२० से चरणं, तस्स छेओ पणगार्हओ^{११} । आइसद्देण दस-पन्नरस्स-वीसाई जाव छम्मासा । जावं वा
धरइ परियाओ । छेयारिहं भणियं ॥

अहुणा मूलारिहं भज्जद्—

८३. 'आउट्टिया' इच्छाद् । आउट्टियाए पञ्चिन्दियं वहेज्जा । मेहुणं दप्पेण सेवेज्जा । सेसा
मुसावाय-अदिन्नादान-परिग्गहा ते उक्कोसेणं^{१२} पडिसेवेइ । आउट्टियाए पुणो पुणो य त्ति ।
२५ एव जहुद्धिद्वेषु मूल ।

८४. 'तवगच्चिय' इच्छाद् । तवगच्चिओ । आइसद्देण तवअसमत्थो । तव असद्दहन्तो तवेण
य जो न दम्मद् । मूलगुणे वहुविहे बहुसो य द्सेइ भज्जद् वा । एवं उत्तरगुणे वि एस वहयरो ।
दसणं वा वमद् । दंसणे वन्ते नियमा चरित्तं वन्त । चरित्तमि दंसणे भयणा । दंसणे वा
चरित्ते वा वन्ते चियत्तकिच्चो । किञ्चाइ दंसणाईणि । तप्परिच्चाएण चियत्तकिच्चो । संहेय त्ति
३० सेहो जो अभिणवो सिक्खं गाहिज्जद् । अणुवट्टविओ^{१३} । एएसिं जहुद्धिद्वेषु मूलं ।

८५. 'अच्चन्तोसन्न' मिच्छाद् । अच्चन्तोसन्नो नाम ओसन्न-पच्चाविओ । संविग्गेहिं वा पच्चा-
वियमेत्तो चेव ओसन्नयाए विहरिओ जो, सो अच्चन्तोसन्नो । परालिग दुगं—घरत्थालिगं, अन्न-
तित्थियरालिगं च । तं जो आउट्टियाए दप्पेण वा करेइ । मूलकम्मं—इत्थीगम्भादानसाडणं जो
करेइ । भिक्खुम्मिय विहियतवे । विहिओ तवो जस्स सो विहियतवो । छेयमूले वि अइक्कमिउं ।
३५ अणवट्टतवं वा पारञ्चित्तवं वा । अइयारसेवणाए पत्तं एएसिं जहुद्धिद्वेषु मूलं सव्हेसिं पि ।

१ B पुस्तके 'चउ . पेसु' एतद्राक्य नामि । २-३ 'जहा' आरभ्य 'झोसिज्जद्' यावत् पाठ A पुस्तके पठित । ४ B एव । ५ B करणस्स० । ६ A कज्जद् । ७ A गिलाणअसद्दुबालबुद्धो । ८-९ 'पुणो' आरभ्य 'सेवेद्' पर्यन्त पाठ A आदर्शं पठित । १० B होइ । ११ B पणगादीतो । १२ B उक्कोसणे । १३ B अणुद्विओ ।

८६. 'छेएण' इच्छाह । छिज्जमाणे छिज्जमाणे जया परियाओ निरवसेतो छिन्नो, तदा से मूलं । अणवट्टप्पतवावसाणे पारश्चियतवावसाणे^१ य मूलं दिज्जह । मूलावत्तीओ वा—पुणो पुणो आवज्जमाणस्स मूलं । एवं जट्टुहिट्टकारणेसु सधत्थमूलं । मूलारिहं भणियं ॥

अणुणा अणवट्टप्पारिहं^२ भन्नइ—

८७. 'उक्कोस'मिच्छाह । तदो (ओ) अणवट्टप्पा पन्नत्ता, तं जहा—साहम्मियाणं तेणं करे-^३ ५ माणो १ । अन्नधम्मियाणं तेणं करेमाणो २ । हत्थादाण दलयमाणो ३ । उक्कोसं सच्चित्ताइयं । तेणेइ—पुणो पुणो तेणेइ । अईव पउट्टुचित्तो संकिलिट्टुचित्तो त्ति कौहलो होइ । पउट्टुचित्तो तेणेइ । सा य तेणिया दुविहा—साहम्मियतेणिया, परधम्मियतेणिया य । दधओ खेत्तओ कालओ भावओ य । सचित्त-अचित्त-भीसया दधे । अन्नसंजओगाहियखेत्ते अणुणन्नविप अवत्थाणं खेत्ते । काले जहिं करेइ । भावओ रत्तदुट्टो । अन्नधम्मिया दुविहा—लिंगपविट्टा, गिहत्था^४ १० य । तिविहो तेणमेतेसि आहारो उवही सचित्तं वाऽवहरइ त्ति । हत्थादालो गहिओ, सो य ति विहो—अत्थादाणो, हत्थालम्बो, हत्थातालो । तत्थ अत्थादाणो नेमिस्सिओसन्नागरिया^५ भन्नगपट्टिभगवणियपेसणरूपयगसउणी । वीइओ^६ उवणओ नउल्लगमेगो^७ घयगुलमंतो वसतणकट्टा-वाहिं अन्नो य सउणिगणिसित्तं । हत्थालम्बो असिचपुरोहउवसमणत्थमभिचारगाहं^८ करेइ । हत्थातालो जट्टुमुट्टिलउडोपलपहाराईहिं मरणभयणिरवेक्खो अप्पणो परस्स य पहरइ । सपक्खे^९ १५ च सहेण परपक्खे य । घोरपरिणामो निरणुक्कोसो त्ति ।

८८. 'अभिसेओ' इच्छाह । अभिसेओ उवज्जाओ । जेसु जेसु अवराहेसु पारश्चियमावज्जह । बहुसो अणेगसो । आवन्नो वि अणवट्टप्पो कीरइ । किं कारणं । जेण अणवट्टप्पपारश्चियमावन्न-स्सावि मूलमेव दिज्जह भिक्खुणो । जेण तस्स परं मूलट्टाणं भवति^१ । तहा उवज्जायस्सावि पर अणवट्टप्पपर्यं, अणवट्टप्पावत्तीओ य । जया बहुसो आवज्जह तथा य अणवट्टप्पं दिज्जह ।^२ २०

८९. 'कीरइ' इच्छाह । वपसु लिंगेसु वा^३ जम्हा न ठाविज्जह तम्हा अणवट्टप्पो । सो य अण-वट्टप्पो चउविहो—लिंगओ, खेत्तओ, कालओ, तवओ^४ । लिंगं दुविहं—दधे भावे य । दधल्लिंगं रओहरणाह^५ । भावालंगं महधयाइ । पत्थ चउभंगो । अणन्तरगाहासम्बद्धा इमा गाहा—

९०. 'अप्पडिविरय' इच्छाह । सपक्खपरपक्खपदुट्टो तेणगाइदोसेहिं । अप्पडिविरओ सपक्ख-परपक्ख^१ पहरणुज्जओ । निरवेक्खो अणुवसन्तवेरो जो । सो दधभावलिगेहिं दोहिं वि^२ २५ अणवट्टपो । हत्थालम्बो, अत्थादाणो^३, ओसण्णाइया य तहोसाणुवसन्ता न भावलिगारिहा । दधल्लिंगमत्थि तेसि, भावलिंगेणाऽणवट्टप्पा । खेत्तओ अणवट्टप्पो जो जम्मि खेत्ते दोसमावन्नो सो तम्मि खेत्ते अणवट्टप्पो । जहा अत्थादाणिओ^४ तम्मि चेव खेत्ते देसे वा न उवट्टाविज्जह । किं कारणं पुवब्भासा लो गो पुच्छेज्जा^५ । सो वा तं इह्धिगारवमसमत्थो धारेउं । तेण अन्नत्थ उवट्टाविज्जह । उच्चिमट्टुपडिवन्नस्स वा तत्थेव भावलिंग दिज्जह ।^६ ३०

९१. 'जत्तिय'मिच्छाह । कालतो^१ अणवट्टप्पो जो जेत्तियं कालं अणुवरतदोसो^२ १६ सो तत्तियं कालं अणवट्टप्पो । तव-अणवट्टप्पो दुविहो—आसायणा-अणवट्टप्पो, पडिसेवणा-अणवट्टप्पो य । तथासायणामिमेसि करेज्जा । तिन्थयर-पवयण-सुय-आयरिय-गणहराणं महिहियाणं । जहा सब्बोवायकुसलेहिं अइकक्खउदेसणा कया । जाणन्ता य किं घरवासे वसन्ति, भोगे य भुञ्जन्ति । तहा इत्थीत्तियं । मंघमहिक्खिवइ^३ पडिणीयताए वा वट्टइ । अहवा भणइ अन्ने वा संघा अत्थि^४ ३५

१ पतितमेतद्वाक्य A आदर्श । २ A अणवट्टप्पारिह । ३ B निमित्तिदोसण्णायरिया । ४ B वीइओ । ५ A नउल्लमेगो । ६ A चारुगाइ । ७ B हवइ । ८ B लिंगे वा । ९ A भावओ । १० B रयहरं । ११ B पडिपक्ख । १२ B हत्थादां । १३ B उदाणितो । १४ B पुच्छिज्जा । १५ B कीलओ । १६ A अणवरयदोसो । १७ A 'पडिणी' आरभ्य 'खिवइ' पर्यन्त. पाठो तोपलभ्यते A आदर्श ।

सियालसुणगाणं विगाणं ति । एवं सुयं अहिक्खिवइ—पाययं ति । थाणे थाणे वा काया, पुणो पुणो वा वयाणि, पमाय-अपमाया वा । मोक्खवेसणाए जोइस-जोणिवाहुड-गणितेण वा किं पओयणं । तथा आयरियं जच्चाईहिं अहिक्खिवइ । तथा गणहरं महिद्धियं । महिद्धियगहणेण मूलगणहरा गहिया । जो वा जम्मि जुगे पहाणो तमहिक्खिवइ । इहिरससायगरुया, सुहसाया, 5 परोवएसु^१ज्जुया मंखा इव, मिहिवच्छलगा न जईणं ति^२ एवमाईहिं आसाएन्तो^३ अणवट्टुप्पं पावेइ । एस आसायणा-अणवट्टुप्पो । पडिसेवणा-अणवट्टुप्पो इमेहिं कारणेहिं—साहम्मिय-अन्न-धम्मिय-तेणियाए हत्थादालणादीहिं य आवज्जइ । तत्थ आसायणा-तवअणवट्टुप्पो जहन्नेण छम्मासा, उक्कोसेणं संवच्छरं । पडिसेवणा-अणवट्टुप्पो जहन्नेण बारसमासा उक्कोसेणं बारस संवच्छराणि, इमाए गाहाए भिन्नइ^४—

10 ९२. 'वासं बारस' इच्चाइ । सो य जइ इमेहिं गुणेहिं जुत्तो तो अणवट्टुप्पतवं पडिवज्जइ । संघयणविरियआगमसुत्तथविहीए जो समग्गो उ ।

तवसी निगहजुत्तो पवयणसारे अहियत्थो ॥

तिलनुसतिभागमेत्तो वि जस्स असुट्ठो ण विज्जई भावो ।

निज्जहणाग्घो सो सेसे निज्जहणा णत्थि ॥

15 एय गुणसंपउत्तो पावइ अणवट्टुमुत्तमगुणोहो ।

एय गुण विप्पहणे तारिसगम्मी भवे मूल ॥

एयं ता उस्सग्गेण । अववाएण^५ पुण कुलगणसंगकजाइ^६ तेणाधीणाइ^७ सिहणाइय^८ कज्जं वा पसाहियन्ति तो थोव थोवतर वा मे वेजा^९ । संघोवा से सत्त^{१०} 'मेव मुञ्जेजा'^{११} । तस्स पुण अणवट्टुप्पतवं पडिवज्जमाणस्स को विही^{१२} कि वा तवं करेइ ति । एत्थ गाहा ।—

20 ९३ 'वन्दइ' इच्चाइ । गणनिकखेवमिच्चिरियं काउं परगणं पडिवज्जइ । पसत्थद्वखे-त्त-काल-भावेसु । पसत्थद्वे, उच्छु-वणसंइ-पउमसर-चेदयघराइसु खेत्ते, काले सुहदिवसे भावओ सञ्जागय रविगयाइय मोचुं आलोयणं पउअइ । काउमसग्गो कीरउ निहवसगनिमित्तं सेसाणं^{१३} भयजणणिमित्तं च । गच्छेण सहवासो एगखेत्त, एगउवस्सए, एगपासे, अपरिभोए अच्छइ । सेहमाइए वि वन्दइ । ने पुण तं ण वन्दन्ति । परिहारत्तवो गिग्घ-सिसिर वासासु जह- 25 न्नमज्झिसुक्कोसो । गिग्घे चउत्थ-छट्टु-ट्टुमाइ । सिसिरे छट्टु-ट्टुम-दसमाइ । वासासु अट्टुम-दसम-बार-सन्ताइ । पारणए थलेवकउ । संखेवओ अणवट्टु^{१४} पारिह मणिय ॥

अहुणा पारञ्चियारिह भन्नइ—

९४. 'नित्थंगर' इच्चाइ । नित्थंगराई जहा अणवट्टुपे तथा इहं पि भाणियव्वो । गणहरो नित्थंगराणन्तरमीसो, सो महिद्धियगहणेण गहिओ जो । जहिं जुगापहाणो । आयो लाभो संपत्ती 30 य एगट्टा । तस्स साडणा आसायणा । जहा जहा अभिनिवेस्सेण हीलेई तथा तथा आयस्स साडणं करिन्तो पारञ्चिय पावइ ।

९५. 'जो य सल्लो' इच्चाइ । तओ पारञ्चिया पन्नत्ता^{१५} त-जहा—दुट्टे पारञ्चिए, मूढे पार-ञ्चिए, अन्नमन्नं करेमाणे पारञ्चिए । दुट्टो दुविहो-कसायदुट्टो, विसयदुट्टो य । सपक्ख-परपक्खे चउभंगो । सपक्खो समण समणी । परपक्खो गिहत्था । तत्थ कसायदुट्टे उदाहरणं^{१६}—सासवनाले 35 सुहणन्तए य सिहिरिणि उलुगच्छिओ ति । विसयदुट्टे वि चउभंगो । तत्थ दुविह-दुट्टो वि पढम-विईयमंगे वट्टमाणो लिगओ पारञ्ची । तईए अइसई देजा । अणइसई न देइ लिगं । रायवहओ

1 B 'वदेसु' । 2 A तु । 3 B एयमातीहिं आगदितो । 4 A निज्जति । 5 A असुभो । 6 A वाए पुण । 7 B तेणहीणाइ । 8 A सिगणा । 9 A दिज्जेजा । 10 A संघो-वा सत्तव । 11 A मुञ्जेजा । 12 'सेमा...मित्तं च' एतद्वाक्येण Δ प्रादर्शं नास्ति । 13 A उयाह ।

जहा उदाइमारओ अन्नो वा । राइणो वा अग्गमहिंसिं पडिसेवेइ । अग्गमहिंसिग्गहणेण अन्नवि जा इट्ठा । च सइण जुवराय-सेणावइमाईणं वा अग्गमहिमीओ । बहुसो पुणो पुणो य; लोग-पगासो य जो स पारञ्चियं पावइ । इयरासु महिल'सु पुण कि न पारञ्चिओ? भन्नइ—बहु अवाया रायग्गमहिंसीए । कुल गण-संघ-आयरिय-पत्थारनिच्चिसयाईया दोसा जओ पववन्ति त्ति' । इयरम-हिलासु पुण वयमंगदोसो, पगस्स य अवाओ होज्जा तेणं मूलं ।

5

९६. 'थीणद्धि'इच्चाइ । थीणद्धी दरिसणावरण-कम्मभेओ निहा-पणगस्स । अइसंकिलिट्ट-परिणामा थीणद्धी । पडुट्टपुष्पाभिलसिओवरि सुत्तो वावारण केसवबलद्धं च जायए । उदाहरणाइं—

पोगलमोयगदन्ते फहसगवडसालभंजणे चैव ।

एवमाई उदाहरणा । अन्नोन्नासेवणं—अन्नोन्नाहिट्टाणासेवणन्ति भणियं होइ । तत्थ पार-10 ञ्चिय । बहुसो पुणो पुणो य तेसु पारञ्चियावराहेसु पगरिसेण सज्जए पसज्जए जो ।

९७. 'सो कीरइ' [इच्चाइ] । सो य पारञ्चिओ चउच्चिहो—लिगओ, खेत्तओ, कालओ, तवओ' । तत्थ दच्च-भावलिगे चउभंगो । थीणद्धिमहादोसो । अन्नोन्नासेवणा-पसत्तो । रायवहओ अग्गमहिंसीपडिसेवणाइएसु अवराहेसु उभयलिगेणावि पारञ्ची ।

९८-९९. 'वसहि' इच्चाइ । 'जत्थुप्पन्नो' इच्चाइ । खेत्तपारञ्चिओ जो जम्मि खेत्ते दूसिओ 15 अच्छमाणो वा दोसं पावेज्जा । वमहीए एव निवेसण-पाडग-साही-निओग-पुर-देस-रज्जाओ य जत्थ जत्थ दोसमावन्नो आवजिस्सइ वा ताओ ताओ' खेत्तपारञ्चिओ कीरइ ।

१०० 'जत्तियमेत्त' मिच्चाइ । जो जावईयं कालं अणुवसन्तदोसो, दुसइ वा जावईयं कालं सो कालपारञ्चिओ । तवसा पारञ्चिओ दुविहो—आसायणापारञ्चिओ, पडिसेवणापारञ्चिओ य । आसायणापारञ्चिओ तित्थगगाइ ट्ठाणेषु । विभासा पुष्पभणिया । पडिसेवणापारञ्चिओ तिविहो- 20 दुट्टे पारञ्चिए, पमत्ते पारञ्चिए, अन्नमन्न करेमाणे पारञ्चिए । दुट्टो दुविहो—कसायविसपहिं पुष्पभणिओ । पमत्तो पञ्चविहो—'कसाय-विगहा-वियड-इन्दिय-निह-प्पमाय' इति । एए भाणियच्च वित्थरओ' । अन्नमन्न करेमाणो पुष्पभणिओ । आसायणापारञ्चिओ जहन्नेण छम्मासा, उक्कोसेण संवच्छर । पडिसेवणा-पारञ्चिओ जहन्नेण बारसमासे उक्कोसेण बारसवासा । संघयणाइया गुणा जहा अणवट्टप्पे, तवो वि तह चैव ।

25

१०१. 'एगामी' इच्चाइ । जिणकप्पियपडिक्खिओ खेत्तबार्हिं ठाइ अद्धजोयणवाहिरओ । जओ विहरइ आयरिओ तओ तओ सो वि विहरइ । खेत्तओ वाहिरओ ठियस्स आयरिओ पइदिवसं अवलोयणं करेइ । सुत्तथपोरिंसीओ दोन्नि वि दाउ गच्छइ तस्स समीवं । अहवा अत्थपोरिंमि अदाउं गच्छइ । अहवा दोन्निवि अदाऊण गच्छइ । अहवा दुच्चलो, असमत्थो तदूरं गतु, कुलाइकज्जेहि वा वावडो, ताहे गीयत्थं सीसमन्नं वा पेसेइ । भत्तपाण चायरियस्स 30 आयरियपेसवियस्स वा जत्थ गओ अन्तराले वा से उवणेन्ति । पारञ्चिओ वि भत्तपाणाईयं पडिलेहणुच्चत्तणाइं वा अगिलाणो सयमेव करेइ । अह गिलाणो तो आयरिओ अन्नो वा से भत्ताइ आहारइ उच्चत्तणाइयं पि से कुणइ । सुत्तथेसु आयरिओ अन्नोवा से पडिपुच्छग देइ । एवमेय संखेवपारञ्चियारिहं भणियं ।

१०२. 'अणवट्टप्प' इच्चाइ । तवअणवट्टप्पो तवपारञ्चिओ य भइवाहुसामिम्मि चरिमचउइस्स- 35 पुष्पथरे दो वि वोच्छिन्ना । लिग खेत्त-कालाणवट्टप्प-पारञ्चिया ताव अणुसज्जिज्जन्ति जाव तित्थं ।

१०३. 'इतिपस' इच्छाः । इतिकरणो परिसमत्तियणो । पस इति अणन्तरुद्धिदो जीय-
कप्पो जीयववहारो कप्पो । वण्णणा परवण त्ति एगट्ठा । समासओ संखेवओ । सोहणं विहियं जेसिं
नाणाइयं ते सुविहिया साह । तेसिमणुकंपानिसित्तं । कहिओ अक्खाओ । देओ दायवो अयं पुण ।
कहिं ? पत्ते । किंसिट्ठे ? संविग्गवज्जभीक, परिणामगकडजोगी, आयरियवन्नवादी, संगहसीलो,
५ अपरितन्ताबहुसुयमेहावी; पवमाइगुणसंपत्ते पत्ते । पुण सहोऽवधारणे । पत्ते चेव दायवो,
नापत्ते । सुट्टु परिच्छिया गुणा जस्स । पए चेव संविग्गाई भणिया गुणा । आइमज्जावसाणेसु
तावच्छेय-निघसेसु य जच्चसुवन्नमिव अविगारि जं, तं सुपरिच्छियगुणं, तस्मिं सुपरिच्छिय-
गुणे सुत्तथयओ देओयमिति ।

10

इति जेण जीयदाणं साहूणऽइयारपंकपरिसुद्धिकरं ।
गाहाहिं फुडं रइयं महुरपयत्थाहिं पावणं परमहियं ॥
जिणभइखमासमणं निच्छियसुत्तथदायगामलच्चरणं ।
तमहं वंदे पयओ परमं परमोवगारकारिणमहग्घं ॥

॥ जीतकल्पचूर्णिः समाप्ता । सिद्धसेनकृतिरेषा ॥

श्रीचन्द्रसूरिसंरचिता जीतकल्पवृहच्चूर्णविषमपदव्याख्या

नत्वा श्रीमन्महावीरं स्वपरोपकृतिहेतवे ।

जीतकल्पवृहच्चूर्णव्याख्या काचित् प्रकाश्यते ॥

अत्रादौ शास्त्रारम्भे विप्रोपशमनायेष्टदेवता-गणधर-स्थविर-प्रवचनाना यथाक्रमं वर्णनाय रूपकचतुष्टयमाह—

१. 'सिद्धत्वे'त्यादि । सिद्धा निष्पन्ना अर्था प्रयोजनानि यस्य ज्ञानावाप्तौ सत्यां स सिद्धार्थं, समाप्तकर्तव्य इत्यर्थं । सिद्धं प्रसिद्ध ज्ञानस्य सधो यस्य स तथा । सिद्धा अनादिप्रवाहताया नित्या प्रसिद्धा अर्था जीवादयो यत्र श्रुते तद् सिद्धार्थं तच्छ्रुतं यस्य । तत पदत्रयस्य कर्मधारय । सिद्धार्थस्य राज्ञ सुतं चापत्यम् । कम् ?—वीरभ्योऽति-क्रान्तेभ्यो वर श्रेष्ठ, उपसर्गादिसहजप्रत्यलत्वाद्दीरवरस्तम् । वरा श्रेष्ठा वरा ईप्सितार्थलाभरूपास्तान् ददाति यस्तम् । वरा देवादयो यतयश्च तेभ्यो वरका प्रधाना नृकादयो गणधराश्च तैर्महितं पूजितम् । नमत प्रणमत हे जना ! जीवेभ्यो हितो मोक्षमार्गप्रदर्शकत्वेन स तथा, तम् ॥

२. एकादशापि गणधरान् दुर्धरगुणधारकान्, धराधिपो मेरुस्तद्वत्सारा अचलत्वाद्, तान्, चस्य गम्यमान-त्वात् जम्बुप्रभववादीश्च समस्तसृष्टधरान् सूरिन प्रणमत ॥

३. दशपूर्वधरान् नवपूर्वधराश्च, अनिशयिन अवधिमन पर्यायज्ञानिन, अवशेषज्ञानिनश्च मतिश्रुतज्ञानिन ; यज्ञेन सर्वानपि यतिगुणप्रवरान् ; सर्वकाल त्रिकरणशुद्धेन भावेन नमत ॥

४. इत स्थविरनमस्कारादूर्ध्वं प्रवचन नमत । निर्वाणाङ्गमित्येतदेव व्याख्यानयति । निर्वाणस्याङ्गं कारण जीवाना तद्गमकत्वात्—तत्प्रापकत्वादित्यर्थं । निर्वाण मोक्ष गमयति च प्रापयति अन्तून् निर्वाणगमिति प्राप्ते—अनु-स्वारोऽलाक्षणिको निर्वाणङ्गमिति । प्रवचनमित्यस्यार्थमाह—प्रकर्षेण गत स्थित जीवादिबस्तुवाचकतयेति प्रगतम्, आगामिफलजननसमर्थं यत्तत् । प्रशस्त वर्णादिगुणोपेत कष्टप्राप्त्यं च यत्तत् । प्रधान—तथा च दधिद्वन्द्वदयः प्रशस्ता उच्यन्ते न तु प्रधानानि, प्रधान पटादिरपि भवति न तु प्रशस्त इति व्यवहियते, इत्यनयोर्विशेषः । ततः प्रशस्तानि ससारोत्तारीणि वचनानि यत्र तत्प्रशस्तवचनम् । प्रधानानि इत्याणि वचनानि यत्र तत्प्रधानवचनम् । इत्यर्थत्रयोपेत प्रवचन नमत ॥

५. अधुना जीतकल्पसूत्रकर्तुर्जिनभद्रगणेवर्णेनाय श्लोकषट्कमयं कुलकमाह—नमहेत्यादि—तं जिन-भद्रक्षमाश्रमणं च नमतेति योग । शेषाणि तद्विशेषणानि । युगप्रधानमिति—तत्कालीना भागमार्थवेदिनः पुरुषा युगमभिप्रेत तेषु प्रधानस्तम् । प्रधानज्ञानिना बहुमतम् । सर्वश्रुतिशास्त्राणि शब्दशास्त्रप्रभृतीनि तेषु कुशलं तद्वेदिनम् । दर्शनज्ञानयोर्थोऽसावुपयोगमार्गस्तत्र स्थित तत्परम् ॥

६. जस्सेत्यादि—यस्य पादपद्म भ्रमरा इव मुनिवरा यतयो रात्रौ च दिवा च सेवन्ते सदा नियं तं नम-तेति योग । अनन्यसाधारणविशेषणसामर्थ्यादनुक्तमपि विशेष्य लभ्यते । कीदृशा भ्रमरा ?—मकरन्द-किञ्चल्-स्तत्र पृथितास्तत्पिपासवः । यतय कीदृशा ?—ज्ञानमेवाज्ञानद्वादिभेदभिन्नं मकरन्दस्तत्पृथितास्तद्गृहीतुमिच्छव । पुनः कीदृशा भ्रमरा ?—अमृतमयशशागन्धाभिवासिता —अमृत जलं तेन निर्वृत्तममृतमय पद्मम्, तस्य वशोऽधीनो यो गन्धस्तेनाभिसामस्त्येन वासिता आहूता शब्दिता इति यावत् । वायुशब्दे—इत्यस्य स्व(२)रूपम् । यतयः कीदृशा ?—मुखमेव निर्देशोऽप्य प्रसवस्थानम्, तत्रामृतमिव यन्मत जिनागमस्तस्य वशोऽधीनो यो गन्धः परिमल माहात्म्यरूपस्तेनाभिवासिता —तदाकृष्टमानसा इत्यर्थं ॥

७. समयशब्द आचाराथोऽत्र, तत स्वाचार-पराचारयो प्रतिपादको य आगम शास्त्रनिबद्धस्त च । लिप्यध्वाष्टादशभेदाः । गणित पाटीगणितानि । छन्दासि च पिङ्गलादीनि । शब्दशास्त्रम् [व्याकरणं] । तैर्निर्मितो जनितो यश्च पटहो दशस्यपि दिक्चतुर्गोविषयेऽनुपमो यस्य भ्राम्गति तं नमत ॥

८. तथा, येनानुपममतिनाऽऽवदयके ज्ञानाना मत्यादीना विशेषा विशेषिता कथिता अविशेषत सामस्त्येन । ज्ञानिनां च विशेषा, प्रमाणाना विशेषा विशेषितास्तथा गणधराणां च पृच्छा येन विशेषितास्तं नमतः ॥

९. येन छेदसूत्रस्था प्रायश्चित्तानामापत्तिर्यां सविधिर्निर्युद्ध । आचार्योपाध्यायादिक पुरुषविशेषमाश्रित्य स्फुट प्रकट । केन कृत्वा दानस्य विरचना तथा यत्नस्तेन । क जीतेन दान तस्य कल्पस्तत्र । अन्ये तु येन छेद-श्रुतार्थान्, कथभूतान्—आपत्तिदानयोर्विरचनं यत्र, तस्मात् जीतदानकल्पविषययोर्विधि पुरुषविशेषमाश्रित्य स्फुटो यत्नेन निर्युद्ध उद्धृतस्तं नमतेति, व्याचक्षते ॥

१०-११ भूयोपि परसमयवेदित्व विशेषतस्तस्याह—परेत्यादि—मुपसिता ये सुभ्रमणास्तेषा य. समा धिमागं प्रतिदिनाचरणीयमनुष्ठान तेन क्षमाप्रधाना ये भ्रमणास्तेषा निदानमिवैकम्, अनेनानेकसुष्णोभ्यसपत्तमन्वितवर तस्याह । त नत्वा । मदमथनम् । मानारिहति मानारिहस्तम् । शेष सुगमम् । एकन्धक छन्द सर्वरूपकेषु, आर्या-गीतिरित्यपरनामकम् ।

पृ० पं० (पृ०=पृष्ठम्, पं०=पंक्ति)

१-26. कोवीत्यादि—आचारचूलात्वाभिशीथस्याचारपदान् परत उपादानम् ।

„-27 वचहारमाह्वयन्ति—आदिग्रहणाद् भगवत्त्वादिपरिग्रह ।

„-31. [नाणाह्वयारेसु]—नानातिचारेषु का आपत्ति । 'आवनी पायच्छित्तगणमम्पनि' प्रायश्चित्तयो-ग्यता इत्यर्थ । कम्मिवन्ति—कस्यामापत्तौ अपरिमूढ सन् ।

२-2 कपिपयाहृणन्ति—पिण्डपणा-वस्त्रपणादिकत्वा येनार्थेन सूत्ररश्मभ्यस्ता स कन्पादिगुणोपेन उच्यते । [अपत्तापत्त]—अपात्रमयोग्य अप्राप्त श्रुतेन वयसा च । येन नार्थान् श्रुत रोऽप्राप्तश्रुत । [अवचत्]—अव्यक्तो वयसा षोडशवर्षाणि यावन्, तदूर्ध्वं व्यक्त पसकृत्वंथ य । [तिन्तिणिय]—तिन्तिणिको क्षिण्णिणिस (न्) भाव । [चलचित्त]—सम्यक्त्वादियु योऽस्थिर स चलचित्त । तथा चायोग्य उक्तो यथा—

तिन्तिणिण् चलचित्ते गाणंगणिण् य दुब्बलचरिस्ते । आयरिय पारिभाभी वामावठे न पिमुणे य ॥

„-6. [कयपवयण]—प्रोच्यन्ते तेनेति प्रवचनम् । वक्तीति प्रवचनीति वा प्रवचनम् । प्रतिपावचनं वा प्रवचनम् । प्रवचने योगानन्वत्वात् सद्दस्य सर्वपक्षेष्वपि सद्द एव प्रवचनशब्दवाच्य । यत—प्रवचन श्रुतमुच्यते । तच्च भावश्रुतमुपयोगरूपम् । श्रुतोपयोगश्च न निराश्रव इति प्रवचनाश्रयत्वात्सद्द प्रवचनमभिधीयते । अत एवाह जेण तं सुयमित्यादि तद्-सहोपयोगात् ।

„-14. वत्तणुवत्तेत्यादि—इत्त पात्रवन्धप्रन्थिदानादिक । एकदा नवो जात । ततोऽनुवृत्त एकपुरुषं यावन् । तत प्रवृत्त पुरुषप्रवाहेण । अत एव बहुग आसेविनो महाजनेन । भाष्यकृता उक्तम्—

वत्तो नाम एककस्सि अणुवत्तो जो पुणो विद्यवारो । तईयवाग्पवत्तो, परिग्गहीओ महाणेपंति ॥ १ ॥

„-18. सोहणन्ति—शोधकम् । मर्याई—धिरजानय । कत्थइ त्ति—द्विजातिवधे ।

„-21. [पलास-खारोदगाड]—पलासक्षारं च उदकं च । आदिग्रहणादिरिक्कादिग्रहं, तद् यथा वत्तमल शोधयति ।

„-25. विसेसणं च सद्दर्समवे—यथा विद्यावान् धनवान् गोमानय वर इत्यादिषु प्रशस्तातिप्रचुराऽ-नन्यमाधारणविद्याधनगवादिबस्तुसद्धानेन यथाविशेषं विशिष्यते विशादिभिस्तदा तत्तत्र सम्भति विशेषणं ज्ञेयम् । व्यभिचारे नीलोत्पलमित्यत्र नीलविशेषण रक्तोत्पलादेरपि सम्भवाद् इव्यव्यवच्छेदाय नीलपदम् । एवमिहापि शेषागमादिव्यवहारसम्भवात्तदवच्छेदाय जीतपदम् ।

„-29. [केवल-मण-ओहिणापीति]—केवल-मण-ओहिणापीत्यत्र अवधिर्द्विधा—अवप्रत्ययः क्षायो-पशमिरुश्च । तत्रायो देवनारकाणाम् । तत्रायं विशेष —

उपज्जमत्तेण उ खलु भवपचईओ हि जित्तिओ विसओ । सव्व सं ओभासई न य तुमु गव्व य हाणी [हि] ॥१॥

गुणपचईओ ओहो गव्वजतिरिमणुयसपमात्तण्ण । कम्मण खओवसमे तदवरणिजाण वण्ण्जे ॥ २ ॥

सह्यातायुष्कर्मजतिर्यद्मनुष्यान् भुक् वा न शेषाणा क्षायोपशमित्वावधिर्ममवो गुगलधर्मिकाणाम् । अवधिर्म-
तिमद्भव्यविषय । अत्र यदा केवली प्राप्यते तदा तदप्रतो दीयते । तदभावे मन पर्यायज्ञानिनः समीपे । तस्याप्य-
भावे अवधिज्ञानिन इत्यादि यथाक्रम वाच्यम् ।

२-३०. अवसेस-पुर्वीत्ति—अवशेषपूर्विण—अष्ट-सप्ताथेरु-तदर्थान्न यावत् ।

२-३१. निशीथ-कल्प-व्यवहार-दशाश्रुतस्कन्ध-पञ्चकल्प-प्रसृतिक शेष श्रुत सर्वमपि श्रुतव्यवहार ।
तद्वक्तम्—'आयामपकप्पाई सेस सव्व सुय विणिाहट्ट' मिति । चतुर्वंशादिपूर्वणा श्रुतत्वाविशेषेऽप्यतीन्द्रियाद्येषु
विशिष्टज्ञानहेतुत्वेन सातिशयत्वात् केवलदिवदागमन्धेनैव तानि व्यपदिष्टानि । यत आगम्यन्ते परिच्छिद्यन्ते
अतीन्द्रिया पदार्था अनेनेत्यागम उच्यन्ते ।

२-३२. तथा आज्ञायत आदिश्यत इत्याज्ञा । तद्रूपव्यवहारस्तु केनापि शिष्येण निजानिचारालोचकेन आलो-
चनाचार्ये सन्निहितोऽप्राप्त, दूरे त्वगा निष्ठति । तत कनचित्कारणेन स्वय तावन्तत्र गन्तु न शक्नोति । अगीतार्थस्तु
कश्चित्तत्र गन्ता विद्यते । तस्य हस्ते आगमभाषया गूढानि अपरावपदानि लिपित्वा यदा शिष्य प्रस्थापयति, गुरुरपि
तथैव गूढपदो(द)प्राप्यति लिपित्वा प्रेषयति तदाभा आज्ञालक्षणस्तृतीयो व्यवहार । तदगु(ड)म्त 'द्वैसन्नरद्विषाण
गूढपयालोपणा आणा ।' गूढपदानि च दर्शयिष्यति चूर्णकृत् । जहा—पठमस्म य कञ्जमेत्यादिना ॥ आसेवि-
यसन्धत्येत्ति—अभ्यस्तशास्त्राया ।

२-३३. दूरदेशान्तर्गतामि ॥ मद्धारणा-कुसले ति—सन्दिष्टयलुनयनममर्थम् ।

२-३४. गूढावशास्त्रे । उपासेवनापदमेवम्, अपरे च कर्णामेवन्नरूपम् । तत कर्णामेवन्नद्वितीयपदा-
पेक्षया दर्पमेवन्नलक्षण प्रथम पदम् । तत्रापि दर्पमेवने दशपदानि दर्पान्तरानिरालम्बनादीनि । तेषु मध्ये प्रथमपदेन
दर्पलक्षणेन पदानि च त्रीणि । तत प्रथमपदं ततपदलक्षणम् । अभ्यन्तरतन्मध्यवर्ति तत्र पठितमित्यर्थ । तत्रापि
च प्राणानिपातादीनि पदं स्थानानि । तेषु मध्ये प्रथम स्थान प्राणानिपातरूपम्, आपन्नमित्येव गूढपदेन प्राणाति-
पातानिचार । गृहयान् । प्रथमपदं द्वितीयादिभ्यामेध्रतिरुज्जाट—

२-३५. पदमेत्यादि । नेमेसु वि ति—द्वितीयादिषु सृष्टावात् द्विषु स्थानेषु इत्य वाच्यम् । द्वितीय षट्कं
कायपदलक्षणम् । तत्र प्रथम च स्थान पुषिवीभावनिपातम्, त्रैपाणि च पदानि अङ्गादीनि । तेषु तृतीय षट्कं
अकल्पगृहभाजनादि-भोभावर्जनपर्यन्तलक्षणम् । तत्र पिण्ड उपास्य पञ्च-पात्ररूपं चतुष्टयं यदनेपणीथ तदकरत्प्यम् ।
करोटककशापात्रादिश्च न गृहभाजनम् । आनन्दरमचिशादि पत्यरूपम् । मित्रा गतेन मयतेन गृहे नोपपद्यमित्येव
निषद्यावजनमुच्यते । स्नानवर्जनं पञ्चमम् । भाववर्जनं षष्ठमिति । स्वस्थानं न्यक्षेण व्याख्यास्यते गाथेयम् । तत्र
प्रथमस्थानमल्पलक्षणम् ।

२-३६. सेसेसु वि पणसु ति—शेषाणि पदानि गृहभाजनदीनि तेषु । इदानीमतिदेशमाह—प्रथमपदं
दर्पलक्षणममुखात् तत्रैव यानि अन्तरानिरालम्बनादीनि द्वितीयतृतीयादीनि पदानि नि शङ्कपर्यन्तानि तेषु वाच्यम् ।
यथा पठमस्म य कञ्जस्मा विद्वण पण सेवियं जं च । मय पूर्ववत् । तत तद्वण पण
सेवियं जं चेत्यादि । यावद् दसमेण पण सेवियं जं च ति । इत्येव प्रथमपदमात्रिश्च चारणीयम् । भूयोऽपि
द्वितीयपदमात्रिश्च तृतीयपदं चात्रत्येवमेव चारणाय प्रावद्दशमपदमिति । अत एवाह—

३-५. पुढविकायाइसु ति । अपिशब्दोऽत्र दृश्यस्तत पुषिवीत्रायादिष्वपीति दृश्यम् । द्वितीय च कार्यं
कल्पासेवनरूपम् । तत्र चतुर्विंशति पदानि भवन्ति । तेषु मध्ये प्रथमं पदं दशनलक्षणं तदर्थमानेवितमित्यर्थं ॥
प्रथमादिपदव्याख्यामाह—पदमं ठाणमित्यादि—दर्प-कल्पामेवनेऽविकृत्य प्रथम स्थानं दर्पं, दर्पकल्पासेवना-
धरणेण एतत्साध्यत्वात्कुदरेनयोरेवान् भाव । प्रमादस्य दर्प एवेति न तयो पुष्यरु प्रायश्चित्तनिरूपणम् ।

३-९. परिगहो चेव ति—च शब्दाद्भान्निभोजनग्रह । इत्येव प्रथमपदविषय ।

३-१०. एवमकप्पाईसु वि ति—नवसु पदेषु ।

३-11. द्वितीयं कार्यं कल्प, कल्पासेवनामाश्रित्य ।

३-12. तत्र ज्ञानाशीनि त्रयोविंशति पदानि तेषु मध्ये एकैकस्मिन् पदे. एवमष्टादशसु चतुर्विंशत्या गुणितेषु कल्पासेवनायामेतावन्तो भेदा — ४३२ । उभयासेवनयोर्भेदमीलने ६१२ गाथाना भवन्ति ।

३-14. दुषिहा पडिसेवणा-दप्पिया कप्पियेत्यादि—दप्पाईणि दसपयाणि वक्खाणेइ—

३-17. तत्थ दप्पो—धावणडेवणाई—इत्यादि । अमीषामयमर्थं —धावण ति नि कारणेण खड्यप्पयाणं धावण । डेवणं गतवरं डाईफडण । आदिशब्दान् मल्लवत् वाहुजुद्धकरण, लगुडिभमाडणं ॥ १ ॥

अकप्पो नाम पुढवाइकायाणं अपरिणयाण गहणं करेइ । अहवा उदउल्ल-ससणिद्ध-ससरक्खाइएहिं इत्थमतेहिं गिण्हइ । जं वा अगीयत्थेणं आहारोवहिं उप्पाइय त परिमुजतस्स अकप्पो । पक्कादिप्रायश्चित्तशुद्धियोग्यमपवाद-सेवनविधिं त्यक्त्वा गुरुतरदोषसेवनं वा अकप्पो ॥ २ ॥

निरालम्बो ज्ञानाद्यालम्बन विना नाणाईणि अवलविउं अकप्पिय पडिसेवइ सालम्बा, नाणाइ अवलम्बनं त्यक्त्वा अकारणेण पडिसेवइ ज सा निरालम्बा ॥ ३ ॥

३-18. चियत्त त्ति—त्यक्तं कृत्य करणीय येन स त्यक्तकृत्य, त्यक्तचारित्र । अयमर्थं —जं अववायेण निसेविय गिलाणाइकारणे असथरे वा, पुणो ते चं व हट्टममत्थो वि होउ (उ) निसेवतो चियत्तक्किचो भवइ ॥ ४ ॥

अप्पसत्थे त्ति—बलवर्णाद्यर्थं प्रागुक्तभोज्यपि ज पडिसेवइ सा अग्ररास्तपडिसेवणा, किं पुण अविमुद्ध आहाकम्माइ ॥ ५ ॥

३-19 वीसत्थे त्ति—अकिंचं पाणाइवायाइ सेवतो लोय-लोउत्तरविरुद्ध सपक्ख-परपक्खाउ अलजिरो वीसत्थो । सपक्खो सावगाइ, परपक्खो मिध्याएट्ठय ॥ ६ ॥

अपरिच्छिय त्ति—आयव्ययमपरीक्ष्य य प्रवर्ततेऽपवादे । आयो लामो, व्ययो लच्छस्य प्रणाश, एसा अपरिच्छियपडिसेवणा ॥ ७ ॥

३-20 अकडजोगि त्ति । जोगमकाऊण त्ति—गलानादौ कार्यं गृहेषु वारत्रयपर्यटनमकृत्वा सेवते । यद्वा सथाराइसु तिनि वारा एसणीय अनिनिउ जया तइयवाराए भव न लडग्इ तथा चउत्थपरिवाडीए अणेसणीयं वेत्तव्वं । एव तिगुण व्यापारमक्ष(कृ)त्वेव जा वियवाराए चं व जणेमणीव भिग्इइ सोऽकडजोगी ॥ ८ ॥

निरणुतावि त्ति—जो माहू अववाएणावि पुढवाइण मघटण-परियाउण-उइयण वा काउ पच्छा नाणुत्तपइ— 'हा दुहु कय' सा अणणुतावी होइ—अपच्छयातीत्तव्वं । जो द पेण पडिसेवतो नाणुत्तप्येत्तस्स विशेप ॥ ९ ॥

३-21. णिस्संको त्ति—निरपेक्ष । अकार्यं कुदन् कस्याप्याचार्यादने इ इत्ते, नेट्ठो कस्यापि भिमेति ॥१०॥

३-23. दसणाईणि चउवीसपयाण, एएसि इम वक्खाण—दंसण त्ति—दणणभावगणि सत्थाणि सिद्धि-विणिच्छय-सम्मत्यादि गिण्हन्तोऽमथरमाणो ज अरिपिय पडिसेवइ जयणाए तत्थ, सो सुद्धोऽप्रायश्चित्त इत्यर्थं ॥

नाण त्ति—नाणनिमित्तं सुत्त अत्थ वा गग्गमाणो तत्थ वि असथरे अकप्पिय पडिसेवतो सुद्धो ॥

चरित्ते त्ति—जन्थ कलेने एमणदोसो, ताजा खेताथो चारित्रार्थिचा निर्गन्तव्यम् । तथो निगच्छमाणो जं अकप्पियं सेवइ तत्थ सुद्धो ॥

तव त्ति—तव काहामि ति घवाट नेट्ठनिपियेज्ज, कए वा विगिट्ठत्वे पारणे लायातरणाइ पियेज्जा । काया नाम वीहिंया भुज्जिया भट्ट ताण तदुल्लेमु पेया कज्ज त लायानरणं भट्ट त, विगिट्ठवपारणए अहवा आहाकम्मं पि देज्जा । मा अन्नेण दोसीणाइणा रोमो हवेज्जा । पारणणे आमलगमकरादयो वा वीयन्ते । जयणाए सुद्धो । अतोऽप्रे संजमेति पदं इत्थते चूर्णिपुस्तकेषु पर तदशुद्धम् । तस्य स्थाने पवयण त्ति पद पठनीयम् । निशीथे एतरीय-भाथे च इत्थमेव पठित्वात्, चारित्रपदेनैव सयमार्थस्योक्तत्वाच्च । अतः पवयण ति व्याख्यायते—पवयणद्वयाए किंचि पडिसेवतो सुद्धो । जहा कोइ रायाइ भजेज्जा 'मम विसयाओ नीह [र]' । एत्थ पवयणद्वया सेवतो सुद्धो । जह विहुअणगारो । तेण रुसिएण लक्खजोयणपसाणं रुवं विगुसिविय लवणो चलणेणालोडिधो त्ति ॥

समिय त्ति—इरियं न सोहेइस्सासि ति चक्षुर्निमित्तं वैद्योपदेशादोषध्यानं कुर्यात् । इरियासमिहनिमित्तं ।

खेतचित्ताईओ होउं मा भासावमिएऽसमिओ होमि ति तप्पसमणद्वया ओसहपाणं कुर्वात् । तद्द्याए समिईए अणेसणिय पि कयाइ गिण्हेजा । एसणदोसेसु वा दससु सकाइएसु गिण्हेजा । अद्धानपडिवन्नो वा अद्धानकप्पं पडिसेवेजा । आयाणनिकखेवणसमिईए चलहत्यो होउं कंपणवाउणा गहिओ सो अन्नओ पमज्जइ अण्णओ निकखेवं करेइ, तप्पसमणद्वया वा ओसहं करेजा । पारिट्ठावणियसमिईए कायभूसीए वा किंचि विराहेजा ।

मणोगुत्तीए वियउं कारणओ पडिसेवियं तव्वसा मणसाऽगुत्तो कारणगुत्तो खेतचित्ताइ हवेजा ।

‘साहम्मियवच्छल्लाइ-वालवुह्वपज्जवसाणाण’ नवव्ह पयाण व्याख्या । साहम्मियवच्छल्लं पडुव्व किंचि अकप्पं पडिसेवेज्ज । जहा अज्जवयरेहि अस्सिवगमुत्तो नित्थरिओ । तन्थ कि अकप्पं भन्नइ—

तहे वा सजयं धीरो आसएहिं करेहिं वा । सय चिट्ठ वयाहिं ति नेव भासिज्ज पन्नवं—इति ॥

सिलोगो कण्ठ्य । कुल-गण-सघकजेषु समुत्पन्नेसु वमीकरण उच्चाटण-होमाइ रायाइसमुदिसस पउजेयव्वं । निमित्त-सुन्न-जोगा कायव्वा । आचार्यस्य असहिष्णोर्गिलाणस्म बालवुह्वण य जेण समाही त कायव्वं । को य असहू ! तत्थ राया जुवराया सेट्ठि-अमच्च-पुरोहिया य एए असहू पुरिसा भन्ति । एए अन्तपन्ताइएहिं अभाविआ । बालवुह्व य कारणे दिक्खिया होजा,—जहा वयरसामी, अज्जरक्खिय-पिया य । एएसि पणागइयाए जयणाए घेतुं समाहिहेउ दायव्व । जयणाए अलम्भमाणे पच्छा जाव आहाकम्मणावि समाहाण कायव्वं ।

३-25. इयाणि उदयाइ-वसणपज्जवसाणाणं अट्ठण्ह पयाण व्याख्या उच्यते । तत्थ उव्व ति—वाहो पानीयव्व इत्यर्थ । अग्गि ति—दवामिरागच्छति । [चोर ति—] चोरा दुविहा उवगरणसरीराण । सावय ति—गय सप्प-नीह-वग्गाइ । भय ति—एयसयासाओ भयं । एएमि अन्नयरकारणे उप्पन्ने थमणिविज्ज मंतेऊण थंभेजा । विज्जाभावे पलायइ । पलाइउ अममन्थो थ्रान्तो वा सच्चित्तवखं उरुहेजा, न दोसो । [कंता-र ति—] कन्तारमन्थानं जत्थ भत्तायां न लब्भइ तस्य जयणाए कयलगाई फलं वा उदगाई वा फामुय गिण्हेजा । अडवी थ, दव्व-खेत-काल-मायावई चउहा । दव्वओ फामुय दव्व न लट्इ । खेतओ अद्धानपडिवन्नयाण आवई । बालओ दुभिकवाइसु । भावओ गिलाणम्म आवई । तत्थ किंचि अकप्पय पडिसेवेजा । तत्थ विसुद्धो । गीयाइ-अब्भासो व[म]ण । कोई चारणाइदिक्खिओ वसणत्तो गीआंचार करेज्ज । पुव्वभाविओ पक्कताम्बुलपत्ताइ मुहे पक्खिजेज्ज । एसा दसणाडया कपिया । एत्थ पडिसेवओ साहू, दप्पिया-कपियाइ पडिसेवणा, पडिसेवियव्वं च वपछक्काइणि अट्ठारसट्ठाणाणि । तत्थ य—

३-28. वयउक्क-कायउक्कं० गाहा । व्याख्या—व्रतपङ्कं प्राणातिपातादिपञ्चकारत्रीभोजनविरतिषट्कम् । पृथिव्यादय षड्जीवनिकाया । षट्कद्वयेन मूलगुणा उक्ता । अर्थतद्वृत्तिकल्पा अकल्प्यादय षडुत्तरगुणा अभिधीयन्ते । तत्राकल्पो द्विविध—शिक्षकस्थापनाकल्प, अकल्पस्यापनाकल्पश्च । तत्राच—अनधीतपिण्डनिर्युक्त्यादि-शास्त्रसाधुना आनीतमादारादि साधुभ्यो न कल्पते । उक्त च—

अणहीया खल्ल जेण, पिडेसण १ सेज्ज १ वथ ३ पाएसा ४ । तेणाणिआणि जइणो कप्पति न पिडमाईणि ॥१॥ उउबद्धम्मि न अनला, वासावासे उ दौवि नो सेहा । दिक्खिज्जती सेहट्ठणा कप्पो इमो नवरं ॥ २ ॥

‘दौवि ति’—नपुंसकाऽनपुंसकाख्य द्वय वर्षासु न दीक्ष्यते । शीतोष्णाख्यशेषमासाष्टके अनला नपुंसका न दीक्षाहं इति । [अकल्पो—] शिक्षकस्थापनाकल्पोऽकल्प्य । अनाश्च पिण्डशय्यावस्त्रपात्रानेषणीयचतुष्टयगोचरोऽकल्प्य । उद्गमोत्पादनादिदोषरहितं च चतुष्कं कल्प्यम् । [गिहिभायणं—] गृहभाजनं गृहस्थसम्बन्धि-काश्यकरोटकतलिकामृन्मयकुण्डिकादिकमकल्प्यम् । पल्लियक स्सि—आसन्दकशय्यामञ्चकादिके उपवेशनशयनीयरूपे सुषिरदोषात्र कल्पते उपवेष्टु खमु वा । निसेज्ज ति—भिक्षार्थं गृहे प्रविष्टस्य साधोस्तत्र निषदनं कर्तुं च कल्पते उत्सर्गंत, अपवादतस्तु साधुत्रयमध्ये अन्यतरस्य कल्पते जराभिभूतस्य व्याधिमतो विद्वृक्षपकस्य च तपस्विन इति । एते च भिक्षाटनं न कार्यन्त एव । परमात्मलब्धिकायपेक्षया सूत्रे त्रयस्योपवेशनं योज्यम् । [सिणाणं ति—] ज्ञानमङ्गप्रकालनं देशमत्रैवेदभिन्नम् । [सोभवज्जणं—] सोभावजनं विभूषापरित्यागः । इत्याद्यादश-स्थानगण प्रतिषेवयितव्य आलोचनागोचर ।

३-30. सोऊण० गाहा । तस्य गुरोः प्रतिसेवकस्य । स शिष्यः गृहपदावधारक ।

सोऊण त्ति—श्रुत्वा; प्रतिसेवनां आलोचनां च श्रुत्वा, कमविधिं च श्रुत्वा मूलोत्तरगुणविषयाम् । आगमं ज्ञात्वा, पुरुषजातं च आचार्यादि ज्ञात्वा । तदीयं पर्यायं व्रतवयोविषयम्, बलं च शरीरसामर्थ्यम्, क्षेत्रं च कर्कशा-
साधारणादिरूपं ज्ञात्वा । यस्मादागतस्तत्रैव गत । अमुमेवार्थं प्रकटयति अवधारैरुमित्यादिना ।

३—३१. **सो तउ त्ति**—स तत्क गूढपदालोचनार्थकम् । सो० गाहा । स आलोचना-दाता स्वयं गन्धुम-
समर्थः स्वशिष्यं प्रेषयति, तदभावे आगतशिष्यस्यैव कथयतीति तात्पर्यम् ।

३—३२. **अणुमज्जिय त्ति**—निरूप्य विशोष्येत्यर्थः । तं त्ति—गूढपदालोचितमतिचारम् । तस्य गुरो ।
पच्छित्तं त्ति—तपोदानरूपं ददाति, गूढपदैरेषा कथयति । तान्येव दर्शयति **पढमस्स ये**त्यादिना—

३—३३. प्रथमस्येति दर्पोसेवनारूपस्य । [**दसविहमालोयणं त्ति**—] दशविधालोचना दर्पे-अकल्पादि-
दशपदात्मिका, तां विशुद्ध्य, गूढपदैर् प्रायश्चित्तं पाठयति । **नक्खत्तेमे पील त्ति**—अस्यार्थः—भे भवता पीडा
विराषना, नक्षत्रे कोऽर्थः—चन्द्रादित्यग्रहनक्षत्रतारकभेदत पञ्चविधज्योतिष्यक्रमेण नक्षत्रभेदक्षतुर्थस्थानी । अतस्तेन
चतुर्थव्रतगोचरा पीडा सूच्यते—इत्येके व्याचक्षते । अत्रैव—नक्खत्तेमेणे मूलं भणति, अत्रे ह्यथ निदिशति, अवरे
मूलोत्तरगुणविराहणं त्ति । तस्य चउत्थ (०त्थत b) इत्यवयवविराहणादयारे ह्यथ त्ति ह्यथकम्म कय । ह्यथेण
अदिन्न वा गहियं । यद्वा व्रतपङ्कादय सप्ताविंशतिसंख्या अनगारगुणा मूलोत्तरगुणरूपा नक्षत्रशब्देनात्रामिप्रेता,
नक्षत्राणामप्येतत्संख्याव्यवहारात् । तथा च अनगारगुणानाश्रित्य पठ्यते—‘सत्तावीसाए अनगारगुणेहिं त्ति’ । तत्र—
वयच्छकमिदियाण च निग्गहो भावकरणसच्च च । खमया विरागया वि य मणसाईण निरोहो य ॥
कायाण छक्कजोगम्मि जुत्तया वेयणाहियासणया । तह मारणतियाहियासणया एए अनगारगुणा ॥

इह व्रतपङ्क मूलगुणा । कायपङ्क चेति द्वादश शेषा (१) । तत्र मूलगुणे चतुर्थव्रतविषये षष्ठमे छके चउत्थं
भवेद्व्यभिचिन्ति गायपाठो द्रष्टव्यः । उत्तरगुणविराषनामाश्रित्य सुके मासे तवं कुणहं त्ति भणित, चउमास
छमासं च तवं कुणहं सुक इत्यप्यत्रनो भणितम् । परं शुक्रमासादिदानपक्षे उत्तरगुणानाश्रित्य द्रष्टव्यम् । कृष्णमासादि
दानपक्षे मूलगुणविराषनामाश्रित्येति । नवर उग्घाओ सुकमासो सद्धमत्तावीस दिवसनिष्पन्नो । अणुग्घाओ पडिपुन्नो
तीसअहोरत्तनिष्पन्नो ॥

४—२. **पवं ता उग्घाए[इ]त्यादि**—नत्र उद्घानो भागपातन्नेन निवृत्त उद्घातिम लधिवस्यर्थः । एतान्निषेधा-
दनुद्घातिमं गुर्वित्यर्थः । तत्र प्रथम पञ्चकं, दशकं, पञ्चदशकं, विंशतिमं, पञ्चविंशतिमं, इत्येतत्सर्वं भिन्नमासशब्द-
वाच्यं ज्ञेयम् । मासलघु, मासगुरु, चउलघु, चउगुरु, छलहु, छगुरु । अन्यच्च द्विमासगुरु, त्रिमासगुरु, चउमासगुरु,
पञ्चमासगुरु, छमासगुरु—एते सम्पूर्ण-निजनिजपरिमाणा कृष्णमासशब्दवाच्या, अनुद्घाताश्चोच्यन्ते । तत्र
लघुगुरुदानेऽयं क्रमः—

अद्देण च्छिन्नसेस पुव्वद्देणं तु संजुयं काउ । देजाहि लहुयदाणं, गुरुदाणं तत्तिय चेव ॥

यथा—मासस्यार्द्धच्छिन्नस्य शेषदिन १५ । एतन् मासापेक्षया पूर्वस्य पञ्चविंशतिकस्यार्द्ध सार्धद्वादशकेन संयुतं कृतं
भासाद्धं सार्धसप्तविंशतिर्भवति । इत्येव दिनसंख्यानिष्पन्न शुक्रमास, उत्तरगुणविराषनामाश्रित्य वाच्यः । शुक्रचतु-
र्मासः प्राचीनप्रक्रियया कृतः । एतावान् ११० भवति । शुक्रपञ्चासिकं तप. १६५ ।

अणुग्घाए ताणि त्ति—तानि मासिकादीनि पञ्चासान्तानि तपसि अणुग्घाए त्ति सम्पूर्णानि कृष्णशब्द-
वाच्यादीनि द्रष्टव्यानि । तत्र गुरुमासिकं गुरुद्विमासत्रिमासचतुर्मासिकं पञ्चमासिकं षष्ठासिकम् ।

गु० मा० ३०	गु० द्विमा० ६०	गु० त्रि० ००	गु० चा० ०००	गु० प० ००००	गु० ष० ०००००
ल० मा० २७॥	ल० ,, ४५	ल० ,, ७५	ल० ,, १०५	ल० ,, १३५	ल० ,, १६५

अन्यश्चोच्यते किञ्चित्—अट्टमाहणा तवेण ज वुज्झह तं तवगुरुयं, निव्वीयाहणा छट्टतेण वुज्झमाणं तवलहुग,
कालो ज गिम्हे वुज्झह तं काललहुय । अन्यच्च—

जं तु निरंतरदाणं जस्स व तस्स व तवस्स तं गुरुय । जं पुण संतरदाणं गहयं पि हु तं लहुं होइ ॥

तवकाळे आसच्च व गुरु वि होइ लहु लहु गुरुओ । कालो गिम्हो गुरु अट्टाहत्तवो लहु सेसो ॥

इह तीर्थं उक्तुष्टतोऽपि षष्मासान्तमेवातिचारशुद्ध्यर्थं तपो भवति । अत उक्तं—मास चउमास-छमासियाणि । इत ऊर्ध्वं च षष्मासिकेनाप्यशुद्धौ छेदम्लानवस्थाप्यपाराश्रिकानि तत्तत्कालपेक्षया सूरिभिर्दीयन्ते । अतश्चूर्णित-छदाह्वाव्यवहारे कृते गूढपदैरेव तानि वक्तुकाम इदमाह—छेदं अजो वोछं ति । अजो चि—षष्मासीए तपस ऊर्ध्वं छेदादिप्रायश्चित्त गूढपदैराह्वाव्यवहारत्वाद्दृश्ये । अन्यत्राप्युक्तम्—

‘उत्स्रग्गेण वि सुज्झइ अइयारो कोइ, कोइ उ तवेण । तेण उ असुज्जमाणे छेयविसेसा विसोहिंति ति’ ॥ तत्र—

४-३. छिदं तु तयं भाणं ति० गाहा । अस्यायमर्थ—तयं तु तक्त्, भाणं ति पूर्वव्रतपर्यायरूपं भाजनम्, छिन्दन्तु अपनयन्तु उत्सारयन्तु । पर्यायच्छेद तु अतिचारानाश्रित्य ‘छन्भागगुलपणए’ इत्यादिना वक्ष्यति । पूर्वपर्यायच्छेदेनाशुद्धमाने साधवो व्रतस्य पर्यायस्य मूलं व्रजन्तु । अष्टमप्रायश्चित्तभाजो भवन्तु । तस्याप्ययोग्यतायां ‘अव्वावडावगच्छे’—व्रजेयुरव्यावृता, अव्यापारा संतिष्ठन्तु, अनवस्थाप्यार्हा भवन्तु । तेनाप्यशुद्धौ तदयोग्यतायां ‘अन्विइया वावि’ विहरन्तु । अद्वितीया एकाकिन सन्तो वक्ष्यमाणपाराश्रिकप्रायश्चित्तासेविनो भवन्तु । प्रागुपास्तं छेदं दर्शयति—

४-४. छन्भागंगुलेत्यादिना । छेदो हि पञ्चकदशकादिरूपतया तत्तदतिचारापेक्षया तपोभूमिमपक्रान्तस्य यावत्पर्यायधरण तावद्भवति । यदाह—

‘उक्कोस तवभूमिं समईओ सावसेम चरणो य । छेय पणगाईयं पावइ जा धरइ परियाओ ।’

गाथाद्वयस्यार्थं कथ्यते—छन्भागंगुलपणगेत्ति—सो आलोयणापरिओ, तस्स सीसस्स एयाए सन्ना-गूढं छेयपायच्छिन्नं देइ । त जहा—मास दुमास तिमास चउम्मास पचमास छम्मासाण पत्तेयं पत्तेयं अगुलववणस करेइ । तहा कए य जस्स मासमेतो परियाओ तस्स, पचगे त्ति पंचसु दिवसेसु छिदियव्वेसु, अगुल त्ति मासस्स छन्भागो छिदियव्वो त्ति भणियं होइ । दसभाए त्ति भाग त्ति—तस्सेव य अगुलसन्नियस्स मासस्स दससु दिणेषु छिदियव्वेसु अगुलस्स तिभागो छिदियव्वो त्ति भणइ । मासपजायस्स दसदिवसा छिदियव्व त्ति भणिय होइ । अद्ध पन्नरसे त्ति—तस्सेवागुलमन्नियस्स मासस्स पन्नरसे त्ति पन्नरससु दिवसेसु छिदियव्वेसु अद्धमगुलस्स छिदियव्वं त्ति निहिसइ । पन्नरस दिवसाणि छिदियव्वाणि त्ति सच्चावो । वीसाए त्तिभागूणं त्ति—तस्सेव मासस्स वीसाए दिवसाण छिदियव्वाए तमेवगुल ति-भागूण ति तइयमाणेण ऊणं छिदियव्व ति भणइ । मासस्स दोन्न माणा अबरा य त्ति भणिय होइ । छन्भागूणं तु पणवीसे त्ति—तस्सेव मासस्स पचवीसाए दिवसाण छिदियव्वाए छन्भागूण ति तमेवागुलं छन्भागेण ऊणं छिदियव्व ति भणइ । मासस्स पचवीस दिवसा छिदियव्वं त्ति । मासे छिदियव्वे अगुलं छिदियव्व ति भणइ ॥ १ ॥ विहिं मासेहिं छिदियव्वेहिं अगुलदुग छिदियव्वं ति भणइ ॥ २ ॥ ति मासे छिदियव्वे अगुलतिगं छिदियव्वं ति भणइ ॥ ३ ॥ चउमासे छिदियव्वे चउरो अगुलाइ छिदियव्वाइ भणइ ॥ ४ ॥ पचहिं मासेहिं छिदियव्वेहिं अगुलपंचग छिदियव्व ति सन्दिसइ ॥ ५ ॥ छम्मासपरियाए छिन्दियव्वे छअगुलाइ ववइसइ ॥ ६ ॥

४-५. एए छेयविभाग त्ति—एए त्ति पुव्वनिदिट्ठा, छेय त्ति छेय सत्तमपायच्छित्त तस्स विभागा विसेसा नायव्वा—जाणियव्वा । अहक्कमेणं तु त्ति जे जहा निदिट्ठा ।

आह्वाव्यवहारे दार्पिकीमासेवामिधायाधुना कल्पिकीमाह—

४-६. बिहअस्स कज्जस्सेत्यादिना । द्वितीयस्य कल्पासेवनारूपस्य ज्ञानदर्शनादिचतुर्विंशतिपरारूपस्य तद्गो-चरामासेवनां श्रुत्वा शिष्येण कथ्यमानां सूरिब्रूते—आउत्तनमोक्कार त्ति । आयुक्ता. सयमोद्यमविधाकिन पञ्चपर-मेष्टिस्ररणपरा भवंतु सूरयोऽप्रायश्चित्तिन इति भावः । नवरं—कारणपण्डितेवा वि हु सावज्जा निच्छये अकरणिज्जा, किं सर्वथा नेत्याह—बहुसो वियाइत्ता । कर्तव्यमिति शेषः । अधारणिजेसु—अत्यागाढकारणेष्वित्यर्थः । “जइ वि य सम-शुष्णाय—सावद्यप्रतिषेवेति प्रक्रम—तइवि य दोसो न वब्बणे दिट्ठो । दढधम्मया हु एव नामिकखनिसेव-निहयया ॥”

४-८. एचं सो इत्यादि । इत्यादिकं हात्वा परिभाव्य वेति शेषः । परिपृच्छथ स्वकीयगणं स्वयमात्मगमनं विषये, शोधिदाता सूरि’ गीतार्थशिष्यं वा प्रेषयति । अविज्जमाणे च त्ति निजगमन-स्वशिष्याभावे । तस्सेव चि आलोचनानातिचारकयकप्रेषितशिष्यस्यैव इस्ते गूढपदैरक्षतै(रै?)लिखित्वा वा विज्ञोधिं प्रेषयति ।

४-१०. धारणाव्यवहारस्तु—

‘गीयत्वेणं दिष्णं सुद्धिं अवधारिकणं तद्द चेव । दितस्स धारणा सा उद्धिय ए य धरणरूवा जा ॥’ सुगमा ।

४—13. बहुसो पठितपियरससि—अनेकस कृतकार्यस्य । अवसेससि—किञ्चिच्छेषाकर्णतागमस्य । अयमर्थ—वैयाहृत्यकरणादिना गच्छोपकारी कश्चित्साधुरय्याप्यशेषच्छेत्श्रुतयोग्यो न भवति तत्तस्स्यानुमहं कुरवा यदा गुरुद्वयान्येव कानिचित् प्रायश्चित्तदानि कथयति तदा तस्य तेषां पदानां धरणं धारणा अभिधीयते ।

४—15. जीतव्यवहारस्तु येष्वपराधेषु पूर्वमहर्षयो बहुना तप प्रकारेण शुद्धिं कृतवन्तस्तेष्वपराधेषु साम्प्रतं ऋष्यक्षेत्रकालभावान् विचिन्त्य सद्हननादीनां च हानिमासाद्य समुचितेन केनचित्तप प्रकारेण यां गीतार्थां शुद्धिं निर्दिशन्ति तत्समयपरिभाषया जीतस्मित्युच्यते । अथवा यद्यत्र गच्छे सूत्रातिरिक्त कारणतः प्रायश्चित्तं वर्तितमन्यैश्च बहुभिरनुवर्तितं तत्तत्र एव जीतमुच्यते ।

४—19. वत्तणुं गाहा ।—

वत्तो नामं एकसि अणुवत्तो जो पुणो बिइयवारे । तइयवार पवत्तो सुपरिग्गहिओ महाणेणं ॥
बहुसो बहुसुएहिं जो वत्तो न य निवारिओ होइ । वत्तणुवत्तपमाणं जीएण कयं हवइ एयं ॥
तथा च—सो जह काईएणं अपठिकनम्म निव्विगइय तु । मुहणतफिडियपाणग-असवरे ए[व]माईसु ॥
एयं दिणं च वज्जे घट्टणतावेण गाढगाढे य । णिडिवगईमाईय जा आयासनमोहवणे ॥
विगल्लिदणतघट्टणपरियादणगाढगाढउद्धणे । पुरिमद्धाइ ऋमेण उ नेयव्वं जाव समणं तु ॥
पच्चिदि-घट्टतावण-अणगाढगाढ तद्देव उद्धणे । एमाणमायाम रामण तद्द पचकल्लण ॥
एमाईओ एमो नायव्वे होइ जीयववहारं । अणवत्तविगोहीकरो सविग्गणमारविओ ति ॥

४—25. आगमव्यवहार(रा) न श्रुतमनुवर्तयन्ति । जे पुणोत्यादि—

‘आकारैरिङ्गितैर्गैला चेट्या भाषितेन च । ने तवत्त्रविकारश्च श्यन्तेऽन्नमते मन ॥’ इत्यन्यत्रापि पठ्यते । नवरम्—इङ्गित निपुणमतिगम्यं प्रवृत्तिनिवृत्तिमुचकमीषद्भृशिर कम्पादि । आकार स्थूलधीसवेद्य प्रस्थानादिभाव-सूचको दिगवलोकनादि ।

४—26. वत्ति त्ति—वत्तम् । [गेत्तं]—नेत्र लोचनम् । वयण त्ति—वचनम् । एतदीयविकारादिभिः । तिक्कुत्तो त्ति त्रिक्त्वो वेलात्रयं सव दार्थम् । पल्लिउच्चिः समार्यं, अपल्लिउच्चिय अमार्यं ।

४—28. सुयाभावे त्ति—श्रुतवत्तन्निधानाभावे ।

४—29. सुयववहाराणुसरिसो त्ति—यत् श्रुतोक्तप्रायश्चित्तमेवात्रापि दीयते ।

४—31. विलेसिउ त्ति—आज्ञाव्यवहार श्रुतोपदेशोचित्तप्रदानम् ।

४—32. सव्वत्थय त्ति—त्रिषु कालेषु, जीतस्य चिरानुवर्तनं यावन्तीर्थं तावत् ।

५—4. तवेगदेसं ति—द्वादशभेदस्य तपसः प्रायश्चित्त तदेकदेश एव ।

५—5. पारंपरिणण—परम्परया । उव्वेहणाय-परमसमसुहं—सम्यक्मुखलक्षणं ।

५—9. अनादानं अप्रहणं नूतनकर्मण ।

५—10. अहव त्ति—यद्वा सवरनिजरे एते सप्रभेदे कथ्येते—विशिष्टं लक्षणमेतयोर्भण्यत इति भावः । सिध्या स्वाविरतिकषायप्रसादयोगानां निरोध [सवर] ।

५—11. अवरोधेन अपगमेन ।

५—13. इन्द्रियाणि पञ्च, तेषां विषया शब्दरूपरसस्पर्शगन्धास्वास्तेषु इष्टानिष्टेषु रागद्वेषाकरणम् । विकषाः लीकयाथाश्रतस्त्र- । निद्रा पञ्चविधा । मद्य विकटम् । प्रमादोऽज्ञानसशयादिक । योगा मन प्रभृतय ।

५—14. धावनादिकं प्राग् व्याख्यातम् । स्फोटनं बाह्यास्फोटनं घटादिभेदनं वा ।

५—15. असहभूय त्ति—अपद्भूतोद्भावनम्—अपुष्टपत्रमात्रादिर्जीव, नवकम्मलो देवदत्त इत्यादिकः ।

५—16. ईसामरिस त्ति—परसम्पदामसहनमीर्त्या, अमर्षं क्रोध, एते मनोव्यापाराः ।

५—20 [उत्तरगुण]—

पिंडस्स जा विसोही, समेईओ भावणा तत्रो दुविहो । पडिमा अभिग्गहा वि य, उत्तरगुणमो वियाणाहि ॥

५—20 [परीसह]—

छुहा पिवासा सीउन्हं, दंसाचेलारइत्थिउ । चरिया निसीहिया सिञ्जा, अक्कोसवहज्जायणा ॥

अलाभरोगसणकासा, मरुघकार परीसहा । पन्नामण-समत इह नावीसं परीसहा ॥

५-21. [उवसग्गा—] उपसर्गा. १६—

दिवा ४ मासुसगा चैव ४, विद्याहिया तिरिच्छा य ४ । भायसंचेयणीया य ४ उवसग्गा चउविवहा ॥

तत्र [पुढोवेमाया] पृथग् विमात्रा हास्येन प्रारब्धा प्रद्वेषेण निग्राहता इति ।

५-22. कुसीलपडिसेवण स्ति—चतुर्थतलोपनम् । विपयामिष्वज्जिणा ङ्यादिना । [घट्टणया] घट्टं
रजसक्षु स्थस्य । [थंभणया] स्तम्भनता पादायज्ञस्य । [लसणया] श्लेषनताऽज्ञाना नातादिना ।
[पचणया] प्रपतन भूमी देहस्य ।

* चरणसोहणयं चेति—चकारात् ज्ञानदर्शनशुद्ध्यर्थं च प्रायश्चित्तं ज्ञेयम्, त्रयस्यापि मोक्षकारणत्वात् ।
चरणशुद्धिस्वारित्रश्रेष्ठता ।

६-13. विगिचमाणो विहीयद स्ति—यद् द्रव्यमधिकनकल्प्यं वा गृहीतं तद्विगिचयन् स्वजनं विधिना
तमतिचारं शोधयति ।

६-20. जाव० तवो चिण्णो स्ति—ततो महात्रतेषु नावस्थाप्यते नाधिक्रियते इत्यनवस्थाप्य ।

६-21 पारंतीरं तपसा अपराधस्य अश्रुति गच्छति ततो दीक्ष्यते य सपाराधी, स एव पाराधिकस्त्वस्य यद्दुष्टान-
नम् । तच्च पाराधिकं लिङ्गक्षेत्रकालतपोमिर्बहिष्करणम् । लिङ्गाईहिं पारविओ रहित क्रियते इत्यर्थं ॥ दस पायच्छित्त-
पयाणि । तस्य साहवो पुलाग-बउस-कुसील-निगठा-सिणाय-भेया पंच । एएसिं जं जस्स भवति तमियाणि भग्गइ—
आलोयण पडिक्कमणे मीसविवेगे तथा विउस्सग्गे । ततो तवे य च्छट्टे पच्छिनपुलाके छप्पेए ॥
बउस-पडिसेवगाण पायच्छिता भवति सध्वेवि । थेराण भवे कप्पे जिणकप्पे अट्टहा होइ ॥
आलोयणा विवेगो वा नियठस्स उ दुवे भवे । विवेगो य सिणायस्स एमेया पडिवतिओ ॥

समायिक साध्वीनीनां च पद्धाना यद्यस्य तत्कथ्यते—

सामासजयाणं पच्छिता छेयमूलरहियट्ट । थेराण जिणाणं पुण तवमतं छविवह होइ ॥

छेओवट्टावणिए पायच्छिता हवति मन्वे वि । थेराण जिणाण पुण मूल त अट्टहा होइ ॥

परिहारविसुद्धीए मूल ता अट्ट हुति पच्छिता । थेराण जिणाण पुण छविवहमेय वि य तवंत ॥

आलोयणा विवेगो य नइय तु न विज्जइ । सुहमम्मि सपरागे अहक्खाए तहेव य ॥

अन्यथ—

जा सजमया जीवेषु ताव मूला य उत्तरगुणा य । इतिरियच्छेयसजमलेयठवउसा य पडिसेवी ॥

जा तित्थं ताव एए नेया । कृत प्रमद्वेन । प्रकृतमुच्यते—तत्र 'करणिजा जे जोग' गाथाया (गाथाइ ५)
योगा प्रत्युपेक्षणादिका क्रियारूपा ।

६-31. आलीण—आ ईपलीन । बहुतर लीन. प्रलीन । भाष्ये तु—“आलीणा नाणाइसु, पइलीण,
कोहाईया पलय जेसिं गथा ते पलीणा उ” इत्युक्तम् ।

६-32 पादमुद्धत्य अधपयन्—रीयेत-गच्छेत् । तिरिच्छंति तिर्यक्कत्वा कीटिकायाङ्गले देशे ।
साहट्टु-सहस्य सकोच्य अम्रेतनफणादिना ।

६-34. जा य सञ्चत्वादि—पदार्थतत्त्वमञ्जीकृत्य या भाषा सत्या, परमवक्तव्या सावद्यत्वेन, धमुत्रस्थिता
पल्लीति कौशिकभाषावत् ॥ १ ॥ तथा सत्यामृषा न वक्तव्या । यथास्मिन्नगरे दश दारका जाता इत्यादि तस्यूनधि-
कभावे, व्यवहारतोऽस्या सत्यमृषावत् ॥ २ ॥ या च मृषा, यथा-क्रोधाभिभूतो जनक पुत्रमाह-न त्व मम पुत्रः ।
मानाभ्रातोऽल्पधनोऽपि पृष्ट आह-महाधनोऽहमित्यादि ॥ ३ ॥ या च बुधैर्जिनादिभिरनाचीर्णा असत्यामृषा आम-
न्वभि-प्रज्ञापनादिलक्षणा अविधिपूर्वक खरादिप्रकारेण । न ता भाषेत प्रहावान्-बुद्धिमान्-साधुरिति गाथार्थः ॥ ४ ॥

७-1. एवं—वक्ष्यमाणन्यायेन शिष्यो भणतीति शेष ।

७-9. तेय स्ति—तान् योगान् ।

* इदं पद चूर्णयो नोपलभ्यते ।

७-10. का अविस्वोही—किन्तु विश्वद्विरेव तत्र विद्यते ।

७-11. सुदुमपमाय—यथोक्तविधिहासोऽलक्ष्यो य गुरुसंदिष्टो यथा आलोचयति ।

७-12. पुढ्वं घ त्ति—कार्यकरणकालात् ।

७-14. गहणे त्ति—प्राकृतत्वात् प्रहणानीति दृश्यम् ।

७-16. सेज्ज त्ति—जसति । पायपुंछुणं—रजोहरणं उपवेशनरूपं च ।

७-17. ओहिय इति—‘ओघेण जस्स गहण भोगो पुण कारणा स ओहोही’ । ओघोपधि स । ‘जस्स य दुगं पि नियमा कारणाओ सो उवग्गहिओ ॥’

७-18. गहणं तु त्ति—गहण कथनमित्यर्थ ।

७-21. कुलगणे त्ति—कुलं नागेन्द्रादि, गण कोटिकादि ।

७-23. बहियाणिग्गामो त्ति—किमपेक्ष्य बहिरित्याह ।—गुरुमूलाओ त्ति । किमर्थं यातीत्याह—कुलेत्यादि ।

७-24. चेइय तुविहमेयतह्वेत्त्यादि—चैत्य पञ्चया—साधर्मिकचैत्य, यथा वा रक्तकसाभवादीनां प्रतिकृतिरूपम् १ । मङ्गलचैत्य गृहद्वारदेगादिनिकुट्टिनप्रतिमा रूपम् २ । शाश्वतचैत्यं नन्दीश्वरादिव्यवस्थितम् ३ । अफिचैत्यं भक्त्या कियमाणं जिनायतनम्, तत्र द्विधा—साधुनिश्रया कियमाणं निधाकृतम् ४ । तदनिश्रया तु विधीयमानमनिश्रुकृतम् ५ । तस्य सामान्येन जिनायतनाख्यचैत्यस्य द्रव्य हिरण्यमुवर्णादिरूपम्, तस्य विनाशे जायमाने, तथा तद्रव्यविनाशने तस्य चैत्यस्य द्रव्य उपकारक दारूपलेटकादिवधु तस्य विनाशने सम्पद्यमाने द्विविधभेदे, त(१)त नलम्रोत्पादितभेदतो द्विप्रकारभेदे—मूलोत्तरभेदाद्वा द्विविधभेदे । तत्र मूल स्वम्भकुम्भकादि, उत्तरं तु छादनादि । स्वपक्षपरपक्षजनितविनाशाद्भेदविधिविधभेदे । इह चैत्यतद्रव्यविनाशमुपेक्षमाण साधुरनन्तसामारिको भवतीत्युक्तम् । द्रम्मादिद्रव्यं काष्ठादिदल चेत्यादिना द्विविधभेद यत्तद्रव्य चैत्यद्रव्य तस्य विनाशस्य निवारणादीनि कर्तुं निर्गतो भवतीति चूर्ण्यक्षरार्थ ।

७-25. पाडिहारियं—याचितकम् । अण्णतथं—समर्पणाय ।

७-28. सखायग त्ति—स्वजना ।

८-1. पासवण त्ति—मूत्र भूमौ व्युत्सृष्टं वोस्मिद् इति मात्रके ।

८-6 असिव व्यन्तरादिकृतोपद्रवम् । ओमं त्ति दुर्भिक्षम् । राजदुष्ट प्रयनीकपति । ग्लानो मन्द । उत्तमार्थं पर्यन्तक्रियाराधनविधय ।

८-7 चक्रधूम त्ति—रुषभजिनपदस्थाने बाहुवलिनिर्मित तक्षशिलानगर्यां रत्नमयधर्मचक्र तद्दर्शनाय ब्रजति । स्तूपो मधुरायाम् । प्रतिमा जीवन्तस्वामिसम्बन्धिनी पुरिकायाम् । यत्र मौरिकपुरादौ अर्हतो जन्म, निष्कमणभुवं उज्जयंतादि द्रष्टुम्, ज्ञान तत्रैवोत्पन्नम् । निर्वाणभूमि-दर्शनार्थं च प्रयाति । [यद्वा] ब्रजिक-गोकुलम् । सङ्गतिप्रेक्षा विवाहादिप्रेक्षणम्, आदिशब्दात् शोभनाहार शोभनोपधिर्यत्र लभ्यते । रम्यदेशदर्शनार्थं च ब्रजतीति पृथक्ते ।

८-13. अण्णा० गाहा । अल्पशब्दोऽभाववाची सर्वपदेषु । तेन मूलगुणविपया विराधना अण्णा न काचित् । पार्श्वस्थाऽवसन्नादिषु दाने प्रहणे च न काचित् । सम्प्रयोग, सम्पर्क । स पार्श्वस्थादिभिः सह न आसीत् । ओह त्ति—इयमोचत संक्षेपत आलोचना ।

८-14 अन्नम्मि वेलाए त्ति—अर्थमामाभ्यन्तरेऽपि, अन्यास्मिन् सातिचारे, समुद्देशवेलायां अन्यस्यां वेलायां विभागतो विशेषत आलोचनीयम् ।

८-16. संविद्या स्ति—संविद्या' त्रियद्वयमौण. ।

८-18 श्रुतग्रहणायाच्चार्यमुपसम्पद्यमानस्य श्रुतोपसम्पत् । सुखं वा दुःखं वा समं सोढव्यमिति सुखदुःखो-
पसम्पत् । यथा क्षेत्रे वसतः मार्गे व्रजतश्च मम भवरीया निश्रेति सा तथाविधोपसम्पत् । विनयकरणाद्युपसम्पद्यते
यत्र गच्छान्तरे वा तथेति । तदुक्तं भाष्यकृता—

उपसंपद्य पंचविहं सुयसुहदुक्खे य खेतमग्गे य । विणयोवसंपया वि य पंचविहा होइ नायव्वा ॥

८-20. विभागेण—विशेषेण ।

८-25. तद्गुण स्ति—तेषां मिथ्यादुष्कृतकरणस्थानानां स्वरूपनिरूपणाय ।

८-32. अद्विकखेवो स्ति—किं भवान् जानाति, जाल्याद्युद्धटनादि वा । तथा च वक्ति—

बहरो अकुलीणो स्ति य तुम्मेदो वमगमंदबुद्धि स्ति । अवि अप्पलाभसु(ल)द्धी सिस्सो परिमवह आयसियं ॥

९-1. जाहकम्मार्हं ति—अहो सन्तापिता वयमनेन रे बालिकेनेति ।

९-2. जमलिय स्ति—समश्रेण्वा गच्छति । पुरोऽप्रतः स्थितो व्रजति । गुहं प्रतीत्याभ्युत्थानकरणादिको
यो विनयः कायिकस्तस्य भण्डोऽकरणम् ।

९-4. इच्छा० गाहा । उवसंपया० गाहा—व्याख्या—इच्छया बलाभियोगमन्तरेण करणं इच्छाकार-
इच्छाक्रिया । तथा चेच्छाकारेण ममेदं कुरु । इच्छाक्रियया न बलाभियोगपूर्विकयेति भावः ॥ १ ॥ तथा मिथ्या-
वितथावृत्तमिति पर्याय । मिथ्याकरण मिथ्याकार मिथ्याक्रियेत्यर्थ । तथा च संयमयोगवितथाचरणे विदितजिनवच-
नसाराः साधवस्तक्रियाया वैतथ्यप्रदर्शनाय मिथ्याकारं कुर्वते मिथ्याक्रियेयमिति हृदयम् ॥ २ ॥ तथाकरणं तथाकारः,
स च सूत्रप्रभगोचरो यथा भवद्विरुक्तं तथैवमित्येवरूप ॥ ३ ॥ अवश्यकर्तव्ययोगैर्निष्पन्ना भावशि(श्य)की वसतेर्निर्ग-
च्छद्विर्या क्रियते ॥ ४ ॥ निषेधेन निर्वृत्ता नैषिधिकी, वसतौ प्रविशद्विर्या विधीयते ॥ ५ ॥ आपृच्छनमापृच्छा, सा
विहारभूमिगमनादिषु प्रयोजनेषु गुरो कार्या ॥ ६ ॥ तथा प्रतिपृच्छा, सा च प्राप्तिभूतेनापि कार्यकरणकाले कार्या,
निषिद्धेन वा प्रयोजनत कर्तुं कामेनेति ॥ ७ ॥ तथा छन्दना च, प्राग् गृहीतेनाज्ञानादिना कार्या, भवन्तो गृहन्तु
॥ ८ ॥ तथा निमज्जणा, अगृहीतेनैवाज्ञानादिना अहं भवदर्थमज्ञानाधानयामीत्येवंभूता ॥ ९ ॥ तथा चामिहितम्—

आपृच्छणा उ कञ्जे, पुव्वनिसिद्धेन होइ पडिपुच्छा । पुव्वगहिणण छंइण-निमंतणा होइ अगहिणण ॥

९-5. [उवसंपयाओ]—ज्ञानदर्शनचारित्रार्थमुपसम्पद्य विधेया ॥ १० ॥ इत्यादि शब्दन्तं गृह्यते । लहु-
सर्ग-सूक्ष्मम्, तत्स्वरूपं गाथाद्वयेन दर्शयति—एयल्लेत्थादिना । व्याख्या—एयल्ल स्ति—दिवा कोइ साहू पय-
छंतोऽभेण साहुणा भन्नइ—'किं दिवा पयलायसि ?' । तेण भणियं—'न पयलामि' । एवमवलवन्तस्स मासलहुयोगो
लहु मुसावाओ । एवं जत्थ जत्थ मासलहु तत्थ तत्थ सुहमो य मुसावाओ ॥ १ ॥ ओह्ति स्ति—ओहं, वासं । कोइ
साहू वासे पडमाणे अन्नयरपओयणे पडि(ट्टि)ओ । अणेण साहुणा भन्नइ—'अओ किं वच्चसि ? वासंते । पडि(ट्टि)य
साहुणा तओ भन्नइ—'वासंते इं न गच्छे ।' एवं भणिकण वासंते चेव पडि(ट्टि)ओ । तेण साहुणा भणियं—'नणु
अलियं ।' इयरो पच्चाह—'न । कयं ? । उच्च्यते—'नणु वासविदवो एए । वास पाणियं तस्स एए बिंदवो थिवुगा ।
इठिरिह आर्त्तवेवतु (!) सा नेयं ॥ २ ॥ मरुय स्ति—कोइ साहू कारणविणि[ग]ओ उवस्सयमागट्ठण
भणइ—'निग्गह, मरुया द्विजा भुज्जते, अन्हे वि तत्थ गच्छामो ।' ते साहू जाव संपट्टिया—'कहिं ते भुज्जन्ति ?
मिक्खाट्ठे न दहा । तेण भन्नइ—'नणु सब्बगेहेसु—आत्मीयगृहेष्विति ॥ ३ ॥ पच्चक्खाणे स्ति—कोइ साहू
केणइ साहुणा उदग्गभोयणमण्डलिवेलाकाळे भणिओ—'एहि भुज्जसु' । तेण भणियं—'भुज्जह तुम्भे, पच्चक्खायं
मनेति ।' एवं भणिकण मं(ङ्)लीए तक्खणा खेव भुंजिओ । तेण साहुणा भुत्तो—'अओ तुम भणसि मम
पच्चक्खायं ?' । सो भणइ—'कहं न, नणु पाणाइवायाइया अविरइ सा मए पच्चक्खाया ।' अवथं प्रत्या-
ख्यातमिति भावः ॥ ४ ॥ गमणे स्ति—केणइ साहुणा चेइयवंदणाइपओयणे वच्चमाणेण अओ साहू भणिओ
—'वच्चसि ?' । सो भणइ—'नाहं वच्चे, वच्च तुमं ।' सो साहू पयाओ । इयरो वि तस्स मग्गओ तक्खणादेव
पयाओ । तओ साहुणा पुच्छिओ—'कहं व वच्चामि स्ति भणिकण वच्चसि ?' ओ भणइ—'सिद्धन्तं न आणसि' ।

६ ओ० क० पु०

कहं ? । उच्यते—'नणु गम्भइ गम्भमाणं, न अगम्भमाणं । जम्मि समएऽहं तुमे पुट्ठो, तम्मि समए न चेवाहं गच्छो ॥ ५ ॥ परियाए त्ति—कोइ साहू केणइ साहुणा वंदिउ कामेण पुच्छिओ—'कइ वरिसाणि ते परियाओ ? ।' सो एव पुच्छिओ भणइ—'एयस्स साहुस्स मज्झ य दसवरिसाणि परियाओ ।' छलवादमणीकृत्य षवीति । सो पुच्छतगसाहू भणइ—'मम नववरिसाणि परियाओ ।' एयस्स य वे पचगा दसओ, इति मा पादपतनं कुर ॥ ६ ॥ समुद्देस त्ति—कोइ साहू कारणनिग्गओ रवि परिवेसपरिवियत दट्ठूण ते साहवो सत्थे अत्थमाणे तुरियं भणइ—'भोजनवेला वतते, उट्ठेह ।' साहू गहियभायणा उट्ठिया भिक्षाटनाय । पुच्छंति—'कत्थ समुद्देस ?' छलवादी प्राह—'नणु एस गमणमग्गम्मि । आदिच्चे गहण राहुणा क्रियमाण दर्शयति ॥ ७ ॥ संखडे त्ति—कोइ साहू पढमालिय पाणगाइ विणिग्गओ पच्चायाओ भणइ—'इह अज्ज निवेशे पउराओ संखडीओ ।' ते य साहवो भिक्षाटने गन्तुकामा इच्छति । [अत्र कियान् पाठः खण्डितः प्रतिभाति ॥ खुट्ठुग त्ति—] 'कोइ साहू उवस्सयसमीवे मय सुणहीं दट्ठूण खुट्ठुग भणइ—'खुट्ठक ! तव माता मृता ।' ताहे सो खुट्ठओ पफणो । त रुयंतं दट्ठूण साहू भणइ—'मा रुय, जियइ ति ।' एव भणिए खुट्ठो अने य साहुं भणति—'कि तुमं भणासि जहा मया ?' । सो मुसावायसाहू भणइ—'एसा साणी जा मया, सा तुज्ज माया भवति ।' 'कह माया भवइ ?' अतीयकाले भविषु । जओ भगवओ भणइ—'एगमेगस्स ण जीवस्स सव्वजीवा माइत्ताए भज्जपुत्तधूयत्ताए भूयपुवा । तेण साणी [माया] भवति ॥ ९ ॥ परिहारिय त्ति—कोइ साहू उज्जाणइसु ओसन्नाइ दट्ठुं आगंतूण भणइ—'मए दिट्ठा परिहारिया ।' सो छलेण कहइ, इयरे साहवो जाणति—'जहा परिहारतवावना अणेण दिट्ठा उज्जतविहारिण ।' तदनु तदर्शनाय गमनादौ कृते यावद् दृष्टा पार्श्वस्था । तदसौ छलवादी उत्तरयति—'नन्वेतेऽपि परिहारिका अभक्षादिपरिहरणात् । परिहरन्तीति परिहारिका इति कृत्वा' ॥ १० ॥ मुहीओ त्ति—एगो साहू विहा(या b)भूमिं गओ—'उज्जाणदेसे इन्थो घोडमुहो दिट्ठ'ति साहूण कहेइ । अश्वमुखी क्री इत्यर्थ । जनगमने घोटिका कथयति ॥ ११ ॥ अचसगमणं त्ति—कोइ साहू केणइ साहुणा पुच्छिओ—'अजो गच्छसि भिक्षायरियाए ?' सो भणइ—'अवस्स गच्छामि ।' तेण साहुणा पणिहियभायणोवगरणेण भन्नइ—'एहि व्चामो' । सो पच्चाइ—'अवस्सगतवे न ताव गच्छामि' । 'किं न जासि ?' पुच्छिओ भणइ—'वेला न ताव वट्ठ' परलोगगमणवेला भोक्खगमणवेला वा न ताव जायइ । तो न ताव गच्छामि । पर अवस्स परलोग भोक्ख वा गमिष्यामीत्यर्थ ॥ १२ ॥ दिस त्ति—एगो साहू एणेण साहुणा पुच्छिओ—'अजो कयर दिस भिक्षायरियाए गमिस्ससि ?' । सो भणइ—'पुव्व ।' सो पुच्छंतगसाहू अग्गाट्ठकण गओ अवरदिस । इयरो वि पुव्वदिसगमणवाइ अवरं गओ । 'अजो ! तुमे भणिय "अह पुव्व गमिस्सामि" कीस अवरदिसमागओ ?' एव पुट्ठो भणइ—'अन्नस्स अव[रा]गमस्स इमा पुव्वा किं न भवइ ? । भवइ चेव ॥ १३ ॥ एगकुले त्ति—कुल गृह भिक्षुनिमित्तुट्ठिएण साहुणा भन्नइ—'अजो ! एहि वयामो भिक्ष्वाए' । सो भणइ—'अहमेगकुल गच्छ, एगकुले एव मया अट्टितव्य । वच्चइ तुब्भे' । गया साहवो । सो विय पच्छा बहुकुलायं पविसइ । तेहिं साहूहि भणिओ—'अज्ज ! तुमे भणियं—'एगकुले पविस्सिस्स ।' बहुकुलपवेसे पुट्ठो भणइ—'कह एगसरीरेण नोत्रि कुले पविस्सिस्सम । एग चेव कुलं पविसे ॥ १४ ॥ एगदव्वे त्ति—साहुणा एणेण एगो साहू भन्नइ—'वयामो भिक्ष्वाए ।' सो भणइ—'वच्चइ तुब्भे । एकमेव मया द्रव्यं प्रहीतव्य' । तओ ओयणदोव्वगाइ बहुदव्वे गिण्हतो तेमि (हिं) साहूहिं दिट्ठो भणिओ य—'अजो ! तुमे भणिय—'एगं दव्व घेच्छ, कह अणेगाणि गिण्हमि ?' । अत्थो—'धम्मन्थिकायाइणि दव्वणि छ तेसि धम्माइयाणं मज्जे गहणलक्खणो पुगलत्थिकाओ एगो चेव । अन्नेमि गहणलक्खण नत्थि । तम्हा अहं एगं दव्व गिण्हामि; बहुगहणेऽपि सति समस्तान्यपि द्रव्यमेकमेव ॥ १५ ॥

९-८. लहुसादिणं पुणेत्यादि—सूक्ष्मादत्त उपलादिप्रहणविषयम् ।

९-९. इत्तिरियं—अल्पकाम वृक्षादिच्छायावप्रहादौ विश्रमणाय ।

९-१०. लहुसमुच्छा द्रव्यक्षेत्रकालभावभेदात्तुर्धो ता क्रमेणाह—लहुसमुच्छा इत्यादि । कागाइसा-
जे सि श्यात्तरगृहादौ काकादिपातं निवारयति, बलीवदंकल्पष्टकं लघुपुत्रादि रक्षति ॥ १ ॥

९-११. खेसे भोवास त्ति—अवकाश. प्रतिक्रमणादिस्थानमवेशः ।

९-12. रागदोसाद् भासमध्येपि ॥ पथ्य स्ति—काकादौ । ठाणा—आपत्तिस्थानं, वेष्पन्ति—प्रसिद्ध-
मणाहंमध्ये ।

९-17. असंकिण्डुकम्मं ति—कुष्ठादौ शरीरक्रियायाम् । छेदनं दुष्टाङ्गस्य । पीलनं रुधिरादिकर्मणः ।
भेदनं पक्वादिगडस्य । संघषणं दद्वादे । अभिघातसेचनं लघुहादिप्रहारस्योष्णजलादिना । कायखाराइ प्रसृत्यादिषु ।
असुसिरं पुतादि, सुसिरं उदरादि । अणन्तरं अव्यवहितम् । परम्परं वज्रादिना व्यवहितमङ्गम्; इत्यादिकं
असंकिण्डुकम् । कन्दर्पं—वाचिको नर्मादिभाषणम्, कायिकश्च धावनादिक ।

९-22. सव्वपदाणि—दसणाईणि २४ ।

९-25. कूट्टे—उत्क्षिप्ते । पमादो अज्ञानादिकस्तेन । असंपउत्तस्स—असयुक्तस्य पञ्चविधप्रमादर-
हितस्य । णोवज्जुत्तस्स—विस्मृतिरहितस्तस्य ।

९-30. सत्ति ति—संज्ञानं सज्ञा—देवगुरुधर्मरिज्ञानं, तद्यस्यास्ति स सज्ञी श्रावक । सध्यायगा—संज्ञा-
नका स्वजना मातापित्रादिका । भयं—सप्तप्रकारं प्रसिद्धं । सोगो—अनिष्टानां द्रव्याणां सयोगेन शोकः ।
दृष्टानां वियोगेन ।

९-32. वाउसत्तं—बकुशत्वं कर्मलचारित्रत्वम् ।

वउस सबल कवुरमेगट्ट तमिह जम्प चारित्त । अइयारपंकभावा सो वउसो होइ नायव्वो ॥

१०-4. संभमो—सप्रम सक्षोभ । भयं—दस्युविषय । दस्यवधौरा । मिलक्खु—म्लेच्छः । बो-
हिय ति—बन्धिका । मालवा—उज्जयनीनरुहरा । आनुर—शीडित । दिग्गिच्छा—बुभुक्षा तृष्णादिभिः ।

१०-6 [योच्छिन्नमडंवाइ]—योच्छिन्ना जस्स सव्वामु वि दिसामु नत्थि कोइ अन्नो गामो नगरं वा
त, पार्श्वप्रामादिरहितं मडम्ब । तथा च—मडम्बं सव्वओ च्छिन्नमिति पठ्यते ।

१०-8. अणपपवसओ—हस्त्यादिपरवशास्य । कारणेहिं—संप्रमादिभिः प्रदर्शितैः । पवणाय विराधये-
दिति शेषः ।

१०-10. मृषावादः कूटमाक्षित्वेन । मैथुनं अतिक्रमादिना । रात्रिभोजनं दियागहियाइभेदत । दीर्घमार्गे
मजता पुनमिश्रकेउफादिरूपोऽध्वानकलर । लेवाडइय ति—क्षीरान्नादि उत्सर्गतो न प्राह्यम् तदप्यापयेत् ।

१०-15. दुच्चिन्तियं—कुक्षणायकवत् वनदवदानचिन्तनादि । दुर्भाषितं अभूद्भूतोद्भाषनादि । दुश्चेष्टितं
धावनादि ।

१०-25. उवहि ति—ओहेण जस्म गहण, भोगो पुण कारणा स ओहोही ।

जस्स दुग पि नियमा, कारणओ सो उवगहिओ ॥

१०-29. अज्ञाङ्कितं निर्णत दोषवदेवेदमिति, दोषवत्त्वेन । विहिण ति—अणाबायमसलोए इत्यादिकया ।

१०-31 [कालाइच्छियं—] प्रथमप्रहरगृहीतं तृतीयप्रहरान्तं यावद् भ्रियते अशनपानादि तत्कालाति-
कान्तम् । [अद्धाणाइच्छियं—] यद्भव्युतद्वयात्परेणानीतं नीतं वा परिभुज्यते तदध्वानातिकान्तम् ।

१०-32. इंदियमाइहिं ति—इन्द्रियमाया—इन्द्रजालादिभिः । चक्षुरादि—इन्द्रियाणां विक्रिया आसाहभू-
तिवत् । गिलाणेत्त्यादि—ग्लानादिव्यावृत्तत्वेन । सागारिका वा परिष्ठाप्यस्थाने सन्ति । स्थण्डिलस्य वाऽभावः ।
चोरादि भयं वा तत्रैल्यशनादि परिष्ठाप्यातिक्रमेऽपि विधिना परिष्ठापयन् शुद्धं । दुर्लभद्रव्यप्राप्तौ सहसात् लाभो
वा जातः ।

११-7. गमणं—अन्नस्य हृत्यसयबाहिं ।

११-9. पट्टवण ति—अनुयोगप्रारम्भादिविषया । पड्डिकम्मणं न्ति अनुयोगस्य । परियट्टणा गुणनम् ।

११-10. अणवज्जसुसिणं दु खप्प । दुर्निमित्तं अपभ्रुतिगोचरम् । दु शकुनादे प्रतिघातार्थम् । अष्टोच्छ्वा-
सोत्सर्गकृतिरिति युक्तम् । तत्र वक्ष्यमाणगाथोक्तादिशब्दसूचितोऽयमर्थः ।

११-12. उज्जाणी—षरकुयज । णईसंतारो—नयुत्तरणम् ।

११-14. संघट्ट—१ संघट्ट २ लेव ३ उपरिलेपैस्त्रिरूपो नदीसन्तारस्तत्र जङ्घार्थं । संघट्टः १ । नाभिं
यावत् लेपः । २ । परेण लेखवति—नाभेरपरि । ३ । बाहु उज्जपसुप्पाकादिशब्दार्थः । ४ ।

११—16. स्यणासणानं जायणत्थं षओ । ते य दाया धरे अत्थि । वाउलो वा । तओ इरिय पडिक्कमिऊण जं किंत्थि काल सज्जाय करेइ ।

११—20. हृत्यमेत्से वि ति—रेण्व जाते इति शेष ।

११—28. छिज्जइ त्ति—विभज्यते । पडिक्कमणं च अनुयोगस्य द्वेषम् ।

१२—1. आदिशब्दात् कालप्रतिक्रमणे चेति च प्राणम्, कालादिविपर्ययात् । ज्ञानाचारातिचारो भवति । व्यञ्जनादिमेदाह्लाकृतात् ।

१२—5 हीलयति—वा यो युसम् ।

१२—12. ओरसो त्ति—अन्तर ।

१२—15. वञ्जयति—व्यज्यते । सन्न त्ति—सज्ञाभिधानम् ।

१२—16. अज्ञाभिहाणेण वा भणइ ति—यथा 'धम्मो मंगल'मित्यादिपरिख्यागेन 'पुञ्जं कल्लणमुत्तमं, दयासंवरनिज्जरा' इत्यादि नामान्तरेण । अर्थभेदस्तैरेव व्यञ्जनैर्यत्र विकल्प्यते, यथा आचारसूत्रे आवन्त्यभयनमभ्ये 'आवन्ती के आवन्ती लोगसि विप्परामसन्ती ति—अन्योऽर्थ कल्प्यते—'आवन्ति होइ देखो तत्थ उ अरइइक्कूवजा केया । सा पडिया हेट्टे ऊ त लोगो विप्परामसइ ।' यत्र सूत्रार्थौ द्वावपि विनश्येते स तदुभयातिचारः । यथा—
धम्मो मंगलमुक्त्वाथो अहिंसा पव्वयमत्थए । देवावि तस्स नस्सति जस्स धम्मं सया मसी ॥

अहागच्छे सु रंथंति कट्टेसु रइकारिओ । रण्णो भत्तसि णो जत्थ गइमो जत्थ दीसइ ॥

अत्र सूत्रं अर्थश्च द्वावपि विनश्येते । उभयविनाशे चरणनाशस्तदभावे मोक्षाभावस्त्वदभावादीक्षानैरर्थक्यम् ।

१२—19. अणागाढे सुए—दसवैकालिकादिके उद्देशकस्यातिचारेऽकालातिपाठे निर्वि० । आगाढे उत्तराध्य-
यनभगवत्यादिके श्रुते उद्देशकादिस्थानेषु पुरिमार्धादि क्षमणान्तम् । अर्थेऽप्येवम् ।

१२—22. ओहेण—आगाढाणागाढादिभेदतोऽविशेषे ।

१२—23. क्रमेण अहिज्जंतो त्ति—क्रमश्चाय—

ति वरिसपरियागस्स उ आयारपक्कणनाममज्जयण । चउवरिसस्स सम्म सूयगढ नाम अगं ति ॥ १ ॥

दसक्कप्पववहारा संवत्सरपणगदिक्खियस्सेव । ठाण समवाओ विय अगेए अट्टवासस्स ॥ २ ॥

दसवाघस्स वियाहा एकारस वासयस्स इमे उ । खुट्टियविमाणमाई अज्जयणा पच नायव्वा ॥ ३ ॥

वारसवासस्स तहा अरुणुववायाइ पंच अज्जयणा । तेरसवासस्स तहा उट्टाणसुयाइया चउरो ॥ ४ ॥

एण्णवीसगस्स ओ दिट्ठीवाओ दुवालसममग । सपुण्णवीसवरिसो अणुवाई सव्वसुत्तस्स ॥ ५ ॥

जं केवलिणा भणिय केवलनाणेण तत्तओ नाव । तस्समहा विहाणे आणाभंगो महापावो ॥ ६ ॥

१२—24 [अपत्तो]—तत्सूत्रमर्थं वा विवक्षितशास्त्रसत्क क्रमेणाधीयानो न प्राप्नोति, पठनविषये व्रतादि पर्यायो वा यस्य न पूर्यते सोऽप्राप्तः । अन्यश्चायोग्यो य सो अपत्तो त्ति—अपात्रं । स च तित्तिणिकादिक् । तित्तिणिओ स्तोकोकेऽपि यत्किञ्चनभाषी । चळचित्त—अस्थिरचित्त । गणाद्रूपान्तरं सक्रमणशीलो वाऽपात्रम् । अन्यश्चाव्यक्त—अपात्रम् । अव्यक्तता च वयसाऽतिलघु । वयश्च प्राणिना कालकृता शारीरावस्था । श्रुतेन चास्त्वप्युतोऽव्यक्त । एतेषां सर्वेषामप्राप्तादीना वाचना—श्रुतपाठनम् ।

१२—26. जइ पत्तं प्राप्तं । सुएण श्रुतिक्रमेण । पत्तं वा पात्रं—योग्यम् ।

१२—30. निसेज्जं ति—आचार्ययोग्याम् । च शब्दात् वन्दनकायोत्सर्गौ अनुयोगप्रारम्भे उत्सर्गत आर्यविलम् ।

१२—34. विगई भुजेऊण त्ति—जोगसमतीए तां भुक्त्वा पश्चात्कायोत्सर्गं विधत्ते । एणट्टं ति एकत्र विकृतिभावाच्छ्रययोग्यं च गृह्णाति ।

१३—5. संकादयोऽष्टा ८ ।

१३—11. [भइमो]—भजाम सेवयामः कुर्म इत्यर्थः ।

१३—13. मंडळि त्ति—तस्या सर्वे सद्यश्चभोज[जि]नः । मोय त्ति—योगः । जह्ण त्ति—सर्वे मद्यप्रसाः । पूजा राजादिभिः क्रियमाणा कृतीर्चिनाम् । अविद्ययाद्वा मन्त्रादिकाः, मतानि वा तदागमान् भुक्त्वा ।

१३-16. मिच्छत्साहसु—मिथ्यादृष्टिचरकावीनाम् । उच्यवृहा—उपबृंह्य अप्रसस्ता ।

१३-19. एव शङ्कावीन् प्रकृत्य प्रायश्चित्तं चिन्त्यम्—मिच्छत्साहंति । स्थिरीकरणायीनामादिसम्बन्ध-
दृष्टोतानाम् ।

१३-23. च शब्देन देशे क्षमणमिति योगः ।

१३-24. ओहभो त्ति—पुरुषानपेक्षया । अहुस्तु वि त्ति मिथ्यात्वविषयेषु च सर्वतोऽष्टास्त्रपि वेदाकृपास्तु
मिक्षुवृषमसृपाभ्यावाचार्याणां चतुर्णां यथासंख्यं पुरिमदादि यथोपदिष्टम् । तत्र वेसे मिक्खुस्सेत्यादिना दर्शितम् ।
मिथ्यात्वविषयेषु च सर्वतोऽष्टास्त्रपि मूलमिति वक्ष्यति ।

१३-26. प्रशस्तेषूपबृंहणादिषु यत्यादिविषयेषु इवमाह—एवं चिय इत्यादि । यतिविषयाणा उपबृंहणीनाम-
विधाने । अणन्तकदिट्टं ति—पुरिमाहं क्षमणंतमित्येतत् ।

१३-31. तप्यसाएणं ति—पार्श्वस्थादिप्रघादतस्तदवधात् । पार्श्वस्थादीनां परिपालनादिकं वाच्छल्यं कुर्वतां
मिक्षुप्रभृतीनां यथोपदिष्ट प्रायश्चित्तम् ।

१४-6. ननु पृथिव्यादीनां चतुर्णां भवतु संघटनं अप्कायं प्रति कथं संघटनादि संभवति, इववरूपत्वेन स्पष्टोऽपि
मरणं संभवादित्याह—आउक्काएत्यादि ।

१४-7. इस्ति मनाक् । घटादिस्थस्य चालने पादादिना संघट्ट । परितापो गाढतरचालना । उह्ववणं च
वह्निना परितापन । हननं दण्डादिना । पानेन चरणादिकालनादिना च उह्ववणं अप्कायस्य ।

१४-9. अणागाढा अनिर्भराम् । पक्षेन्द्रियसंघट्टश्च—तदर्हजातमूषिकागिरोलिकादिसर्वविषयो ह्ययः ।

१४-13 पमाय०—प्रमादतोऽपद्रापणे । एककह्लाणगं । नि० । पु० । ए० । आ० । उ० । इत्येककस्या-
णकादिविषयः ।

१४-15. तत्र मृषावादो धर्मास्तिकायादिसर्वद्रव्यविषयः । अदत्तादानं प्रहणधारणीयवस्तुविषयम् । परिग्रहस्तु
सचित्ताचित्तमिश्रसर्वद्रव्यविषय । क्षेत्रतो लोकोलोकविषयौ मृषावादपरिग्रहौ । अदत्तादानं च प्रामाण्याश्रयम् । कालतश्च
दिवारात्रौ वा । भावतो रागतो देसतो वा । त्रितयमपि जपन्यादिवस्तुविषय मृषावादाद्यपि जपन्याश्रुच्यते ।

१४-20. लेवाढ्यपरिवासे पात्रतुम्भकपात्राबन्धखरण्टितपर्युषितत्वे अभसदो । सुंज्यादौ च ।

१४-22 पढमभंगो त्ति—दिवा गृहीतं दिवा भुक्त परं रात्र्युषितं द्रष्टव्यमित्यायो भङ्गः । १। दिवा गृहीतं
रजन्यां भुक्तमिति द्वितीयः । २। रजन्या गृहीतं दिवा भुक्तमिति तृतीयः । ३। रजन्यां गृहीतं तस्यामेव भुक्तमिति
चतुर्थः । ४। द्वित्रिचतुर्थेष्वष्टमम् ।

१४-33. ओहुहेसियं जमप्पणोद्वाए रद्धं तम्मज्जाओ भिक्खाओ कइ विकप्पइ, दानार्थं य एष्यति तस्मै
दत्ते १ । उहेसकडे कम्मे एकेके चउव्विहो मेओ—जावतियसुदेस, पासंडीणं भवे समुहेसं, समणाणं आएसं,
निगंधाणं समाएसमिति चत्वारो मेदा । तत्राये जाव इइ उक्कोइएयस्सइ पासंडीण दायव्व न गिहत्थाणं २ ।
निर्भन्धशाक्यादिमेदत. पन्नधा श्रमणात्तेषाम् ३ । निगन्थाण साहुणमेव नऽभेसि ४ । तस्य संखच्चिभुनुव्वरियं
चउन्हुसुहिसइ जं तसुहिट्टं । जंजणमीसाइकड करंवादिकं । तमगितवियाह पुण कम्मं गुलं विगंधारेऊण भोयए
वंधिज्जा—इति कर्मोद्देशिकः ।

१५-7. यावदर्थिकमिश्रपासंडमिश्र[साधुमिश्र]भेदतन्निधा मिश्रम् । यत्र खगृहयोग्यजलकणादीनां मध्ये
अधिकतरजलकणादीन् मिश्रितान् कृत्वा यदशनादि प्रथमतोऽग्निज्वालनाद्ग्रहणदानादिप्रस्ताव एव रात्र्युभारभते ।
यावदर्थिकाद्यर्थं तन्निधा ।

१५-9. संघाडगस्स एणो भिक्खरगादी । वीओ दिच्चवभोगं देइ । तएए गिहे निप्फेडिया । इतरह्ववियं ।
तओ परेण सर्वमेव चिरह्वविय ।

१५-10. सुहुमा—कम्पट्टगस्स भत्तं न देइ, भणइ साहुस्स अद्वाए उड्डिया तुज्जमि दाहंति । वायरा—
कम्पट्टिए विवाह काउकामो रहमईसु साहुसमागमं आणिकुण ओसक्कणं करेज्जा ।

१५-11. आहासोच्चायं साहुणो सुंजित्संति, रंधिउं अओ सव्वमेवाहारं बहिं नीजेइ साहुअद्वाए । एयं
पागाडकरणं । रयणप्पईवजोईवायायणकुड्डेवाहएहिं उज्जोयकरणं साहुअद्वाए [एयं पणा-] सकरणं ।

१५—16. आह्वयं ति—सगामाह्वये तिप्पञ्चवायाए । ४। आह्वयं चिय आह्वयमणाह्वयं च, तिप्रतरमाह्वयं ।

१५—18. दर्शक जतुप्रभ्यादिरूप. । पिहितं च छगणादिना ओल्लित ।

१५—19. मालं सीककप्रासादोपरितलादिकमभिप्रेतम् । तस्मादाहृतं करप्राह्वं यदन्नादि दात्री ददाति तन्मा-
लापहृतम् । नवरं त्रिधा एतज्ज्वलन्यमध्यमोत्कृष्टभेदतः । जघन्योत्कृष्टयोरन्तरे मध्यमो गम्यत एवेति नोक्तम् ।
पाण्ड(र्ण्युं)त्पाटनमात्रस्तोकक्रियागृहीतत्वाज्जघन्य लघु । मक्षकायधो दत्त्वा यद्दाति शिक्कादेस्तन्मध्यमं माला-
पहृतम् । यदा च उच्चतरशिक्कादेर्लघुकादिप्रहणाय मूडकनिध्रेण्याद्युद्वल वा अधो दत्त्वा तस्मात् ददाति
तदोत्कृष्ट भवति । अत्राप्यायामम् ।

१५—20. अच्छेज्जं ति—प्रभुर्गृहादिनायकः, अन्येषां दरिद्रकौटुम्बिकाना बलाहातुमनीप्सितामपि यदेयं
ददाति तत्प्रभुआच्छेद्यम् । स्वामी प्रामादिनायकः, स यदा साधून् दृष्ट्वा कलहेनेतरथा वा कौटुम्बिकेभ्योऽश-
नाद्युदात्य ददाति तदा स्वाम्याच्छेद्यम् । स्तेनाधौरास्ते सार्थकेभ्यो बलादाच्छेद्य यत्पाथेयादि साधुभ्यो दद्युस्त
स्तेनविषयाच्छेद्यम् ।

१५—21. अणिसट्टं ति—बहुभि साधारणं बहुजनसाहिक यदशनादि सखज्जादौ स्वाम्यमनुज्ञान यदेको
दद्यात्साधारणानिसट्टम् । चोहको भोजनम् । यथा किं कश्चित्कौटुम्बिको भुक्त्वाहारकहस्तेन गृहात् क्षेत्रे हालिकाना
भोजनाय चोहक प्रस्थापयति । तत्र कौटुम्बिकेन साधूना दानाय मुक्तलितचोहकमभ्यात् यदि हालिक किञ्चि-
त्साधवे ददाति तदा चोहकानिसट्टम् । तथा जट्टस्य हस्तिनः सम्बन्धि पिण्डरूपं वस्तु राज्ञा गजेन वाननुज्ञात-
त्वादानिसट्टं जट्टानिसट्टम् ।

१५—22. यावदर्थिका समस्ताधिन । पापण्डिकाक्षरकादय । साधवश्च निर्ग्रन्था । अत्र गृहिण स्वार्थमग्नि-
ज्वालनाद्यादहणदानान्वे आरभे कृते सति पश्चात्स्वार्थकल्पित तन्दुलमध्ये कर्पटिकार्थं तन्दुलादीना भाणकं सकल्पित
प्रक्षिप्य राधोति यदा, तदध्यवपूरक । स च त्रिधा—स्वगृहयावदर्थिकमिश्र, स्वगृहपाण्डमिश्र, स्वगृहसाधुमिश्र
इति । इह आहाकम्म उद्देशियचरिमतिय, भन्नाणपूइयं, पासटसाहुमीसं, बायरपाहुडिया लुविहा, अज्जोयर-
चरिमहुण एए छउग्गम दोसा भविसोही कोडी, विसोहिकोडीए अवययेणाविच्छिक्क सव्वमभोज विघ्णादि(ति ?)
द्वेषेणव भक्तं । विसोहिकोडीए पुण सघरणे परिट्टवेइ । अलभे अन्नस्स असघरणो वा तम्मत्तमेव परिट्टवेइ । जइवि
य अवयवा तहा विसुदो ।

१५—24. धाई पचहा—खीरधाई मज्जण—मंडण—कीलावण—अकधाई बालपालिका स्त्री धात्रीत्वकरणमिति
तत्त्वम् । एव यथासभवमन्यत्रापि । दूती परस्परसन्दिष्टार्थकधिका स्त्री—दूतीत्वकरणमित्यर्थ । तत्कथयति—
स्वप्राभे परप्राभे वा । स्वनिवासप्राप्तस्यैव सत्केऽन्यस्मिन् पाटकादौ, परप्राभे वा संदेशक नीत्वाय पिण्डं लभते स
दूतीपिण्ड ।

१५—25. अतीताद्यर्थसूचक निमित्त जातिकुलगणकर्मत्रित्पाना कथनादिना आजीवनम् ।

१५—26. वनीपकत्व पिंडद्धा समणा-तिहि माहण-किविण-मुणगाइ-भत्ताणं अप्पाण तम्भत्तं दसइ जो सो
वणीवमो ति । उउ(१)वर्णयति पिण्डार्थमात्मानं दायकाभिमतेषु ध्रमणादिषु समक दर्शयतीति भक्तवशाद्वनीपक ।
यद्वा वनी लक्ष्यार्थरूपां पाति पालयतीति वनीप, स एव वनीपक ।

१५—27. चिकित्सा रोगप्रतीकार । तत्र नाह वेधो, अप्पणो वा अमुगो वाही अमुगदच्चेण किट्ठोति, एसा
सुहुमतिगिच्छा । बायरा वाय सिंभ-सन्निवाय-समुत्थाण रोगणं ओसहमाइय साहइ । सयमे[व]से किरियं करेइ ।
वाहिवियारं किरियं वा से साहेइ ॥—क्रोधादय प्रनीता ।

१५—28. वयण-संयवो—पुर्वि गुणयुद्दं काऊण पच्छा मग्गइ । पच्छासंयवो—नाम दिने पच्छा
संयवं करेइ 'अमुगत्र २ युयं दृष्टा' इत्यादि च ।

१५—29. सम्बन्धि-संयवो—नाश्रकयोजनम् । मायापियाइओ पुव्वसंबन्धि-संयवो; सासुसुत्ताइओ
पच्छासम्बन्धि-संयवो । विज्जा ससाहणा । असाहणो भंतो । इत्थी-पुरिस-विसेसो वा । लुण्णो अज्जाइओ । पायपळे-
बाइओ जोगो । गर्भादानपरिसाओ मूळकम्मं ।

१५-३१. शक्तिं संभावित्ताधार्क्यमिदोषं भक्तादि । चतुरूपो भङ्गश्चतुर्भङ्गः-प्रहणे भोजने शक्तिः । भक्ता-
दर्पेहणकाले भोजनकाले च यदि पुनरमुकदोषवदिदमिति शङ्कावान् । १। प्रहणे शक्तितो न भोजने । २। भोजने
शक्तितो न प्रहणे । ३। न प्रहणे न भोजने शक्तिः । ४। इति । एतेषां सभवो यथा-गृहस्थेन प्रचुरां भिक्षां भिक्षाव-
रेभ्यः स्वस्मै वा वीर्यमानं दृष्ट्वा चिन्तयति किं स्वगृहोपस्करतया साधुभिक्षाचरादिनिमित्तरादतया वा चेतसि शक्तिः ।
ततो लज्जा-संक्षोभादिना एनमर्थं गृहिणं प्रशयितुमशक्नुवन् शक्तितो गृह्णाति, शक्तितस्तथैव भुङ्क्ते । १। द्वितीयस्तथैव
चेतसि शक्तिः तथैव गृहस्थं प्रशयितुमशक्नुवन् गृहीत्वा स्तोपाश्रये समागतस्ततो भोजनसमये तं दोलायमानचेतसं
दृष्ट्वा अपरसाधुस्तद्विधानि शङ्कीकृतप्राही तदभिप्रायं ज्ञात्वा वदति यथा-साधोस्तद्गृहे प्रकरणं लाहणं वा समा-
यातमिति-तद्वचं श्रुत्वा शुद्धमेतदिति निश्चय्य विगतशङ्कापरिणामस्तद्गृहे इति द्वितीय । गुरो पुरत स्वभिक्षा-
तुल्यभिक्षामालोचयतः साधून् श्रुत्वा सजातशङ्कश्चिन्तयति यथा-यत्स्वरूपा बह्वी मया भिक्षा लब्धा अमुकगृहे;
अन्यैरपि तत्र तत्स्वरूपैव बह्वी लब्धा । ततो मा कदाचिदियमशुद्धा भविष्यतीति । तथा चासौ शक्तिचित्तत्वा
भुङ्क्ते इति तृतीय । चतुर्थस्तु सभव प्रतीत्य सुगम एव । अत्र द्वितीयभङ्गोऽपि प्रहणापेक्षयैव सदोष । परमार्थतस्तु
शक्तिप्रहणदोषस्य निवर्तितत्वाच्छुद्ध एव । तृतीयो बहुतरमदोष । उभयत्रापि भोजनशक्तिरत्वेनाशुद्धत्वात् ।
अतः प्रथमतृतीयावाश्रय यत्प्रायश्चित्त निरूपयति । य कश्चन दोषमाधार्क्यादिकं शङ्कते, सभावयति अमुकदोषमिति
तत्सत्कं प्राप्नोति । सप्रक्षितमारूपितम् । निक्षिप्तं न्यस्तम् । पिहितं स्थगितम् । सहतमन्यत्र क्षिप्तम् । दायग त्ति
दायकदोषदुष्टम् । उन्मित्र पुष्पादिमिलितम् । अपरिणत अप्राप्तकीभूतादि । लिप्तं दुग्धादिखरं टितम् । छर्दितं
परिश्राष्टितम् । एते दश शक्तिनादय एषणादोषा ।

१५-३३ अधुना प्रक्षिप्तादीनाह-सञ्चित्त्यादि । पृथिव्यवृत्तनस्पतिभि सचित्तैर्प्रक्षितयोगात् । क्रमात्रं
देयमपि सचित्तम् । अचित्तयोगादचित्तम् । तेन पृथिव्यादिभि सचित्तैर्प्रक्षितं पृथिव्यादिप्रक्षितमित्यादीनि तत्त्वम् ।

१५-३४. हत्येणं ति । मत्ते वि एव चैव । निर्मिश्रकर्म अपरिणत सचेतनम् ।

१६-२ ससिणिङ्गे-तत्र त्रिगंधमीषलक्ष्यमाणखरपटनजलम् । हस्तादिउदकारं जलतीमित तदेव ।

१६-६. गरहियमज्जायमक्खिण्यत्ति-मासवशाशोणितसुरामृतोच्चारदिभि शिष्टजनस्याभक्ष्यापेयैः साक्षा-
न्प्रक्षितं सत् । एतैर्प्रक्षिताभ्यां क्रमात्राभ्यां वीर्यमानं सत् यतीनामकल्प्य उद्गाहादि दोषात् । सप्तकिमद्गृह्यैर्द-
व्यादिभिर्लंपकृन्मध्वादिभिश्च हस्तमात्राभ्यां प्रक्षिताभ्यां देयं यदेतैर्दायमानं प्रक्षितं तदकल्प्यमेकेन्द्रयादिवच-
दोषात् । मात्रादिलभमक्षिकाकीटिकापतज्जादिसत्त्वव्यदोषाच्चैति । गर्हितेऽगर्हिते च प्रक्षिते आयामम् ।

१६-७ निक्षिप्तश्चतुर्भङ्ग-सचित्तं पृथिव्यादि सचित्ते पृथिव्यादौ निक्षिप्तं न्यस्तम् १ सचित्तं अचित्ते २.
अचित्तं मचित्ते ३ अचित्तं अचित्ते ४ निक्षिप्तम् । अत्र प्रथमद्वितीयभङ्गयोर्प्रहणप्रायोपयद्गव्याभावान्न प्रायश्चित्त-
चिन्ता । चरमस्तु शुद्ध एव । अतस्तृतीयप्रायश्चित्तं निरूपयति-एत्येत्यादिना-पृथ्वीकायो मृत्तिकालवणोषतूवरिका
वर्णिकादिरूप । अष्कायो जलावश्यायहिमकरकादि । तेजस्कायो मुर्धुराज्जारादि । वायुर्गुंजावातादिरूपो इतिस्थश्च ।
प्रत्येकवनस्पतिकायो धान्यवीहिकाहरिताम्रादिफलरूप । अनंत साधारणः सूरणगजरादिकन्दरूप । त्रसाः
कीटिकामत्कोटकन्धादिरूपा । एते च सर्वेऽपि पृथिव्यादयः सचित्ता मिश्राश्चात्र प्राद्या । तत पृथिव्यादिषु
त्रसान्तेषु निक्षिप्तं देयं वस्तु यदचेतनम् । अनन्तरमव्यवधानम् । परम्परं स्थगनिकादिना व्यवधानम् । सान्तरं
पृथिव्युपरि स्थगनिकादौ कृत्वा देयं मुक्तम् ।

१६-१२ अणन्तवणस्सहत्ति-उहयादिरूपो । वीयनिक्खत्त इति प्रत्येकबीजेषु अणंतकायबीजेषु च
अनन्तरपरम्परनिक्खिते देये नि ० ।

१६-१३. पिहिय चउमंगोत्ति-यथा-सचित्तं सचित्तेण १. सचित्तं अचित्तेण २ अचित्तं [सचित्तेण ३.
अचित्तं] अचित्तेण ४ पिहियं । अत्राप्यनन्तरपिहितपरम्परपिहितता वाच्या । तथा चतुर्भङ्ग-अत्रापि गुरुलहु-
पदाभ्यां चतुर्भङ्गं स्यात्, यथा-गुरुकं गुरुकेण, लघुकं लघुकेन, लघुकं गुरुकेण, लघुकं लघुकेन पिहितम् । गुरुकं
भारिकं महदेषमाजनम् । गुरुणा भारिकेण प्रहेडकादिना पिहितम्, गुरुकं लघुकेनाल्पभारेण छगनकादिना;
लघुकं देयभाजनं गुरुकेण प्रहेडकादिना; लघुकं लघुकेन छगनकादिना पिहितं ।

१६—13. सच्चित्तेण पुढवीत्यादिना तृतीयमङ्गस्य अचित्तं सच्चित्तेण पिहितमित्यस्य व्याख्या कृता । अण्डकादिकं सचित्तमृदावष्टम्भमनन्तरपिहितम् । तउआ मृत्तिका गर्भच्छजिका । अवष्टम्भं मण्डकादिपरम्परपिहितम् । एषमष्कायादिशेषैरपि भावना कार्या । अस्सद्विरचितपिण्डमिश्रुमिश्रुत्तौ दर्शितत्वात् ।

१६—18. संहृतम्—येन मात्रकेण दात्री दास्यति साधारणनादिकं—तत्र पृथिव्यादिकं तुषादिकं वा यत्स्यात्तदन्वत्र सचित्ते अचित्ते वा क्षिप्त्वा तेन रिचीकृतेन यदि साधोर्ददाति तत्संहृतमशनाद्युच्यते । अत्र मङ्गचतुष्टयं—सचित्ते सचित्तं—अचित्ते पृथिव्यादौ, सचित्तं पृथिव्यादि संहृतम् १. अचित्तं तुषादि संहृतं २. अचित्ते सचित्तं ३. अचित्ते अचित्तं ४. संहृतं । अत्राप्यनन्तरपरम्परता वाच्या । परित्तवनस्पति पत्रशाकादि । पृथिव्यादिषु व्रसान्तेषु सचित्तस्थानेषु संहरणे साध्यर्थं कृते मात्रकाम्तेन गृहीतेऽशनादौ आ० । एकस्मादन्यत्र संहृत्य भूयोऽपि ततोऽपि अयोग्यं संहृत्य तेन ददत् परम्परसंहरणम् ।

१६—22. बीयस्ताहरिप तिलदिगोचरे ।

१६—23. दायग(यारो)त्ति—मत्तो मदिरापानोत्यमदविकलः । उन्मत्तो महासङ्क्रामादिजयात्पांभ्मातो महृष्टहीतश्च ।

१६—27. पमह्माणी पृथिव्याधीन् । सेसेसु त्ति मङ्गेषु ।

१६—29. ओयत्तन्तीप्—द्रव्येण द्रव्यान्तरं गृह्णत्या ।

१६—30. परं च उद्दिस्त त्ति—परकीयमिदमित्युक्त्वा ददाति । यद्वा यत्र दात्री परेण निर्भरस्येते ।

१६—31. उम्मीसं ति—मिश्रणस्योभयाश्रितत्वात्, उत्प्राबल्येन मिश्रितं दाडिमगुलिकादिना, पुष्पादिना वा सह यन्मिळितं तदुन्मिश्रं मण्यते । ते द्वे अपि वस्तुनी यत्रोन्मिश्र्य ददाति साधवे तदशनादिउन्मिश्रम् । तत्र परित्तवनस्पतिपत्रपुष्पशाकादिना सचित्तेन उन्मिश्रे आ० ।

१६—31. अपरिणतं अप्रासूकीभूतादि । तच्च द्रव्यभावमेदात् द्विधा । पुनर्भावापरिणतं दातृगृहीतयोगात् द्विधा वा । तत्र परिणतद्रव्ये सचेतने दायकेन साधोर्दयमाने द्रव्यापरिणतम्, दातृविषयभावापरिणतं तु द्वयोर्प्रांश्रीद्विस्वामिनोर्दय्यात् यत्राशने साधारणे एकेन वीयमाने द्वितीयस्य यत्र भावो अपरिणतो अभवनशीलस्तदा-तृभावापरिणतम् ।

१७—1. द्रव्यभावपदाभ्यां चतुर्भङ्गोऽत्र अनिसृष्टभावापरिणतयोश्वासमक्षकृतो विशेष । गृहितृविषयभावापरिणतं तु यत्र द्वयोः स्वाध्वोर्भिक्षार्थं गतयोरेकस्य मनसि तदशुद्धं परिणतम्, अन्यस्य तदेव शुद्धं मनसि परिणतम्; तदपि भावापरिणतम् ।

१७—2. [संसत्त]—संसकेन दध्यादिना करमात्रकखरण्टकेनाशनादिप्रहणे लिप्तदोषा ।

१७—3 पृथिव्यादिषु वीयमाने छर्दिते परिशाटितम् ।

१७—5. संयोजना-वाहिं भायणे त्ति । रसहेतुकद्रव्यं मिखाटने शाल्यादिकूर् क्षीर वा प्राप्तवान् । तानि बहिरिव पृथक् भाजनेषु गृह्णातीति । वसतेर्बहिर्द्रव्यसंयोजनाया चेतसा क्रियमाणार्थां वाह्या द्रव्यसंयोजना । वसतावागतेन रसहेतोर्द्रव्यसंयोजना अभ्यन्तरा । संयोजना त्रिधा—पात्रकविषया, कवलविषया, मुखविषया च । यद्येन सह गुण्यते तत्तेन सह भक्षयतीति भाव इत्यन्तर्वेदान्श्रया । 'वर्तिसकवलमाणं रागदोसाहिं धूमङ्गालं । वैयावचाहया कारणमवहिंसि अहयारो ॥' कारण वेदानवैयावृत्त्यादिषो(१)ऽनिर्वहति । भोजनाभावे आ० ।

१७—9. सूत्रगाथा ३५-३६. एतव्याख्या-कर्मोद्देशिकचरिमन्त्रिके । पाषण्डि भ्रमणनिर्ग्रन्थाख्ये पाषण्डिकर्मादिके कर्मे । आषाकर्मं । पाषण्डिमिश्रे स्वसाधुमिश्रे च । वापरप्राप्तिका विवाहुस्तक्षण-ओसक्षणरूपा । सप्रत्यपायपरभ्रामाभ्याहृतम् । यत्रात्मविराघना । लोमपिण्डः । अहुरं अणंतं त्ति—तिरोऽन्तर्धाने, न तिरमतिरं अन्तर्धाने विना निरन्तरमिच्छार्थः । अयं भावार्थः—अणन्तकार्ये पृथग्याहं निक्लिप्तं साहरियं मीसियं वा । अणन्तकार्येण वा पिहित्यं । आभिप्रहणादनन्तापरिमितेऽनन्तछर्दिते च क्षमणम् । अनन्तकार्याव्यवहितनिक्लिप्तपिहितसंहृतोन्मिश्राऽपरिणतछर्दितेषु क्षमणम् । रसहेतुसंयोजना रागान्वितभोजने च, वर्तमानभविष्यत्रिमिते च क्षमणम् ॥ आर्षिकारुच्यकर्मोद्देशिका-वशेदः । मिश्रप्रथमशेदः । प्राचीत्वम् । इतीत्वम् । अतीतनिमित्तम् । आजीवनापिण्डः । वनीपकत्वम् । वादरिचिच्छः-

करणम् । कोषमानपिण्डौ । सम्बन्धिसस्तवकरणम् । विद्यामन्त्रयोगचूर्णपिण्डा । प्रकाशकरणं द्विविधम् । द्रव्यकीतम् ; आत्मभावकीतम् । लौकिकप्रामित्यपरावर्तने । नि प्रत्यपायपरप्रामाभ्याहृतम् । पिहितोद्भिन्नकपाटोद्भिन्ने । उत्कृष्टमाला-पहतम् । सर्वमाच्छेद्यम् । सर्वमनिच्छद्यम् । पुर ऋषे । पश्चात्कर्म । गर्हिते द्रव्यप्रक्षितम् । प्रत्येकान्यवहितनिकसिपिहित-संहतोन्मिभ्राऽपरिणतच्छदितानि । प्रमाणोल्लङ्घनम् । सधूममकारणभोजने चेति । अत्रेदं (अथे० b) सूत्रपदम्—**कारणविषज्जिज्ञे स्ति**—कारणविवज्जओ नाम अकारणे मुद्ने, कारणे न समुद्दिह । एतेषु आचारं धीयते ।

१७-13. **अज्ज्ञोय र [गाहा ३९]** अथवपूरकान्यभेदद्वयम् । **कळे त्ति** कृतौद्देशिकभेदचतुष्टयम् । भक्त-पानपूतिकम् । मायापिण्ड । अनन्तकायव्यवहितनिकसिपिहितादीनि । मिश्रानन्तकायव्यवहितनिकसिपानि चैत्येषु एकभक्तम् । तथा ओषोद्देशिकमुद्दिष्टभेदचतुष्टयम् । उपकरणपूतिकम् । चिरस्थापितं प्रकटकरणम् । लोकोत्तर[र]-परावर्तिकम् । लोकोत्तरअप्रामिरथ च । मत्वमाह परभावकीतम् । नि प्रत्यपायसप्रत्यपायसप्रामाभ्याहृतम् । दर्शरो-द्भिन्नम् । जघन्यमालापहतम् । **उद्गरे पदमे स्ति**—यावदर्थिकाध्वपूरक सूक्ष्मचिनिच्छागुणसंस्तवकरणम् । **तिगामकिस्य स्ति**—मिश्रकर्मण लवणसेटिकादिना च पृथिवीप्रक्षितम् । आउ उदत्त । उकुट्टरोद्दे परितो—एयं तिगमकिस्यं । **दायगो वहप स्ति**—किंविदायकदुष्टम् । यत उक्तम्—

बाळे मूढे मसे उम्मत्ते वेविए य जरिए य । एए विसेसवज्जा एएसिं दायगो वहयं ॥

१७-15. **पत्तेय० [गाहा ४२]** पत्तेयवणस्सइकाए सचित्तपरंपरद्विविए । तेण चैव पिहीए साहरिए मीसे परंपरनिकिस्लते अणतरनिकिस्लते—प्रत्येकपरंपरनिकिसिपिहितादीनि मिश्रानन्तरनिकिसिपिसंहतादीनि च । सर्वेषु पुरिमाधेम् । **संकाए स्ति**—ज दोसं आसकइ तस्सेव दोसस्स ज पायच्छितं त आवज्जइ ।

१७-16. **इत्तरठविए० [गाहा ४३]** करमात्रम्य इत्तरस्थापितम् । सूक्ष्मप्राभृतिका सजिगधसरजस्कप्रक्षितम् । पृथ्वीअपवनस्पतिप्रक्षितम् । पृथिव्यादिपु मिश्रेषु परंपरनिकिसिपे नि० । वनस्पतिमिश्रे परंपरनिकिसिपे नि० । प्रत्येकबीजध्वनन्तकायबीजेषु वानन्तरपरंपरनिकिसिपे । एवमेतेषु स्थापितेऽपि देये नि० । **अविगई**—निर्विकृतिकम् । **ठवियगाईसु स्ति**—आदिप्रहणांमिश्रपरंपरपिहिते नि० । एवं सहतेऽपि । परित्तवणस्सइओमीसे नि० । बीउम्मीसे नि० ।

१७-19 **अतिप्पमाणे व त्ति**—तेध्वेवातृप्यमानस्सदेवातिमानं पुड्ढया कुर्वन् ।

१७-20. **संघरिसेण**—होइया ।

१७-21. **जमल्लिओ**—जमलतया स्थित ।

१७-22 **वट्ठा** गोलया । **समास स्ति** समस्या ।

१७-24. **अरहहादिसक्क** आजीवे स्तेऽपि क्रियमाणे खमणं ।

[गाथा ४६] अन्यबोध्यते—जिणकप्पिया धेरकप्पिया य दुविहा साहुणो । ओहीय—ओवग्गहीय—मेया बुहा उवही । तस्थ—

ओहेण जस्स गहण भोगो पुण कारणा स ओहोही (ओचोपधि) । जस्स य दुग्पि नियमा कारणओ सो उवग्गहिओ ॥

—जिणकप्पिया उपध्यपेक्षया । **अट्टविधोपधयः—**

विय स्ति चउक्क पणग नव दस एक्कारसेव बारसगं । एए अट्ट विअप्पा उवहिंमि उ हौति जिणकप्पे ॥

रयहरण मुहपोत्ती दुविहो कप्पेक्कजुत तिविहो उ । रयहरणं मुहपोत्ती दुक्कप्प एसो चउद्धा ओ ॥

तिन्नेव य पच्छागा रयहरणं चैव होइ मुहपोत्ती । पाणिपडिग्गहियाणं एसो उवहीओ पचविहो ॥

पत्तगधारीण पुण तवाइमेया इवंति नायव्वा । पुब्बुत्तोवहिजोगा जिणाण आ बारसुक्कोसो ॥

पत्तं पत्ताबंधो पायट्टवणं च पायकेसरिया । पडलाइ रयसाणं च गोच्छओ पायनिज्जोणो ॥

सिन्नेव य पच्छागा रयहरणं चैव होइ मुहपोत्ती । एसो उ दुवाल्लसविहो उवही जिणकप्पियाणं तु ॥

एए चैव दुवाल्लस मत्तय अइरेगचोलपट्ठो य । एसो उ चउइसविहो उवही पुण धेरकप्पंमि ॥

उक्कोसो अट्टविहो मज्झिमओ होइ तेरसविहो य । अह्मओ चउच्चिवहो चिय अब्बाणं एस तिभिडुवही ॥

कप्पसिय पडिम्महणो अट्ठित्तर बाहिया नियंसम्मिवा । संघादी संघकरणी उक्कोसो एस अट्टविहो ॥

७ जी० क० पु०

मध्यमस्त्रयोदशविधः—

पत्ताबधो पडला रयहरणं मलकमह रयताणं । उगहपट्टोरुचलणिया ओक्कच्छि कंचु वेकच्छी ॥

गोच्छगपत्तट्टवण मुहणतगकेसरि जहणो । जघन्योपप्रहिकः स्थविराणां एसो ।

तस्य पीढगं ति काष्ठच्छगणमय पीठ निसेज्जं पाउछण । दंडगा-पमजणी दडापुछणी । घट्टगा पात्रघर्षणोपला । वर्षावृष्टिष्ठु त्राणाय रक्षणाय । बाल ति कम्बल । सूत्रमयम् । सूई—ताल्पत्रसूच्यादिखुम्पकः । कुडसीसग पलासपत्रमय खुम्पकम् । पत्रकं वक्षमयम् । सेसतिग बालसौत्रिकादन्यत् । वासत्ताणे त्ति—वर्षाकालोपयोगिसस्तारो अञ्जुसिरो काष्ठफलकादि । झुसिरस्तृणादिमय । डंडेत्यादि—तस्य

लट्टी आयपमाणा, विलट्टी चउरंगुलेण परिहीणा । दण्डो बाहुपमाणो, विदण्डओ कक्खमेत्तो उ ॥

सिरसो उवरि चउरङ्गुलवीहा नालिया । अवलेहणी बटादिकाष्ठमयी पादलेहणी—'वडउंबरे पिलक्ख तस्स अलाभंमि विविणोया ।' चमंत्रिकम् । अत्थुर त्ति भूमावास्तीर्यते अभ्यादिभये प्रलवादिषिकरणाय च । पाउर त्ति षट्[पदि]कादिभये यत् प्रात्रियते । तल्लिगा उपानह । यद्वा कृत्ति तल्लिगा बग्गा (वग्गा b) यद्वा विहारे उपकरणस्य शरीरेण सह बन्धनार्थं पट्ट । पल्हत्थी योगपट्ट । मध्यम औपप्रहिक । धारगो त्ति—ससागारिके उद-गनिमित्तं, नित्यं जनमध्य एव तासा वासात् । उत्कृष्टौपप्रहिकस्तूच्यते—

अक्खा० गाहा [१८-5.]—सधारको द्विविध —एकाज्जस्तिनिसकाष्ठपरुडरूप, तदितर कम्बिकादि-मय । उत्सर्गपदापेक्षया द्वितीयपदमपवादसूत्रोत्कृष्टौपप्रहिक कथ्यते । पुस्तपपञ्चक—'गडी, कच्छवी, मुट्टी, सपु-डफलए तहा छिवाडीय ति'—एतस्त्रयमप्रे कथयिष्यते । फलंगं ति पट्टिका, समवसरणफलकं वा । कमडग निजोदरमान तत् प्रतिषयतिनीनाम्, अन्यथा एकभाजनभोजने गुरुकवलोत्पादने एकया अन्यस्या अप्रीतिसंभवः स्यात् ।

१८-१. ओग्गहणंतगं—तौ सदृशम् । पट्टमद्वन्द्वनम् ।

१८-११. साहूणं ओहिओ त्ति—मुहणोत्तीयपायकेसरियाश्चो चउरो ते चेव त्ति । पडिग्गहो प्रच्छा-दनत्रयम् । अन्ने य त्ति—अभिभतर नियसणी १, वाहिनि० २, सघाडी ३, खंधकरणी ४, पत्ताबधो, पडला, रयसाणं, रयहरण च ४, जघन्यमध्यमोत्कृष्टभेदत प्रागुक्तत्रिविधोपधिमध्याजघन्यविच्युतलब्धत्वे नि० । मध्यमस्य विच्युतलब्धत्वे पु० । उत्कृष्टस्य विच्युतलब्धत्वे ए० । जघन्याप्रत्युपेक्षितत्वे नि० । एवं मध्यमाप्रत्यु० पु० । उत्कृष्टाप्रत्यु० ए० । न पडिलेहिओ त्ति—निवेदयितु गुरुभ्यो विस्मृतत्वे जघन्यस्य नि० । मज्जमे पु० । उत्कृष्टस्य ए० । प्रकारत्रयेण सर्वस्योपधे संपन्नत्वे आ० ।

१८-२१. हारियं [गाहा ४७]—हारितत्वे जघन्यस्य ए० । मध्यमस्य हारितत्वे आ० । उत्कृष्टस्य हारितत्वे खमणम् । जघन्यधौतत्वे ए० । मध्यधौतत्वे आ० । उत्कृष्टस्य धौतत्वे उ० । उपधेर्जघन्यादिभेदस्योद्गमं कर्तुं न निवेदयते तत्रापि ए० । आ० । च० । आचार्यैरदत्तं परिमुद्धे । त्रिविधमुपधि आचार्यानुज्ञा विनाप्यन्यस्मै वदाति । ए० । आ० । च० । सधंमि छट्टं तु त्ति—जघन्यादिभेदतन्निविधस्य हारणे.. ..त्र द्वेषि काले ब्रह्मप्रक्षालनादौ षष्ठं स्यात् ।

१८-३०. मुहणंतयं [गाहा ४८] एवं तावेत्यादि । तिषिहोवहिणो विभु(बु)येत्यादि [गाहा ४६] रजोहरणमुखवत्तिका विहाय अन्योपधौ द्रष्टव्यम् । अन्नप्रति अन्नया उक्त (१) । तत्र मुहणोत्तियाए पडियाए लद्दाए य निव्वियं । एवं रयहरणे वि । यदि पुनर्द्वितीयमपि पतितमथ च न लब्धं तत्राह—अह पुणेत्यादि । नवरं नासियं परचक्रादिसम्पातेन । हारियं आलस्यादिना प्रमादेन ।

१८-३१. कालं [गाहा ४९]

पारिट्टावणियं अविहीए त्ति—३३. स्थन्दिलाद्यशुद्धया ।

१८-३४. विकालवेलाया पानकाहारस्याप्रत्याख्यानत्वे भोजनोर्ध्वसुसर्गतश्चतुर्विधाहारस्यापि प्रत्याख्यानत्वं युक्तम् । तदकरणे—अत एव साधवन्निविधाहारं स्वाध्यायकरणसमये तृतीयपौरुष्या समये प्रत्याख्यानन्ति । विकालवेलायां च पानकाहारमिति ।

१९-१. एयं सियं [गाहा ५१] द्वादशविधतपो यथा—

अमघनमनूवरिता, हृतेः संक्षेपणं रसत्यागः । कायक्लेशः संलीनतेति बाह्यं तपः प्रोक्तम् ॥

प्रायश्चित्त्यानि वैद्याहृत्यविनयावधोत्सर्गं । स्वाध्याय इति तप षट्प्रकारमाभ्यन्तरं भवति ॥

मासाई सप्त ता पठमा बिहृतइयसत्तराइदिणा । अह राइ एगराई, भिक्खू पडिमाण बारसंगं ॥

इह प्रतिमादिषियेऽध्रदाने विपरीतप्ररूपणया वा प्रायश्चित्तं ज्ञेयम् । एतेन तपोतिचारप्रायश्चित्तसूत्रा
द्व्यायभिमद्देशु च वीर्यातिचारप्रायश्चित्तसूचनं ज्ञेयम् । पाक्षिके पुरुषादिविभागतो ज्ञातव्यम् । पुरुषा ध्रुल्लक स्थविर
मिधु उपाध्याय आचार्यभेदत पञ्चपास्तान् प्रति चूर्णिकृता दक्षितमेव ।

१९—१०. फिडिण० [गाहा ५२] निद्राप्रमादवशतो गुरुभि सह प्रतिक्रमणे फिडिओत्ति न सिद्धितः ।
सयं वा उस्सारेइ गुरुणा अपारिते कायोत्सयं स्वयमात्मैव पारयति । अपूर्णं वा चिन्तनीयतयान्तराले पारयति ।

१९—१५. अकए० [गाहा ५३] एवं वंदणाइएसुं पिं स्ति—एकद्वित्रिसर्वा अदानतो वन्दनेषु यथाक्रमं
नि० । पु० । ए० । सर्वाकरणे आयाम । राओ वोसिरइ ति निषिसञ्ज्ञोत्सर्गं कुरुते ।

१९—१७ कोहे० [गाहा ५४] सगि स्ति—सकृत, एकदा । तन्नगाइ स्ति तर्नेको वत्सकः, आदि-
शब्दात् मयूरादिग्रह ।

१९—२२ अज्जुसिर० [गाहा ५५] दु प्रत्युपेक्षितं चक्षुषा सम्यगनवलोकनम् । अप्रत्युपेक्षितं सर्वथा
चक्षुषाऽनिरीक्षितम् । कोयवि—रूतपूरित पट पुरओद्धीति यदुच्यते । पावारणे वृहत्कम्बल परियच्छिर्वा ।
पूरी—पल्लवी हस्त्यास्तरणम् । दढगालि वीतपोति । दुमर सूत्री पटी, दोगडी यावत् । विराली नवओ जीणोत्ति
भणइ । गरोषहाणी गल्लमसूरिका । पुस्तकपत्रके गडी पुस्तकस्वरूपम्—

वाहल्लपुहत्तेहिं गडीपोत्थो उ तुल्लगो वीहो । १ ।

कच्छवि अते तणुओ, मज्जे पिहुलो मुण्येव्वो । २ ।

चउरगुलदीहो वा, वट्टागी मुट्टिपुत्थगो अहवा ।

चउरगुलवीहो चिय, चउरंघो होइ विन्नेओ । ३ ।

तणुपत्तूसियरुवो होइ छिवाडी य पोत्थगा नाम ।

वीहो वाहुस्सो (ल्लो) वा जो पिहुलो होइ अप्पवाहुल्लो ।

त मुणियसमयसारा छिवाडि पोत्थी भणतीह । ४ ।

सपुडगो दुगमाई फलगा । ५ ।

अपरमपि—चर्मपत्रकं यथा—तलिगा खल्लग उट्ठमे (वखे) कोसग कत्ती य वीयंतु ।

तलिगा—उपानत्, वचन—वध्र, कोसगो—लेहोधारं चर्म, कृत्ति प्रलम्बकरणाय ।

१९—३२. ठवण० [गाहा ५६] सक्की—अविरत धाद । वीर्याचारातिचारो निजवीर्यगहनम् ।

१९—३५. सुयववहाराइसु अन्नह स्ति—मायानिष्पन्न तदेव वीर्यते इति विशेष । आसणद्वय देयमिति
भाव । अन्नमायाओ स्ति—“लहवित्ती महाभोगो, एम साहू जिइदिओ । रसञ्चाग करेइ स्ति, अतपवेहिं
वाढए ॥” इत्यात्मनि व्यापयति ।

२०—३. इप्पेण० [गाहा ५७] वल्लगन—उल्लनम् । खडयप्पयाणं धावणम् । खड्गावरंडाईण फडणम् ।
मल्लवद्वाह्वास्फोटन च दर्प । त कुर्वतो कदाचित्पञ्चेन्द्रियस्य [व्य]परोषणं—विधात कृत स्यात् ।

२०—४. अन्नदानं—मेहन तस्य परिमर्दनेन शुक्रपुद्गलनिघातनं—निष्काशन इत्येतत्सङ्घट्टिकर्मोच्यते । आदि-
पह्णाळिसस्य ज्ञेहादि[ना] प्रक्षणादि करोति । दीर्घाध्वनि यत्सेवनम् ।

आधाकर्म, अध्वानकल्पादिक वा शुष्ककदलीफलादिधरणत । दीर्घग्लानेन वा सता यदाधाकर्म्मरसादि-
कारणतः । सन्निधित्सेवनं वाचरितम् । तत्रैतेषु पञ्चकल्याणकर्मिणि वक्ष्यमाणगाथान्तोक्तं ज्ञेयं योज्यम् ।

२०—७. पुरिमत्ता०—भिक्षापात्र तत्काले न प्रतिश्लेषयति । चरिमभागोनायां पौरुष्यां प्रथमायां पादौनग्रहरे
इत्थर्थः । यद्वा चरिमपौरुष्यामुपोषितः कश्चित् । ततोऽसौ तस्या पात्रं न पडिलेहेइ । तत्र कल्याणक प्रायश्चित्तं
ज्ञेयम् । चातुर्भासे सावत्सरिके च शुद्धौ पञ्चकल्याणकं ज्ञेयम् । यस्मात्सूक्मातिचारान् कृतान् न जानाति न च स्मरति ।
कथमित्थाह—जहा पाउसे इत्यादि ।

२०—12. छेयात् [गाहा ५९] किं वा छिञ्चति—भो भो जना निरीक्षत निरीक्षत । छिद्यते न छिद्यते चेति भवति अभ्रद्धानपरः । मिउणो त्ति—मृदोर्निरभिमानस्य । अभिमानाभाव दर्शयति—जो ह्यादिना । छेदाऽभ्रद्धानपरस्य मृदोः, पर्यायगर्हितस्य च इत्येतेषाम् ।

२०—18. हुषुण्ठा—उल्लण्ठा खिन्ना । इह शिष्या अनेकविधा भवन्ति—परिणामगा, अपरिणामगा, अहपरिणामगा । तस्य उत्सर्गगे उत्सर्गग, अववाए अववाय, जहा भणियं सद्दहता आयरंता य परिणामगा भणन्ति । अपरिणामगा पुण जे उत्सर्गगमेव सद्दहति आयरंति य, अववायं पुण न सद्दहति नायरंति य । अहपरिणामगा जे अववायमेवायरंति, तस्मि चैव सञ्चति न उत्सर्गगे । अतो अपरिणामकानां उत्सर्गदृष्टीना मा निन्दो भविष्यति । चशब्दसूचित-कुलगणसङ्घाधिपानामपि छेयापमाना जीतेन तप एव दीयते न छेदादय ।

२०—19. जं जं [गाहा ६०] अत्थपय त्ति—अर्थः । सूत्रव्याख्यानं भाष्यवूर्णनियुक्त्यादिकम् । आज्ञाभङ्गादिदोषत प्रायश्चित्तापत्ति सविस्तरा तपस उक्ता ।

२१—5. दृष्टं खिन्तं [गाहा ६४]

आहाराई दष्व खेतं उक्त्वाइ काल गिम्हाई । दृष्टाई भाव ती पुरिसं गीयाइ जाणित्ता ॥

आउद्वि—पमाय—दप—रूपरूवा चउम्बिहा पडिसेवणा नायव्वा । साहारणेपु द्रव्यादिपु साधारण भणिय समं देष्वा ।

२१—13. लुक्खं [गाहा ६६] वायं त्ति—वातलम् । अनुपप्लेवं सजलक्षेत्रम् । एवं कालेवि ति विष्टे त्ति—वर्षाहेमन्तश्रीष्मरूप काल सामान्येन क्षिग्धरूक्षश्च भवति । तत्र क्षिग्ध—शीत, रूक्ष—उष्ण । अय क्षिग्धोऽप्युत्कृष्टमध्यमजघन्यभेदाद्रिषा; रूक्षोऽपि च त्रिषा । तत्र उत्कृष्टक्षिग्धोऽतिशीत, मध्यमक्षिग्धो नातिशीत, जघन्यशीत स्तोकशीत । जघन्यरूक्ष किंचिदुष्ण, [मध्यमरूक्षो नाल्युष्ण,] उत्कृष्टरूक्षोऽप्युष्ण । एवं च—

गिम्हासु चउत्थ देष्वा छट्ट च हिमागमे । वासासु अट्टमं देष्वा तवो एस जहन्नओ ॥

गिम्हासु छट्ट देष्वा अट्टम च हिमागमे । वासासु दसम देष्वा एस मज्झिमओ तवो ॥

गिम्हासु अट्टम देष्वा दसम च हिमागमे । वासासु दुवालसम एम उक्कोसओ तवो ॥

एस नवविहो ववहारो ।

२१—21. सो य इमो त्ति सुयववहारो । आपत्ति प्रायश्चित्तयोग्यता विषया । तपसा द्वादशादिना, कालेण वर्षादिना । अहागुरू—गुरुतम इत्यर्थः । अहालहु—लघुतम ।

२१—28. अहाणुपुषीप—इत्यस्य व्याख्येयम्—सुसाणुसारेणेति ।

२१—29. चउमासगहणेण लहु चउमासो वि दट्टवो । 30 उम्मासो—उम्मासग्रहणात् लघुषण्मासोऽपि ह्येयः । प्रतिपत्तिः आपत्तिः । 31 तीसा य त्ति—स्थूलतया उक्तम्, अन्यथा सार्धसप्तविंशतिर्वैश्वानुस्वित्ता ।

33 प्रागुद्दिष्टानि गुरुकादीनि व्याचष्टे गुरुगं च्चेत्यादिना ।

२२—2 एतदशक मिथ्यादुष्कृतेन शुद्ध्यति । अत एवोक्तम्—सुद्धोव त्ति ।

२२—4. सामान्य एव श्रुतव्यवहार उक्तो विस्तरेणाधुना प्राह—तिगनवेत्यादिना ।

२२—9. गुरुपक्षो उक्कोसो त्ति—यथा गुरुपदादिवाच्य गुरु [ ] युक्तरो गुरुतम । एव(स)लहुनो वि—उत्कृष्टादिभेदत्रयम्—उक्कोस—उक्कोसे, उक्कोस—मज्झिमो, उक्कोस—जहन्नो [ति] उत्कृष्टे भेदत्रयम् । मध्यमेऽपि भेदत्रयम्—उक्कोषो, मज्झिम जहण्णो ति । जहत्तुक्कोसे, जहन्न मज्झ, जहन्न जहन्न इति जघन्ये भेदत्रयम् ।

२२—25. एमेवुक्कोसाइ त्ति—लघुतरमध्यमपञ्चविंशतौ नवविधआपत्तिदानपञ्चमगृहनिवेशितायां अट्टम-छट्ट-चउत्थ-उक्कोसा देय तिह भिन्न । मध्यमे उत्कृष्टम्, मध्यममध्यमम्, मध्यमजघन्यमिति योज्यम् । तृतीय नवकलहुस सत्कसप्तमगृहनिवेशितपञ्चदशा गोचरपङ्क्तौ अट्टम-छट्ट-चउत्थ-योज्यम् । लघुसतरमध्यमदशके अष्टमगृह-निवेशिते । २ । आ० । यथा लघुसजघन्यपञ्चकसत्के नवगृहे । उ० १, आ० १, ए० । स्रमणायामेकासणे ति 33 गाथोक्तं योज्यम् । सप्तविंशतिभेदेषु वर्षासु दानमुक्तम् ।

२३—1. अज्जना शीतकालाश्रितं दानमाह—सिसिर इत्यादिना । दसमं उववासचवुष्टयम् । आवो भूत्वा ।

२३-२ अशोकंतीय तह चैव त्ति—तत्रार्थस्यासमप्रविभागरूपस्य एकदेशस्य वा एकादिपदारमकस्य-अप-
कमणमवस्थानम् । शेषस्य बुद्ध्यादिपदसङ्घातरूपस्यैकदेशस्योर्ध्वं गमनं यस्या रचनायां सा समयपरिभाषयार्थापका-
न्तिरुच्यते । यथा सित्तरे जघन्यत षष्ठम्, मध्यमतोऽष्टमम्, उत्कृष्टतो दशमम् । २ । ३ । ४ । एषा मध्यादेक-
देशः षष्ठलक्षणोऽपक्रामति भवतिष्ठते । अष्टम-दशमे ऊर्ध्वं वर्षासु गच्छत । तृतीयं तु अत्रेतान्[द्वाद]शं
मील्यते । ततश्च जघन्यतोऽष्टमम्, मध्यमस्तु दशमम्, उत्कृष्टस्तु द्वादश तपो वर्षासु कुर्वन्ति ।

२३-३. अट्टममाह गिन्दे इत्यादि—अष्टम उपवासत्रयमादौ धृत्वा निष्वीय पर्यन्ते यथा-लघुस पञ्चकसत्कै
नवमग्रहे । सयासय त्ति—स्वकीया. सदा ज्ञेया आपत्तय । असहोरेकैकहासस्तावत्कार्यं यावत् स्थितमेकैकम् ।
उ० । आ० । ए० । नि० ।

२३-४. परद्वान् देज्ज त्ति—आधाकर्माद्यासेवाप्राप्तम् । इह नवविधश्रुतव्यवहारे वर्षा-निश्चित-प्रीप्तरूप-
कालतया समविशतिभेदेषु आपत्तिदान दर्शितम् । अर्थापकान्तिरपि तथा वाच्या ।

२३-१४ कालं वा सहेज्ज त्ति—प्रतीक्षेत ।

२३-१६ अणहीयनिसीहो अग्गीयत्थो । इतरो गीतायं ।

२३-२१. धिह् वृतिश्चेतसोऽवष्टंभ । सहननं वज्रपंभनाराचादि । धीइए सघयणेण य संपन्नो पढमो, न
धिइए न सघयणेण य अन्य, मध्ववर्ति द्वयम्—धृत्या न सहननेन, नहसो(न धृत्या)सहननेन सम्पन्न इति
द्वयमतो वाच्यम् ।

२३-२५ विकल्पपञ्चकमपि व्याचष्टे आयतरगो इत्यादिना—जो ज तवोकम्मं आहवेइ तन्मित्थरइ स
आयतरग । दहोऽपि वैयावृत्ये तप एव करोति न वैयावृत्यम्-इत्यायतरग । परतरस्तपस्यपि शक्तः परं न करोति,
किन्तु वैयावृत्यमेव विधत्ते । पञ्चमभङ्गव्याख्यामाह—अत्रतरतरग(२७)इत्यादिना ।

२३-३०. कल्पस्थितादय सर्वेऽष्टौ ८ । कल्पोऽवस्थितसमाचार । तत्र स्थितास्तत्परिपालनोद्यता ।

२३-३३ कयरे ते दशभेदा ?—इमे वक्खमाणा—(१)अविद्यमानं चेल वद्ध यस्यासावचेलकस्तद्भाव
आचेलक्यम् । सचेलत्वेऽप्यचेलव्यपदेशः । दृश्यते च विवक्षितवद्भावे सचेलत्वेऽप्यचेलव्यवहार । यदाह—

‘जल(ह)जलमवगाहंतो बहुचेलो वि सिरिवेटियकडिलो । भन्नइ नरो अचेलो तह मुणओ संतचेलोवि ॥

तह योवजुमकुच्छियचेलेई वि भन्नए अचेलो त्ति । जह तर सालिय लहुं देयो त्ति नग्गि यामो त्ति ॥’

(२)उद्देशेन साधुसकल्पेन निर्मूलमौद्देशिक आधाकर्म । (३-४) सद्यया वसत्या तरति संसारसागरमिति
शय्यातर । स च राजा नृपथक्कवर्त्यादिस्तयो पिण्ड समुदानमिति शय्यातररजपिण्ड । (५) कृतिकर्म वन्दनकम् ।
(६) तथा व्रतानि महाव्रतानि । (७) ज्येष्ठो रत्नाधिकः । (८) प्रतिक्रमणं भावश्यककरणम् । (९) मास मास-
कल्प । (१०) परि-सर्वथा वसनमेकत्रनिवास स निरुक्तविधिना पर्युषणम् । इति दशविध कल्पो भेदः । तस्मि
ठिया पकप्पट्टिया—दशविधकल्पे स्थिता इत्यर्थः । अत्र च प्रथमचरमजिनसाधनो दशस्वपि स्थिता एव । द्वाविंश-
तिमध्यमजिनसाधनो विदेहजाश्च दशकमध्यात् शय्यातरपिण्डचातुर्यामपुरुषज्येष्ठवन्दनकरणाख्यचतुर्षु स्थिता,
षट्सु चास्थिता । यथा आचेलक्यौद्देशिकप्रतिक्रमणराजपिण्डमासपर्युषणकल्पे च वर्षाकालसमाचारा मध्यमजिना
२२ विदेहजाश्चास्थिता, सततसेवनीयतया । दशानां मध्यात् कानिचित् स्थानानि कदाचिदेव पालयन्तीत्य-
नियतव्यवस्थास्वभावा[वा]स्ते, अतो मध्यमजिनसाधनो महाविदेहजाश्चकल्पस्थिता । यतोऽनवस्थितसमाचारोऽकल्पो-
ऽस्मिधीयते ।

२४-४. जोगधियसरीर त्ति—परिकर्भितदेहाः ।

२४-११. बहुतरया मिकखुणो त्ति—बहवः बहुभेदा इति भावः । अत्र आचार्यकृतकरणदि-पुरुष-
विभागेन श्रुतव्यवहारतो जीतकल्पयञ्च विलेख्यम् । ‘एयं मज्झ गहियं’ति अनया गाथया यञ्चकमध्ववर्ति पंचम-
पंकितपोऽहीतपंचमपकावेवास्या गाथाया अर्थो निपत्ततीत्यर्थः ।

२४-१४. तिरियायप—तिर्यग्कीर्षाणि त्रयोदशगृहाणि कृत्वा अहो एगं घरयं च—वामपार्श्वे एकं पक्तिमि-
त्यर्थः । अहो एकैकघरयबुद्धीय वामपार्श्वतः सव्वाइए निरवेक्ख जिनकल्पिक विनस्येत् । द्वितीयपंकैरुपति

आचार्यः कृतकरण । तृतीयपंक्तौपरि आचार्योऽकृतकरण । चतुर्थ्या उपाध्यायः कृतकरण । पञ्चम्या उपाध्यायो-
ऽकृतकरण [षष्ठ्या गीतार्थस्थिरकृतकरण] भिक्षु । सप्तम्या गीतार्थस्थिरकृतकरणभिक्षुः । अष्टम्या गीतार्था-
स्थिरकृतकरणभिक्षु [नवम्या गीतार्थस्थिरकृतकरणभिक्षु । दशम्या अगीतार्थस्थिरकृतकरणभिक्षु । एकादश्या
अगीतार्थस्थिरकृतकरणभिक्षु । द्वादश्या अगीतार्थस्थिरकृतकरणभिक्षुः] त्रयोदश्या अगीतार्थस्थिरकृतकरण-
भिक्षु । एव स्थापितदाहिणद्विपणुवीसइ सरूव भिन्नमास निव्वीयसन्नियाओ, वामपार्श्ववर्ति अट्टमभत्तं तत्थ छग्गुह-
सन्नियं जीतदाणं नेयं । पच्चमपतीए ।

२५—११. तर्हि चेव अवराहे त्ति कोऽर्थ ? तदेवापराधमाश्रित्येत्यर्थं । पुरुषा.—आचार्योपाध्यायवृष-
भभिक्षुल्लभेदतः पञ्चविधास्तानाश्रित्येति भाव ।

२५—२५. खित्तं छिन्नमड्डं च त्ति—अह्मःइयजोयणभ्यन्तरे जत्य वसिम्मं अन्न नत्थि तं छिन्नमड्डम् । सर्वतोऽ-
न्नासन्नसन्निवेशान्तरं मडबमित्यन्ये । ओमं परिपूर्णं यत्र भक्तादि न लभ्यते । दुर्भिक्षं यत्र सर्वथा न लभ्यते ।

२५—२७. तमणत्तरं त्ति निकटवर्ति ।

२५—३६. आलोचनाकाले जया गूहइ त्ति—सर्वथैव न प्रकाशयति । पल्लिउंचइ व त्ति—अर्धकथितं करोति ।

२६—१. बहुगुणेषु त्ति—समर्थेषु । गुरुसेवा—अशुभ प्रति प्रधानसेवा ।

२६—८. छेदाहं प्रोच्यते—तच्चगच्छिउ० गाहा । [८०]

२६—११. अइपरिणामगो—अपवादरुचि ।

२६—१२. उत्कृष्टं तपोभूमिं समईओ त्ति—अधिकतपोदानयोग्यो जात । सवि (साव०) शेष च यस्य
धरणं तस्यातिचारदूषितव्रतपर्यायस्य च्छेद क्रियते ।

२६—२३. आङ्गुष्ठिपेयकरणम्, तथा पञ्चेन्द्रियवध कृत । दर्पण मैथुननेवन च । सतीवादमस्या नाशयामीति
बुद्ध्या ऋसेवनायाम् । मृषावादे कूटसाक्षित्वादिदानत । अदने निधानायपदरति । सचित्ताचित्तगोचरं परिगृह्यं च
गृह्णाति ।

२६—२७. मूलगुणान् द्वित्रादिभेदेन बहुविधानं बहुशो अनेकश शोधयति । सर्वशकादीन् करोति ।
इति दर्शनवचक ।

२६—३२. गृहस्थलिंग—कच्छावन्धनं तल्लकट्टशिरसि विधानादि कौतुकेन कुरुते । अन्यतीर्थिका —शाक्यतापसा-
दयस्तेषां लिङ्ग तद्वेषकरणं नटादिवेषकरणत । स्त्रीणा गर्भस्याधानं शाटनं च औषधादिकरणतो मूलकरण-
तोऽमी (१) ।

२६—३४. विहित्यतवे त्ति—विहितं दत्तं गुरुणा तपो यस्य सविहिततपास्तदूर्ध्वं छेदमूलानवस्थाप्य
पाराषिकानि प्राप्तस्यापि भिक्षोर्मूलमेवेत्यर्थं । तथा आचार्योपाध्याययोः पाराषिकप्राप्तवप्यनवस्थाप्यमेव भवति ।
यद्युक्तं भाष्ये—

‘इत्ययं जह नववसमे आवन्नस्सावि विक्खुणो मूलं । दिक्कइ तहाभिसेगे परं परं होइ नवमं तु ॥’

२७—५. अनवस्थाप्याह्य । अनवस्थाप्ये उक्कोसं० गाहा । [८७]

आसेवितातिचारसन्नविशेष । सन्न अनाचरिततपोविशेषस्तद्दोषोपरतोऽपि महाव्रतेषु नावस्थाप्यते नाधिक्रियत
इत्यनवस्थाप्यः । तदतिचारजातं तच्छुद्धिरपि वा अनवस्थाप्यमुच्यते । नवमं प्रायश्चित्तम् । तत्र स्तन्यकरणे किं सूत्रेऽ-
नवस्थाप्यमुक्तम् ? उक्तमेवेत्यादि ।

तत्रोत्थादि—गाथापूर्वोद्धेन साधर्मिकसैन्ये प्रायश्चिनमुक्तम् । तत्र सूत्रपदस्यायमर्थं—साधर्मिका साध-
वस्तेषां सत्कस्योत्कृष्टोपधे शिष्यादेवो । बहुशो वा प्रद्विष्टचित्तो वा । तेन्नं त्ति—स्तेयं-चौर्यं कुर्वन् अनवस्थाप्य ।

अन्यधार्मिका—शाक्यादयो गृहस्था वा । तेषां सत्कस्योपध्यादे स्तेयं कुर्वन् । अयमर्थोऽन्यधार्मिकयो-
र्किञ्चिद्गृहस्थरूपयोः सत्कं स्तेयमाहारोपधिशिष्यादिगोचरं त्रिधातत्कुर्वन् । अथोत्तरार्धेन—हृत्यायालो गहिओ-
स च त्रिधा—अत्थायाणं दलमाणे, हृत्यालबं दलमाणे, हृत्यायालं दलमाणे ति । क्रमेण व्याख्या—

अत्थायायाणं—अर्थादानं द्रव्योपादानकरणं अष्टाङ्गनिमित्तं तद्दत्तप्रयुञ्जान इत्यर्थः । अत्र कथानकमात्रम्—

उज्ज्वी उस्तंशं दो षणिया पुच्छिऊण आयरियं । ववहारं ववहरंती ताहे सो तेसि साहेइ ॥ १ ॥
 तस्स य भगिणीपुत्तो भोगभिलासीओ मुंचए लिंगं । तो अणुकेपा भणई—किं काहिसि तं विणत्थेण ॥ २ ॥
 ता वच्च ते षणिए, भणाहि—अत्थ पयच्छह मज्झम । तेण य गतु भणिया तो तेसिं बेइ अह एको ॥ ३ ॥
 कत्तो अत्थो अम्हं कि सउणी रूपए इह हगई । बीओ चंगेरी भरेवि निग्गउ नउलयाणं तु ॥ ४ ॥
 गिण्हिस्सु जावइएहिं कज्जती गहिय तेण जावट्ठो । बिइयमि हायणंमी किं गिण्हामो सि ते विति ॥ ५ ॥
 भणियो सउणी इत्तो तणकट्ठ वत्थरूपकप्पासे । नेइगुलधन्नमाई अन्तो नयरस्स द्वावेहि ॥ ६ ॥
 बिइउ य तेहिं भणियो सव्वदाणेण गिण्ह तणकट्ठ । नगरवहि ठावावय गहिएणुवरिं च वासासु ॥ ७ ॥
 छइएसु गेहेसु पल्लिने दहं तओ उ त नगरं । तणकट्ठाण पुंजो अइव महघो उ सो जाओ ॥ ८ ॥
 दहूमियरस्स सव्व ताहे सो गतु भणइ आयरियं । उच्चाहिओ अहोहं कि तु न नायं इम तुच्चे ॥ ९ ॥
 कि सउणी य निमित्त हणं ति अम्हं ति भणइ नेमिची । होइ कयावि तहन्नय रूठ नाउ तओ खामे ॥ १० ॥
चूर्णी भव्वग ति भागिनेय । प्रतिभन्नो व्रतपालनात् । चणोडगो च्छषडर्थं रूपई भरिय नउलण घेतुण उव-
 द्धिओ । तदनु घृतगुडादिपण्यस्य पत्तनान्तर्मध्ये सङ्ग्रहोपदेश दत्तवान् । द्वितीयस्य रूपकदातुर्वशतुणकाष्टादीना सम्रहं
 पत्तनात् बहिष्ठादुपदिष्टवान् । पत्तनान्तर्दधपण्यस्य सम्मुख ब्रवीति किं शकुनिका निमित्त हदंते । एवंविधार्थोपा-
 दानकारिण पुरुषस्याभ्युदितस्य व्रतप्रहणाय तत्र क्षेत्रे प्रायश्चित्त दातुं न कल्पते ।

२७—14 **हृत्थालवोत्ति**—हृत्थालव इव हृत्थालवस्त ददत् । अशिवपुररोहा(धा)दौ नत्प्रशमनार्थमभिसासु-
 कमत्रविवादि प्रयुञ्जान इत्यर्थं । **हृत्थायालोत्ति**—हृस्तेन आताडन हस्तात्तालस्त दलमाणे ददत् । यष्टिमुष्टि-
 गुडादिभिर्मरणादिनिरपेक्ष आत्मन परस्य वा प्रहरन्निति भाव । तत्र

आयरियस्स विणासे गच्छे अहवावि कुलगणे संघे । पचेंदियवोरयणं पि काउं नित्थारण कुम्मा ॥
 एव खु करंतेण अब्बोच्छित्ती कया उ तित्थंमि । जयवि सर्रीरावाओ तहवि य आराहओ सो उ ॥
 अन्यस्तु सामर्थ्ये सति आगाढेऽपि प्रयोजने न प्रयुक्ते य स विरायक ।

२७—21. **कीरइ० गाहा [८९]** सो य आचार्यादि । **एत्थ सउभंगोत्ति**—दव्वलिग-भावलिगपदद्वयेन
 भङ्गचतुष्टयं यथा—दव्वलिगेन रजोहरणादिना अणवट्ठप्पो महाव्रतादिना भावलिङ्गेन च । १ । दव्वलिगेणाऽण०, न
 भावलिगेनेति शून्य । २ । भावलिङ्गेन अनवट्ठप्पो न दव्वलिगेण । ३ । भावलिगेण अणवट्ठप्पो, असभवि भगोऽय । ४ ।
 २७—24 सपक्खपरपक्खे प्रदुष्टस्तेन्यादिदोषै स्तेन्यद्वय सूचितम् । १ । सपक्खपरपक्खघातनोद्यतो निरपेक्षतया
 अनेन हस्तातालो गृहीत । हृत्थालवो अत्यादाणो य इत्यनेन तृतीयभङ्गमाह । द्वितीयचतुर्थभङ्गौ असभविनौ ।

२७—28. **जहा अत्थादाणिओत्ति**—योऽर्थमुत्पादयति निमित्ता स । **उत्तमट्ठेयादि । तत्थेवत्ति**—
 स्वस्थाने । ओसन्नाइ अन्नयरस्स स्वम्यानत्यागे सति भावलिङ्गं वीयते ।

२७—35. सपाधिकेपो जात्यादिना ज्ञेय ।

२८—4 **सुहसायत्ति** सुखस्वापा ।

२८—2. **न जईणंति**—वच्छला इति योज्यम् ।

२८—7. आशातनया तपोऽनवस्थाप्य कियता कालेन स्यादित्याह—**जहन्नेत्यादि ।** एतावत्कालापूर्ध्वं
 असौ व्रतेषु स्थाप्यते ।

२८—12. **तवस्सी यत्ति**—तपोऽन्वित ।

२८—14. **निज्जुहणारिहोत्ति**—गच्छात्पृथक्करणार्हं स । सूत्रे सव्वो वि ति पदम् ।

२८—17. आशातना—प्रतिसेवानवस्थाप्यो द्विप्रकारोऽपि मूलाह उक्त उत्सर्गन । अववाएण कुलादि-कार्य-
 कारी । तदधीनानि कार्याणि । उत्तम कार्यं बहुजनसाध्यं शृङ्गनादित्कार्यमुच्यते । तत्प्रसाधितं येन भवति ।

संवासो से कप्पइत्ति—[मूलसूत्रस्थं वाक्यमिदं]—एकत्र निवपन गच्छमप्ये तस्य कल्पते ।
 नालपणसभाषणादीनि । अयमत्र भावार्थः—गाथोक्तवन्दनादिक्रियाकरणसंभाषणादिक्रियापरिहारेण च एकत्र सव-
 सनमात्रं मुक्त्वा तपस्र अनवस्थायलक्षणस्य विधिना प्रतिपत्तिः । स्त्रीकारोऽनवस्थाप्यतपःप्रतिपत्तिः ।

२८—20. तत्प्रतिपत्तौ विधिमाह—पसत्पदध्वेत्यादिना—परिहारतव पडिवज्जतो दब्बाद् अपसत्त्वे वज्जिता पसत्त्वेसु दब्बाइसु काउस्सगो कीरइ । तत्थ दब्बओ षडमाइखीररुक्खे । खेतओ इत्थुसालिक्षेत्रकुसुमितवनखंड-प्रदक्षिणावर्तजलपद्मसरथैत्यजिनगृहादिषु । कालओ पुव्वसूरे पसत्थाइदिपेसु य । भावओ चंदताराबलेसु । तत्रापि सन्ध्यागतादिदिनवर्ज आलोचनो प्रयुक्ते । यत उक्तम्—

‘संज्ञागयं रविगयं विष्टेरं सग्गह विलंबिं च । राहुहयं गहभिन्नं च वज्जए सत्तनक्खत्ते ॥’

अत्र लोकधीटीकाकारव्याख्या—सूर्ययुक्तादनन्तरनक्षत्र सग्रहणम् । सूर्यास्तगमनकाले यत्रक्षत्रसुदय-मुपयाति तद्विलम्बितम् । राहुणा मुखेनाकान्त पुच्छेन वा तद्राहुहतम् । अन्ये त्वाहु —यस्मिन् नक्षत्रे ग्रहणमा-सीत्तद्यावद् रविणा न युक्तं तावत्सद्ग्राहुहतमिति । ग्रहभिन्नं यन्मध्ये ग्रहो विभिद्य निगच्छति । केचिच्छकटमेदमेव ग्रहमेद इत्युदाहरन्ति । अन्ये त्वत्रैवं ब्रुवते—यथा—

‘जम्मि रविनक्खत्ते ततो संज्ञागय तु चउदसम । विष्टेरं तु विड्ज होइ वउत्थ विलंबिं च ॥’

अन्यस्तवाह—‘सर्वविरुद्धे दिग्भेदे यथेको भवत्यमृतयोगस्तु । हिमवद्दिनकरकिरणै सर्वे दोषाः प्रलीयन्ते ॥’

कालत प्रतिपत्तिश्चास्य तपसो जहनेण मासो उक्कोसेण छम्मासा । तमि परिहारतव पडिवज्जतो आयरिओ भणइ—अणवट्टप्पतवस्म निरुवसग्गनिमित्तं ठामि काउस्सगं । ‘अन्नःश्वमसीए’मित्यादि कायोस्सगंदण्डको वाच्यो जाव वोस्तिरामि । ‘लोगस्सुज्जोयरं’ अपुपेहिता, ‘नमो अरहताण’ति पारिता, ‘लोगस्सुज्जोयरं’ कट्ठिता आयरिओ भणाइ—

‘एस तवं पडिवज्जइ न किचि आलवइ, मा य आलवह । अन्नस्म(ट्ट)चित्तगस्स उ वाघाओभे न कायव्वो ॥’

अस्यार्थः—एस अपपयिमुद्धिकारओ परिहारतव पडिवज्जइ । एम तुम्भे न किं चि आलवइ । तुम्भे वि एयं मा आलवह । एस तुम्भे सुत्तयेसु सरिरवद्धमार्णी वा न पुच्छइ । तुम्भे वि एयं मा पुच्छइ । एव च आन्मार्थचिन्त-कस्य ध्यानपरिहारक्रियाव्याघातो न कर्तव्य । वन्दनं कुरुते भवताम्, न चामौ भवद्विर्वन्द्य । खेलकाइयसन्नामतगं वा न सो वेइ । तस्सतिओ वा न भेप्पइ । उवगरण परोप्परं न पडिलेहति । सवाडगा परोप्परं न भवति । भत्तपाणं परोप्परं न करेति । एगमंडलीए न भुजति । यच्चान्यत् किञ्चित्करणीय तत्तेन सार्धं न कुर्वन्ति । गीयत्था परिहारिया तस्स गच्छतस्स सव्वत्थ अणुगच्छंति । पारणकदिने अलेवकड पारेइ । सयमाणीयं निदिट्ठअणेण वा । इत्यन-धस्थाप(प्य)विधिरुक्ता ॥

२८—27 अधुना पाराश्रिकमभिधीयते—तत्र पारं तीरं तपसोऽपराधस्याश्रयति गच्छति । ततो वीक्ष्यते यः स एव पाराश्रिकस्तस्य यदनुष्ठानं तच्च पाराश्रिकमिति । दशम प्रायश्चित्तम् । लिङ्गक्षेत्रकालतपोभिर्वहि करणमिति भावः । तत्र पाराश्रिकेत्यादि—इह सूत्रे प्रतिषेधरूपपाराश्रिक एव त्रिविध उक्तः । तदुक्तम्—

‘पडिसेवणा पारंची तिविहो सो होइ आणुपुव्वीए । दुट्टे य १, पमत्ते य २, नायव्वे अममणे य ३ ॥’

तत्र दुष्टो दोषवान्—कषायतो विषयतश्च । पुनरेकैको द्विधा—स्वपक्षपरपक्षभेदात् । उक्तं य—

‘दुविहो य होइ दुट्टो—कषायदुट्टो य विमयदुट्टो य । दुविहो कषायदुट्टो सपक्खपरपक्ख-त्रउभगो ॥’

स्वपक्षकषायदुष्टः परपक्षकषायदुष्ट । १ । स्वपक्षक०, न परपक्षक० । २ । न स्वपक्षदुष्ट, परपक्षदुष्ट । ३ । न स्वप०, न परपक्षदुष्ट । ४ । चतुर्थं शून्य ।

कोह करेतो कषायदुट्टो । तस्य सपक्षे कषायदुष्टस्स इमे सासवनालाइ चत्तारि उदाहरणा ।

२८—34. तस्य सासवनालेत्ति—सा[स]वा भज्जिया । एगेण साहुणा भिक्खागएण सासवनालसेल्लय सुसंभृतं छन्दं । तस्य से अईव गिद्धी । तेण त गुरुणो उवणीय । तच्च गुरुणा सव्व सुत्तं । इयस्स कोवो जाओ, भंडियं च । गुरुणा सो खामिओ तहा नोवसंतो । भणाइ य-भंजामि ते दता । गुरुणा चित्थियं—मा एस मं असमाहीए मारि-स्सइ ति गणे अन्नं आयरियं ठविता अन्नं गणं गतु अणसणं पडिवज्ज । पुच्छइ ते साहू करय मे गुरवो । पुच्छति कहिं गवो गुरु । न कहिंति साहवो । सो अन्नओ सोषा गओ जत्थ गुरवो । तेहिं कहिंयं—अज्ज चेव कालगवो परिट्ठ-विओ य । ताहे पुच्छइ—कस्य से सरिरयं गुरणो । पुव्वकहिओ भंजंतो भणाइ—सासवनालं साइस्सि ति । एयं करेतो सिद्धो ॥ १ ॥

मुहुणंतपयस्ति—एणेण साहुणा लद्धं मुहुणंतंगं । आणियं तं गुरुणा गहियं । इत्थ वि सव्वं पुव्वखाणगसरिसं । नवरं तं मुहुणंतंगं पच्चप्पिणंतस्स न गहियं जीवन्ते गभो राओ । साहुविरहं छमिता, गेण्हसि मणंतो, गाई गळे गिण्हइ । संमूढेण गुरुणा वि सो गहियो । दोवि मया ॥ २ ॥

सिहरिणि स्ति—एणेण साहुणा उक्कोसा मणिया सिहरिणी लद्धा । गुरुणो आलोइया निमंतिया । गुरुणा सव्वं आवीया । से साहु पत्थरं उगिरिता आगओ । अणेहिं वारिओ । तहावि अणुवसंतो । गुरुणा सगणे चेव भत्तं पच्चक्खणं, नो अयं गच्छं गभो ॥ ३ ॥

उलुयच्छिओ स्ति—एणो साहु अत्थं गए सूरिए सीवंतो गुरुणा भणियो—पेच्छसि उल्लगच्छी । सो रुद्धो भणइ—एवं भणंतस्स दोवि अच्छीणि ते उद्धरामि । एत्थ वि गुरुणा खामिओ । नोवसंतो भणइ—ते अच्छीणि उद्धरामि । तओ सो रओहरणाओ अयोमयं किलयं कट्टिकण दोवि अच्छीणि उद्धरित्तु वोवेइ ॥ ४ ॥

एए चउरो वि लिंगपारंछी । विषयदुट्ठे वि चउमंगो ति—यथा सलिंगी सलिंगघाघी वेवते । १ । सलिंगी गिहिलिगीळी । २ । सलिंगी अन्नलिंगे परित्राजिका । ३ । अन्नलिंगी अन्नलिंगे । ४ । शून्योऽयं । परपक्षकषाय-दुष्टसु राजवधक-उदायिनृपमारकवत् । सपक्षविषयदुष्टस्तु साध्वीकामुक । स च—

पावणं पावयरो दिट्ठिभामो वि सो न कप्पइ हु । जो जिणमुद्धं समणिं नमिऊण तमेव धरिसेइ ॥

परपक्षविषयदुष्टस्तु—राज्यगमहिष्यधिगन्ता, अमात्ययुवराजसेनापत्याद्यप्रमद्विधिसेवकश्च । दुट्ठे पारंछिए स्ति व्याख्यातम् ।

सम्प्रति **मूढे पारंछिए स्ति** व्याख्यायते [गाथा ९६]—स्त्यानर्दिनिद्राप्रमादवान् प्रमत्तः मूढोऽपि च एवात्र व्याख्येय —पञ्चमनिद्रापरो य अतिसक्लिष्टपरिणामात् स्त्यानर्दिनिद्रोपगतो दिनहृष्टमर्थमुत्थाय प्रसाधयति । **वाधारए स्ति**—व्यापारयति । तदुदये च केसवार्धबलसदृशो शक्तिर्भवति प्रथमसहननिन । **चूर्णीकृदप्यत्रे पारं-च्चिकविधौ पमत्तपारंछिए** इति पाठ दर्शयिष्यति ।

२९-१ **पोग्गलेत्यादि**—पोग्गल-मस १. मोदगा-लहुया २. दन्ता-हरिषदंता ३. फरुसगो-कुम्भकारो ४. वञ्जसाला-डाली ५. एते धीणद्धीए उदाहरणा ।

तथ **पोग्गले** जहा-एगमि गामे एणो कुट्टबी । पक्काणि य तेलियाणि य तिमण्णेषु य अणेगसो मंसप्पगारा भक्खेइ । सो य तहारुवाण थेराण अतिए धम्म सोऊण पव्वइओ । विहरइ गामाइसु । तेण य एगत्थगामे मंसत्थि-एहिं महिसो विगिंचमाणो दिट्ठो । तस्स मसे अभिलाओ जाओ । सो तेण अभिलासेण अन्वोच्छिन्नेण भुत्तो । एव अव-वच्छिन्नेण विचारभूमिं गओ । चरिमा सुत्तपोरसी कया । पाउसीयावस्सया कया । तदभिलासी चेव सुत्तो । सुत्तस्से-व धीणद्धी जाया । सो उट्ठिओ गओ महिसमडलं । अन्नं हंतुं भक्खियं सेस आगतु उवस्सयस्सोवरि ठवियं । पच्चे गुरुण आलोएइ—एरिसो सुविणो दिट्ठो । साहुहिं दिसाबलोय करिंतेहिं दिट्ठं कुणिम । जहा एस धीणद्धी । धीणद्धिस्स लिंगपारंच्चियं पायच्छिन्न । त से दिज्ज ॥ १ ॥

मोयगे स्ति—एको साहु भिक्खं हिंउतो मोयगभत्तं पासइ । सुच्चिरं उविकिखयं न लद्धं । गओ जाव तद-पञ्चवसिओ सुत्तो । उप्पन्ना धीणद्धी । राओ तं गिह गतुं भंतूण तं कवाडं मोयगे अक्खयति । सेसे पडिग्गहे पेत्तुमागओ । विचवर्णं । चरिमाए भायणाणि पडिलेहंतोण दिट्ठो । एयस्स लिंगपारंच्चियं ॥ २ ॥

दंतो स्ति—एणो साहु गोपुरनिगओ हत्थिणा पक्खित्तो कहवि पलाओ । रुसिओ चेव पसुत्तो । उदिभा धीणद्धी । उट्ठिडं गओ, पुरकवाडे भंतूण गओ वावाइओ । दंतमुसले गहेऊणमुत्तागओ । उवस्सयवाहिं ठवित्ता पुणरवि पासुत्तो । पभाए उट्ठिओ सुविणं आलोएइ । साहुणं गयदंतदरिसणं नाय । तहेव विसज्जिओ ॥ ३ ॥

फरुसग स्ति—एगमि महंते गच्छे कुम्भकारो पव्वइओ । तस्स राओ सुत्तस्स धीणद्धी इइभा । सो य मही-अच्छेयम्भासा समीवत्त्याण साहुण शिराणि छिंदिवमारदो । ताणि शिराणि कलेवराणि य एगंते पइइ । सेखा ओख-सीया । पुणरवि पासुत्तो । सुविणमालोयणं । पभाए साहुसंभारणं नायं । विणं च से लिंगपारंच्चियं ॥ ४ ॥

वडसालभंजणं ति—एगो साहू भिक्खायरिउं गओ। तत्थ पहे वडसाला रुक्खो। तस्स साला पहे निम्रेण लंकेउ गओ। सो य साहू उम्हाभिहयभालो भरियभायणो तिसयभुखतो हरियोवउत्तो वेगेण आगच्छमाणो ताए सालखंधाए सिरेण फिडिओ। हसिओ जाव पासुतो। धीणद्धी उदिक्का। उट्ठिओ गओ। गतूण त सालं गहे-ऊणमाणओ। उवस्सयहुवारे ठविया। वियडणा। नाय धीणद्धी। लिंगपारंवी कओ ॥ ५ ॥

कैह आयरिया भणंति—सो पुव्व वणहस्ती आसी। तओ मणुयभवमाणयस्स धीणद्धी जाया। पुव्वभासा गतूण वडसाला भंजणाणय। सेसं तहेव। इह स्थानंथा प्रथमसहननिन केसवार्द्धवलसहशी शक्तिर्भवति। तदन्यत्र सामभवला दुगुणं तिगुणं चउगुण वा भणति।

अन्नमज्जं करेमाणे त्ति—सूत्रपदस्य व्याख्या—अन्योऽन्यं परस्परं सुखपायुप्रयोगतो मैथुनं कुर्वन् पुरुष-युगमिति विशेषः। अभ्य (अभ्य ?) ते च—‘आसयपोसयसेवी केवि मणूसा दुवेयगा हुंति।’

तेसि लिंगविदेगो त्ति—तीर्थकराद्यासातनापरा आसातनापारंवी भवति।

चरिमट्टाणावत्तिसु त्ति [गाथा ९६]—चरिमट्टाणं पारविधयेव। तस्यापत्तयस्तदतिचारसेवनानि तेषु प्रसज्यते, स च पाराधिकार्हः।

२९-13. दव्वभावलिगे चउभंगो त्ति—द्रव्यलिङ्गं रजोहरणादि, भावलिङ्गं महाव्रतादि। दव्वलिगेण पारंविओ, भावलिगेण य १. दव्वलिगेण पारं०, न भावलिगेण य २ भावलिगेण पारं०, न दव्वलिगेण ३. न दव्वलिगेण पारं० न भावलिगेण य ४ इति। चतुर्थं शून्यं। अन्नमहिष्यादिसेवनादौ सप्रकटसेवी।

२९-14. उमयलिगेणावि त्ति—द्रव्यलिगेन भावलिगेन च पाराधिको भवति।

२९-15. जत्थुं गाहा [९९] दोसो वतलोपादिक ॥ क्षेत्राण्येवाह—**वसहीपत्त्यादि**—वसही—वसति निवेशनं एकनिष्क्रमणप्रवेशानि व्वादीनि गृहाणि। पाटको प्रामादेव्येवच्छिन्नं ससिवेश। साही प्रामगृहाणामेकपाटी। नियोगो राजकृतपुरदेश, राज्यादिक प्रवेश, इत्येवप्रकारक्षेत्रे यस्य यो दोषः सम्पन्नस्तस्मात् क्षेत्रात् स पारा-धिकः क्रियेत्।

२९-23. अहमज्जं ति—अन्योन्याधिष्ठानसेवनम्।

२९-28. सूत्रार्थपौरुषी द्वे अपि शिष्येभ्यो दत्त्वा गुरुस्तस्य समीपे गच्छति।

२९-31. आचार्यप्रथितस्य चागीतार्थस्य जत्थ गओ त्ति गव्यूतद्वयस्थितपाराधिकान्तिके। **अंतरालेव त्ति** तत्सकाशादागच्छत। **से त्ति** मूरिशिष्यस्य वा भक्तं पानं च उपनयन्ति साधवः।

२९-35. अणवट्टप्पो गाहा [१०२] परिहारतवो गिम्हसिसिरवासासु जह्जमज्जिसुकोसो-गिन्ने चउ-त्थच्छट्टट्टमाह, सिसिरे छट्टट्टमदसमाहं, वासासु अट्टमदसमवारसताह, पारणए अलेक्कड। एव तप पाराधिकोऽपि। अतो अभिहितं-अणवट्टप्पो तवसा तवपारंशिया दोवि वोच्छिन्नं त्ति। लिंगक्षेत्रकालेरनवस्थाप्य-पारा-धिकारतीर्थं यावदनुज्ञाता।

‘उहेसऽज्जयणसुयखंधंगेसु’ इत्यादि [२३] गाथात आरब्ध ‘होसिज्जह सुबहुं पि हु’ इति इति [७९] पर्यन्तगाथा यावत् सप्तपञ्चाशद्गाथाभिर्ज्ञानातिचार [दर्शनातिचार] चारिजातिचारवस्तुत्रयगोचरं तवारिहं पायच्छित्तं भणियं। तदूर्ध्वं गाथात्रयेण च्छेदाहं। तदनु गाथाचतुष्टयेन मूलाहं। तदनु गाथासप्तकैनाऽनव-स्याप्याहं। तदनु गायानवकेन पाराचिकमुकमिति शास्त्रसमुदायार्थः।

३०-1. अथ शास्त्रसमाप्त्यर्थमुपसहारगाथामाह-इय प्सं गाहा [१०३] क्रियते अभिधीयतेऽर्थोऽ-नेनेति करणः शब्दः।

जीयकप्पो त्ति—जीतमाचरितव्यं सर्वकालधरणा वा जीत, तस्य कल्पः। कल्पशब्दो वर्णनायामत्र। यतः पठ्यते—

‘सामर्थ्यं वर्णनायां च च्छेदने करणे तथा। औपम्ये चाधिभासे च कल्पशब्दं विदुषुं वाः ॥’

सामर्थ्येऽतो वर्धते कल्पशब्दस्तदर्थधातुनिष्पन्नत्वात् । वर्णनायां यथात्र । यद्वा कल्पितो वर्णितः क्वाचितः । छेदने कल्पितं छेदितं वक्ष्यम् । करणे ब्राह्मणार्थं कल्पिता कृताः पूषा । औपम्ये यथा-समुद्रकल्पमिदं तद्व्यागम् । अधिवासे यथा-कल्पिता अधिवासिता ज्ञानाय सज्जिता प्रतिमा । एतेष्वर्थेषु कल्पशब्दः ।

३०-४. परिणामगा—उत्सर्गापवादवेदिन । कडजोगिणो—वउरथाद् तवे कयजोगा । सांग्गह-सीला—वखपात्रबिष्यादिसङ्ग्रहपराः । अपरिप्रान्ता अखेदवन्त अङ्गोपाङ्गादिश्रुतार्थवेदिनः । बुद्धिवन्तो-मे-धाविन । एवमादीनि-आदिशब्दात्परिणताः श्रुतेन वयसा च । तत्र सोलवरिसारेण वयसाऽन्वतो, परेण वतो । श्रुतेन च अधीतनिषीधो व्यक्तः, शेषस्तदन्यः । तथा तरमाणगा—जे जं तवोकम्म आढवेति तं नित्परंति तदन्ये तरमाणा इत्यादि प्राद्यम् ।

३०-२०. पावणं ति—पवित्रम् । निखितसूत्रार्थदायकश्चासौ अमलचरणश्च, तम् ।

॥ इति जीतकल्पचूर्णिविषया [विषमपद-] व्याख्या समाप्ता ॥

जीतकल्पचूर्णव्याख्यां व्याख्या शास्त्रानुसारतः ।

श्रीचन्द्रसूरिमिर्हन्धा स्वपरोपकृतिहेतवे ॥ १ ॥

मुनि-नयन-तरणि (१२२७) वर्षे श्रीवीरजिनस्य जन्मकल्प्याणे ।

प्रकृतप्रन्थकृतिरियं निष्पत्तिमवाप रविवारे ॥ २ ॥

संघचैत्यगुरुणां च सर्वार्थप्रविधायिनः ।

वशा (विशो ?) ऽभयकुमारस्य वसतौ हन्धा सुबोधकृत् ॥ ३ ॥

एकादशशतविंशत्यधिकश्लोकप्रमाण (११२०) ग्रंथाग्रं ।

ग्रंथकृतिः प्रविवाच्या मुनिपुंगवसूरिमिः सततम् ॥ ४ ॥

यदिहोत्सुत्रं किञ्चिद् हन्धं छद्मस्थबुद्धिभावनया ।

तन्मयि कृपानुकलितैः शोभ्यं गीतार्थविविद्धिः ॥ ५ ॥

॥ समाप्ता चेयं श्रीशीलभद्रप्रभुश्रीधनेश्वरसूरिपादपद्मचंचरीक

श्री श्री चंद्रसूरिसंरचिता जीतचूर्णव्याख्या-दुर्गपदविषया

निशीथादिशास्त्रानुसारतः संप्रदायाच्च

सुगमा व्याख्येति ॥

यावल्लघणोदन्वान् यावन्नक्षत्रमंडितो मेढः ।

खे यावन्नद्राकौ तावदियं वाच्यतां भव्यैः ॥

